

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**MUSTAFA RUHİ ŞİRİN'İN TÜRK ÇOCUK EDEBİYATINDAKİ
YERİ VE ESERLERİNİN EĞİTSEL DEĞERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

(A Study of Mustafa Ruhi Şirin's Place in Turkish Children's Literature
and Educational Value of His Works)

DOKTORA TEZİ

Yasin Mahmut YAKAR

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

ERZURUM
Aralık, 2011

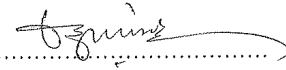
KABUL VE ONAY

Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK danışmanlığında, Yasin Mahmut YAKAR tarafından hazırlanan “Mustafa Ruhi Şirin’in Türk Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Eserlerinin Eğitsel Değeri Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışma 30/12/2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından. Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Yakup ÇELİK

İmza:

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

İmza:

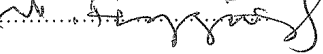
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Erdoğan ERBAY

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../...

Prof. Dr. H.Ahmet KIRKKILIÇ
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Doktora Tezi olarak sunduğum “Mustafa Ruhi Şirin’in Türk Çocuk Edebiyatındaki Yeri Ve Eserlerinin Eğitsel Değeri zerine Bir İnceleme” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düŐecek bir yardıma baŐvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmıŐ olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arŐivlerinde aŐađıda belirttiğim koŐullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-ğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden eriŐime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk niversitesi yerleŐkelerinden eriŐime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle eriŐime açılmasını istemiyorum. Bu srenin sonunda uzatma için baŐvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden eriŐime açılabilir.

30 / 12 / 2011

İmza

Ad Soyad: Yasin Mahmut YAKAR

ÖN SÖZ

Milletlerin ilerleyebilmesi ve küresel bir güç hâline gelebilmesi ancak eğitimle mümkün olmaktadır. Toplumlar, eğitim sayesinde sahip oldukları kültürü gelecek kuşaklara aktarır. Eğitim toplumsal barış, refah ve huzurun sağlanmasında büyük rol oynar. Bu aktarım da ancak kültürel değerlere yabancı olmayan, okumayı bir alışkanlık hâline getirebilmiş bireylerle gerçekleştirilebilir.

Çocuk edebiyatı, uzun süre kavramsal tartışmaların odağında yer almıştır. İçeriğinde bazı değişiklikler olsa da, tartışmaların günümüzde de yer yer devam ettiği görülmektedir. Çocuk edebiyatını sadece eğitsel etkinlikler için malzeme sağlayan bir alan olarak değil, çocuksu duyarlıklar göz önüne alınarak hazırlanmış, ancak yetişkinlerin de keyif alarak okuyabilecekleri bir alan olarak görmek gerekir.

İlköğretime başladığım günden bu yana kitap okumak, benim için en değerli uğraş ve alışkanlık hâlinde oldu. Orta öğretim sıralarındaki bu alışkanlığım, yükseköğrenim sürecinde de kitaplarla içi içe bir alan olan Türkçe eğitiminde devam etti. Lisans düzeyinde aldığım çocuk edebiyatı dersleri benim için ufuk açıcı nitelikteydi. Yüksek lisans çalışmamı çocuk edebiyatı merkezli bir konuyla tamamladıktan sonra doktora çalışmamı da günümüz çocuk edebiyatının önde gelen isimlerinden birisi olan Mustafa Ruhi Şirin üzerine yapmak benim için hem büyük bir heyecan, hem de büyük bir mutluluk vesilesi oldu.

Mustafa Ruhi Şirin, bu çalışmaya başlarken kendisine ulaştığımızda ve daha sonra yaptığımız birebir görüşmelerde ve diğer görüşmelerimizde kendisiyle ilgili daha önce yapılmış çalışmalar hakkında bilgiler verdi. Bu çerçevede yol gösterici önerilerde bulundu. Eserlerini ve diğer çalışmaları edinmemizde ve değerlendirmemizde önemli katkıları oldu.

Çalışmamızda eksikler ve kusurlar mutlaka bulunacaktır. Bilimsel çalışmaların birbirlerini tamamlayan özellikleri göz önüne alındığında çalışmamızın kendinden önceki çalışmalar için tamamlayıcı, sonra gelen çalışmalar için de temel teşkil edici nitelikte olabilmesi en büyük temennimizdir.

Bu çalışmayı meydana getirirken bana destek olan ve kendilerine her zaman minnet borçlu olduğum değerli insanlara burada teşekkür etmek isterim. Lisans, yüksek

lisans ve doktora aşamalarında yol göstericiliğiyle her zaman ufkumu açan ve kendisiyle çalışmak onurunu bana bağışlayan çok kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bütün sorunlarımı büyük bir sabırla çözen ve sorularımı büyük bir özveriyle cevaplayan hocam bana hem maddi, hem manevi alanda sınırsız destek verdi. Lisans ve lisansüstü çalışmalarında desteğini ve yardımını esirgemeyen saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ'e, Prof. Dr. Yakup ÇELİK'e, Prof. Dr. Erdoğan ERBAY'a teşekkürlerimi sunuyorum. Kendisi hakkında çalışma yapmaya karar verdiğimiz günden bu yana yardım ve ilgilerini eksik etmeyen, kendisi ile ilgili her türlü bilgi ve kaynağa ulaşmamızda yardımcı olan Mustafa Ruhi ŞİRİN'e de teşekkür ediyorum. Ayrıca dostluğuyla her zaman yanımda olan kardeşim Servet TİKEN'e, aileme ve tüm dostlarıma bu zorlu süreçte sabır ve destekleriyle yanımda oldukları için şükranlarımı sunuyorum.

Erzurum-2011

Yasin Mahmut YAKAR

ÖZET**DOKTORA TEZİ****MUSTAFA RUHİ ŞİRİN'İN TÜRK ÇOCUK EDEBİYATINDAKİ YERİ VE
ESERLERİNİN EĞİTSEL DEĞERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME****Yasin Mahmut YAKAR****2011, 241 sayfa**

Bu çalışma, günümüz çocuk edebiyatının önemli isimlerinden Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk edebiyatımızdaki yerini ve eserlerinde bulunan eğitsel unsurları tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın kapsamını Mustafa Ruhi Şirin'in kaleme aldığı tüm eserler oluşturmaktadır. Çalışmanın amacına tam olarak ulaşabilmesi için ayrıca örneklem seçimine gidilmemiştir.

Çalışmada, Mustafa Ruhi Şirin'in tüm eserleri, kendisiyle ilgili yapılmış tüm çalışmalar taranmıştır. Bu tarama sonucunda Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili görüş ve düşünceleri, eserlerinde yer alan metinlerarası unsurlar, eserlerindeki eğitsel unsur ve iletilerle Şirin'in Türk çocuk edebiyatındaki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Belirlenen eğitsel unsur ve iletiler, başlıklar hâlinde gruplandırılmış ve numaralandırılarak tasnif edilmiştir.

Çalışma sonucunda, Mustafa Ruhi Şirin'in çocuğu hayatının ve çalışmalarının merkezine aldığı, çocuklara yönelik eserler kaleme alırken çocuk bakış açısına uygun bir üslup kullandığı, eserlerinde eğitsel unsur ve iletilerin önemli bir yer tuttuğu tespit edilmiştir. Mustafa Ruhi Şirin'in Türk çocuk edebiyatında gelenekten yararlanan ve genç çocuk edebiyatı yazarlarınca da takip edilen bir konumda olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türk edebiyatı, çocuk, Çocuk edebiyatı, çocuk ve edebiyat, Mustafa Ruhi Şirin, eğitsel unsur ve iletiler

ABSTRACT**DOCTORAL DISSERTATION****A STUDY OF MUSTAFA RUHİ ŞİRİN'S PLACE IN TURKISH CHILDREN'S
LITERATURE AND EDUCATIONAL VALUE OF HIS WORKS****Yasin Mahmut YAKAR****2011, pages 241**

The aim of this study is to reveal Mustafa Ruhi Şirin's, an important name in today's children's literature, place in children's literature and to determine the educational value in his works. In this study, all the works by Mustafa Ruhi Şirin were examined and in order to reach the expected targets the way of choosing samples were not used.

In this study, Mustafa Ruhi Şirin's all works and all the related studies were scanned. As a result of this scanning, it was aimed to determine Mustafa Ruhi Şirin's place in Turkish children's literature with his view on child and children literature, intertextual and educational elements and messages in his works. The determined educational elements and messages were numbered and categorized under titles.

As a result of the study, it was revealed that Mustafa Ruhi Şirin placed child in the center of his life and works. He used a suitable style for children's point of view while writing for children and educational elements and messages were of great importance in his works. It was concluded that Mustafa Ruhi Şirin used tradition and followed by young writers of children's literature.

Key Words: Turkish literature, child, Children's literature, child and literature, Mustafa Ruhi Şirin, educational elements and messages.

KISALTMALAR LİSTESİ

ÇGR	:	2010 Çocuk Görüşü Raporu
99ÇE	:	99 Soruda Çocuk Edebiyatı
AOÇAO	:	Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun
ÇHÇ	:	Çocuk Hep Çocuk
ÇHŞK	:	Çocuk Hakları Şiir Kitabı
ÇYY	:	Çocuk Yüzlü Yazılar
DGA	:	Dünyaya Gülen Adam
DKS	:	Dünya Kardeş Sobe
GMÇK	:	Geceleri Mızıka Çalan Kedi
GSK	:	Guguklu Saatin Kumrusu
HÇBYV	:	Her Çocuğun Bir Yıldızı Var
KABK	:	Kar Altında Bir Kelebek
MRGÇ	:	Mavi Rüyalara Gören Çocuk
s.	:	Sayfa
TE 453	:	Türk Edebiyatı Dergisi Sayı: 453
TE 456	:	Türk Edebiyatı Dergisi Sayı: 456
YSA	:	Yıldız Sayan Ağaç

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR LİSTESİ	VIII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Cumhuriyet'ten Günümüze Türkiye'de Çocuk Edebiyatı	1
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Problem	7
1.4. Araştırmanın Önemi	8
1.5. Sınırlılıklar	8

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Mustafa Ruhi Şirin'in Hayatı ve Eserleri	9
2.1.1. Mustafa Ruhi Şirin'in hayatı	9
2.1.2. Mustafa Ruhi Şirin'in aldığı ödüller	10
2.1.3. Mustafa Ruhi Şirin'in eserleri	11
2.1.3.1. Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili eserleri	11
2.1.3.1.1. Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987	11
2.1.3.1.2. Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988	12
2.1.3.1.3. Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989	12
2.1.3.1.4. Çocuk Yüzlü Yazılar	12
2.1.3.1.5. Çocukluğun Kozası	12
2.1.3.1.6. 99 Soruda Çocuk Edebiyatı	12
2.1.3.1.7. Dersimiz Çocuk	13
2.1.3.1.8. Çocuğa Adanmış Konuşmalar	13
2.1.3.1.9. Çocuk Hep Çocuk	13
2.1.3.1.10. Gösteri Çağı Çocukları	14
2.1.3.1.11. Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü	14

2.1.3.1.12. Çocuk Edebiyatı Kültürü	14
2.1.3.1.13. Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış	15
2.1.3.1.14. Masal Atlası	15
2.1.3.1.15. Televizyon, Çocuk ve Aile	15
2.1.3.2. Mustafa Ruhi Şirin'in çocuklara yönelik eserleri	15
2.1.3.2.1. Şiir	16
2.1.3.2.1.1. Rüya Saati	16
2.1.3.2.1.2. Yıldız Sayan Ağaç	16
2.1.3.2.1.3. Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan	16
2.1.3.2.1.4. Gökyüzü Çiçekleri	17
2.1.3.2.2. Hikâye	17
2.1.3.2.2.1. Her Çocuğun Bir Yıldızı Var	17
2.1.3.2.2.2. Geceleri Mızıka Çalan Kedi	18
2.1.3.2.3. Masal	18
2.1.3.2.3.1. Mavi Rüyalara Gören Çocuk	18
2.1.3.2.3.2. Guguklu Saatin Kumrusu	19
2.1.3.2.4. Fabl	19
2.1.3.2.4.1. Kar Altında Bir Kelebek	19
2.1.3.2.5. Fıkra	19
2.1.3.2.5.1. Dünyaya Gülen Adam	20
2.1.3.2.6. Mektup	20
2.1.3.2.6.1. Masal Mektuplar	20
2.1.3.2.6.2. Dünya Kardeş Sobe	21
2.1.3.2.7. Deneme	21
2.1.3.2.7.1. Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun	21
2.1.3.2.8. Günlük	21
2.1.3.2.8.1. Hayat Gibi	22
2.2. İlgili Araştırmalar	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM	24
3.1. Araştırmanın Modeli	24

3.2. Çalışmanın Kapsamı	24
3.3. Verilerin Toplanması	24
3.4. Verilerin Çözümlemesi	25

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM	27
4.1. Mustafa Ruhi Şirin'in Çocuk ve Çocuk Edebiyatıyla İlgili Görüşleri ve Çalışmaları	27
4.1.1. Çocuk	27
4.1.2. Çocuk, oyun ve oyuncak ilişkisi	29
4.1.3. Çocukluk anlayışının tarihi gelişimi	30
4.1.3.1. Geleneksel çocukluk	31
4.1.3.2. Modern çocukluk	32
4.1.3.3. Postmodern çocukluk	34
4.1.4. Teknoloji ve çocukluk anlayışı	34
4.1.4.1. Tipografik çocukluk	34
4.1.4.2. Elektronik çocukluk	35
4.1.4.3. Enformatik çocukluk	36
4.1.4.4. Yeni çocukluk anlayışı	36
4.1.5. Ülkemizde çocukluk anlayışı, çocuk ve aile politikaları	37
4.1.5.1. Ülkemizde çocukluk anlayışı	37
4.1.5.2. Ülkemizde çocuk ve aile politikaları	38
4.1.5.3. Çocuk ve yoksulluk	39
4.1.5.4. Çocuk ve kent	40
4.1.5.5. Medeniyet merkezli çocuk yaklaşımı	40
4.1.6. Çocuk Vakfı	41
4.1.7. Çocuk hakları	41
4.1.8. Çocuk ve eğitim	43
4.1.8.1. Okuma alışkanlığı	44
4.1.8.2. 100 Temel Eser	46
4.1.8.3. Türkçe öğretimi	48
4.1.8.4. Çocuğun dinî/manevi eğitimi	49

4.1.9. Çocuk ve medya	50
4.1.9.1.Çocuk-medya-din ilişkisi	51
4.1.9.2. Çocuk ve televizyon	51
4.1.9.2.1. Televizyonun çocuğa zararları	52
4.1.9.2.2. Çocuklar için hazırlanan radyo ve tv programları/tv kanalları	54
4.1.9.2.3. Reklam	55
4.1.9.2.4. Haber	55
4.1.9.2.5. Şiddet	56
4.1.9.2.6. Pembe dizi	57
4.1.9.2.7. Korku filmleri	58
4.1.9.2.8. Çizgi film	58
4.1.9.2.9. Öneriler	60
4.1.10. Çocuk edebiyatı ya da çocuklar için edebiyat	61
4.1.10.1. Çocuk edebiyatı-edebiyat ilişkisi	64
4.1.10.2. Çocuk edebiyatı ve medya	66
4.1.10.3. Çocuk edebiyatı ve şiddet	67
4.1.10.4. Çocuk edebiyatı ve eğitim	68
4.1.10.5. Çocuk edebiyatı ve ideoloji	68
4.1.10.6. Çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken özellikler	70
4.1.10.6.1. Çocuk edebiyatı eserlerinde amaç	70
4.1.10.6.2. Çocuk edebiyatı eserlerinde işlev	71
4.1.10.6.3. Çocuk edebiyatı eserlerinde dil ve anlatım	72
4.1.10.6.4. Çocuk edebiyatı eserlerinde konu seçimi	72
4.1.10.7. Çocuk edebiyatı ve kaynaklardan yararlanma	72
4.1.10.7.1. Masallar	74
4.1.10.7.2. Çocuk ve masal	78
4.1.10.7.3. Masal ve rüya	78
4.1.10.7.4. Klasik masal	79
4.1.10.7.5. Sanat masalı	80
4.1.10.7.6. Nehir masal ve Binbir Gece Masalları	80
4.1.10.7.7. Masal anlatıcısı	80
4.1.10.8. Çocuk edebiyatında türler	81

4.1.10.8.1. Çocuk şiiri	81
4.1.10.8.2. Çizgi roman	83
4.1.10.8.2.1. Türkiye’de çizgi roman	84
4.1.10.9. Çocuk edebiyatında unsurlar	85
4.1.10.9.1. Çocuk kitabı	85
4.1.10.9.2. Çocuk yazarı	86
4.1.10.9.3. Çocuk şairi	90
4.1.10.9.4. Çocuk yayını çizeri	91
4.1.10.9.5. Çocuk yayınları editörü	91
4.1.10.9.6. Çocuk edebiyatı kültürü	93
4.1.10.9.7. Çocuk dergisi	93
4.1.10.9.8. Çocuk yayıncılığı	94
4.1.10.9.8.1. Türkiye’de çocuk yayıncılığı	95
4.1.10.9.9. Çocuk kütüphanesi	97
4.1.10.9.10. Çocuk edebiyatında eleştiri, kuram ve araştırma	98
4.1.10.9.10.1. Çocuk edebiyatında eleştiri ve kuram	98
4.1.10.9.10.2. Türk çocuk edebiyatında eleştiri ve kuram	99
4.1.10.9.10.3. Çocuk edebiyatı araştırmaları	100
4.1.10.9.10.4. Türk çocuk edebiyatı araştırmaları	101
4.1.10.9.11. Çocuk klasikleri	102
4.1.10.9.12. Çocuk edebiyatı ödülleri	104
4.1.10.10. Dünyada çocuk edebiyatının tarihî gelişimi	105
4.1.10.11. Türkiye’de çocuk edebiyatının tarihî gelişimi	107
4.1.10.11.1. Cumhuriyet öncesi Türk çocuk edebiyatı	107
4.1.10.11.2. Cumhuriyet dönemi Türk çocuk edebiyatı	108
4.1.10.12. Çocuk edebiyatında öncü isimler ve önemli eserler	111
4.1.10.12.1. Dünya çocuk edebiyatında öncü isimler ve önemli eserler	111
4.1.10.12.1.1. La Fontaine	112
4.1.10.12.1.2. Antoine de Saint-Exupéry ve Küçük Prens	113
4.1.10.12.2. Türk çocuk edebiyatında öncü isimler	113
4.1.10.12.2.1. Kemalettin Tuğcu	114
4.1.10.12.2.2. Cahit Zarifoğlu	114

4.1.10.12.2.3. Diğer isimler	116
4.2. Mustafa Ruhi Şirin'in Eserlerinde Metinlerarası Unsurlar	117
4.2.1. Masal kahramanları/unsurları	118
4.2.1.1. Anka	118
4.2.1.2. Şehrazat	119
4.2.1.3. Alaaddin	119
4.2.1.4. Kafdağı	120
4.2.1.5. Dev	120
4.2.2. Başka şairlerden alıntı unsurlar	121
4.2.2.1. Cahit Zarifoğlu	121
4.2.2.2. Fazıl Hüsnü Dağlarca	121
4.2.2.3. İsmet Özel	122
4.2.2.4. Asaf Hâlet Çelebi	122
4.2.3. Klasik edebiyat mazmunları	123
4.2.3.1. Yusuf Kıssası	123
4.2.4. Çocuk edebiyatı kahramanları	123
4.2.4.1. Kırmızı Şapkalı Kız	124
4.2.4.2. Külkedisi Sinderella	124
4.2.4.3. Uyuyan Güzel	124
4.2.4.4. Zézé	125
4.2.4.5. Küçük Prens	125
4.2.4.6. Haydut Haytazot	125
4.2.5. Nasreddin Hoca fıkraları	125
4.2.6. Keloğlan	127
4.2.7. Masal tekerlemeleri	127
4.2.8. Masalsı söyleyişler	128
4.2.9. Oğuz Kağan Destanı	129
4.2.10. Çocuk edebiyatı yazarları	129
4.2.10.1. La Fontaine	129
4.2.11. Diğer metinlerarası unsurlar	129
4.2.11.1. Alfred Hitchcock	130
4.3. Mustafa Ruhi Şirin'in Eserlerindeki Eğitsel Unsurlar	130

4.3.1. Değerler eğitimi	131
4.3.1.1. Aile odaklı değerler	131
4.3.1.1.1. Anne sevgisi	131
4.3.1.1.2. Baba sevgisi	133
4.3.1.1.3. Kardeş sevgisi	135
4.3.1.1.4. Evlat sevgisi	136
4.3.1.1.5. Babaanne ve dede sevgisi	137
4.3.1.1.6. Torun sevgisi	138
4.3.1.2. Çevre ve tabiat odaklı değerler	138
4.3.1.2.1. Kuş sevgisi	138
4.3.1.2.2. Kelebek sevgisi	140
4.3.1.2.3. Ağaç ve orman sevgisi	141
4.3.1.2.4. Deniz sevgisi	142
4.3.1.3. Toplum odaklı değerler	142
4.3.1.3.1. Bebek sevgisi	142
4.3.1.3.2. Çocuk sevgisi	143
4.3.1.3.3. Okul sevgisi	145
4.3.1.3.4. İnsan sevgisi	145
4.3.2. Hayata hazırlayıcı eğitsel unsurlar	146
4.3.2.1. Bilgilendirici eğitsel unsurlar	146
4.3.2.1.1. Doğa olayları	146
4.3.2.1.2. Çocukların kardeşliği	148
4.3.2.1.3. Bilginin ve üretmenin önemi	149
4.3.2.1.4. Büyüme ve gelişim kavramları	149
4.3.2.1.5. Doğanın düzeni	150
4.3.2.1.6. Gerçekler saklanamaz	150
4.3.2.1.7. İnsan hata yapabilir	151
4.3.2.1.8. Hayvan hakları	151
4.3.2.1.9. Türk büyükleri	151
4.3.2.2. Dinî, millî ve manevî unsurlar	152
4.3.2.2.1. Bayrak	152
4.3.2.2.2. Melek	153

4.3.2.2.3. Yüce Yaratıcı-Allah	153
4.3.2.2.4. Bayram	154
4.3.2.2.5. Dua	154
4.3.2.2.6. Kutsal kitaplar	155
4.3.2.2.7. Cuma	155
4.3.2.2.8. Hak kavramı	155
4.3.2.2.9. Vicdan	156
4.3.2.2.10. Birlik ve beraberliğin önemi	156
4.3.2.3. Kişisel gelişime yardımcı eğitsel unsurlar	157
4.3.2.3.1. Eğitimin önemi	157
4.3.2.3.2. İyiliğin önemi	158
4.3.2.3.3. Komşuluğun önemi	159
4.3.2.3.4. Nezaketin önemi	160
4.3.2.3.5. Özgürlüğün önemi	161
4.3.2.3.6. Sağlığın önemi	161
4.3.2.3.7. Umudun önemi	161
4.3.2.3.8. Yaşama sevinci	162
4.3.3. Davranış eğitimi	163
4.3.3.1. Çalışkan olma	163
4.3.3.2. Dürüst olma	164
4.3.3.3. Erken uyuma	164
4.3.3.4. Temiz olma	165
4.3.3.5. İnsanlara/ yoksullara yardım etme	165
4.3.3.6. Ana baba sözü dinleme	168
4.3.3.7. Empati kurma	169
4.3.3.8. Gerçekçi olma	169
4.3.3.9. Güler yüzlü olma	170
4.3.3.10. Hayata olumlu bakma	170
4.3.3.11. Hayatta ölçülü olma	171
4.3.3.12. Kendini bilme	171
4.3.3.13. Obur olmama	172
4.3.3.14. Oyun kurallarına uyma	172

4.3.3.15. Soru sorma	173
4.3.3.16. Tedbirli olma	173
4.3.3.17. Hastalara ilgi gösterme	174
4.3.3.18. Kimseye darılmama	174
4.3.3.19. Paylaşmanın önemi	174
4.3.3.20. Okumaya önem verme	175
4.3.4. Diğer eğitsel unsurlar	176
4.3.4.1. Dünya üzerinde çocukların yaşadığı sorunlar	176
4.3.4.1.1. Afganistan	176
4.3.4.1.2. Bosna	177
4.3.4.1.3. Çeçenistan	177
4.3.4.1.4. Filistin	178
4.3.4.1.5. Irak	178
4.3.4.1.6. Kosova	179
4.3.4.1.7. Afrika	180
4.3.4.2. Toplumsal roller	180
4.3.4.3. Çocuk kitabı	181
4.3.4.4. Çocuk eğitimi	182
4.3.2. Mustafa Ruhi Şirin'in eserlerinde eğitsel ileti dizini	185
4.3.2.1. İleti dizininde yer alan başlıklar	185
4.4. Türk Çocuk Edebiyatında Mustafa Ruhi Şirin	190

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER	202
5.1. Sonuç	202
5.2. Öneriler	203
KAYNAKÇA	205
EKLER	214
ÖZ GEÇMİŞ	225

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Cumhuriyet'ten Günümüze Türkiye'de Çocuk Edebiyatı

29 Ekim 1923'te ilan edilen Cumhuriyet, ülkemizde birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemli değişikliklerin yapıldığı bir dönemdir. Tanzimat döneminde çeviri eserlerle ilk örnekleri görülen Türk çocuk edebiyatının, Cumhuriyet'in kurulmasıyla gelişmesi hızlanır. Özellikle 1979'un Çocuk Yılı ilan edilmesi çocuk edebiyatımızın gelişmesine önemli bir katkıda bulunur. Türkiye'de çocuk edebiyatı, Cumhuriyet'in ilanından 1960'ların sonuna kadar didaktik, 1970'li yıllar boyunca ideolojik, 1980 sonrası dönem içinse estetik/lirik ağırlıklı dönemler olarak değerlendirilebilir.

“Cumhuriyet'in ilanından sonra çocuk edebiyatına giren eserlerin sayısında büyük artış görülür. Özellikle millî bilinç ve tarih sevgisi aşlamak üzere birçok eser yazılır” (Sınar, 2006: 187). Cumhuriyet döneminde bir yandan tercüme faaliyetleri devam ederken bir yandan da telif eserler verilmeye başlanır. Bu dönemde Tanzimat'tan beri çeşitli isimlerce dilimize aktarılan La Fontaine fabllarının Orhan Veli ve Sabahattin Eyüboğlu tarafından çevirileri yapılır. Yine bu dönemde Siraceddin Hasırcıoğlu, Vasfi Mahir Kocatürk gibi isimlerin de La Fontaine masallarını çevirdikleri dikkat çeker. Orhan Veli, sadece fabl çevirileriyle kalmaz, aynı zamanda çocuksu söyleyişlerle öne çıkan şiirler kaleme alır, Nasreddin Hoca fıkralarını da 1949'da manzumeye dönüştürür.

Cumhuriyet döneminde çeviri faaliyetleri Eleanor Porter ve Jules Verne çevirileriyle dikkat çeker. Porter'in ünlü eseri *Polyanna* 1927'de dilimize çevrilir. Jules Verne'nin birçok eseri 1930'lu yıllarda Türkçeye aktarılır. Bu yıllarda polisiye roman çevirileri de yapılır. Özellikle Maurice Leblanc'ın *Arsène Lupin* serisi 1934'te dilimize aktarılır. Bu eserden yola çıkan Peyami Safa, Server Bedi takma adıyla Cingöz Recai tiplemesini yaratır ve birçok kitap yayımlar. Aynı dönemde çocuk edebiyatının en önemli eserlerinden *Küçük Prens* (Le Petit Prince) de dilimize kazandırılır. Küçük

Prens'in, Cemal Süreya başta olmak üzere, Tomris Uyar, Selim İleri, Fatih Erdoğan gibi isimler tarafından çevirileri yapılır. İlki 1926'da İbrahim Alaeddin olmak üzere Edmondo de Amicis'in *Çocuk Kalbi* eseri de dönemin önemli çevirileri arasındadır.

Reşat Nuri'nin çocuklar için tiyatro eserleri yazdığı (*Şemsiye Hırsız*, *Ümit Mektebinde* vd.) bilinmektedir. Cumhuriyetin 10. yılında dönemin bazı yazar ve şairleri Maarif Vekâletinin (Millî Eğitim Bakanlığı) çağrısı doğrultusunda Mektep Temsilleri kaleme alırlar. Bu isimler arasında Faruk Nafiz (*Bir Demette Beş Çiçek*/1933, *Yangın*/1934, *Belki Bir Gün*/1946; *Hatta Akın*/1932, *Özyurt*/1933, *Kahraman*/1938), Mahmut Yesari (*Bir Sukut-ı Hayal*/1928), Reşat Nuri (*Şemsiye Hırsız*/1924, *Gazeteci Düşmanı*/1924, *İhtiyar Serseri*/1924 [Yıldız Böceği takma adıyla], *Ümit Mektebinde*, *İstiklâl*), Galip Naşit (*Destan*/1933) gibi imzalar vardır.

Çocuk edebiyatında ciddi adımların atılmaya başlandığı bu dönemde çocuklara yönelik şiir yazmaya yönelik görülür. Ancak bu yöneliş, Cumhuriyet'le gelen yeni değerleri çocuklara kavratma ideali ve onları bu değerler doğrultusunda erdemli insanlar olarak yetiştirme amacıyla ilgilidir. Şair, bir yetişkin dikkatiyle çocuklara yaklaşmaktadır (Şimşek, 2006: 557). Bu dönemde Aka Gündüz, *Gazi'nin Gizli Ordusu* (1930), *Meçhul Asker* (1930); Milli Eğitim Bakanlığı da yapan Hasan Âli Yücel, *Sizin İçin* (1938) isimli eserleriyle öne çıkar. Şükrü Enis Regü, (*Bayram Yeri*/ 1947, *Elma Ağacı*/1971) ve Rakım Çalapala da (*Yavrutürk Şiirleri*/1968) eğitici şiirler kaleme alırlar. Ceyhun Atuf Kansu da *Çocuk Bahçesi* (1941) ve *Çocuklar Gemisi* (1946) isimli eserleriyle dikkat çeker.

Cumhuriyet dönemi çocuk şiirinde çocuğa özgü duyarlılığı yakalayan en önemli isimlerden biri de Fazıl Hüsnü Dağlarca'dır. "Dağlarca, çocuğa özgü duyarlılığı ve söyleyişiyle Türk çocuk edebiyatında farklı bir tarzın temsilcisidir" (Şimşek, 2006: 557). Dağlarca, *Çocuk ve Allah* (1941) kitabındaki bazı şiirlerle çocuk dünyasını yakından tanıdığını kanıtladıktan sonra 1967'de yayımladığı *Kuş Ayak* kitabıyla çocuk şiirinde lirizmin ilk örneklerini verir. Özellikle 1980'li yıllardan sonra yirmiden fazla şiir kitabıyla öncü bir kimlik sergiler. Dağlarca'nın *Arkaüstü Uçmak*, *Cincik*, *Cin ile Cincik*, *Göz Masalı* (1979), *Şeker Yiyen Resimler* (1980), *Cinoğlan* (1981), *Hin ile Hincik* (1981) gibi eserleri çocuksu duyarlılığa uygun bir biçimde kaleme alınması bakımından dikkat çeker.

Çocuklar için yazdığı eğlendirici eserleriyle tanınan Yalvaç Ural, *Müzik Satan Çocuklar* (1979), *Gölcüğün Küçük Avcıları* (1981), *La Fonten Orman Mahkemesinde* (1984) isimli eserleriyle, çocukluk anılarını ve yaşadığı yörenin yerel renklerini şiirine taşıyan Ülkü Tamer, *Virgülün Başına Gelenler* (1965) ve *Masal Şiirler* (1981) isimli eserleriyle öne çıkarlar.

Cahit Zarifoğlu, Afganistan Savaşı'nda acı çeken çocuklara için yazdığı *Gülüçük* (1987) ve *Ağaç Okul-Çocuklara Afganistan Şiirleri* (1987) isimli şiir kitaplarıyla dikkat çeker. Aslen bir hukukçu olan Mevlana İdris [Zengin], *Kuş Renkli Çocukluğum* (1990), *İyi Geceler Bayım* (1991); Bestami Yazgan da *Gökkuşığı Sevinci* (1991), *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu* (2004) ve *Güneşle Ay Durmasın* (2004) isimli eserleriyle son dönemin önemli çocuk şairleri arasındadır.

Cumhuriyet dönemi çocuk edebiyatında ilk roman örnekleri 1930'lu yıllarda kaleme alınmaya başlar.

“1933 yılında, Cumhuriyet'in ilânının 10. yılı münasebetiyle birçok çocuk romanı yayımlanır. Bunlar arasında en önemlileri Muallim Cemal'in Küçük Durmuş ile Nimet Rakım Çalapala'nın 87 Oğuz adlı romanlarıdır. Yazarın “mektepliler romanı” olarak takdim ettiği Küçük Durmuş'ta merhamet temi işlenir. Dilinin ağırlığı dolayısıyla bugünün çocuklarına hitap eden bir eser değildir. 87 Oğuz'un kapağında ise “millî çocuk romanı” ifadesi yer alır. Önceki romandaki acı duygusunun aksine bu romana neşe hâkimdir” (Sınar, 2006: 191).

Çocuk edebiyatının önde gelen kadın yazarları arasında kabul edilen Cahit Uçuk (1911-2004); insan, doğa, hayvan ve vatan sevgisi, hayatın güçlüklerine göğüs gerebilme iradesi (Şimşek, 2006: 559) gibi konularda kaleme aldığı *Türk İkiizleri* (1937), *Mavi Ok* (1968), *İran İkiizleri* (1974) gibi eserleriyle tanınırken, yine bu dönemde daha çok tiyatroyla ilgili çalışmalarıyla öne çıkan Mümtaz Zeki Taşkın (1915-), *Efe Ali* (1939), *Yıldız Ece* (1949) isimli eserleriyle dikkat çeker. *Bir Gün Büyüyeceksin* isimli eseriyle 1964 Doğan Kardeş Çocuk Romanı Armağanı kazanan Mehmet Seyda (1919-1986), daha çok çocukluk anılarının kaynaklık ettiği *Şeytan Çekiçleri* (1971), *Ölümsüz Dostluk* (1978) isimli eserleriyle öncü konumdadırlar.

“Hayatı huzura ayarlayan modern zamanların yürekli masalcısı” (Şirin, 2006b: 185) olarak tanımlanan Kemalettin Tuğcu (1902-1996), üzerindeki tartışmalar hâlâ sürse de, yoksul ama çalışkan çocukların hayat hikâyelerini anlattığı eserleriyle çocuk edebiyatımızın önemli isimlerinden biridir. Eserlerinde acıma duygusu, sevgi ve

merhameti ön plana çıkaran Tuğcu, çocuklara ve çocuk sorunlarına duyarsız kalınmaması gerektiğini savunur. Bazıları sinema ve televizyona da uyarlanmış 300'den fazla eser kaleme alan Tuğcu'nun öne çıkan eserleri arasında *Sokak Köpeği* (1975), *Baba Evi* (1990), *Süt Kardeşler* (1993), *Küçük İşportacı* (1995), *Deniz Kızı* (1997), *Benim Babam* (1999) ve *Yer Altında Bir Şehir* (2000) sayılabilir.

Eserleriyle birçok ödül alan Gülten Dayıoğlu (1935,-) eğitimci kimliğinin de etkisiyle yazdığı 70'ten fazla kitabıyla dikkat çeker. Dayıoğlu eserlerinde köy hayatı, köyden kente göç, toprağa bağlı yaşamının güçlükleri, yurtdışına göç ve bunun insanlar üzerindeki etkileri gibi konulara yer verir. Özellikle 1971 yılında yayımlanan *Fadiş* isimli romanıyla tanınan Dayıoğlu, romandan hikâyeye, bilim-kurgudan gezi yazılarına kadar birçok türde eserler vermiştir. Bunlar arasında *Suna'nın Serçeleri* (1974), *Ölümsüz Ece* (1984), *Leylek Karda Kaldı* (1991), *Işın Çağı Çocukları* (1987), *Doğal Güzellikler Ülkesi Kenya'ya Yolculuk* (1993) en çok öne çıkanlardır.

Gülmece ağırlıklı roman ve hikâyeleriyle tanınan Aziz Nesin (1915-1995), *Uyusana Tosunum* (1971), *Aziz Dededen Masallar* (1978), *Ben de Çocuktum* (1979), *Anıtı Dikilen Sinek* (1985) çocuk edebiyatına eserler kazandırmış isimler arasındadır. Gülmece ağırlıklı çocuk kitapları yazan bir diğer yazar da Muzaffer İzgü (1933-)'dür. 100'den fazla eseri bulunan İzgü, kullandığı akıcı ve mizahi dille çok okunan çocuk yazarları arasındadır. *Ekmek Parası* (1979), *Can Dayım* (1994), *Uzay Dolmuşu Kalkıyor* (1994) gibi eserleriyle tanınan İzgü, *Ekmek Parası* ve *Zıkkımın Kökü* adlı eserlerinde yoksulluk içinde geçen kendi çocukluk yıllarını anlatmıştır. *Zıkkımın Kökü*, 1992'de filme aktarılmıştır.

Yürek Dede ile Padişah isimli eseriyle 1984 Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Çocuk Edebiyatı Yazarı ödülünü alan Cahit Zarifoğlu (1940-1987), gelenekten faydalanarak çocuk duyarlığına uygun olarak yazdığı masallarıyla öne çıkar. Zarifoğlu, *Serçekuş* (1983), *Katıraslan* (1983), *Motorlu Kuş* (1987) gibi eserleriyle çocuk edebiyatımızın dikkat çeken isimleri arasındadır.

Çocuk edebiyatı alanında akademik çalışmaları bulunan ve halen çocuk kitabı yayıncılığı yapan Fatih Erdoğan (1954-), gerek yazdığı kitaplar, gerek editörlük yaptığı eserlerle, gerekse çıkardığı çocuk dergisiyle (*Kırmızıfare*), günümüz çocuk edebiyatının önde gelen isimlerindedir. Erdoğan, *Okula Geç Kaldım* (1985), *Gırrr!* (2001),

Ayşegül'e Ne Oldu? (2001), *Sihirli Şapka* (2001) ve *Sihirli Küre* (2004) gibi eserleriyle öne çıkar.

Eserlerinde daha çok geçim sıkıntısı yaşayan insanların, işçi, esnaf ve memurların hayatını anlatan Tarık Dursun K (1931-), *Hoşçakal Küçük* (1979), *İyilikçi Tilki* (1994), *Yaramaz Kuzu* (1994), *Horoz ile İnci* (1995) isimli eserleriyle tanınır. Yavuz Bahadıroğlu ismiyle yazdığı tarihî romanlarıyla tanınan Niyazi Birinci (1945-), 100'den fazla çocuk romanıyla çocuk edebiyatımızın çok okunan isimlerindedir. Birinci'nin *Vatan İçin* (1977), *Şehzade Murat* (1978), *Üç Kardeş* (1982) isimli eserleri kahramanlık, vatan, millet sevgisi konularını yansıtır. 1979'da *Yeşil Bayır* isimli eseriyle Kültür Bakanlığı Çocuk Romanları Yarışması'nda birinci olan Sulhi Dölek (1948-2005), *Yeşil Bayır* (1991), *Arkadaşım Dede* (1992) isimli eserleriyle dikkat çeker.

1987 yılında Kültür Bakanlığı Çocuk Kitapları Ödülünü *Tek Kanatlı Güvercin* adlı eseriyle alan Üzeyir Gündüz (1950-), daha çok manevi anlamda eğitici unsurların ön planda olduğu eserleriyle dikkat çeker. *Bayram Şenliği* (1991), *İdamlık Şehzade* (1996) ve *İsraf Teyze* (2004) Gündüz'ün eserlerinden bazılarıdır. Çocuk ve dil alanında akademik çalışmalar da yapan Gülçin Alpöge, yazdığı 25'ten fazla çocuk kitabıyla çağdaş çocuk edebiyatımızın önde gelen isimleri arasında yer alır. *Dedemi Özlüyorum* (2004), *Şıpşıp ile Tıptıp* (2005), *Aslı Pazarı Bekliyor* (2006) Alpöge'nin önemli eserleri arasındadır.

Özellikle okul öncesi döneme yönelik edebiyat çalışmalarıyla tanınan Serpil Ural (1945-), 1986'da Japonya 5. Nouma Uluslararası Çocuk Kitabı Resimleri Yarışmasında teşvik ödülü alır. *Cabula Mabula* (1996), *Bahar Nevruzla Başlar* (1999), *Elif'in Dünyası* (2001) gibi eserleriyle tanınan Ural, 1997'de Rıfat Ilgaz Gülmece Öykü Yarışması Büyük Ödülünü ve aynı yıl Türkiye İş Bankası Çocuk Edebiyatı Büyük Ödülünü alır. Çocuk edebiyatı alanında birçok ödül sahibi (*Evinden Kaçan Masal* ile Tömer Anadili Masal Yarışması Ödülü, *Üşengeç* adlı öyküyle Çocuk Mizah Öyküleri Ödülü, *Mavi Zamanlar* adlı eseriyle Tudem Yayınları Çocuk Romanı Yarışması birincilik ödülü) olan Mavisel Yener (1962-), öykü, şiir, masal türlerinde çocuklara yönelik yazdığı eserlerle son dönem çocuk edebiyatımızın tanınan isimlerindedir. Yener, *Uzaylılar Bize Geldi* (2001), *Dipsiz Göl* (2004), *Mavi Elma* (2005), *Evinden Kaçan Masal* (2005) isimli eserleriyle dikkat çeker.

Çevre bilinci, sağlıklı yaşamın önemi, hayvan sevgisi, sorumluluk bilinci gibi eğitici öğeleri barındıran eserleriyle Aytül Akal (1952-)'ın, ilk masal kitabı *Geceyi Sevmeyen Çocuk* 1991'de, *Canı Sıkılan Çocuk* isimli eseri 1993'te, *Kardeş İsteyen Çocuk* 1994'te, *Masalları Arayan Çocuk* adlı kitabı da 1997'de yayımlanır. T.C. Kültür Bakanlığı'nın 1995'de düzenlediği Eflatun Cem Güney 0-6 Yaş Çocuk Kitabı Yarışmasında *Ben Minicik Bir Bebektim* adlı kitabıyla ödül alan Akal'ın bazı kitapları yabancı dillere de çevrilir.

Arkadaşlık, hayvan sevgisi, bilinçli olma, dostluk, sevgi vb. konularda eserler kaleme alan Ulviye Alpay (1951-), 1998 yılında TRT Gap Televizyonu'nun açtığı öykü yarışmasında birincilik ödülü alır. Alpay, *Babam Sınıfta Kaldı* (2002), *Denizin Yakut Çocukları* (2005), *Soylu Kediler ve Tekirler* (2005) adlı eserleriyle öne çıkar.

Çok Mavi Öyküler (1997), *Çok Serin Öyküler* (2003), *Devekuşları Plan Yapmaz* (2001) isimli eserleriyle dikkat çeken H. Salih Zengin (1974-) de son dönem çocuk edebiyatımızın önemli isimlerindedir.

Konusunu tarihten alan eserleriyle Orhan Asena (1922-2001), *Fadik Kız* (1968), *Ali* (1993), *Mustafa* (1993) adlı oyunlarıyla tanınır. Asena, ilk oyunu olan *Tanrılar ve İnsanlar-Gilgamiş* ile 1960 Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülünü alır. Orhan Asena, daha sonraki yıllarda tiyatro türünde birçok ödüle de layık görülür.

Oyunlarında güncel olaylara ve tanınan tiplere ağırlık veren ve iyilik, yardımseverlik, sevgi, kardeşlik gibi temalar çevresinde oyunlar kaleme alan Ülker Köksal (1931-), *Mutlu Prens*, *Ormanın Bekçileri*, *Kurban Bayramı* gibi eserleriyle tanınır. Köksal, TRT 1970 Sanat Ödülleri yarışmasında radyo ve TV oyunları dalında iki, TV çocuk oyunları dalında bir başarı ödülü alır.

Şahane Lunapark (1982 Devlet Tiyatroları Opera ve Balesi Ödülü), *Yaşasın Gökkuşluğu* (1986 TBMM Kültür Sanat Kurulu Ödülü), *Teneke Şövalyeler* (1996 ABD Arizona State University Dünya Koleksiyonu Ödülü) gibi eserleriyle sevgi, barış, kardeşlik gibi temaları işleyen öne Ülkü Ayvaz (1955-), çağdaş Türk çocuk tiyatrosunun dikkat çeken isimlerindedir.

Kukla tiyatrosu ve gölge oyunu üzerine çalışmaları ile tanınan Ünver Oral (1937-), geleneksel kaynakları günümüze uyarlamasıyla dikkat çeker. *Cin İkiizler* (1981), *Karagöz Park Bekçisi* (1999), *Çocuklara Karagöz-Hacivat Söyleşmeleri* (2000),

Karagöz Televizyonda (2001) *Karagöz ve Trafik* (2001), *Karagöz ile Hacivat* (2001), Oral'ın önemli eserleri arasında yer alır.

Mustafa Ruhi Şirin (1955-), hemen her türde kaleme aldığı eserleriyle 1980 çocuk edebiyatımızın öncü isimlerindedir. Şirin, çocuk bakışını merkeze alarak kaleme aldığı *Yıldız Sayan Ağaç* (toplu şiirler), *Masal Mektuplar* (mektup), *Kar Altında Bir Kelebek* (masal), *Guguklu Saatin Kumrusu* (masal), *Her Çocuğun Bir Yıldızı Var* (öykü), *Mavi Rüyâlar Gören Çocuk* (masal), *Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun* (deneme), *Geceleri Mızıka Çalan Kedi* (öykü), *Dünyaya Gülen Adam* (Şiirli Nasreddin Hoca Fıkraları), *Bülbül ile Leylek* (masal), *Kuş Ağacı* (masal), *Dünya Kardeş Sobe* (deneme) gibi eserleriyle de çocuk edebiyatımıza yeni bir soluk getirir.

1980 sonrasında çocuksu duyarlılığı yakalayarak birçok yetkin kalemin eserler verdiği çocuk edebiyatımız günümüzde nicelik ve nitelikçe oldukça iyi bir durumdadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, çocuk edebiyatımızın yaşayan önemli isimlerinden biri olan Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk edebiyatımızdaki yerini ve eserlerinin eğitsel değerini tespit etmektir. Bu çerçevede Şirin'in çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili görüş ve eserleri, çocuklara yönelik eserleri, eserlerindeki metinlerarası unsurlar ve eğitsel unsurların tespiti amaçlanmıştır.

1.3. Problem

Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için aşağıdaki problemlerin cevabı aranmıştır:

1. Mustafa Ruhi Şirin kimdir? Çocuk ve çocuk edebiyatı alanında hangi çalışmaları yapmıştır?
2. Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk ve çocuk edebiyatı konusundaki görüşleri nelerdir ve bu çerçevede hangi eserleri kaleme almıştır?
3. Mustafa Ruhi Şirin, çocuklara yönelik hangi eserleri kaleme almıştır ve bu eserler hangi türdedir?
4. Mustafa Ruhi Şirin, sözlü ve yazılı edebiyatımızdan yararlanmakta mıdır ve bu anlamda eserlerindeki metinlerarası unsurlar nelerdir?

5. Mustafa Ruhi Şirin'in eserlerinde eğitsel değer taşıyan metinler var mıdır ve bunlardaki eğitsel iletiler nelerdir?

6. Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk edebiyatımızdaki yeri ve önemi nedir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk ve çocuk edebiyatı alanındaki çalışmalarıyla ve çocuklara yönelik kaleme aldığı eserleriyle tanınan bir isimdir. Şirin, dikkatleri çocuğa çekebilmek amacıyla yazılı, görsel ve sosyal medyada birçok etkinlik yapmıştır. Bu anlamda Şirin'le ilgili yapılmış çalışmalara rastlamak mümkündür. Bu çalışmalar arasında tezler, köşe yazıları, makaleler, bildiriler bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların çoğunun Şirin'in çalışmalarını bir bütün olarak ele almadığı görülmektedir. Ayrıca Şirin'in eserlerine eğitsel değerlerin tespiti açısından yaklaşmadığı da anlaşılmaktadır. Bu çalışma hem Şirin'in eser ve çalışmalarına bir bütün olarak bakmayı hem de eserlerinde yer alan eğitsel unsurları tespit etmeyi hedeflemesi açısından araştırmacılara yardım edebileceği düşüncesiyle önemli görülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışmada Mustafa Ruhi Şirin'in kaleme aldığı tüm eserler, Şirin'le ilgili yapılmış tüm çalışmalar incelenmiştir. İnceleme sonunda eserlerdeki eğitsel unsurlar tespit edilmiş, ayrıca Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk edebiyatımızdaki yeri de belirlenmeye çalışılmıştır. İncelemeler yapılırken Şirin'in eserlerine eğitsel değer ve iletiler açısından bakılmış, eserlerin biçim yönünden ve yukarıda belirtilen başlıklar dışında incelemesi yapılmamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Mustafa Ruhi Şirin'in Hayatı ve Eserleri

2.1.1. Mustafa Ruhi Şirin'in hayatı

Mustafa Ruhi Şirin, 1955 yılında Trabzon'da doğdu. 1967'de Uğurlu İlkokulu'nu ve 1973'de Of Lisesi'ni bitirdi. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu'nun Radyo Televizyon Program Uzmanlığı Bölümü'nden 1978'de mezun oldu. 1977'de TRT'de görev aldı. 1981'de TRT'nin açtığı prodüktörlük sınavını kazanarak İstanbul Radyosu'na atandı. Radyolar için eğitim ve kültür programları hazırladı. 1984 yılında İstanbul Radyosu Çocuk Yayınları Şef Prodüktörlüğü'ne atanarak çocuk yayınlarını yönetti. 1985-1993 yılları arasında Eğitim Kültür Yayınları'nda Müdür Yardımcılığı; 1993-1997 yılları arasında Denetim ve Redaksiyon Müdürlüğü görevlerinde bulundu. 1986-1990 yılları arasında TRT'nin televizyon programlarında çocuk programları danışmanlığı yaptı. 1986-1991 eğitim ve öğretim dönemlerinde İstanbul Üniversitesi Radyo Televizyon Meslek Yüksek Okulu'nda iletişim alanında ders verdi; 2007-2008 öğretim yılından bu yana Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nün çocuk edebiyatı derslerini vermeyi sürdürmektedir.

1990 yılında Çocuk Vakfı'nı kuran Şirin, Kültür Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, T.C. Hükümeti İnsan Hakları On Yıllık Eğitim Programı, Adalet Bakanlığı ve çeşitli üniversitelerde jüri üyeliği, danışma kurulu üyeliği, komisyon üyeliği ve müzakereci görevlerinde bulundu. Habitat II'nin Türkiye sürecinde sivil toplum kuruluşlarının sözcülüğünü yaptı. Çocuğa yönelik kent ve ülke ölçekli hizmet, eğitim ve araştırma projeleri yönetti; strateji yazım gruplarında yer aldı. UNİCEF'in koordinatörlüğünde 2001 yılında gerçekleştirilen 'Çocuklar İçin Evet Deyin' Kampanyası Türkiye Çalışma Grubu'na sözcülük etti. İstanbul Valiliği İstanbul

Çocukları Vakfı'nca düzenlenen ve 26-27 Haziran 2000 tarihlerinde gerçekleşen I. İstanbul Çocuk Kurultayı'nın projesini hazırladı; genel koordinatörlüğünü üstlenerek Ağustos 2000'de Türkiye'de ilk defa kent ölçekli sosyal politika metni olan İstanbul Çocuk Acil Eylem Planı'nın yazımını gerçekleştirdi. 2001 yılında Türkiye Çocuk Hakları Koalisyonu'nun kurucuları arasında yer aldı ve sözcülüğüne seçildi. Millî Eğitim Bakanlığı, Marmara Üniversitesi, Çocuk Vakfı işbirliğinde 23-25 Eylül 2004 tarihlerinde gerçekleşen I.Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi'nin ve Çocuk Vakfı, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, İstanbul Üniversitesi kurumsal paydaşlığında 25-27 Şubat 2011 tarihlerinde düzenlenen I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi'nin genel koordinatörlüklerini üstlendi. Okuyan Şehir Sakarya (2005, 2006, 2007) projesini hazırladı ve yönetti. Çocuk Vakfı'nın 2007'de hazırladığı Türk Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatının Dünya Dillerine Çevrilmesi Projesi'nin Türkiye editörü olan Mustafa Ruhi Şirin, RTÜK tarafından 22 Nisan, 28 Ağustos ve 18 Kasım 2003 tarihlerinde yapılan TRT Genel Müdürlüğü adaylığı seçiminde atanacak üç aday arasında üç kez yer aldı. Şubat 2004-29 Kasım 2005 tarihleri arasında Millî Eğitim Bakanlığı Çocuk Yayınları Danışma ve Yayın Kurulu Başkanlığı döneminde, 100 Temel Eser konusunda Bakanlıkla yaşanan görüş ayrılığı sonrasında, 8 kurul üyesiyle birlikte bu görevden istifa etmiştir. Şirin hâlen TRT İstanbul Radyosu Müdürlüğünde prodüktör olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki erkek çocuk babası olan Mustafa Ruhi Şirin, sürekli basın kartı sahibidir.

2.1.2. Mustafa Ruhi Şirin'in aldığı ödüller

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk ve çocuk edebiyatı merkezli çalışmalarından ve eserlerinden dolayı çeşitli ödüller almıştır.

Dünden Bugüne Çocuk Edebiyatımız radyo programı 1985 yılı Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından ödüllendirilmiştir.

Ekrem Oymak ile birlikte hazırladığı Gülücük isimli televizyon programı 1986 yılı Türkiye Milli Kültür Vakfı ödülüne lâyık görülmüştür.

Masal Mektuplar adlı eseri 1983 yılında Türkiye Yazarlar Birliği üyeleri tarafından yılın çocuk kitabı seçilmiştir.

Nazan Erkmen'in resimlediği Kuş Ağacı çocuk kitabı 1993 yılında UNESCO Asya Kültür Merkezi resimli çocuk kitabı ödülü kazanmıştır.

Ayrıca Mustafa Ruhi Şirin, 1999'da Kosova'da yayınlanan Türkçem Dergisi Yılın Ödülünü,

2001 yılı Çocuk Edebiyatçıları ve Sanatçıları Birliği 23 Nisan Çocuk Edebiyatına Hizmet Ödülünü,

2003 yılında Karaman Türk Dili Çocuk Edebiyatı Ödülünü,

2007'de 12. Uluslararası Balkanlar Türk Kültürü Hizmet Ödülünü,

2010 yılında Türkiye Çocuk Zirvesi Çocuk Dostu Ödülünü almıştır.

2.1.3. Mustafa Ruhi Şirin'in eserleri

Mustafa Ruhi Şirin, gerek çocuk ve sorunlarıyla gerek çocuk edebiyatının kuramsal boyutuyla ilgili ve gerekse çocuklara yönelik farklı türlerde birçok eser kaleme almıştır. Mustafa Ruhi Şirin'in farklı zamanlarda kullandığı müstear isimler Zeki Kuş, Aytaç Yıldız, Selim Uğurlu ve Mümtaz Güteryüz'dür. 2011 yılı itibarıyla Mustafa Ruhi Şirin'in 14'ü kuramsal, 15'i edebî türde olmak üzere toplam 29 eseri bulunmaktadır. Şirin'in eserlerini çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili kuramsal eserler ve çocuklara yönelik eserler olmak üzere iki ana başlıkta değerlendirmek mümkündür.

2.1.3.1. Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili eserleri

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk ve çocuk edebiyatını konu alan birçok eser kaleme almıştır. Şirin, bu eserlerde çocuk, çocukluğun ve çocukluk algısının tarihi gelişimi, iletişim araçlarının çocuk üzerindeki etkileri, aile ve çocukluğun temel sorunları ve çözüm yolları, çocuk edebiyatı kavramı, bu kavram üzerindeki tartışmalar, çocuk edebiyatının tarihsel gelişimi gibi alanlarda birçok konuya değinmiştir.

2.1.3.1.1. Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987

“Çocuk Edebiyatı El Kitabı” alt başlıklı eser, Mustafa Ruhi Şirin editörlüğünde hazırlanmıştır. Eserde çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatının tarihî gelişimi, çocuk edebiyatımızın durumu ve sorunlara yönelik çözüm önerileriyle çocuk edebiyatının seçkin örneklerine yer verilmiştir. 689 sayfadan oluşan eser, Gökyüzü Yayıncılık tarafından İstanbul'da basılmıştır.

2.1.3.1.2. Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988

Bir önceki yıl yayımlanan yıllığa oranla daha çok yayımlandığı yıl içinde çocuk edebiyatıyla ilgili gelişmelerin aktarıldığı bu eser de Mustafa Ruhi Şirin'in editörlüğünde hazırlanmıştır. 374 sayfadan oluşan eser, Gökyüzü Yayınları tarafından İstanbul'da çıkmıştır.

2.1.3.1.3. Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989

1989 yılında çocuk edebiyatında meydana gelen gelişmelerin yer aldığı yıllık formatındaki eser Mustafa Ruhi Şirin'in editörlüğünde hazırlanmıştır. 400 sayfadan oluşan eser, Gökyüzü Yayıncılık tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır.

2.1.3.1.4. Çocuk Yüzlü Yazılar

Yedi bölümden oluşan bu eserde Mustafa Ruhi Şirin, çocuk hakları, çocukluk algısı ve geçirdiği değişim, çocuk ve oyuncak kültürü, çocuk ve masal gibi konuları tartışır. 149 sayfadan oluşan eser, İz Yayıncılık tarafından 1998 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır.

2.1.3.1.5. Çocukluğun Kozası

“Ve Kültür Ve Kitap Ve Edebiyat” alt başlıklı eser yedi bölümden oluşmaktadır. Eserde çocuk edebiyatı kültürü, çocuk yayınları editörü, kitap ve çocuk, çocuğa okuma alışkanlığı kazandırabilmek için yapılması gerekenler, çocuk yazarlığı gibi konular yanında Şirin'in Kemalettin Tuğcu, Küçük Prens ve, Cahit Zarifoğlu ile ilgili düşünceleri bulunmaktadır. 141 sayfadan oluşan eser, İz Yayıncılık tarafından 1998 yılında İstanbul'da basılmıştır.

2.1.3.1.6. 99 Soruda Çocuk Edebiyatı

Mustafa Ruhi Şirin'in hazırladığı bu esere İnci Enginün, Nilüfer Tuncer, Mübeccel Gönen, A. Ferhan Oğuzkan, Can Göknül, Ayla Oktay, Feridun Oral katkıda bulunmuştur. Bu eserde çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı kültürü, dünya çocuk

edebiyatı, Türkiye’de çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatında türler, eğitimde çocuk edebiyatından yararlanma, çocuk edebiyatında ideoloji, çocuk ve kitap, çizgi roman gibi konularda yazarların sorulan sorulara verdikleri cevaplar bulunmaktadır. 288 sayfadan oluşan eser, Çocuk Vakfı tarafından 2000 yılında İstanbul’da yayımlanmıştır.

2.1.3.1.7. Dersimiz Çocuk

“Çocuk Üzerine Düşünce Yazıları” alt başlığıyla dikkatlere sunulan eserde Şirin, çocuk sorunları ve çözüm önerileri, ülkemizde çocuk politikaları, çocuk ihmali ve istismarı, çocuk ve din, çocuk şairliği, çocuk edebiyatı ve şiddet gibi konuları tartışır. 183 sayfadan oluşan eser, İz Yayıncılık tarafından 2006 yılında İstanbul’da yayımlanmıştır.

2.1.3.1.8. Çocuğa Adanmış Konuşmalar

Mustafa Ruhi Şirin’le değişik zaman ve ortamlarda yapılan röportajların metinlerinin bir araya getirildiği bu eser, üç ana bölümden oluşmaktadır. Eserde, Şirin’in çocuk hakları, İstanbul’da yaşayan çocukların sorunları, çocuk edebiyatı kültürü, gelenek ve çocuk edebiyatı ilişkisi, çocuk edebiyatında kaynaklardan yararlanma gibi konularda görüşlerini yansıtan konuşma metinleri yer alır. Eserin sonunda röportajların tarihleri ve röportajları yapan kişilerin isimleri de verilmiştir. 271 sayfadan oluşan eser, İz Yayıncılık tarafından 2006 yılında İstanbul’da basılmıştır.

2.1.3.1.9. Çocuk Hep Çocuk

“Çocuk Ödevi İçin Küçük Notlar” alt başlığının yer aldığı eser, dört bölümden oluşmaktadır. Eserde Şirin’in çocuk ve çocuk sorunlarıyla ilgili değişik zaman ve mekânlarda yaptığı konuşmaların metinleri, yer aldığı projelerle ilgili kaleme aldığı ön söz ve tanıtıcı yazılar ve kamuoyuna hitaben yazılmış açık mektuplar yer almaktadır. Her metin ayrı bir başlıkla verilmiştir. Ayrıca her metnin hangi sebeple kaleme alındığı da belirtilmiştir. Eserde, çocuk sorunları, dünyanın farklı bölgelerinde acı çeken çocuklar ve bu çocukların yaşadıkları, çocuk edebiyatı ve “100 Temel Eser Projesi” ile

ilgili çalışma ve tartışmalar gibi konularda Şirin'in görüşleri yer almaktadır. 224 sayfadan oluşan eser, İz Yayıncılık tarafından 2006 yılında İstanbul'da okuyucuların dikkatine sunulmuştur.

2.1.3.1.10. Gösteri Çağı Çocukları

“İletişim Toplumunda Medya Sarmalı” alt başlıklı eser, sekiz bölümden oluşmaktadır. Şirin, bu eserde çocukluk evreleri, iletişim araçlarının özellikleri, iletişim araçlarının çocukla olan ilişkisi, medyadaki şiddet unsurları, çocukların bunlara olan ilgisi ve bu ilginin sonuçları, iletişim araçlarının çocuğun dinî/manevî eğitimi üzerindeki etkileri ve bu anlamda kullanılabilirliği konularında görüşlerini aktarır. Televizyon kanallarındaki haber ve reklam içerikli programların çocuğun duygusal gelişimindeki yeri de eserde Şirin'in yer verdiği konular arasındadır. 192 sayfadan oluşan eser, İz Yayıncılık tarafından 2006 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır.

2.1.3.1.11. Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü

“Modern Çocuk Kültürü Sarmalı” alt başlığıyla dikkat çeken eser, on bölümden oluşmaktadır. Eserde, popüler kültür çocuk ilişkisi, televizyonun hayatın merkezi konumuna gelmesi ve kitap okuma alışkanlığına olan olumsuz etkileri; çizgi roman, çizgi film ve reklamların çocuğa olumsuz yansımaları ve bu konularla ilgili çözüm önerileri yer almaktadır. 215 sayfadan oluşan eser, İz Yayıncılık tarafından 2006 yılında İstanbul'da basılmıştır.

2.1.3.1.12. Çocuk Edebiyatı Kültürü

“Okuma Alışkanlığı ve Medya Sarmalı” alt başlıklı eser, altı bölümden oluşmaktadır. Eserde Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk algısı ve bu algının tarihsel gelişimi, çocuk edebiyatı kavramı ve tartışmaları, çocuk yazarlığı, çocuk edebiyatı ve şiddet, çizgi roman, okuma alışkanlığı ve medyanın okuma alışkanlığı üzerine etkileri gibi konularda Mustafa Ruhi Şirin'in görüş ve düşünceleri yer almaktadır. 194 sayfadan oluşan eser, Kök Yayıncılık tarafından 2007 yılında Ankara'da yayımlanmıştır.

2.1.3.1.13. Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış

“Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?” alt başlığını taşıyan eserde Mustafa Ruhi Şirin’in çocuk edebiyatı, çocuk yazarlığı, çocuk edebiyatı ve ideoloji ilişkisi, okuma öğretimi, çocuk edebiyatı öğretimi, çocuk dergileri ve dergiciliği, çocuk edebiyatında çeviri sorunu, çocuk edebiyatı ödülleri ve bununla ilgili tartışmalar, çocuk klasikleri gibi konularda görüş ve düşüncelerine yer verilmiştir. 104 sayfadan oluşan eser, Kök Yayıncılık tarafından 2007 yılında Ankara’da okuyucuların dikkatine sunulmuştur.

2.1.3.1.14. Masal Atlası

“Masal Edebiyatı Kültürü Üzerine Yazılar” alt başlıklı eser, yedi bölümden oluşmaktadır. Eserde klasik masal, masalların yeniden yorumlanması, çocuk ve masal, çocuk klasikleri ve masal, Türk çocuk edebiyatının masallardan yararlanarak yenilenmesi ve Şirin’in bir masal şairi olarak tanımladığı La Fontaine ile ilgili tespitler bulunmaktadır. 143 sayfadan oluşan eser, Kök Yayıncılık tarafından 2007 yılında Ankara’da yayımlanmıştır.

2.1.3.1.15. Televizyon, Çocuk ve Aile

“Yeni Çocukluğun Televizyon Sarmalı” alt başlığını taşıyan eser, dokuz bölümden oluşmaktadır. Şirin, bu eserde televizyonun aile içi iletişime olan etkileri ve çözüm önerileri, çocuklarda televizyon bağımlılığı, çocuğa yönelik televizyon kanallarının durumu ve bu konuda öneriler, televizyon programlarındaki şiddet ve bunun çocuğa etkileri, televizyon, kitap ve çocuk ilişkisi gibi konulara yer verilmiştir. 175 sayfadan oluşan eser, İz Yayıncılık tarafından 2009 yılında İstanbul’da yayımlanmıştır.

2.1.3.2. Mustafa Ruhi Şirin’in çocuklara yönelik eserleri

Mustafa Ruhi Şirin, çocuklara yönelik farklı türlerde birçok eser kaleme almıştır. Bu eserleri çocuk bakışına uygun olarak kurgulamaya ve yazmaya gayret gösteren Şirin, kitaplarının telif haklarını da kurucusu olduğu Çocuk Vakfı’na bağışlamıştır. Şirin’in

çocuklara yönelik kitapları şiir, hikâye, masal, fıkra, mektup, deneme ve günlük başlıkları altında gruplandırabilir. Bu bölümde Şirin'in çocuklara yönelik kaleme aldığı eserleri hakkında bilgiler verilecektir.

2.1.3.2.1. Şiir

Mustafa Ruhi Şirin, çocuklar için yazmaya şiirle başlamıştır. Şirin'in kaleme aldığı şiirler hem çocuklar hem de yetişkinler içindir.

2.1.3.2.1.1. Rüya Saati

“Şiirler” alt başlıklı eser, dört bölüm, ek bölümü ve özel notlardan oluşur. “Bilge Şair Sezai Karakoç'a” ithaf edilen eserin, ilk bölümü çocuk felsefesi ve çocuk bakışı temalı şiirlerden oluşan “Saatleri Kuran Kelebek”, ikinci bölümü hayvan ve hayvan sevgisi temalı şiirlerin yer aldığı “Kırmızı Kar”, üçüncü bölümü baba, anne, aile, çocuk temalı şiirlerin yer aldığı “Rüzgârını Yitirmiş Dağ”, dördüncü bölümü ise çeşitli açılardan çocukların sorunlarının konu edildiği “Kömür Sesinden Bahar” adını taşır. “Elsiz Eldiven” isimli ek bölümde Afganistan, Irak ve Filistin'deki, çocuk ölümü ve buralardaki çocukların yaşadığı acıları anlatan üç şiir bulunur. “Özel Notlar” kısmında ise Şirin'in kaleme aldığı şiirleri ithaf ettiği isimler yer alır. 85 sayfadan oluşan eser, İz Yayıncılık tarafından İstanbul'da 2006 yılında yayımlanmıştır.

2.1.3.2.1.2. Yıldız Sayan Ağaç

“Toplu Şiirler” alt başlıklı eserde, Mustafa Ruhi Şirin'in yayımlanmış üç şiir kitabı toplanmıştır. Ayrıca eserin sonunda Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiiri ve şairliği hakkındaki görüşlerini aktardığı iki metine de yer verilmiştir. 240 sayfadan oluşan eser, İz Yayıncılık tarafından İstanbul'da 2006 yılında yayımlanmıştır.

2.1.3.2.1.3. Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan

“Her Yaştan Çocuklar İçin Kuş Şiirleri” alt başlıklı eser, dört bölümden oluşur. “Kuşevi” isimli birinci bölümde kuş ve kuş sevgisi temalı şiirlere yer verilmiştir. “Kuş

“Ülkesi” isimli ikinci bölümde kuş sevgisi ve çeşitli kuş türlerini konu edinen şiirler bulunmaktadır. “Adını Unutan Kuşlar” adlı üçüncü bölümde kuş sevgisi temalı şiirler bulunmaktadır. “Seni Uçurabilirim Anne” adlı dördüncü bölümde ise anne ve kuş sevgisi temalı şiirler yer alır. Eser, Ülkü Ovat ve Ümit Ögmel tarafından resimlenmiştir. Eserdeki resimler siyah beyaz ve şiirlere uygun olarak seçilmiştir. 70 sayfadan oluşan eser, Kök Yayıncılık tarafından Ankara’da 2008 yılında yayımlanmıştır.

2.1.3.2.1.4. Gökyüzü Çiçekleri

“Her Yaştan Çocuklar İçin Şiirler” alt başlıklı eser, beş bölümden oluşur. “Bebeğin Duası” adlı birinci bölüm, bebek, anne, bayrak sevgisi, “Yağmur Hanım” adlı ikinci bölüm mevsimler, doğa olayları, oyuncak sevgisi, “Rüyakız’ın Masalı” adlı üçüncü bölüm çocuk felsefesi ve doğa sevgisi, “Açıl Susam Açıl” isimli dördüncü bölüm masal ve masal kahramanları, “Koş Gel Bana” adlı beşinci bölüm çocukluğa özlem temalı şiirlerden oluşur. Eserin ithaf bölümünde “Şefkat Meleği Anneme” ibaresi yer alır. Eserin son sayfasında ise şiirlerin ithaf edildiği isimler listelenmiştir. Eser, Şahin Erkoçak tarafından resimlenmiştir. Eserde, şiirlere uygun siyah beyaz resimler bulunmaktadır. 74 sayfadan oluşan eser, Kök Yayıncılık tarafından Ankara’da 2009 yılında yayımlanmıştır.

2.1.3.2.2. Hikâye

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk bakışına uygun olarak yazmaya çalışıp resimlenmesi için çaba gösterdiği iki hikâye kitabı yayımlamıştır.

2.1.3.2.2.1. Her Çocuğun Bir Yıldızı Var

“Çocuklar İçin Hikâyeler” alt başlıklı eser, dört bölümden oluşur. “Kardan Adamın Kedisi” isimli birinci bölümde oyuncak, oyun, kardan adam, çocukluk hayalleri konulu hikâyeler bulunur. “Çocukluk Arkadaşım Sincap” adlı ikinci bölümde ise konu olarak hayvan sevgisi ve doğa olayları seçilmiştir. “Köpeğimin Kurdelesini Kırmızı” isimli üçüncü bölümde konusu hayvan sevgisi olan metinler dikkat çeker. “Her Çocuğun Bir Yıldızı Var” adlı bölümde ise çocukluk hayalleri konulu hikâyelere yer

verilmiştir. Her Çocuğun Bir Yıldızı Var, “Bosna Vahşetinde Ölen Çocuklara” ithaf edilmiş ve Füsun İyicil tarafından siyah beyaz olarak çocuk bakışına uygun bir biçimde resimlenmiştir. 103 sayfadan oluşan eser, Kök Yayıncılık tarafından Ankara’da 2009 yılında yayımlanmış, daha sonra Arapçaya ve Uygurcaya da çevrilmiştir.

2.1.3.2.2. Geceleri Mızıka Çalan Kedi

“Her Yaştan Çocuklara Hikâyeler” alt başlıklı eser, üç bölümden oluşur. “Beyaz Oyun Ağacı” adlı birinci bölümde çocukluk hayalleri ve doğa sevgisi konulu hikâyeler yer alır. “Uçan Kaplumbağa” adlı ikinci bölüm, baba sevgisi konulu hikâyelerden oluşur. “Geceleri Mızıka Çalan Kedi” isimli üçüncü bölümde ise baba sevgisi ve öksüz-yetim çocukları konu alan metinler bulunur. Geceleri Mızıka Çalan Kedi, Ferit Avcı tarafından siyah beyaz olarak resimlenmiştir. 126 sayfadan oluşan eser, Kök Yayıncılık tarafından Ankara’da 2008 yılında yayımlanmış daha sonra Macarcaya da çevrilmiştir.

2.1.3.2.3. Masal

Mustafa Ruhi Şirin, masalları çocuk edebiyatı açısından çok önemli bulur. Şirin’in masal türündeki eserleri iki grupta değerlendirilebilir:

1. Anonim masalları yeni bir anlayışla yeniden kaleme alma,
2. Özgün masal örnekleri verme.

2.1.3.2.3.1. Mavi Rüyalara Gören Çocuk

“Keloğlan Masalları” alt başlığını taşıyan eser, manzum biçimde kaleme alınmış on Keloğlan masalından ve Şirin’in Keloğlan temalı bir şiirinden oluşur. Anonim Keloğlan masallarından yararlanarak yazılmış masallar, Keloğlan’ın kurnazlığı ve bu yüzden başına gelenleri konu edinir. Mustafa Delioğlu’nun siyah beyaz olarak resimlediği eserin ithaf kısmında “Rüştü Asyalı’ya” ibaresi yer alır. 138 sayfadan oluşan eser, Kök Yayıncılık tarafından Ankara’da 2009 yılında yayımlanmıştır.

2.1.3.2.3.2. Guguklu Saatin Kumrusu

“Çocuklar İçin Sanat Masalları” alt başlığını taşıyan eser, sekiz masaldan ibarettir. Mustafa Ruhi Şirin’in tamamen özgün olarak kaleme aldığı masallardan oluşan eserde konu olarak kuş sevgisi, doğadaki düzenin önemi, yalan söylemenin yanlışlığı, anne sözü dinlemenin önemi alınmıştır. Guguklu Saatin Kumrusu, Osman Kehri tarafından siyah beyaz resimlenmiştir. İthaf kısmında “Sevgili Oğulcuğum Memduh Cemil’e” ibaresi yer alan eser, 96 sayfadan oluşmaktadır. Kök Yayıncılık tarafından Ankara’da 2008 yılında yayımlanmıştır. Rumenceye, Almancaya ve Azeri Türkçesine aktarılmıştır.

2.1.3.2.4. Fabl

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatında ve eğitiminde önem taşıyan fabl türünde eser de kaleme almıştır.

2.1.3.2.4.1. Kar Altında Bir Kelebek

“Şiirli Geçmiş Zaman Masalları” alt başlıklı eser, üç bölümden oluşur. “Uçan Kurbağa” adlı birinci bölümde, fabl türünde kaleme alınmış masallar bulunur. “Kar Altında Bir Kelebek” isimli ikinci bölümde ve “Şakacı Papağan” adlı üçüncü bölümde de fabl türündeki yer alır. Osman Kehri tarafından siyah beyaz resimlenen Kar Altında Bir Kelebek’in ithaf kısmında “Sevgili Yeğenim Ünal Şirin’e” ibaresi yer alır. 104 sayfadan oluşan eser, Kök Yayıncılık tarafından Ankara’da 2006 yılında yayımlanmıştır.

2.1.3.2.5. Fıkra

Mustafa Ruhi Şirin, kaynaklardan yararlanmayı çocuk edebiyatı açısından çok önemli bulur. Şirin, sözlü edebiyatımızın önemli verimlerinden Nasreddin Hoca fıkralarını bu çerçevede yeniden kaleme alır.

2.1.3.2.5.1. Dünyaya Gülen Adam

“Şiirli Nasreddin Hoca Fıkraları” alt başlığına sahip eser, üç bölümden oluşur. Birinci bölüm “Ben Gülerken Ağladı Babam”, ikinci bölüm “Ne Kadar Sevinsem Az”, üçüncü bölüm “Bizden Sonraki Çocuklar İçin” adlarını taşır. Eserde bilinen Nasreddin Hoca fıkralarının Mustafa Ruhi Şirin tarafından manzum biçimde yeniden kaleme alınmış örnekleri bulunmaktadır. Kitaptaki metinleri ilginç kılan özelliklerden biri, fıkraların Nasreddin Hoca’nın ağzından anlatılmış olmasıdır. Ancak Şirin, burada fıkralara yaptığı ufak müdahalelerle ve fikranın sonuna eklediği birkaç cümle ile fikradan alınması gereken dersi net bir şekilde ifade eder. Ferit Avcı tarafından siyah beyaz olarak resimlenen eser, 83 sayfadan oluşur. Dünyaya Gülen Adam, 2008 yılında Kök Yayıncılık tarafından Ankara’da basılmış ve Macarcaya da çevrilmiştir.

2.1.3.2.6. Mektup

Mustafa Ruhi Şirin, edebî değer taşıyan mektup türündeki eserleriyle çocuğun anne ve babasına ya da anne ve babanın çocuğa yazdığı mektuplara yer verir. Şirin’in mektup türünde Masal Mektuplar ve Dünya Kardeş Sobe olmak üzere iki eseri bulunmaktadır.

2.1.3.2.6.1. Masal Mektuplar

“Her Yaştan Çocuklar İçin Mektuplar” alt başlığını taşıyan eser, yazarın kendi tabiriyle çocuk edebiyatımızın ilk mektup örneklerindedir. Masal Mektuplar, aynı zamanda Mustafa Ruhi Şirin’in baskısı yapılan ilk kitabı olma özelliğini taşır. Eser, çocuğun anne ve babasına yazdığı ve çocuktan çocuğa yazılmış mektuplardan oluşur. Mektuplarda, anne ve baba ile evlat sevgisi, bebeğin masumiyeti, çocukluk hayalleri konu edilmektedir. Ferit Avcı tarafından siyah beyaz olarak resimlenen Masal Mektuplar’ın ithaf kısmında “Sevgili Oğulcuğum Serdar Ekrem’e Doğum Günü Olan 27 Ekim 1977’de İlk Armağan” ibaresi yer alır. İlk baskısı Türk Edebiyatı Vakfı tarafından yapılan eser, 72 sayfadan oluşmaktadır ve Kök Yayıncılık tarafından Ankara’da 2006 yılında yayımlanmıştır. Masal Mektuplar, Makedoncaya da aktarılmıştır.

2.1.3.2.6.2. Dünya Kardeş Sobe

“Hayal Mektuplar” alt başlıklı eser, mensur şiir formunda yazılmış on sekiz mektuptan oluşur. Eserde çocuk sevgisi, değişen çocukluk ve aile kavramları, hayvan sevgisi, çocukluk hayalleri, rüya konulu metinler yer alır. Sibel Demirtaş tarafından siyah beyaz olarak resimlenen eser, 71 sayfadan oluşur. Dünya Kardeş Sobe, Kök Yayıncılık tarafından 2008 yılında Ankara’da yayımlanmıştır.

2.1.3.2.7. Deneme

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk merkezli birçok çalışma yapmıştır. Bu çerçevede çocukla ilgili görüş ve düşüncelerini farklı eserlerinde bir araya getirmiştir. Çocukla ilgili edebî nitelik taşıyan duygularına da deneme türünde kaleme aldığı eserinde yer vermiştir.

2.1.3.2.7.1. Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun

“Çocuk Felsefesi Üzerine Denemeler” alt başlığını taşıyan eser, dört bölümden oluşur. “Ne Zaman Hızlı Çalışır Çocuk Saati?” isimli birinci bölümde çocukluğa özlem, anne sevgisi, kardeş sevgisi konulu altı metin yer alır. “Çocukluğun Zaferi” adlı ikinci bölüm çocuk felsefesi ve çocukluk konulu beş metinden meydana gelir. “İnsan da Irmak Gibidir” ismini taşıyan üçüncü bölümde baba sevgisi, oyuncak, hayatın gerçekleri gibi konularda kaleme alınmış altı metin bulunur. “Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun” adlı dördüncü bölümde ise çocuk gözünden aşk konulu iki metin göze çarpar. Eser, yazarın ifadesiyle çocuk edebiyatımızda türünün ilk örneğidir. Osman Kehri tarafından siyah beyaz olarak resimlenen eser, 93 sayfadan oluşur. Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun, Kök Yayıncılık tarafından 2008 yılında Ankara’da yayımlanmıştır.

2.1.3.2.8. Günlük

Mustafa Ruhi Şirin, gerek Çocuk Vakfı merkezli çalışmalarını gerekse kendisini ve ülkemizi derinden etkileyen olaylar hakkındaki görüşlerini günlük türünde kaleme aldığı eserinde aktarmıştır.

2.1.3.2.8.1. Hayat Gibi

“Günlükler” alt başlıklı eser üç bölümden oluşmaktadır. Eserde Mustafa Ruhi Şirin’in 17 Ağustos 1999’da meydana gelen Marmara Depremi’nde yaşadıkları, bu depremde çocukların çektiği acılar ve bu acıları dindirmek için Şirin öncülüğündeki Çocuk Vakfı’nın faaliyetleri birinci bölümü oluşturur. İkinci bölümde Şirin’in Çocuk Vakfı merkezli çalışmalarıyla ilgili anıları ve zaman zaman kendisiyle olan hesaplaşmaları yer alır. Üçüncü bölüm ise Şirin’in Bosna Savaşı sırasında çocukların çektiği acıları ve bu dönemde Bosna’ya yaptığı ziyareti ile ilgili anılarından oluşur. 160 sayfadan oluşan eser, İz Yayıncılık tarafından 2006 yılında İstanbul’da okuyucuların dikkatine sunulmuştur.

2.2. İlgili Araştırmalar

Mustafa Ruhi Şirin’le ilgili yurt içinde üç yüksek lisans tez çalışması yapılmıştır. Bu çalışmaların ilki Beyhan Kanter tarafından 2002 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Doç. Dr. İbrahim Kavaz danışmanlığında hazırlanan “Çocuk Şiirleri Üzerine Bir İnceleme ve Mustafa Ruhi Şirin” adlı çalışmadır. Üç bölümden oluşan çalışmada Mustafa Ruhi Şirin’in şiirleri tematik açıdan incelenmiş, bunun yanı sıra çocuk edebiyatıyla ilgili kuramsal bilgilere, Şirin’in hayatına ve eserlerine yer verilmiştir.

Mustafa Ruhi Şirin’le ilgili ikinci tez çalışması 2009 yılında Hüseyin Mertol tarafından Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalında Yrd. Doç. Dr. Şeyma Büyükkavas Kuran ve Yrd. Doç. Dr. Aslı Yazıcı danışmanlığında hazırlanan “Sosyal Bilgiler Derslerinde Çocuk Edebiyatı Ürünlerinden Yararlanma (Mustafa Ruhi Şirin Örneği)” adlı çalışmadır. Üç bölüm ve eklerden oluşan çalışmada Mustafa Ruhi Şirin’in eserlerinden yararlanarak sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilir etkinliklerin planlanması hedeflenmiştir.

Mustafa Ruhi Şirin’le ilgili olarak hazırlanan üçüncü çalışma ise 2010 yılında Mehlika Karagözoğlu tarafından İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Prof. Dr. Fatih Andı danışmanlığında hazırlanan “Mustafa Ruhi Şirin’in Çocuk Edebiyatına Dair Görüşleri ve Eserleri” adlı çalışmadır. Şirin hakkında şimdiye kadar hazırlanan en kapsamlı çalışma sayılabilecek tez, üç

bölümden oluşmaktadır. Çalışmada Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili görüşleri, eserleri ve çocuklara yönelik eserlerinin tematik incelemesi yapılmıştır. Yöntem ve içerik olarak bizim de yararlandığımız çalışma, Şirin'le ilgilenen araştırmacılara önemli ölçüde yararlı olabilecek niteliktedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak yapılan bu çalışmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Verileri toplamak amacıyla öncelikle literatür taraması yapılmış, Şirin'e ait tüm kitaplar ve Şirin hakkında yapılan tüm çalışmalar, basılı materyaller, konu konu fişlenmiştir. Bunun yanında veri zenginliği açısından araştırmaya konu eserlerin yazarı Mustafa Ruhi Şirin'le yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılarak birebir görüşme yapılmıştır. Bu görüşme formu Ek-1'de yer almaktadır. Daha sonra bu fişlerde yer alan bilgilerden yola çıkılarak çalışmanın başlıkları belirlenmiştir. Doküman inceleme yöntemi ile elde edilen bulgular, ayrıca eğitsel açıdan ve metinlerarası unsurların tespiti amacıyla içerik analizi yöntemi de kullanılarak değerlendirilmiştir.

3.2. Çalışmanın Kapsamı

Araştırmanın kapsamı Mustafa Ruhi Şirin'in kaleme aldığı tüm eserler olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede Şirin'in çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili kuramsal kitapları, çocuklara yönelik eserleri ve Şirin'le ilgili basılı materyaller araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Araştırmanın kapsamını oluşturan eserlerin tamamı kapsayıcı bir sonuca ulaşabilmek için incelemeye tabi tutulmuştur.

3.3. Verilerin Toplanması

Çalışmaya esas teşkil eden veriler toplanırken öncelikle çalışmanın kapsamı ve sınırlılıkları dikkate alınmıştır. Bu amaçla araştırmanın amacına uygun olarak verilerin hangi yolla toplanacağı ve değerlendirileceği belirlenmiştir. Mustafa Ruhi Şirin'le

iletişime geçilerek kaleme aldığı tüm eserler elde edilmiştir. Bu çerçevede Şirin’le ilgili daha önce yapılan çalışmalar da taranmıştır. Ayrıca, yazarla ilgili olan ve kendisinde bulunan başkaları tarafından yazılmış tez, makale, eleştiri, tanıtım yazısı vb. temin edilmiştir. Yine yazarla ilgili olan ve kendisinde bulunmayan diğer dokümanların temin edilebilmesi amacıyla literatür taraması yapılmıştır.

“Görüşme, nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 119) Bu çerçevede Mustafa Ruhi Şirin’le daha önceden hazırlanan soruların yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak birebir görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeyle Şirin’in çocuk ve çocuk edebiyatı hakkındaki görüş ve düşüncelerinin daha iyi anlaşılabilmesi ve eserlerinin yazım süreci hakkında ayrıntılı bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Görüşme kayıtları yazılı olarak tutulmuş, daha sonra bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Eserlerin inceleme sürecinde güncel ve düzeltilmiş metinleri içermesi bakımından eserlerinin son baskıları esas alınmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Veriler çözümlenirken önce eserler okunmuş, ardından bir kez daha okunarak fişlenmiş, daha sonra da bu fişler yardımıyla başlıklar oluşturulmuştur. Başlıkların oluşma aşamasından sonra eserlerden çalışmanın amacı çerçevesinde alt ve daha alt başlıklar oluşturulmuştur. Aynı ve farklı eserlerde görülen benzer özellikler aynı başlık altında sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılan bu özellikler dört ana başlığa ve on altı alt başlığa bölünmüştür. Ayrıca bu başlıklar altında tespit edilen hususlar gerekli görüldüğünde alt başlıklar açılarak analiz edilmiştir. Bu sınıflandırma sonucunda Şirin’in eserlerindeki eğitsel unsur ve iletiler, çocuk edebiyatımızdaki yeri, çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili görüş ve düşünceleri başlıklar hâlinde belirlenmiştir. Ardından bu başlıklar ikinci ve üçüncü dereceden başlıklara bölünerek bulgular yorumlanmıştır. Çalışma meydana getirilirken aşağıdaki sıra izlenmiştir:

1. İlk aşamada, Mustafa Ruhi Şirin’in eserleri okunmuş, türlerine göre gruplandırılmıştır. Bu çerçevede yazarın eserleri türlerine göre tasnif edilmiş, buna göre öncelikle kuramsal ve edebî eserler olarak iki ana gruba bölünmüştür. Ardından edebî eserler; eser türlerine göre şiir, fabl, masal, günlük, hikâye, fıkra, mektup ve deneme olmak üzere sekiz başlık altında gruplandırılmıştır.

2. Şirin hakkında yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Bu çerçevede ilk aşamada Mustafa Ruhi Şirin ve eserlerini konu edinen tezler incelenmiştir. Ardından Şirin’le ilgili çeşitli dergi ve gazetelerde çıkan tüm yazılar temin edilmiş, incelemeye tabi tutularak fişlenmiştir.

3. Daha önce hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak Mustafa Ruhi Şirin’le yüz yüze görüşme yapılmıştır.

4. Şirin’in kaleme aldığı ve daha önce temin edilerek gruplandırılan tüm eserleri taranarak incelemeye tabi tutulmuştur. Bu aşamada kuramsal eserler Şirin’in çocuk, çocuk-medya ilişkisi, çocuk edebiyatıyla ilgili görüş ve düşüncelerinin tespitinin yapılabilmesi açısından incelenerek fişlenmiştir.

5. “1960’lı yılların sonlarından başlayarak her yazınsal çözümlemenin artık zorunlu bir aşaması olarak görülen metinlerarası, kabaca iki ya da daha çok metin arasında bir alışveriş, bir tür konuşma ya da söyleşim biçimi olarak anlaşılmalıdır.” (Aktulum, 2007: 17) Mustafa Ruhi Şirin’in eserlerinde yer alan metinlerarası unsurların belirlenebilmesi amacıyla edebî eserleri bu açıdan incelenmeye tabi tutulmuştur. Bu incelemede Şirin’in eserlerinde yer verdiği tüm metinlerarası unsurlar belirlenmiştir.

6. Şirin’in edebî eserlerinde yer alan eğitsel unsurlar ve iletiler belirlenmiş, iletiler uzman görüşü de alınarak başlıklar hâlinde sınıflamaya tabi tutulmuştur. Bunun ardından bu iletiler ileti dizini oluşturmak amacıyla gruplandırılmış ve numaralandırılmıştır.

7. Mustafa Ruhi Şirin’in çocuk edebiyatındaki yeri, çağdaşı olan ya da aynı dönemde eser veren isimlerle karşılaştırmalar yapılarak belirlenmiştir. Bu amaçla Şirin’le aynı dönemde doğmuş ve aynı dönemde eser vermiş yazarlarla, Şirin’den etkilenen yazarların eserleri temin edilerek incelenmiş, Mustafa Ruhi Şirin’le benzeyen ve Şirin’den ayrılan tüm yönleri tespit edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde çalışma sonucunda elde edilen bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Mustafa Ruhi Şirin'in Çocuk ve Çocuk Edebiyatıyla İlgili Görüşleri ve Çalışmaları

4.1.1. Çocuk

Çocuk, kaynaklarda “küçük yaştaki oğlan veya kız” (TDK, 2005a: 444), “doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi yaşayan küçük insan” (Şimşek, 2002: 13), “iki ile on beş yaş arasındaki yıllarını süren her insan varlığı” (Karaosmanoğlu, 2005: 29) şeklinde tanımlanmaktadır. Çocuklar, toplumların geleceğini oluşturan varlıklar olmaları bakımından büyük önem taşımaktadırlar. Bundan dolayı, çocukların gerek fiziksel/maddi, gerekse ruhsal/manevi gelişimlerinin tam olarak gerçekleşmesi özellikle son dönemlerde üzerinde ısrarla durulan konulardandır.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuğu hayatının en önemli amacı olarak kabul etmektedir. Şirin, gerek farklı alanlarda çocukla ilgili yayınladığı kitaplarıyla, gerekse kuruluşuna öncülük ettiği ve hâlen başkanlığını yürüttüğü Çocuk Vakfı ile bu amaca yönelik çalışmalar yapmaktadır. Bu konudaki tavrını “Çocuk, hayatımın en büyük ödevidir. Benim en doğal yaşama felsefemi çocuk ödevi oluşturur” (Şirin, 2006a: 189). sözleriyle ifade eden Şirin, her medeniyetin merkezinde çocuğun bulunduğunu belirtir. Çocuğun en iyi şartlarda yetiştirilmesi gerektiğini vurgulayan Şirin, şunları kaydeder:

“Çocuk, hem bir başlangıçtır hem de hayatın biricik öznesi. Dünyayı, çocukları merkeze alarak anlamaya çalışmaksa insanlığın en büyük ödevi. Çocuk, kendi kendine iyi bir başlangıç yapamaz. Doğan her çocuk yalnız korunmakla da büyüyemez. Yaşamayı için hayatta kalması yetmez; gelişmesi,

dünyadaki sorumluluğunu da fark etmesi gerekir. Bunun için de en iyi şeyleri çocuklara vermeye mecburuz” (Şirin, 2006a: 238).

Dinimizde de çocuğun çok önemsendiğini ve bu konuda anne babalara önemli sorumluluklar düştüğünü vurgulayan Şirin, çocuğa Allah’ın bir emaneti olarak bakılması gerektiğini belirtir (Şirin, 1998a: 99). Mustafa Ruhi Şirin’e göre çocukla ilgili çalışmalar vakit geçirilmeden yapılmalı ve sorunlar çözümlenmelidir. Çünkü “Çocuk ne geçmiş, ne de gelecektir; çocuk, şimdidir” (Şirin, 2007c: 33). Çocuklar ancak sevgiyle sağlıklı bir şekilde gelişmesini tamamlayabilir. “Sevinçle ağlamak arasında geçer hayat. Çocuk, doğduğundan haberdar olmaz, fakat, bu doğum yakınlarını sevindirir. Çocuk, bunu da fark edemez. Büyür, yaşlanır ve ayrılır dünyadan. Sevildiği için ağlanarak uğurlanır. Sevilenler hayata dair ödevlerini yerine getirenlerdir. Ölüm ise onlar için düğün gecesidir” (Şirin, 2006e: 82) cümleleriyle bunu vurgulayan Şirin, çocuk hakkındaki bilgilerimizin de hem eski hem de başka kültürlerle ait olduğunu savunarak şunları belirtir: “Çocuk konusunda çok az düşünüyoruz. Çocuk bilimiz hem eski hem de kültürel değerlerimize göre üretilmemiş, yabancı bir çocukluğa ait” (Şirin, 2006e: 82).

Mustafa Ruhi Şirin, sadece ülkemizdeki değil, tüm dünyadaki çocukların mutluluğu için çaba harcar. Çünkü Şirin’in temel yaklaşımı “bir çocukta bütün çocukları düşünmek”tir. Şirin’e göre beş kelimedenden oluşan bu ifade, aynı zamanda hiçbir ülke, kıta ayrımı olmadan çocuğun hiçbir yere sığmaması anlamına da gelir. Şirin, çocuğa saygının evrensel bir felsefenin de temel taşı olduğuna inanmaktadır.¹ Bu yüzden de dünyanın neresinde olursa olsun acı çeken bir çocuk onu derinden yaralar. 1992-1995 arasında meydana gelen Bosna Savaşında 100.000 civarında insan hayatını kaybetmiş, 2 milyon kadar insan da yerinden yurdundan ayrılmak zorunda kalmıştır. Dünyanın gözleri önünde gerçekleşen bu katliamda çocuklar da büyük acılar çekmiştir. Şirin, Bosna’da meydana gelen bu katliamı aslında Avrupa’nın Müslüman medeniyetinden bir öç alışı olarak nitelemektedir. “Bosna’da yaşanan, yeni dünya düzeninde yaşanan postmodern bir soykırımdı. Kimden intikam alındı? Avrupa’nın ‘ötekilerinden’. Endülüs’tekilerin kardeşlerinden. Eski Osmanlı coğrafyasındaki ‘ötekiler’in mührünü kazımak içindi bu soysuzluk” (Şirin, 2006a: 228). cümleleriyle bu durumu açıklayan Şirin, savaş devam ederken Bosna’ya gitmiş ve orada gördüklerinden

¹ 25.11.2010 tarihinde Çocuk Vakfı’nda Mustafa Ruhi Şirin’le yapılan görüşme notları.

dehşete düşmüştür. Şirin, Bosna'ya gitme nedenini orada yaşananlardan dolayı çocuklardan özür dilemek olarak açıklamakta ve ölenlerden, çocuklardan ve Bosna'dan yana taraf olduğunu belirterek, savaşın başladığı günden beri her gün Bosna'yı düşündüğünü ve yaşadığını vurgulamaktadır (Şirin, 2006e: 147).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre Batı medeniyeti Avrupa'nın hemen ortasında meydana gelen Bosna vahşetine seyirci kalmakla aslında kendi medeniyetinin temel taşı olduğunu iddia ettiği insan hakları kavramına da ihanet etmektedir. "Aslında bu savaşla Batı, Avrupa'nın 'ötekiler'i olan Müslümanlardan intikam almak için son paranoyasını Sırplar aracılığıyla gerçekleştirmektedir" (Şirin, 2006e: 155). 1990'lı yıllarda Kafkasların gündeminde önemli bir yer tutan Çeçen-Rus Savaşında da birçok insan hayatını kaybetmiş veya mülteci durumuna düşmüştür. Bu savaştan çocuklar da etkilenmiştir. Mustafa Ruhi Şirin, bu bölgede yaşayan çocukların acılarına kayıtsız kalınmasına da tepkilidir. "Yeni bin yılın ilk cuması. Dua burcundayım. Aklım hep Çeçenistan'da. Bir şeyler yapamayacak mıyız?" (Şirin, 2006e: 94) cümleleri bu rahatsızlığı dile getirmektedir.

Çağımızda çocuğun artık toplumlar tarafından öneminin kavrandığına inanan Şirin, geleceğin ancak çocukların iyi yetiştirilmesiyle yaşanabilir olacağını vurgular: "Artık dünyanın yükselen biricik değeri çocuktur" (Şirin, 2006g: 211). Gelişme ve ilerlemede diğer milletlere fark atacak milletlerin, ancak çocuğun önemini kavrayan toplumlar olacağını belirten Şirin, "Dünyanın çocuk yüzünden ayakta durduğunu fark edemeyen toplumların geleceği yoktur. Bundan böyle kim çocuğa yönelirse zafer onun hakkı olacaktır" (Şirin, 2006g: 202). cümleleriyle bu konudaki görüşlerini açıklamaktadır.

4.1.2. Çocuk, oyun ve oyuncak ilişkisi

Oyun, çocukların hem bedensel ve zihinsel gelişmeleri açısından hem de sosyal hayat içindeki roller ve ilişkileri öğrenmeleri bakımından büyük önem taşımaktadır. Mustafa Ruhi Şirin, oyunu ve yaşa uygun oyuncakları çocuğun en doğal hakkı olarak görmekte; (Şirin, 1998a: 117) oyunsuz ve oyuncaksız bir çocukluğun düşünülemeyeceğini belirterek, asıl oyuncağın; çocuğun çamurdan, tahtadan, ipliklerden, kâğıttan, tellerden, bezler vb. malzemelerden kendi icat ettiği oyuncak olduğunu savunmaktadır (Şirin, 2006a: 244-245).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuğun dünyasında oyunun yerine ve değerinin büyüklüğüne dikkat çekerek, oyunların çocuğun geleceğini hazırlayan zekâ egzersizleri ve çocuk eğlenceleri olduğunu vurgulamaktadır. Şirin'e göre çocuk düşüncesi de oyunla başlar. Bu açıdan çocuklar için hazırlanacak oyunların çocukların yaratıcı faaliyetlerine göre tasarlanması gerekmektedir (Şirin, 1998b: 86). Şirin, çocukta yaratıcı yeteneğin gelişebilmesi için çocuğun oyuncaklarını kendisinin oluşturması gerektiğini, bunun iç dünyasını oluşturmasına zemin hazırlayacağını aynı zamanda kendisini eşya ile keşfetmesine de önemli katkılar sağlayacağını ifade etmektedir. Çocukluğun sağlıklı yaşanabilmesi için çocuğun bir taraftan kendi oyuncağını üretmesi, diğer taraftan doğal ortamlarda oyun oynaması büyük önem taşımaktadır (Şirin, 1998a: 117).

4.1.3. Çocukluk anlayışının tarihi gelişimi

Dünya üzerindeki farklı toplumların birbirinden farklı çocukluk anlayışları olmuştur. Bu farklılık kimi zaman dinî inançlara göre şekillenirken kimi zaman da matbaanın icadı, okullaşmanın artması gibi birtakım toplumsal gelişmelerle ortaya çıkmıştır. “Çocuk tarihi araştırmalarından öğrendiğimiz, çağlar boyu aynı veya benzer toplumlarda bile tek bir çocukluk anlayışının yaşanmadığıdır” (Şirin, 1998a: 107). sözleriyle bunu vurgulayan Mustafa Ruhi Şirin, çocukluk anlayışındaki tarihî gelişim ve farklılıkların üç evrede incelenmesi gerektiğini savunur:

“Çocukluk tarihini üç evreye ayırabiliriz: Çocuk ile yetişkinin aynı enformasyonu aldığı geleneksel çocukluk dönemi, çocukluk tarihinin en karanlık, bir o kadar da sırlarla dolu kadim çocukluk zamanlarıdır. Hakkında çok az şey bildiğimiz bu ilk evreyle ilgili çocukluk tarihi araştırmaları hem çok az, hem de elde edilmiş belgeler çocuk bilgisi bakımından çok sınırlıdır. Sözel enformasyonun hâkim olduğu bu çağlarda çocukla yetişkinin giysilerinden oyuncaklarına kadar hemen her şey birbirine benzerdi. Çocukları tanımlamada özel sözcükler olmadığı gibi, çocukluk, biyolojik bir kategori bile sayılmazdı. Modern çocukluk ise, matbaaya –yazılı iletişime- dayalı ve enformasyonla biçimlenen çocukluğa uygun bir adlandırmadır. Üçüncü aşamanın adı ise postmodern çocukluk evresidir. Postmodern çocukluğun ayırt edici özelliği ise, farklılıkların öne çıkmasına ortam hazırlamasıdır” (Şirin, 2007a: 16).

4.1.3.1. Geleneksel çocukluk

Mustafa Ruhi Şirin, geleneksel çocukluğu çocukluk tarihinin ilk evresi olarak niteleyerek bu dönemde çocuğun âdeta bir minyatür yetişkin olarak görüldüğünü vurgular. Nitekim 19. yüzyılın sonlarına kadar çocukların yetişkinler gibi giydirilmesi Şirin’i doğrular niteliktedir. Şirin, geleneksel çocukluk anlayışını şu sözlerle tanımlar:

“Çocukluk tarihinden öğrendiğimiz ilk şey, sözel dünyada çocuklukla ilgili öne çıkmış duyarlık ve kavramın olmayışıdır. İki yüzyıl öncesine kadar bebeklik, yedi-sekiz yaşlarına kadar sürerdi. Yani çocukluk diye bir şey yoktu. Çocukluk yaşanmadan erginlik başlardı. Çocuk ve yetişkin enformasyonu aynıydı. Aynı çevreyi paylaşan, aynı kültürel davranışları gerçekleştiren çocuk ve yetişkin dünyası birlikte oluşuyordu” (Şirin, 1998a: 94).

Osmanlı İmparatorluğu’nda da geleneksel çocukluk anlayışının hâkim olduğunu vurgulayan Şirin, divan şiirimizde çocuğa fazla yer verilmemesini buna bağlar:

“Geleneksel çocukluğun idealize edilmiş bir çocukluk olduğunu unutmamalıyız. Bu ise Osmanlı toplumunda çocuk düşüncesinin olmadığı anlamına gelmez. Çocuk düşüncesi vardır ama çocukluk kısa süren bir evre olduğu için hususi bir alana dönüşmemiştir. Bugünkü sınırlı bilgilerimiz yanında, geçmiş edebiyatımızda hayatı anlatma geleneğinin olmayışı, çocuklukla ilgili bilgimizin sınırlı kalmasının nedenleri arasında ilk sırada yer alır. Gerçekçilik ya da çocuğun gerçek hayat içindeki rolü oranında toplumsallaşabildiği ise Osmanlı toplumsal hayatı içinde pek fark edilmez. Geçmiş edebiyatımızda çocuğun yer almayışı toplumsal yapımızda çocuğun ihmal edilmesinden kaynaklanır. Divan şiirinde ve klasik edebiyatımızda çocuğun olmayışının temel nedeni de budur. Zaten divan şiiri mazmun ağırlıklıdır ve çocuk da bir mazmundur” (Şirin, 2007a: 78-79) .

Şirin’e göre, geleneksel çocukluk anlayışında iletişimin sınırlı olması oldukça etkilidir:

“Geleneksel toplumlarda iletişim aracı hemen hemen hiç yoktu. Masal dinleyen çocuk sözel dünyada yaşayan çocuktur. Neredeyse bebekliğin yedi-sekiz yaşlarına kadar sürdüğü bu çağlarda çocukluktan söz edilmezdi. Bebeklikten yetişkinliğe geçilirdi. Çocuk ve yetişkin enformasyonu aynı idi. Aynı çevreyi paylaşan, aynı kültürel davranışları gerçekleştiren çocuk ve yetişkin dünyası aynı olmadığı gibi, çocuklukla ilgili her şey –giysileri, oyunları, masalları v.b.- birbirine benzerdi” (Şirin, 2006d: 17).

Mustafa Ruhi Şirin, günümüzde kimi yerlerde hâlâ geleneksel çocukluk anlayışının sürdüğünü savunur ve bunu ispatlamak için şunları öne sürer: “Geleneksel

çocukluğun modern çocukluğa dönüşmesi yeni çocukluğun miladı kabul edilse de, geleneksel çocukluk zayıflayarak da olsa varlığını sürdürüyor. *Küçük adam, küçük hanım, minyatür yetişkin, yaşlıların bastonu ve akıllı küçük* gibi benzetmelerin yansıttığı geleneksel çocuk anlayışlarının bugün de farklı kültür ve coğrafyalarda sürdüğünü biliyoruz” (Şirin, 2007a: 26).

4.1.3.2. Modern çocukluk

Mustafa Ruhi Şirin, çocukluk anlayışındaki modernleşmenin okulla başladığına inanır. Ona göre okul, çocukla yetişkin arasındaki mesafeyi kısaltmıştır. “Modern çocuk tasarımının gerçekleştiği ana kurum okul’dur. Başka bir deyişle okul, çocuk modernleşmesinin en etkili ve biçimlendirici kurumudur. Bu yönü ile okullaşmanın başlangıcı modern çocukluğun da miladıdır” (Şirin, 2006g: 188). diyerek bunu vurgulayan Şirin’e göre okul ve matbaanın icadı, modern çocukluk anlayışının oluşmasında en önemli iki unsurdur. Matbaanın icadı, beraberinde okullaşmayı artırmış, bu da beraberinde yetişkinlerin dünyasına merak duyan çocukları getirmiştir. Bu merak da çocukların yetişkinlerle birçok ortak uyarana maruz kalmasını kaçınılmaz kılmış, sonunda çocuklarla yetişkinlerin dünyası arasında fark oldukça azalmıştır. “Modern çocukluk tasarımı yapaydır. Henüz keşfedilmeyen çocukluk icat edilerek biçimlendirilmek istenir. İcat edilen çocukluk kültürel oluşumla desteklenerek yeni bir duyarlık alanı hâline gelir” (Şirin, 2006c: 12) cümleleriyle çocukluğun bir ilgi alanı hâline gelmekten çok insanların her türlü harcamayı ve maddi imkânı sağlayabileceği bir alan hâline getirildiğini savunan Şirin, bunun sonucunda da medya ve reklam sektörü aracılığıyla çocukların bir tüketici rolüne itildiğini vurgular. “Eğitimden sağlığa, kültürden sanat-edebiyata, daha yaygın bir konumda olan müzik ve eğlence formlarına uzanan iletişim araçları ‘reklam etkisi’ yapıyor. Tek yönlü iletişim karşısında çocuk bir kültür tüketicisi konumuna getiriliyor. Sesin ve görüntünün üstünlüğü karşısında çocuk, pasif tutuma bürünmek zorunda kalıyor” (Şirin, 1998a: 131). “Reklamların etkisiyle bir pazar durumuna dönüşen çocuk tıpkı kadın gibi sömürülmeye çalışılmaktadır. Yeni toplumsal kategori olarak çocuk, kadın gibi çağın en büyük pazarı, tüketilen bir sömürgeci” (Şirin, 2006g: 197).

Mustafa Ruhi Şirin, “Modern çocukluğu biçimlendiren okul, geleneksel çocukluğu dönüştürürken çocuk masumiyetini de sâfiyetini de yok ediyor. Nedeni ise

okulun çocuk merkezli eğitim ve öğretimi esas almayıdır. Bunun sonucunda geleneksel çocukluk anlayışı yitiyor, tükeniyor, yok oluyor. Çocukluğun tükenişini hızlandıran ikinci etmen ise iletişimin sanal ortamı” (Şirin, 2006g: 201). cümleleriyle çocuk modernleşmesinin en önemli unsuru olan okulun çocukluğu olumsuz etkilediğine vurgu yapmaktadır.

Şirin’e göre, çocuk ve yetişkinlerin günlük hayatta aynı uyaranlara maruz kalması bir yandan çocukları tektipleştirirken, diğer yandan da çocuklar yetişkinlerin dünyasına yaklaşarak çocuk özne durumundan uzaklaşmakta ve çocukluk hızla kaybolmaktadır. “Modern çocukluk ve yetişkinlik hızla birbirine karışıkça, çocukluk ve yetişkinlik giderek birleşiyor. Oyun, eğlence, müzik ve spor gibi alanlarda çocuk ve yetişkin değer ve üslûpları ortadan kalkıyor. Bunun ilk anlamı, çocukluğun özne durumundan uzaklaşması ise ikinci anlamı çocukluğun tüketilmekte olduğudur” (Şirin, 1998a: 118). Çocukluğun bu şekilde hızla yok olmaya doğru sürüklenmesi beraberinde değer kazanmasını da sağlamaktadır. Ancak bu değer büyük ölçüde çocuğa yönelik duyarlılıkların istismar edilmesiyle sonuçlanmaktadır. “Çocukluk giderek yok oluyor. Bu nedenle de önem kazanıyor, yükselen bir değere dönüşüyor. Çocukluğun korunması gereken bir değere dönüşmesi, içinde bulunduğumuz yüzyılın sözleşmeli çocuk anlayışının temelini oluşturmaktadır” (Şirin, 2006c: 32).

Modern çocukluk anlayışı çerçevesinde artık çocukların birçok değerden ve metafizik duyarlılıktan uzak olarak yetiştiğini vurgulayan Şirin, bunun şehirlerde doğup büyüyen çocuklar için daha belirgin olduğunu savunur. “Dünya baş döndürücü hızla değişimini sürdürüyor. Metafizik duyarlılığı körelten bir değişim, açık-gizli bütün alanlara yayılıyor. Çocuklar tam anlamı ile modern bir kuşatma altında doğuyor ve büyüyorlar. Kent çocukları daha acımasız bir dünyaya gözlerini açıyor” (Şirin, 1998a : 120).

Mustafa Ruhi Şirin, modernlik sarmalında sıkışan ve hızla yok olmaya doğru giden çocukluk için tek çıkış yolunun öncelik ve duyarlılıkların yeniden gözden geçirilmesi olduğunu vurgulayarak yeni bir dünya tasavvurunu anlatır. “Çocukluğun yeniden gerçekleşmesi, kuşatılmış çocukluğun doğallığına, özgürlüğüne kavuşması ile mümkün olabilir. Bunun için ‘erdem toplumu’nun mutlu bir çocukluğun yaşanacağı yeni bir dünya kurması ilk şarttır. Bu yönü ile erdem toplumu çocukluğun kurtuluşu için mümkün olan gerçek ve ideal bir dünya tasavvurudur” (Şirin, 2006d: 62). Bunu

başarabilmek içinse medeniyet merkezli bir çocuk bakışının gerekli olduğuna inanan Şirin, bunun gerçekleşmesi için önerilerde bulunarak şunları kaydeder. “Modern dünyanın kuşatmasından çocukları kurtarmanın ilacı ise medeniyet merkezli çocuk bakışına dayalı ‘çocuk modernliği’nin yeniden üretilmesidir. Bunun için de, öncelikle her medeniyetin bu kaotik kuşatmadan çocuğu kurtarmaya yönelik sosyal ve insani bir mücadele hedefi ortaya koyması gerekir” (Şirin, 2006c: 98).

4.1.3.3. Postmodern çocukluk

Modern çocukluk anlayışının çocukları birer tüketim aracı hâline getirdiğinin anlaşılması ve çocukların giderek birörnekleşmeye başlaması bu anlayışın ciddi biçimde sorgulanmasına yol açmıştır. Bireysel farklılık ve özgürlüklerin giderek önem kazandığı günümüzde çocukların bu farklılık ve özgürlükleri yaşayabilmeleri, haklarının bilincinde olmaları, postmodern çocukluk anlayışının temel paradigmasını oluşturmaktadır. Ancak, maddi kaygıların her yeri kuşattığı ve toplumun temel değer yargılarının bile sorgulanır hale geldiği günümüzde postmodern çocukluk anlayışıyla tüm bu sorunlara çözüm bulunup bulunamayacağı ve özellikle her alanda ciddi boyutlara ulaşan çocuk istismarına nasıl çözüm getirileceği de önde gelen sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.4. Teknoloji ve çocukluk anlayışı

Teknoloji hayatın her alanında insanları etkilemiştir. Buna bağlı olarak insanların çocuğa bakışları ve çocuk algıları da farklılaşmıştır. Mustafa Ruhi Şirin, matbaanın icadıyla yeni bir çocukluk anlayışı oluştuğunu savunur ve bunu da modern çocukluk anlayışı olarak isimlendirir. Modern çocukluk anlayışını ise öne çıkan üç önemli teknolojik icat etkiler. Bunlar; matbaa, televizyon ve bilgisayardır.

4.1.4.1. Tipografik çocukluk

Mustafa Ruhi Şirin, matbaanın icadı ile beraber gelişen yazılı kültürün ve buna dayalı enformasyonun tipografik insan kavramını ortaya çıkardığını savunur (Şirin, 2007a, :19). Tipografik insan kavramının Gutenberg insanı olarak da

isimlendirilebileceğini vurgulayan Şirin'e göre Gutenberg insanı okuyan insandır ve kaligrafielerin dünyasında entelektüel oluşum evresini tamamlar (Şirin, 2007a: 19).

Tipografik çocuk ise, sözlü kültürün yoğunluğuna rağmen yazılı kültürün biçimlendirdiği çocuktur. Bu çocukluk evresinde yeni çocukluğun oyunları, oyuncakları daha belirgin biçimde öne çıkar. Kitapları, dergileri ve edebiyatı olur. Tipografik çocuğun okuduğu kitaplar, dergiler ve gazeteler bütün dünyada ortak özellikler içerir (Şirin, 2007a: 19).

4.1.4.2. Elektronik çocukluk

Televizyon, icadıyla iletişimde yeni bir sayfa açmış, önemli bir teknolojik buluştur. Televizyonun yaygınlaşması günlük hayatı etkilediği kadar çocuk ve çocukluğu da etkiler. Özellikle görsel iletilerin hızlı bir biçimde ekrandan akması ve bunun da sesle desteklenmesi çocuklar için televizyonu önemli bir yere taşır. Mustafa Ruhi Şirin, elektronik çocukluğun televizyonun yaygınlaşmasıyla oluştuğunu ifade eder. Şirin'e göre "yazılı kültürün mirası üzerine yükselen görsel iletişim araçları, kısa zamanda dünyayı etkilemekte gecikmez ve tipografik çocuğun saltanatını yıkmayı başarır" (Şirin, 2007a: 20).

Tipografik çocukluğun ortak sembolü olan kitapların yerini elektronik çocukluğun ortak sembolü olan televizyon almıştır artık. Geleneksel çocuk masalcısını kaybedince kitaplara yönelmiştir. Elektronik çocuğun masalcısı ise televizyondur (Şirin, 2007a: 21). Mustafa Ruhi Şirin'e göre elektronik çocuk, elektronik yetişkinle birörnekleşir. Çocuk ve yetişkin, bilginin ortak kullanıcıları olarak âdeta eşitlenirler. Bir bakıma elektronik çocuk, tipografik çocuğa göre daha avantajlı konuma gelme şansını da yakalamış olur (Şirin, 2007a: 21).

Bu dönemin en önemli özelliği yetişkinle çocuk arasındaki ayrımın daha hızlı bir biçimde kaybolmaya başlamasıdır. Çünkü televizyon, izlemek için hiçbir beceri ve çaba gerektirmediği gibi yayınları izlemede çocuk-yetişkin ayrımı da yapmaz. Bunun sonucunda ise çocuk yetişkinlerin dünyasına hızlı bir biçimde yaklaşır.

4.1.4.3. Enformatik çocukluk

Bilgisayarın icadı ve internetin yaygınlaşmasıyla televizyonun günlük hayattaki yeri giderek azalmaya başlamıştır. Bu durum, bir taraftan bilginin ulaşım hızını artırır ve bilgiye erişimi kolaylaştırırken, bir taraftan da insanları bu teknolojilere mahkûm kılmakta ve sanal bir dünyada yaşamaya itmektir. Şirin'e göre "Enformasyona serbest ve kolay bir biçimde sahip olduğumuz bir dünyada yaşamak yetişkinlerden daha çok çocukların hoşuna gitse" (Şirin, 2006d: 55) de, bu durum çocukları insanlardan uzak, teknolojiye bağlı bireyler olarak yaşamaya zorlamaktadır.

Enformatik çocukluk süreci Şirin'e göre 1970'lerin ortalarından itibaren başlar ve enformatik çocuk bilgisayarın telekomünikasyonla evlenmesinden doğan telematiğe bağlı olarak, görsel, işitsel unsurların hazırladığı ortamda ekran ve uydudan yansıyanlara daha bebekken bakarak büyüyen çocuktur (Şirin, 2006d: 56). Şirin, enformatik çocuğun bilişim teknolojilerine bağımlı olduğunu belirtir ve bunun sonucunda ortaya çıkan çocuğu şöyle anlatır: "Okuma alışkanlığı olmayan ve görüntü illüzyonlarına alışmış enformatik çocuk, yüklendiği bilgiyi kullanmaktan uzaktır. Ne okurdur ne de medya okur-yazarıdır" (Şirin, 2006d: 45).

4.1.4.4. Yeni çocukluk anlayışı

Mustafa Ruhi Şirin, çocukluk anlayışının ve bu anlayışa bağlı paradigmalardan artık iflas ettiğine inanmaktadır. Buradan yola çıkan artık yeni bir çocukluk anlayışının geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Şirin'e göre yeni çocukluk anlayışının dayandığı temel nokta bu anlayışın yetişkini dışlamadan dünyayı çocuklarla birlikte değiştirmeyi öngörmesidir. Çocukları ortak geleceğimiz kabul ederek ve çocukların hayata en iyi başlangıcı yaparak başlamaları için bu iddiayı yalnızca vaat eden değil gerçekleştirmeyi de hedefleyen bu yeni yaklaşım, yenilikçi çocuk paradigmasını özetlemektedir (Şirin, 2006a: 22).

Şirin'e göre yenilikçi çocukluk anlayışı, çocuğu yetişkinden ayıran, ancak sağlığı, eğitimi, gelişmesi ve korunmasından yetişkini sorumlu tutar. Çocuk haklarının ana felsefesi ise, çocuğun birey ve özne olarak kabulüne dayanır (Şirin, 2006a: 36). Bu çerçevede yetişkinlere düşen birinci görev çocuğun yetişkinlerden farklı olduğunu kabul

etmek, ikinci görev ise çocuğun eğitim ve yetiştirilmesinden birinci derecede sorumlu olmaktır. (Şirin, 2006a: 82).

4.1.5. Ülkemizde çocukluk anlayışı, çocuk ve aile politikaları

Çocuk ve aile politikaları toplumların en önem vermesi gereken fakat uygulamaya bakıldığında çoğunlukla ihmal edilen konulardan birisidir. Mustafa Ruhi Şirin, ülkemizde çocukluk anlayışının Batı ile paralel biçimde geliştiğini savunur ve yaşadığımız birçok sorunu da bu duruma bağlar. Ülkemizde çocuğa yönelik araştırmalar son derece sınırlıdır. “Yapılan birçok çalışmada ise çocuk, -birkaç alan araştırması dışında- sosyal bilimlerin alt başlığı olmaktan ibarettir” (Şirin, 2006g: 187). Şirin, bu konuda başkanı olduğu Çocuk Vakfı aracılığıyla birçok faaliyetin yapılmasına öncülük etmiştir. Bunların en önemlileri şunlardır:

I. İstanbul Çocuk Kurultayı, 26-27 Haziran 2000. (İstanbul Valiliği ve İstanbul Çocukları Vakfı ile beraber)

I. Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi, 23-25 Eylül 2004. (Milli Eğitim Bakanlığı ve Marmara Üniversitesi ile beraber)

I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, 25-27 Şubat 2011. (İstanbul Üniversitesi ve SHÇEK ile beraber)

4.1.5.1. Ülkemizde çocukluk anlayışı

Mustafa Ruhi Şirin’e göre ülkemizde çocukluk anlayışının gelişimi Batı ile paralel biçimde gerçekleşmiştir. Bunun nedeni de ülkemizin modernleşme anlamında Batı’yı örnek almasıdır. Ülkemiz için Batı model olunca, çocukluk anlayışımızın da Batı’ya benzemesi kaçınılmaz olmaktadır. “Türkiye’deki modernleşmenin yönü Batı’ya dönüktür ve *çocuk kimliğinin kültürel politiği*’nde modern Batı kültürü egemendir. Batı kaynaklı modernleşme süreçleri dünya ölçekli bir kuşatmaya dönüşmüş durumdadır” (Şirin, 2007b: 48-49) cümleleriyle bu durumu vurgulayan Şirin’e göre toplumun yeniden üretilmesinde temel unsur çocuktur (Şirin, 2007b: 49).

Ülkemizde çocukluk anlayışındaki değişimin Osmanlı Devleti zamanında ve okulla başladığına vurgu yapan Şirin’e göre “okul aynı zamanda Batı’ya yönelişin de

simgeleştirdiği kurumların başında yer alır. Çocuk modernleşmesi, eş zamanlı bütün dünyaya açılmada Batı'nın yaygın projesi olarak gerçekleşir. Osmanlı coğrafyasında çocuk modernleşmesi İstanbul'dan diğer merkezlere yayılma eğilimi gösterir" (Şirin, 2006g: 190).

Modernleşme sürecinde Batı'yı örnek almanın cumhuriyetin ilanı ile de devam ettiğini vurgulayan Mustafa Ruhi Şirin'e göre bu dönemde yapılan yenilikler resmi ideolojik söylemin omurgasını oluşturan modernleşme anlayışıyla paraleldir. "Cumhuriyet Dönemi ile resmi devlet politikasına dönüşen çocuk modernleşmesi, bir örnek çocuk kurumlaşması ile alanını genişletir. Çocuk bilgisinin tüketimine yönelik daha yoğun müfredatlar hazırlanır. Okul çocuğu prototipi, kılık kıyafetinden ders kitabına kadar yenilenir" (Şirin, 2006g: 191) cümleleriyle bunu vurgulayan Şirin'e göre bu durum toplumumuzdaki geleneksel çocuk kültürünü örnek olarak sunulan Batı eksenli çocuk kültürü karşısında çoğu zaman ikinci plana iter (Şirin, 2006g: 191).

4.1.5.2. Ülkemizde çocuk ve aile politikaları

Aile, toplumların temelini oluşturan en önemli kurumdur. Birçok ülke aileye gereken önem vermediği için sosyal anlamda sorunlar yaşayınca, çareyi aile kurmayı teşvik ve aile kurumunu güçlendirmede bulmuştur. Mustafa Ruhi Şirin, aile temelli paradigmalardan oluşturulmadan çocuk sorunlarını çözmeye çalışmanın sonuç vermeyeceğine inanmaktadır. Aileyi tüm toplumsal yapının temelinde oturtan Şirin'e göre "İnsanlığın geliştirdiği biricik kurum aile kozasıdır. Medeniyete değer üreten en küçük sosyal birim de ailedir. Her medeniyet, kendi insanını yetiştirirken değer üretimini aile üzerinden gerçekleştirir" (Şirin, 2009c: 167). Buradan yola çıkarak ailenin kültürel değerleri aktarmada işlevinin sınırlanmış olmasını yanlış bulur ve bu durumun çocuğa dini/manevi değerleri aktarmada da sorunlar ortaya çıkardığını savunur.

Mustafa Ruhi Şirin'e göre çocuğun gelişiminde ailenin önemine vurgu yaparak çocuğun duygu, düşünce, kişilik, fiziksel gelişimi, toplumsal hayata ilk adımlarını atması (sosyalleşme süreci), dil ve etik değerlerin gelişimi ev'de biçimlendiğini belirtir (Şirin, 1998a: 29). Aile ve evin çocuğun manevi anlamda gelişmesine yapacağı katkıya dikkat çekerek, çocuğun ev ile toprak arasında büyüdükçe kendi varlığını daha kolay fark edeceğini ve ev ve ailenin bir yandan biyolojik büyümenin, diğer yandan ruhi olgunlaşmanın dış kundağı olduğunu savunur (Şirin, 1998a: 29).

Mustafa Ruhi Şirin'in ülkemizdeki çocuk sorunları ile ilgili dikkat çektiği bir diğer nokta da göç ve terörün çocuklar üzerinde bıraktığı olumsuz etkilerdir. Şirin, göçe maruz kalan çocukların tedirginlik içinde ve güven duyguları zedelenmiş bir biçimde büyüdüklerini savunarak, bu durumun aile kurumunu kökünden sarstığını vurgulamaktadır (Şirin, 2006b: 43).

Mustafa Ruhi Şirin bütün bu saydığımız sorunların çözümü için başta aile ve çocuk temelli sosyal politikalar üretilmesi olmak üzere bazı çözüm önerileri getirmektedir. Bunlardan en önemlisi de bu politikaları üretilip uygulayacak bir "Aile ve Çocuk Bakanlığı*"nın kurulmasıdır. Şirin bu bakanlığın ülke ölçekli, çağdaş ve etkin aile ve çocuk politikalarını gerçekleştirecek, aileye yönelik koruma, geliştirme ve güçlendirme hizmetlerini planlayacak, koordine edecek, yürütecek ve izleyecek Aile ve Çocuk Bakanlığı'nın kurulmasının Türkiye'de sosyal politikaların başarılı olabilmesi için hem gerekli hem de zorunlu olduğuna inanmaktadır (Şirin, 2006b: 24).

Şirin'e göre ülkemiz kendini aile yapısıyla tanımlamaktadır. Bu nedenle bütün sosyal politikalarını aile üzerinden gerçekleştirmek amacı ile sosyal politika stratejileri oluşturmak zorundadır (Şirin, 2006b: 23). Mustafa Ruhi Şirin, yalnızca milli gelirin artmasını amaçlayan ekonomik büyüme modelinin doğru olmadığını savunarak ülkemizin sosyal değer üretebilmesinin ailenin korunup geliştirilmesi, aile kurmanın teşvik edilmesi ile mümkün olabileceğine dikkat çekerek bu alandaki sosyal politikaların başarısının insani gelişmenin de en temel belirleyicisi olduğunu vurgulamaktadır (Şirin, 2006b: 27).

4.1.5.3. Çocuk ve yoksulluk

Yoksulluk, sözlükte yoksul olma durumu, yoksuzluk, sefillik, sefalet, fakirlik şeklinde tanımlanmaktadır. Ülkemizde yoksulluk son yıllarda yapılan tüm çalışmalara ve gösterilen çabalara rağmen hala önemli bir sorun oluşturmaktadır. Yoksulluk bedensel ve ruhsal bakımdan gelişme çağında buldukları için çocukları yetişkinlerden daha fazla etkilemektedir. Bu durum da bir taraftan çocuklara sağlıklı bir büyüme ve gelişme ortamı sağlanamamasına neden olurken, bir taraftan da çocuk suçluluğunu artırmaktadır.

* 8 Haziran 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur.

Mustafa Ruhi Şirin, çocukların karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan birisinin yoksulluk olduğuna inanmaktadır. Şirin, yoksulluğun bedelinin en fazla kadınlar ve çocuklar tarafından ödendiğini vurgulayarak, dünya nimetlerinden toplam yüzde yirmi beşinin yararlandığı bir dünya gerçeğiyle karşı karşıyayız. “Çeyrek yüzyıldır medya sayesinde tanık olmadığımız yoksulluk ve yoksunluk kalmadı” (Şirin, 2007d: 125) ifadeleriyle bu soruna dikkat çekmektedir.

4.1.5.4. Çocuk ve kent

Çocukların en önemli haklarından biri de oyun oynayacak yeterli ve sağlıklı alana sahip olmaktır. Ancak günümüzde yoğunlaşan kent yaşamı, çoğu zaman buna izin vermemektedir. Mustafa Ruhi Şirin, kentlerin 16. yüzyıldan beri yetişkinlere göre dizayn edildiğini belirterek bunun sonucunda ise çocuğun kendine özgü alanlara, yapay kurgulara çekilmek zorunda kaldığını vurgular. Mahalle ve sokak kavramlarının hayattan çıkışı, çocuğun yalnızlaşmasına ve kozasına çekilmesine neden olmuştur. Şirin, çocuğun oyunla büyüyeceği gerçeğine dikkat çekerek, çocuklar için yasaklanmış bütün alanların yeniden çocuklara açılmasının ve kentler tasarlanırken çocukların göz önünde bulundurulmasının önemine vurgu yapar (Şirin, 1996a: 265).

4.1.5.5. Medeniyet merkezli çocuk yaklaşımı

Mustafa Ruhi Şirin’in en çok üzerinde durduğu konulardan biri kültür ve medeniyetimize özgü bir çocukluk anlayışına sahip olmayışımızdır. Şirin’e göre her millet farklı kültür kodlarına sahip olduğu için her milletin çocukluk anlayışı ve bakışı birtakım evrensel değerler dışında o milletin medeniyetini merkez alarak oluşturulmalıdır. Ülkemizde ise, özellikle Tanzimat sonrası modernleşme faaliyetlerinin Batı medeniyeti merkezli olması ve Cumhuriyet’ten sonra da modernleşmede Batı’nın model alınması çocuk yaklaşımımızın da Batı eksenli olmasını beraberinde getirmiştir. Mustafa Ruhi Şirin, “Çocuk konusu, önce medeniyet sorunudur. Çocuk sorunları, medeniyet mirası birikimine yaslanmadıkça çözülemez” (Şirin, 2011k: 174-175) ifadeleriyle durum tespitini yaptıktan sonra medeniyet merkezli bir çocuk yaklaşımı önerisi getirmektedir.

Şirin'e göre ülkemizde yaşanan çocuk sorunları evrensel değerler pusula kabul edilerek ve her sorun, onu doğuran sosyal ortamın gerektirdiği olumsuz koşulların düzeltilmesiyle aşılabileceği anlayışıyla çözülebilir (Şirin, 2001k: 175). Dünyanın bize çocukların bir mirası olduğunu vurgulayan Şirin'e göre, çocuklar için ortak iyinin en geniş ölçeği medeniyet dairesinde vardır (Şirin, 2006c: 68).

4.1.6. Çocuk Vakfı

3 Aralık 1990 tarihinde Mustafa Ruhi Şirin tarafından kurulan Çocuk Vakfı, Türkiye'de ve dünyada tek bir sorunlu çocuk kalmayınca kadar çocuk ödevine çalışmak ve çocuklara önceliğin verilmesi için öncülük etmek yaklaşımı ve bir çocukta bütün çocukları düşünmek felsefesiyle etkinliklerini sürdürmektedir. İçinde yaşadığı toplumun değerlerine saygılı, bütün insanlığa şefkatle bakabilen, ideal ahlaki özümsemiş, sağlam karakterli, insanlığa hizmet etmeye kararlı, ruh zenginliğine ulaşmış, erdemli kuşakların yetiştirilmesini var oluş sebebi (<http://www.cocukvakfi.org.tr/icerik.aspx?id=39> Erişim: 29.05.2011) olarak kabul eden Çocuk Vakfı, Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk ve çocukluk konusundaki çalışmalarının önemli bir dönüm noktasını teşkil etmektedir.

Şirin, Çocuk Vakfı'nı, çocuk ödevine daha iyi çalışmak için kurduğunu belirterek, öncelikli amacın çocuğu dünyanın ve hayatın biricik öznesi hâline getirmek olduğunu vurgulamaktadır (Şirin, 2006a: 254). Çocuk Vakfı'nın amacını ise medeniyetimizin temellendirdiği ve çocuğu insanlık için yeni bir başlangıç kabul eden düşünceyi sürdürmek olarak açıklamaktadır. Şirin, çocuk düşüncesine katkı sağlamak ve kendi çocuk modernliğimizi üretmeye yönelmek yanında, çocuklara şefkat ödevi yapmak isteğinin de Çocuk Vakfı'nın kurulmasında belirleyici olduğunu ifade etmektedir (Şirin, 2006k: 72). Ayrıca, Vakıf bünyesinde 1990 yılından bu yana sağlık, eğitim ve hukuk öncelikli çalışmaların gerçekleştirildiğinin de altını çizmektedir (Şirin, 2006a: 254).

4.1.7. Çocuk hakları

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk hakları konusuna özel bir önem vermektedir. Mustafa Ruhi Şirin, bunu 25-27 Şubat 2011 tarihleri arasında Çocuk Vakfı, İstanbul Üniversitesi

ve SHÇEK işbirliğiyle düzenlenen I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi'nin düzenlenmesinde üstlendiği rol ve bu kongre çerçevesinde yayınlanan editörlüğünü kendisinin yaptığı 20 kitaplık çocuk hakları kitap serisiyle de kanıtlamıştır.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk hakları konusunda temele devleti konumlandırır. Devlet çocuğun koruyucusu olarak çocukların her türlü hakkını korumak için kanunlar yapmak ve bunları uygulamak zorundadır (Şirin, 1998a: 42). Çocuk sarmalını çözecek anahtar ise çocuk haklarıdır. Bu açıdan bakıldığında çocuk ve çocuk hakları konusu yalnızca bugünün değil, insanlığın geleceğiyle de birebir ilişkilidir (Şirin, 2011k: 175).

Şirin, çocuk hakları konusunda temelde iki yaklaşım olduğunu belirterek bunları şöyle açıklar:

“Çocuk hakları alanında iki felsefi yaklaşımdan söz edebiliriz: çocuğun hem sabit hem de değişmez ve çocukluğu korunması gereken özel evre kabul edenlerin yaklaşımı. İkincisi ise, çocukların özel haklarının yetişkin haklarıyla eşit hatta daha fazla ve daha az görmeyen yaklaşım. İkinci eğilimin öncüleri özgürleştirici olmayı öne çıkarırken aynı zamanda katılım ilkesine vurgu yaparak çocukların oy kullanma hakkı dahil politika haklarında da ısrar ediyorlar. Doğrusu çoğu yetişkine karşın ben de çocukların oy verme hakkını, itiraz eden yetişkinlerin çoğunlukta olduğunu bile bile, savunmaktan müthiş keyif aldığımı söyleyebilirim” (Şirin, 2006a: 27).

Mustafa Ruhi Şirin, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çocuk hakları anlamında önemli bir aşama olduğunu belirterek, bu sözleşmenin modern dünyanın çocuk sorunlarını çözmek amacıyla geliştirdiği evrensel bir teori olduğunu savunur (Şirin, 2006a: 79). Bu sözleşme çocuğun özne durumuna gelebilmesi için büyük önem taşımaktadır. Şirin, ayrıca sözleşmeyi çocukla yetişkin arasında bir mukavele olarak tanımlar ve sözleşmenin on sekiz yaşına kadar her bireyi çocuk kabul eden bu çocuk anayasası kimliğiyle dünya çocukları için ortak iyilere ulaşmanın yol haritası olduğunu savunur (Şirin, 2006a: 57).

Şirin, çocuğun sahip olduğu hakların başında dünyanın ve hayatın nimetlerinin çocuklara eşit olarak sunulmasıyla başlayacağına inanır. Mutlu bir çocukluğun yaşanması, dünyaya gelen her çocuğun hayata anlamlı, yeteneklerini geliştirici ve iyi bir başlangıç yapabilmesi ile mümkün olabilir (Şirin, 2006b: 167). Şirin, her çocuğun güzel bir dünyada yaşama hakkına sahip olması gerektiğini vurgulayarak çocuğun güzel bir ev'de yaşamasını sağlamak görevinin ise anne ve babaya, daha geniş anlamda aileye ve topluma ait olduğunu belirtir (Şirin, 1998a: 32). Çocuğun en temel hakkının çocuk olma hakkı olduğunu savunarak şunları aktarır: “Çocuğun, yaşama, gelişme, korunma ve

görüşünün alınması hakları temel çocuk haklarıdır. En temel hak ise çocuk olma ve çocukluğunu yaşama hakkıdır” (Şirin, 2006c: 86).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk hakları konusunda dünyanın ve ülkemizin karnesinin pek de iyi durumda olmadığına inanır. Şirin’e göre çocuk hakları ihlallerinin listesi bütün insanlığın utancına yol açacak kadar dehşet vericidir (Şirin, 2006a: 28). Ülkemizde bu konuda duyarlı olması gereken sivil toplum kuruluşlarının ise olgunluk çitaları çok düşüktür. Ülkemizde çocuk hakları konusunda vurgulanması gereken bir diğer nokta da çocuk adalet sistemimizin olmayışıdır. “Kanunla ihtilaf hâlindeki çocuklar ceza kontrol yaklaşımına muhatap oluyor. Yargılama sürecindeki çocuklar ceza hukukunun dar alanında kuşatılmış durumda” (Şirin, 2006a: 75) cümleleriyle bu duruma dikkat çeken Şirin, acilen bir çocuk adalet sisteminin öncelikli çocuk yararı gözetilerek kurulması gerektiğini savunmaktadır. Bu sistemin dayanması gereken temel esasların da çerçevesini çizmektedir:

“Çocuk yargılanmasında, ceza hukuku yaklaşımı yerine rehabilite edici sosyal sisteme geçilmesi gerekir. Bunun için de çocuğu suçtan ve onu suça iten nedenleri ortadan kaldırmaya ve çocuğa özgü hukuka öncelik veren adalet sistemi kurulmalıdır. Kurulacak çocuk adaleti sistemi, ceza yargılaması dışında, çocuğun gelişimini ve çocuğun yüksek yararını gözetken, koruyucu ve önleyici önlemlerin alınmasını amaçlamalıdır” (Şirin, 2006b: 221).

Şirin, önemli bir çocuk hakkı ihlali alanı olan çocuk ihmal ve istismarı konusunda ise şu görüşleri aktarır: “Çocuk ihmali ve istismarının önlenmesi için hiçbir çocuğu dışarıda bırakmadan, önceliği çocuklara vererek, çocuklar için değil çocuklarla birlikte çocuk sorunlarına yönelmeliyiz. Bunun için çocukların haklarını bilmeliyiz, istemeliyiz ve gerçekleştirmeliyiz” (Şirin, 2006c: 57).

4.1.8. Çocuk ve eğitim

Eğitim, sadece çocuklara birtakım bilgilerin değil, aynı zamanda gelecek nesillere toplumun değer yargılarının benimsetilmesi bakımından da büyük önem taşımaktadır. Mustafa Ruhi Şirin, eğitim alanında en büyük sorun olarak sorgulamayan ve düşünmeyen bireyler yetiştirilmesini görür. Bunun en büyük nedeni de okuma alışkanlığımızın ve kültürümüzün olmayışıdır. Son yıllarda sürekli gündeme gelen ve içeriği de tam olarak doldurulamayan ‘çocuk merkezli eğitim’ de Şirin’in üzerinde durduğu konulardan birisidir. Şirin, çocuk merkezli eğitim kavramının çocuk için hangi

bilginin gerekli veya yararlı olduğu kadar, bu bilgiyi nasıl öğreneceği ve nasıl kullanacağının ona öğretilmesi esasına dayanması gerektiğine inanır. Ayrıca, hangi çocuğa ne tür bilginin gerekli olduğunun bilinmesini de gerektirir (Şirin, 2006g: 214).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre, çocuğun eğitiminde yasaklar çok da fazla etkili olamaz. Çünkü yasağı koymaktan çok yasağın neden konuğu daha önemlidir. Eğer bu yapılmazsa çocuk yasaklarla çatışacaktır. Bu yüzden çatışmadan kaçınarak bir orta yol bulmanın en güzel şekli yasağın neden konuğunun açıklanmasıdır (Şirin, 2009c: 65).

Mustafa Ruhi Şirin eğitim sistemimizin temel sorunlarını şöyle açıklar: “Bütün çocukları bir örnek yetiştirmek için eğitim ve öğretim uygulanıyor. Çocukların yeteneklerini gözetmeyen eşitleyici bir eğitim ve öğretim yaygınlaştırılıyor. Bilgi ve müfredat merkezli bu eğitim çocuğu nesneleştirdikçe çocuk yeteneğini geliştirme imkânından yoksun kalıyor. Bu anlayış, yetenek geliştirmeyi değil yetenek söndürmeyi hızlandırıyor” (Şirin, 2006a: 77).

Şirin, “Okumayan Türkiye Sarmalı” olarak isimlendirdiği ülkemizde okuma alışkanlığı olmaması durumuna çözüm yolu olarak ilk yaşlardan itibaren okuma alışkanlığı kazandırılması konusunda çalışmalar yapılmasını gösterir.

4.1.8.1. Okuma alışkanlığı

Okuma alışkanlığı, ülkemizde üzerinde fazla durulmayan ancak eğitim sistemimizin belki de en önde gelen sorunlarından biridir. Mustafa Ruhi Şirin, kitabın çocuğun zekâ ve kültürel gelişimine olumlu yönde ciddi katkıları olacağını savunur. “Çocuğun bilişsel gelişiminde, *gözleme, karşılaştırma, sınıflandırma, uygulama, eleştirme ve düşünme* yeteneğinin gelişmesinde en belirleyici ve etkili iletişim aracı kitaptır. Çocuğun kullandığı iletişim araçları içinde kitabın rolü de belirleyicidir. Çocuk ile kitap kültürü arasındaki ilişkinin düzeyi çocuğun entelektüel düzeyi ile de yakından ilişkilidir” (Şirin, 2007a: 58) tespitini yapan Şirin'e göre kitap temelde bir iletişim aracıdır (Şirin, 1998b: 44).

Şirin'e göre, okul öncesi dönemde kitapla tanışan çocuğun için kitap materyali, çocukla kitap arasındaki ilk ilişkinin başlamasını sağlar (Şirin, 1998b: 41). Bu dönemde daha çizgi-resim ağırlıklı kitaplar aslında çocukta kitap kültürü oluşmasının da ilk adımları sayılabilir.

Çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasında ilk ve en önemli görev aileye düşmektedir. Çünkü “Çocuk, kitabın anlamına okunarak kavuşacağını okuldan önce annesinden veya babasından öğrenir. Okur olmaya ilk adımlarını evde atar ve ailenin kitapla ilgisi oranında kitapla ilişki kurar” (Şirin, 1998b: 43). Anne-babaların kendileri kitap okumadan çocuklarından kitap okumalarını istemeleri yaygın görülen bir durumdur. Şirin, bunun yanlış olduğunu vurgulayarak çocuğun kitabın anlamına okunarak kavuşacağını okuldan önce annesinden veya babasından öğreneceğini belirtir. Okulun okur olma anlamında çocuğa kapı aralaması gerektiğini belirterek, çocuğun evdeki ve okuldaki kitaplığın yanında kütüphane alışkanlığı ile okuma alışkanlığını okuma olgunluğuna dönüştürmeyi başarabileceğini vurgulamaktadır. Şirin, çocuğun evinde kitaplığı yoksa okul kitaplığının bu ihtiyacı karşılayabileceğine dikkat çekerek, çocuğun kitapla buluşması için çocuk kütüphanelerinin gerekli olduğunu ifade etmektedir (Şirin, 2006b: 94).

Mustafa Ruhi Şirin, ailelere çocuklarına okuma alışkanlığı kazandırabilmeleri yardımcı olabilecek bazı önerilerde bulunmaktadır. Bunlar:

a. Çocuk, okuyacağı kitabı seçmeli, harçlığından satın almalı, kütüphanesine koymayı öğrenmelidir. Bu, hem çocuğun sorumluluk almasına yardımcı olacak hem de çocuk velisiyle birlikte seçerek edindiği kitabı istekle okuyacaktır (Şirin, 2007a: 57).

b. Anne-baba, çocuğu kütüphaneye, kitapçıya ya da sahafa götürerek onun kitapla haşır neşir olmasını sağlamalıdır (Şirin, 2007a: 169).

c. Çocuk, iyi kitaplara ulaşma şansını kültürel yoğunluğun yaşandığı ortamlarda daha kolay elde edebilir. Kültürel yoğunluktan yoksun ortamlarda (istisnalar her zaman mümkündür) kitapların dünyasına girmeden çocukluktan uzaklaşabilir (Şirin, 1998b: 47). Bu nedenle ebeveynlerin de bu konuda duyarlı olması gerekir.

Mustafa Ruhi Şirin, ülkemizde okuma alışkanlığının istenen düzeyde olmamasının temel nedeni olarak eğitim sistemini görür. Şirin’e göre okullarda sadece ders kitabına dayalı bir eğitim verilmektedir ve bu durum çocuğun ‘okur’ olmasını engellemektedir. Böyle çocuklar için kitap üçüncü derecede önemlidir (Şirin, 1987a: 297). Çocuğun öncelikle dil zevkinin farkına varması gerekir. Aksi halde Türkçenin, dil zevkinin farkına varamadan büyüyen çocuğun okumayı bir ihtiyaç, bir zevk olarak

algılamasını beklenemez. Şirin, okuma alışkanlığı ile ilgili şu tespiti yapar: “Çocuklarımızın okumamasının temel nedenlerinden biri de çocuklarımızın yüzünü kitaba özellikle edebiyata döndüremememizdir” (Şirin, 1989a: 46).

Mustafa Ruhi Şirin tarafından hazırlanan ve Eylül 2006’da yayınlanan Türkiye’nin Okuma Alışkanlığı Karnesi’nde ülkemizde okuma alışkanlığının artması için ciddi anlamda okur yetiştirilmesi gereğine dikkat çekmiş ve bu ‘Okur Yetiştirme Projesi’ için beş öneride bulunmuştur (http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/pdf/Raporlar/14okuma_aliskanligi_karnesi2006.pdf Erişim: 25.04.2011). Bu öneriler:

- a. Yaygın eğitim çerçevesinde aile odaklı çocuk merkezi okuma programının uygulanması,
- b. Öğretmenler için çocuk ve gençlik edebiyatı kültürünün tanıtımına yönelik okuma alışkanlığı programına öncelik verilmesi,
- c. İlköğretim için, çocuk gelişimi çerçevesinde, Türkçe ve edebiyat öğretimi ilişkisine dayalı çocuk ve gençlik edebiyatı merkezli okuma alışkanlığı programı’nın hazırlanması,
- d. Ortaöğretim için edebiyat, felsefe ve düşünce klasiklerinin okutulması amacıyla okuma programının düzenlenmesi,
- e. Modern medyaları merkeze alan, okulöncesinden ortaöğretimin sonuna kadar medya okur-yazarlığı programı’nın örgün eğitimde ders durumuna getirilmesi.

Şirin, hem anne-babaların hem de okulun çocuğa okuma alışkanlığı kazandırılması konusunda duyarlı olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak bu şekilde çocuk merkezli eğitim sistemine kavuşulacak ve gerçek anlamda okur bireylerden oluşan toplumlar meydana gelebilecektir.

4.1.8.2. 100 Temel Eser

Ülkemizde okuma alışkanlığının olmadığı herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Milli Eğitim Bakanlığı 2004 yılında orta öğretim, 2005 yılında da ilköğretim öğrencileri için okunması tavsiye edilen kitapların listesini oluşturarak öğrencileri okumaya yönlendirmek, onlara rehberlik etmek istemiştir. Bu listeler yüzer kitaptan

oluştugu için ortaya orta öğretim öğrencileri için 100 temel eser ve ilköğretim öğrencileri için 100 temel eser listeleri ve listede yer alan kitaplardan oluşan kitap setleri çıkmıştır. Mustafa Ruhi Şirin de ilköğretim öğrencileri için 100 temel eser listesini hazırlamak için kurulan komisyonun başına getirilmiştir. Ancak Şirin başkanlığındaki komisyonun hazırladığı liste dönemin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik tarafından kabul görmemiştir. Bunun üzerine kurul üyeleri istifa etmiş, Milli Eğitim Bakanlığı da listeyi bakanlık müsteşarı başkanlığında bir komisyona yeniden hazırlatmıştır.

Mustafa Ruhi Şirin, daha çalışmaların başında liste çalışmalarına olumlu yaklaştığını belirtmiş ancak çekince ve önerilerini belirtmiştir. Bunlar;

- a. Seçilecek eserler için temel ölçütün dil, içerik, edebiyat, sanat ve estetik değer olması.
- b. Eser seçiminde, eski-yeni, vefat etmiş-yaşayan yazar tartışması yerine, eser merkezli yaklaşıma öncelik verilmesi.
- c. Listenin, beraberinde bir okuma programı ve uygulama programıyla açıklanması (Şirin, 2006b: 153).

Şirin, bunlar yapılmadan hazırlanacak bir listenin bir taraftan 100 kitabın özetlerini içeren kitaplar ve internet sitelerinde dolaşan özetler nedeni ile beklenen amacına ulaşamayacağını, diğer taraftan da yaşayan yazarların eserlerine yer verilmeyen listenin yeni filizlenmeye başlayan Türk çocuk ve gençlik edebiyatının gelişimine darbe vuracağını belirtir.

Mustafa Ruhi Şirin öncülüğünde Ocak 2009'da açıklanan "100 Temel Eser Raporu"nda (www.cocukvakfi.org.tr/resource/pdf/Raporlar/16100_TEMEL_ESER_RAPORU.pdf) Erişim: 25.04.2011) ise ilk ve orta öğretim için ayrı ayrı hazırlanan listelerle hedeflenen okuma alışkanlığı ve dil, duygu ve düşünce zenginliği kazandırmak amacının ne ölçüde gerçekleştiği değerlendirilmiştir. Raporla öne çıkan noktalar şunlardır:

- a. Eserler belirlenirken bilimsel bir bakış benimsenmemiş ve Talim ve Terbiye Kurulu'nun görüşü alınmamıştır.

b. İlk ve orta öğretim öğrencileri için daha sonra hazırlanacağı belirtilen eserler Bakanlıkça hazırlanmamıştır. Yayınevlerinin hazırladığı eserlerin ise baskıları, hacimleri ve nitelikleri tartışmalıdır.

c. Listelerde yer alan kitapların önemli bir kısmı yetişkin dil dizgesine göre hazırlanmıştır ve klasik olma niteliğinden uzaktır.

d. Listelerde konusu, içeriği ve teması nedeniyle çocukların duyu ve düşünce dünyasına uymayan eserler bulunmaktadır.

e. Listelerde dünya edebiyatından seçilen ve çocuk klasiği olan 29 eserin çevirmen adları verilmeden açıklanmış olması, tahrif edilmiş, edebiyat ve Türkçe değeri olmayan kitapların 100 Temel Eser logosuyla piyasaya sürülmesine neden olmuştur. Uyarlanan çocuk klasiklerinin içeriklerinin değiştirilmesi sonucunda dinî içerik ve anlam sapmasına yol açan örnekler bu uygulama ile daha da çoğalmıştır.

f. 100 Temel Eser logosuyla satışa sunulan uyarlama nitelikli ve çeviri kitaplar dil, anlatım, içerik ve dış yapı özellikleri bakımından sorunlu, niteliksiz ve yayıncılık sektörünün ucuz kitap örnekleridir. Bu kitapları yayınlayan yayınevleri haksız ticari kazanca neden olmaya devam etmektedir.

Şirin, bütün bunlardan dolayı okuma alışkanlığı kazandırılmasına yardım etmesi hedeflenerek hazırlanan listelerin okuma alışkanlığı sarmalının daha da çözümsüz duruma gelmesine yol açtığı tespitini yapmaktadır (Şirin, 2007b: 85).

4.1.8.3. Türkçe öğretimi

Türkçe öğretimi, üzerinde yapılan çok sayıda araştırma ve kat edilen mesafeye rağmen hâlen istenen düzeye gelmemiş bir alandır. Her ne kadar MEB'in 2005 yılında uygulamaya koyduğu yeni öğretim programıyla beraber bu konuda bazı gelişmeler görülmekteyse de ulusal ve uluslararası sınavlarda alınan sonuçlar çok da umut verici değildir. Mustafa Ruhi Şirin, ülkemizde Türkçe öğretiminin sorunlu ve yetersiz olduğuna inanmaktadır. Türkçe öğretiminin temel amacının iyi okur yetiştirmek olduğunu vurgulayarak, buna rağmen okuma alışkanlığı edinememiş kuşaklar yetiştiğini savunmaktadır. Bunun en önemli nedeni olarak da eğitim sisteminin ders kitaplarına bağımlı olmasını gösteren Şirin'e göre okul ortamı da kitap okuma alışkanlığında etkili olamamaktadır (Şirin, 2006b: 93).

Şirin'e göre ülkemizde Türkçe öğretiminin başarısız olmasının bir diğer nedeni de çocuk edebiyatından çok sınırlı düzeyde yararlanılmasıdır. Şirin, dogmatik, didaktik ve otoriter anlayışların hâkim olduğu çocuk kitapları yerine, çocuk duyarlılığı, çocuk bakışı ve çocuk gerçekliğine dayalı kitapların Türkçe ve okuma öğretiminde kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır (Şirin, 2007b: 65). Türkçe öğretiminin okuma alışkanlığı kazandırma işlevinin ancak bu şekilde gerçekleşeceğini savunmaktadır.

4.1.8.4. Çocuğun dinî/manevi eğitimi

Mustafa Ruhi Şirin'e göre çocuk sadece maddi anlamda değil, manevi anlamda da eğitime muhtaçtır. Şirin, çocuğun büyüme ve gelişme çağında alacağı manevi eğitimin aslında çocuğun ilahi mimarisinin temel ihtiyacı olduğunu savunur. Çocuk dindarlığı, çocuk maneviyatının da esasıdır. İnanç kozası örülmemiş bir çocukluk eksik bir çocukluktur (Şirin, 2006c: 84).

Şirin'e göre çocukta-din ilişkisi öncelikle çocuğun inanmak için arayışa girmesi ve soru sorması ile başlar. Burada yetişkinlere düşen görev, çocuğun dine ilişkin sorularını anlamak ve anlamını kavramasına yardımcı olmaktır (Şirin, 2006d: 121). Mustafa Ruhi Şirin, bu aşamada çocuğun sahip olduğu inancı şu şekilde tanımlar: "Çocuğun içinde geliştirdiği din, ruhî yapısına uygun ve çocuğa özgü bir 'çocuk dini'dir. Ruhî güçleri ve yeteneklerinin harekete geçmesi ile oluşan bu çocuk dini, çocuğun gelecekteki din anlayışının esasını teşkil eder" (Şirin, 2006d: 122). Şirin, çocuğun oluşturduğu dinî inancın yetişkininkinden farkının çocuk ile yetişkin arasındaki duygu, düşünce ve hayal farkı kadar olduğunu vurgulayarak, çocuk dini'ne yetişkinlerin yön verdiğini savunur (Şirin, 2006d: 124).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuğun dinî/manevi eğitimi konusunda oruç ibadetine özel bir önem verir. Oruç ibadetinin çocuğa anlayacağı dilde ve yaşına uygun bir biçimde anlatılması gerektiğini belirterek, oruçla çocuğun Allah'ın katına yükseldiğini vurgular (Şirin, 2006e: 87).

Şirin, Türkiye'de çocuğa ve gence yönelik dinî yayınların büyük çoğunluğunun İslam dini dışındaki dinlerin misyonerlik amaçlı yayınları olduğunu vurgulayarak, İslam dini ile çocuğun iletişim ortamındaki ilişkisinin yerli film ve dizilere dinin yansması ile sınırlı kaldığını ifade eder. Yerli film ve dizilere yansıyan dinin de, çoğunlukla kara mizah biçiminde gerçekleştiğini savunmaktadır (Şirin, 2006d: 140).

Mustafa Ruhi Şirin, Türkiye örneği dikkate alınarak, çocuk ve genç özneye yönelik dinî yayınların durum tespitinde şu sonuçlara ulaşabileceğini belirtmektedir:

a. Aile, çocuk ve gence yönelik dinî yayınların sesli, görüntülü basılı medyalarda yer alış biçimine dinî muhteva değil, modern zihniyet ve medyaların doğası hakimdir.

b. Türkiye’de çocuk ve genç hedef kitlesi için tasarlanan sesli, görüntülü ve basılı dinî yayınların dil ve anlatım dizgesi, çocuk ve genç özneye göre değil, yetişkin kimliğe göredir.

c. Çocuk ve gencin din ile ilişkisinde, dinin çocuğun ve gencin psikolojik ve pedagojik açılımına uygun, dinin temel değerlerini yansıtan nitelikli, bütünlüklü ve estetik açılıma sahip çok yönlü dinî yayın programına yer verilmelidir. Bu program, aile odaklı, çocuk ve genç merkezli bir muhtevada olmalıdır (Şirin, 2006d: 142).

4.1.9. Çocuk ve medya

Dördüncü kuvvet olarak tanımlanan medya, bir yandan hayatımızın ve eğlence kültürümüzün vazgeçilmez bir ögesini oluştururken, bir yandan da özellikle büyük sermaye grupları ve tekelleşme gibi unsurların da etkisiyle âdeta hayatımızı yönlendiren büyük bir güç hâline gelmiştir. Medya, sahip olduğu görsel ve işitsel iletişim imkânlarını kullanarak toplumun önemli bir kısmını istediği yöne kanalize edebilmekte, şiddet içerikli görüntüler ve programlar aracılığıyla insanlarda istediği etkileri kolayca uyandırabilmektedir. Günümüzde, medyanın karşısında en savunmasız durumda, en çok ve kolay sömürülen iki meta kadın ve çocuklardır. Özellikle çocuklar, medyanın tüm unsurları karşısında savunmasız konumda olmaları ve içeriklerin arkasındaki gerçekleri çoğu zaman görememelerinden dolayı medyadan en çok zarar gören kesimdir.

Mustafa Ruhi Şirin, eğitim ve çalışma alanının kitle iletişim sektörü olması nedeniyle, kitle iletişim araçları, bunların özellikleri ve işleyişleri ve çocuklara etkisi konusunda çalışmalar yapmıştır. Şirin’e göre günümüzde çocuk en ciddi sorun hâline gelmiştir ve bu durum büyük oranda medya nedeniyle oluşmuştur (Şirin, 1998a: 115). Şirin, modern medyaların çocuk alanını giderek daralttığını savunmaktadır (Şirin, 2006c: 28). Tehlikenin farkında olunmasa da medyanın çocukluğu tüketmesinin, duyarlıksız bir gelecek anlamına geldiğini belirtmektedir. Fakat bu durum dünyanın umurunda bile değildir (Şirin, 2009c: 95).

4.1.9.1.Çocuk-medya-din ilişkisi

Günümüzde hayatımızın her alanını kuşatan medya, özellikle her gördüğünü gerçek zanneden çocuklar için birçok tehlike barındırmaktadır. Mustafa Ruhi Şirin, medyanın din ile ilişkilerinde sorunlar bulunduğuna inanmaktadır. Şirin'e göre sorunu üç farklı boyutta ele almak gerekir:

- a. Modernliğin yansıtıcısı olarak medyalara hakim olan zihniyetin egemenliği
- b. Medyaların dine yer veriş biçimleri
- c. Dinî kodlara göre dinin medyada sunuluşu (Şirin, 2006d: 138).

Şirin, bu üç alanda da ciddi sorunlar olduğunu savunmaktadır. Medyada yer alan dinî yayın ve programların hem niceliği hem de niteliği tartışmalıdır. Şirin'e göre en yaygın dinî programlar, haftalık periyotlarda yayımlanan televizyon programları olmakla birlikte bu programlar ne din dili'ne ne de çocuk dili'ne uygundur. Çünkü bu programlar yetişkin dil dizgesine ve dinî anlayışına göre hazırlanmıştır. Çocuğa göre ve çocuk bakışı dikkate alınarak hazırlanan dinî çocuk yayınları ise, televizyonun günlük yayın akışında yer almadığı gibi çocuğa yönelik kuşak programların içinde dinî muhtevaya dolaylı olarak yer verilir. Bu muhteva ise çoğu zaman yeterli olmaktan uzak bir didaktik yaklaşımla hazırlanmıştır (Şirin, 2006d: 139). Şirin, televizyonlarda dinî içerikli programların Ramazan ayı geldiği zaman yayımlandığını, yılın kalan zamanlarında ise neredeyse unutulduğunu ileri sürmektedir. Ramazan ayı için hazırlanan programlarda oruç ve bu ayın inananlar için önemi gibi kavramların çocuğa uygun bir biçimde aktarılması gerektiğini savunmaktadır. Ancak bu programlarda çocuklara sadece bayramda hatırlanan birer nostaljik motif olarak yer verildiğini belirtmektedir.

4.1.9.2. Çocuk ve televizyon

1970'lerden itibaren günlük hayatımızın önemli bir parçası hâline gelen televizyon, iletişim ve eğlence sektöründe büyük bir değişime yol açmıştır. Edinmenin oldukça kolaylaşması, izlemek için herhangi bir bilgi ve beceriye sahip olmanın gerekmemesi, kuşkusuz televizyonun etkisinin artmasının başlıca nedenleridir. Son

yıllarda televizyon kanallarının sayısının artması ve bunların denetiminin etkin bir şekilde yapılamaması da televizyonun hayatımızdaki yerinin gittikçe daha çok sorgulanır hâle gelmesine yol açmaktadır.

Televizyonun başta gelen izleyicileri, gerek izlemek için yeteri kadar zamanlarının olması, gerekse televizyon ekranındaki renkli ve canlı görüntülerin ilgilerini çekmesi bakımından çocuklardır. Son yıllarda çocuklara yönelik yayın yapan tematik kanalların ortaya çıkmasına rağmen, televizyon programlarının içeriklerinin çocuklar için hâlâ önemli ölçüde sorunlar içerdiği rahatlıkla söylenebilir.

Mustafa Ruhi Şirin'e göre televizyon medya türlerinin en etkili, en yaygın ve en çok tüketilenidir. Televizyon izlemek bir hastalıktır ve bu hastalığa yakalanan kişinin bundan kurtulması neredeyse imkânsızdır (Şirin, 2009c: 9). Şirin, televizyonun merkez medya konumunda bir araç olduğunu savunarak bunun nedeninin de popülerliği ve ulaştığı kitlenin büyüklüğü olduğunu vurgular (Şirin, 2006g: 84). Televizyon aracılığıyla yayılan kültürün bir kitle kültürü olduğunu savunarak, bu kültürün diğer adının ise kargo kültür olduğunu belirtir (Şirin, 2006g: 33). Şirin'e göre yetişkinler, çocukların ve gençlerin bu kültürel sapmaya uğramasını sadece izlemektedir. Çünkü yetişkinler zaten bu kültürel sapmanın çoktan kurbanı hâline gelmiştir (Şirin, 2006g: 35).

Şirin, televizyon kültürünün ve televizyon bağımlılığının bu kadar artmasının kitap okuma alışkanlığını da önemli ölçüde etkilediğini vurgular. Kitabın saltanatını televizyon kadar etkilemiş başka bir iletişim aracı yoktur (Şirin, 2009c: 163). Şirin, buna rağmen kitap kültürünün direndiğini vurgulayarak şu tespiti yapar: "Görsel algılama, yazılı eserlere dayalı medeniyeti sarstığı hâlde, her geçen yıl dünyada kitap basımı hızla artıyor. Televizyona rağmen kitabın yaygınlaşması, okur-yazarlık oranının yükselmesi sonucunu doğuruyorsa, televizyona karşı kitap yeniden bayrak açıyor demektir" (Şirin, 2009c: 164).

4.1.9.2.1. Televizyonun çocuğa zararları

Çağımızın en çok kullanılan eğlence aracı olan televizyon, gerek program içeriklerinin çocuğa göre hazırlanmaması, gerekse çocukların televizyon izlemede bir bilince sahip olmamaları ve sınırlanmamaları nedeniyle çocuklar için büyük ölçüde zararlı bir konuma gelmiştir.

Mustafa Ruhi Şirin, televizyonun çocukları aldatıp onların yanılgılarını artırdığını savunur (Şirin, 1998a: 124). Çocuklar, ekranda gördüklerinin sahici olduğuna inandıkları için televizyondan çok fazla etkilenmektedirler. Şirin, televizyona ulaşmanın oldukça kolaylaştığını vurgulayarak, televizyonun ekranında yaş, eğitim düzeyi ve hiyerarşi aramayan serbest girişe açık bir iletişim aracı olduğu yazmadığı için çocukları kolaylıkla etkilediğini savunur (Şirin, 2009c: 13). Şirin, televizyonun çocuklar için zararlarını şöyle sıralamaktadır:

- a. Girişimsizlik
- b. Düş kurma yeteneğinden yoksunluk
- c. Oyun zamanlarının kısalması
- d. Boş zamanlarını tv ile geçirme
- e. Tüketiciliğin artması
- f. Hobisizlik
- g. Şiddetten etkilenerek kaba kuvvet kullanmaya eğilim ve saldırganlık
- h. Okuma oranının düşmesi sonucu yazı kültürünün gerilemesi (Şirin, 2009c: 24).

Şirin'e göre, televizyon, kendisini kimlerin izlediğini bilmediği için, yayınlarda çocuk-yetişkin ayrımı yapmaz, bunun sonucunda çocuğu sürekli yetişkinliğe doğru iter (Şirin, 2009c: 59). Mustafa Ruhi Şirin, on iki yaş mantalitesine göre hazırlanan televizyonun, çocuk ve gençlerde doğuştan var olan heyecan unsurunu kullanarak bir yandan çocuğun olgunlaşma sürecini kırarken diğer yandan da yetişkinliği aşındırarak yetişkinleri çocuklaştırdığını savunmaktadır (Şirin, 2006g: 55). Bu durumun aynı zamanda çocuklara gerçekten yararlı olabilecek tv kanalları gibi olumlu düşüncelerin gerçekleşme şansını da azalttığına inanmaktadır (Şirin, 2009c: 93).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre çocuklar, en yaygın televizyon tüketicisi konumunda olmalarına rağmen, en çok ihmal edilen seyirci grubudur (Şirin, 2009c: 22). Şirin, televizyonun sadece çocuğun kendisi üzerinde değil, aile içi iletişim konusunda da çok ciddi zararları olduğuna inanmaktadır. Televizyon ve video, ailede bütün rolleri etkisiz hâle getirirken, aileyi susturmayı başararak sözel iletişimi ortadan kaldırmaktadır.

Bunun sonucunda konuşmayan, dinlemeyen ve sorunlarını sadece şiddet kullanarak çözen aileler ortaya çıkmaktadır (Şirin, 2009c: 20).

Şirin'e göre televizyonun çocuk üzerindeki bir diğer zararı da televizyonun çocuğun kendisini bir figür olarak kullanmasıdır. Özellikle haber bültenlerinde son derece hüzünlü fon müzikleri eşliğinde ekranlara gelen yoksul çocuk görüntüleri bu durumun aslında televizyon tarafından sömürülmesinden başka bir şey değildir. Şirin'e göre çocuk, televizyonun kullandığı en cazip figürdür (Şirin, 2009c: 95).

4.1.9.2.2. Çocuklar için hazırlanan radyo ve tv programları/tv kanalları

Son yıllarda televizyonlarda çocuklara yönelik televizyon programlarının giderek arttığı görülmektedir. Şirin, bu programların nitelik olarak son derece sorunlu olduğuna inanmaktadır. Şirin'e göre çocuklar tarafından en çok izlenen programlar özellikle çocuklar için hazırlanmış programlardır (Şirin, 2009c: 87). Şirin, en kötü televizyon programının televizyon kanallarında yayınlanan çocuk programlarına göre daha etkileyici nitelikte olduğunu savunarak çocuklara yönelik televizyon programlarında ve kanallarında bulunması gereken nitelikleri sıralamaktadır. Çocuklar için hazırlanacak televizyon programlarda öncelikle çocuk dili merkeze alınmalıdır. Ancak bu şekilde bir televizyon programı çocuğa hitap edebilir (Şirin, 2009c: 87). Şirin, çocuk programları hazırlanırken çocuğun duygu, düşünce, duyarlık ve entelektüel gelişiminin ön planda tutulmasının zorunlu olduğunu vurgulayarak, böylece eğlence ile öğrenmenin beraber gerçekleşeceğini belirtmektedir. Şirin'e göre bir televizyon programının çocuğun ilgisini çekebilmesi için çocuk gerçekliği ve çocuk bakışının da göz ardı edilmemesi gerekir (Şirin, 2009c: 91). Şirin, bu anlamda bazı programları beğendiğini belirterek, örnek olarak TRT'de bir dönem yayınlanan ve büyük ilgi gören Susam Sokağı'nı göstermektedir. Susam Sokağı, eğlendirirken öğretmek, öğretirken eğlendirmek anlayışının tipik örnekleri arasında ilk sırayı almayı hak etmiş bir televizyon programıdır (Şirin, 2006g: 71).

Şirin, çocuk kültürüne yön veren televizyon yapımlarının, çoğunlukla hayal gücü yüksek, alışılmamış ve özgün çalışmalar olduğunu vurgulayarak, çocuk dili ile televizyon dilinin örtüştüğü yapımlara ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir (Şirin, 2009c, :118). Şirin'e göre çocuğa ulaşmanın bir iniş, alçalış olmadığını; aksine yükseliş olduğunun farkına varabilen yazarlar ancak başarılı çocuk programları

hazırlayabileceklerdir (Şirin, 2009c: 117). Şirin, televizyon yazarının çocuğun dünyasına girmesi için çocuğu tanıması ve bilmesinin yetmeyeceğini, çocuğun dünyasında nelerin önemli ve öncelikli olduğunu da iyice öğrenilmesi gerektiğini savunmaktadır (Şirin, 2009c: 118).

Mustafa Ruhi Şirin, günümüzde dinleyici kitlesi azalan radyolarda hazırlanacak çocuk programlarının, çocuğun duyarlıklarına göre hazırlanmış, çocuksuluğu ile anlatımını gerçekleştirmiş, çocukların, işte bu benim programım dediği, yayını bittikten sonra da etkisi devam eden radyo programları olması gerektiğini belirtmektedir (Şirin, 1993: 32).

4.1.9.2.3. Reklam

Reklamlar günümüz hayatının ayrılmaz unsurlarından biridir. İster görsel, ister işitsel, isterse yazılı olsun günlük hayatımızda reklamlarla sürekli olarak karşılaşmaktayız. Reklamlar, tüm insanları bir şekilde etkilemekle beraber en fazla etkiyi çocuklar üzerinde göstermektedir. Mustafa Ruhi Şirin, reklamları günümüz çocukluğunun itici gücü olarak görmektedir. Şirin'e göre dünyanın bir tarafında zengin ülkelerin kirlettiği suyu, parası olmadığı için klorlamadan içmek zorunda kalan çocuklar varken, diğer tarafında ise reklamların etkisiyle markalı giysiler giyen, markalı yiyecekler tüketen ve ailesine gereksiz harcamalar yaptıran çocuklar mevcuttur (Şirin, 2006g: 171).

Şirin'e göre reklamların küçük yaştaki çocukların üzerinde daha fazla etkisi olmaktadır. Çocuklar küçük yaşlarda reklamları bir eğlence biçimi olarak algılamaktadırlar. Bu algılama, çocuğun zihnine yerleşerek reklamı yapılan ürün ya da hizmete karşı bir süre sonra çocukta bir istek meydana getirmektedir. Çocukların yaşları büyüdükçe reklamlara karşı olan ilgilerinin azaldığını ve reklamın inandırıcılıklarına şüpheyile baktıklarını vurgulayan Şirin, reklamları değerlendirebilecek eleştirel görüşe sahip çocukların sayısının ise hiç de az olmadığını belirtmektedir (Şirin, 2006g: 177).

4.1.9.2.4. Haber

Haber bültenleri, her ne kadar izleyicilere gerek uluslararası gerek ulusal, gerekse yerel olayları ve gelişmeleri aktarsa da haber bültenlerinin içerikleri

hazırlanırken abartılı ya da dikkatsiz davranılması, haberleri çocuklar için çoğu zaman zararlı hâle getirebilmektedir. Şiddet içerikli görüntüler, yeterli özen gösterilmeden hazırlanan kaza haberleri, çoğu insanı ilgilendirmeyen ve toplumsal bir fayda sağlamayacağı açık olan magazin içerikli haberler ya da yoksul veya hasta bir çocuğun görüntüleri, izlediği haberleri gerçek sanan çocukta psikolojik sarsıntılara neden olabilmektedir.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuğun görsel masal anlatısı veya oyunlaştırılmış eğlenceye dönüşen televizyon haberlerini izledikçe zihinsel olarak yaşadığı dünyanın gerçeklerinden uzaklaşma eğilimi içine girdiğini savunur (Şirin, 2009c: 140). Haberler çoğunlukla olayların gerçekleştiği biçimde değil, yayıncıların gerçekleşmesini istedikleri şekilde hazırlanıp servis edilmektedir. İzledikleri haberler bunun bilincinde olmayan çocuklar üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Şirin, çocuğu haberlerin oluşturduğu olumsuz etkiden kurtarmanın yetişkinlerin görevi olduğunu belirtmekte ve bu konuda yetişkinleri uyarmaktadır (Şirin, 2009c: 148).

4.1.9.2.5. Şiddet

Şiddet, sözlükte karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma ya da kaba güç olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005a: 1866). Özellikle küçük yaştaki çocukların şiddet içerikli görüntülerden çok fazla etkilendikleri, çoğu zaman bu görüntülerdeki şiddet sahnelerini taklit ettikleri bilinmektedir. Özellikle küçük yaştaki çocukların bilinçsiz ve hiçbir sınırlamaya tabi olmaksızın televizyon izlemeleri, onların şiddet içeren görüntülerle daha fazla karşılaşmasına neden olmaktadır.

Mustafa Ruhi Şirin, şiddetin çocuk-medya ilişkisinde en önemli ve üzerinde durulması gereken konu olduğuna inanmaktadır. Şirin'e göre şiddet sadece çocuk-medya ilişkileri açısından değil, çocuk-aile ilişkisi bakımından da önemsenmesi gereken bir konudur. Şiddeti, çocukluğun önünde en önemli engel olarak tanımlayan Şirin'e göre aile ve çocuk sorunları ilişkisinde de şiddet belirleyici bir konumdadır (Şirin, 2006a: 73). Şirin, aile ortamında ve toplumsal ortamda şiddete maruz kalan çocukların şiddete daha eğilimli oldukları tespitini yapmaktadır. Buna gerekçe olarak da bu çocukların şiddet içerikli yayınlara daha eğilimli olmalarını göstermektedir (Şirin, 2006c: 122). Bu durum beraberinde çocukların iletişim araçlarının gösterdiği şiddeti kanıksamasını ve özellikle televizyon bağımlılıklarının artmasını getirmektedir. Bir tür

çocukluğun sömürülmesi, tüketilmesi anlamına gelen bu bağımlılık, iletişim aracı kullanma bilinci oluşmamış ailelerin medya sorunları arasında ilk sırada yer almaktadır (Şirin, 2006g: 108).

Şirin, şiddet içerikli görüntülerle ilgili en büyük sorumluluğun medya kuruluşlarında olduğunu savunmaktadır. Medya bir yandan şiddete ilişkin değerleri normalleştirerek izleyicisini duyarsızlaştırırken diğer yandan şiddeti, saldırganlığı, gerilimi meşrulaştırmaktadır (Şirin, 2006c: 130). Şirin, şiddet içerikli dizi, polisiye, korku filmleri ile süper kahramanlı filmleri izleyerek büyüyen çocuklarda olduğu gibi şiddet içerikli haberleri izleyen çocukların da genel bir saldırganlık ve kabalaşma eğilimi içine girmelerinin kaçınılmaz bir sonuç olduğunu vurgulamakta, toplumsal ortamda gittikçe yaygınlaşan şiddet eğiliminde medyanın ciddi sorumluluklarının olduğuna dikkat çekmektedir (Şirin, 2006c: 127).

Şirin, şiddet sorununun çözülmesinde öncelikle durum tespitinin çok iyi yapılması gerektiğini savunmaktadır. Çocuk ve şiddet ilişkisinde, ailenin, okulun ve sosyal çevrenin şiddet kültürü üretip üretmediği belirleyici rol oynamaktadır. Şiddetin psikolojisi ve sosyolojik örüntüleri üzerinde durulmadan çocuk ve şiddet fotoğrafını çerçevelemek de imkânsızdır. Bu durum tespitinin ardından özellikle medya kaynaklı şiddet konusunda çözüm önerileri getiren Şirin, öncelikle çocukların şiddet duygularını kamçulamadan büyüyebilecekleri, şiddetten uzak ortamları hazırlamak gerektiğini belirtmektedir. İkinci olarak çocuklara, iletişimin bütün olumsuz yanlarını ve yararlarını fark ettirecek medya okur-yazarlığını öğretmek gerektiğini vurgulamaktadır. Şirin, hangi yaşta, neleri ve nasıl izlemesi gerektiğini ve onlarla sağlıklı iletişim kurarak, medyayı nasıl kullanacağını şifrelerini öğrenen çocuğun, neyin kendisi için yararlı ve zararlı olduğunu içselleştirmesi böylece kolaylaşacaktır, tespitini yapmaktadır (Şirin, 2006g: 109).

4.1.9.2.6. Pembe dizi

İçinde bol miktarda aşk, nefret, entrika ve trajedi konularının bulunduğu, yavaş ilerleyen, uzun süreli televizyon dizisi olarak tanımlayabileceğimiz pembe diziler, bir dönem yurt dışı yapımların çoğunlukta olduğu yayınlar durumunda iken, artık yerli yapımlar pembe diziler ekranlara hâkim duruma gelmiştir. Birçok televizyon kanalında

günün en çok televizyon izlenen saatlerinde yayınlanan bu diziler, içeriklerinde bulunan şiddet unsurları, yasak ilişkiler ve çeşitli entrikalarla özellikle çocuklar üzerinde olumsuz etkiler bıraktığı gibi, ailenin aynı ortamda bulunup sağlıklı iletişim kurmasını da çoğu zaman engellemektedir.

Mustafa Ruhi Şirin, televizyon ekranından yansıyan görsel kitle kültürünün çocuğu çepeçevre kuşattığı için çocuğun bu dizilerden haberdar olmamasının neredeyse imkânsız olduğunu belirtmektedir (Şirin, 2006g: 105). Pembe dizilerin öykülerinin çocukların anlayacakları düzeyde olması ve olayların güzel mekânlarda geçmesi çocuğun ilgisini çekmektedir (Şirin, 2006g: 105). Şirin, yetişkinler tarafından pek farkında olunmasa da dizi içeriklerinde yer alan müstehcen ve pornografik unsurların çocuğun sağlıklı cinsel kimlik edinmesini engellediği gibi kişilik gelişimini de olumsuz yönde etkileyebildiğini savunmaktadır (Şirin, 2006g: 105).

4.1.9.2.7. Korku filmleri

Korku filmi, korkunç kişilere, varlıklara ve olaylara yer veren, ürkütücü görüntülerin yer aldığı film türü olarak tanımlanabilir. Hayalet, vampir gibi varlıklardan kanlı görüntülerin bol bol yer aldığı seri katil, cinayet vb. konulu filmlere kadar geniş bir yelpazeye sahip olan korku filmleri, çocukların ruhsal gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir.

Şirin, çocukların şiddetin her türlüşünden etkilendiklerini vurgulayarak, korku ve gerilim filmleri izleyen çocukların paniğe kapılma ihtimalinin yüksek olduğuna dikkat çekmektedir (Şirin, 2006c: 132). İletişim araçları konusunda deneyimleri yetişkinlere oranla daha az olan çocuklar için bu tür yayınlar daha kışkırtıcı olabilmekte (Şirin, 2006d: 108), çocukların içlerinde doğuştan var olan saldırganlık eğilimlerinin ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır (Şirin, 2009c: 135).

4.1.9.2.8. Çizgi film

Sözlükte, “bir konuyla ilgili olarak karakterlerinin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema film (TDK, 2005a: 442) olarak nitelenen çizgi film, gerek ulusal düzeyde yayın yapan televizyon kanalları, gerekse çocuk temalı yayın yapan televizyon kanallarının içeriklerinde yoğun olarak yer

almaktadır. 1930'lu yıllarda ABD'de ortaya çıkan, özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında eğitici ve eğlendirici amaçla kullanımı yaygınlaşan çizgi filmler, bilgisayar teknolojisinin de kullanılmaya başlanmasıyla oldukça ilgi görür (Akt: Şimşek, 2002: 168). Çizgi filmlerin renkli ve hareketli oluşu çocukların ilgisini çekerken içerikleri zaman zaman tartışma konusu olabilmektedir.

Mustafa Ruhi Şirin, çizgi filmin kargo kültürün önemli bir kompartımanı olduğunu vurgulayarak, bu kompartımanın aynı zamanda çocuk kültürünün de en etkileyici ürünü olduğunu savunmaktadır. Her yeni kuşağın çizgi filmle çok küçük yaşlarda tanışması sürdükçe çizgi filmin modası hiçbir zaman geçmeyecektir (Şirin, 2006g: 153). Şirin, çizgi filmlerin dramatik mit'ler olduğunu iddia ederek, çocukların bunların yapay olduklarını bildikleri gibi zarar vermeyeceklerine de inandıklarını belirtmektedir. Bu yüzden de çocuklar, en korkunç çizgi film olaylarını izlemekten bile geri durmamaktadırlar. Bu durum çizgi filmlerin amaçlarının öğreticilik olduğu iddiasını inandırıcılıktan uzaklaştırmaktadır (Şirin, 2006g: 156).

Mustafa Ruhi Şirin, çizgi filmlerin bu kadar ilgi görmesinin bir nedeninin de çocukların masal dinlemeden büyümesi olduğunu savunmaktadır. Masal dünyasına giremeyen çocuğun televizyonun görsel masallarına yönelişi kaçınılmaz olacaktır. Çünkü çocuk, masal ihtiyacını çizgi filmler sayesinde gidermektedir. Bu durumda yetişkinlere önemli görevler düştüğünü vurgulayan Şirin, ana babaların çocukla masal arasındaki ilişkiyi kurmaları gerektiğini belirtmektedir (Şirin, 2006g: 151).

Mustafa Ruhi Şirin, çizgi filmlerin çocuğa dini anlatmada bir araç olarak kullanılmasına olumsuz yaklaşmaktadır. Şirin, çizgi filmin hazcı ve eğlence mantığına dayalı diliyle dinî muhtevanın, dinin doğasına uygun içeriğin anlatımının mümkün olamayacağına vurgu yaparak, çizgi filmin dramatik dilinin dinî kozmosun dürbünü ile bakmaya engel olduğunu savunmaktadır. Şirin, bu tutumun sürdürülmesi hâlinde, çizgi filmin görüntü illüzyonundan oluşan dinî içeriği dönüştürmesinin kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkacağını ileri sürmektedir. Çizgi sinemasına din dili'nin yani kutsalın dili'nin egemen olması kaydı ile ancak dinî muhtevanın dinin doğasına yakın ve büyük oranda doğru yansıtılabilecektir (Şirin, 2006d: 150).

4.1.9.2.9. Öneriler

Birçok farklı açıdan değerlendirilebilen çocuk-medya ilişkisi, temelde çocuğun iletişim araçlarından gelen iletiler arasında seçim yapamaması ve bu iletilerin tamamını doğru kabul etmesinden ileri gelmektedir. Bu sorunun çocuğun iletişim araçlarına erişimini yasaklamakla çözülemeyeceği de bir gerçektir. Sorunu ele alırken, aile, okul, medya kuruluşlarını içine alan bir öneri getirmek gerekmektedir. Bu çözüm de ancak paydaşların uzlaşmasıyla mümkün olabilir.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuğun medya ile olan ilişkilerindeki sorunları çözmek için birtakım öneriler getirmektedir. Önerileri getirmeden önce bir durum tespiti yapan Şirin, sorunun öncelikle ailenin çabasıyla çözüme kavuşturulabileceğine inanmaktadır. Eğer yetişkinlerin ilgisizliği öne çıkarsa, çocuk üzerinde aile çevresinin etkisi azalmakta ve çocuğun sosyalleşmesinde televizyon etkili duruma gelmektedir. Bu durumda çocuk, televizyonun etkisiyle kendi sosyal çevresini kaybetmektedir (Şirin, 2006d: 29).

İletişim aracı kullanma alışkanlığının ailede geliştiğine vurgu yapan Şirin'e göre, yaşadığı evde kitap okunan çocuk, kitapla kolayca tanışarak düzenli okuma alışkanlığı edinebilmektedir (Şirin, 2006d: 51). Şirin, öncelikle ana babanın iletişim araçlarıyla olan ilişkilerini sağlıklı bir zemine oturtmaları gerektiğine dikkat çekerek, bu gerçekleşmediği takdirde çocuğun televizyonla sağlıklı ilişki kurmasının da engellenmiş olacağını vurgulamaktadır (Şirin, 2009c: 81). Ailenin ve aile içi iletişim kanallarının bir alternatif olabilmesi için öncelikle ailenin yaşama biçiminin mümkün olan geleneksel yapıyı koruyabilmesi gerekmektedir. Bu sayede ana baba, çocukla televizyon arasındaki ilişkiyi düzenleme şansına sahip olabilecektir (Şirin, 2009c: 52).

Mustafa Ruhi Şirin'in bu konudaki bir diğer önerisi de çocuğun dünyasına girmiş iletişim araçlarını tartışmak veya çocuğun hayatından çıkarmaya çalışmak yerine, bu araçların eğitim programına dâhil edilerek kullanılmasıdır. Çocuk merkezli eğitim programları, iletişim ve bilişim teknolojilerini eğitim iletişimi sürecine dâhil edilerek sorunun çözümüne katkıda bulunabilir. Bunun için de ailenin, okulun ve iletişim araçlarının hepsinin dâhil olduğu bir model oluşturulması gerekmektedir (Şirin, 2009c: 103).

Şirin, son olarak çocuğun hayatından çıkarılması mümkün olmayan iletişim araçlarını kullanmanın çocuklara öğretilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Medya okur-yazarlığı olarak tanımlanan bu beceri içinse öncelikle çocuğun okuma alışkanlığı

kazanması gerekmektedir (Şirin, 2009c: 161). Tüm sorumluluğu çocukluğu tüketen televizyona yüklemek yerine çocuğa bunun nasıl kullanılacağını öğretmek daha akılcı ve gerçekçi bir çözümdür. Bu şekilde çocuklar çocukluğu âdeta bir kışaç gibi içine alan görsel egemenlikten kurtulabilirler (Şirin, 2009c: 43).

4.1.10. Çocuk edebiyatı ya da çocuklar için edebiyat

Çocuk edebiyatı, terim olarak 20. yüz yılın ilk yarısında ortaya çıkmış ve üzerindeki tartışmalar hâlâ tam olarak bitmemiş bir alandır. Gelişme ve yetişme çağındaki çocukların dil düzeyine, duygu ve düşünce dünyasına, anlama ve kavrama becerilerine seslenen edebiyat olarak tanımlayabileceğimiz çocuk edebiyatının temel ilkesi ise çocuğa göreliktir (Şimşek, 2002: 30). Bir başka tanıma göre çocuk edebiyatı, iki yaştan başlayarak ergenlik dönemine kadar geçen süreçte çocukların hayat tecrübeleri, ilgi, ihtiyaç ve algılama düzeylerine uygun bütün nitelikleri kapsar (Sınar, 2006: 175).

Mustafa Ruhi Şirin, hem çocuk edebiyatının kuramsal boyutuyla ilgili eserler vermiş, hem de çocuk edebiyatı alanında birçok eser kaleme almıştır. Bu nedenle görüş ve fikirleri önem kazanmaktadır. Şirin, çocuk edebiyatının tanımını yaparken, tıpkı şiirin tanımı gibi, çocuk edebiyatının da yapılmış bütün tanımlarının eksik olduğunu belirtmektedir (Şirin, 2006a: 163). Şirin, çocuk edebiyatı kavramını açıklarken öncelikle oluşum sürecine dikkat çekmektedir. Çocuğun özne durumuna gelmesi ile gündeme gelen çocuk edebiyatının tarihi, yeni çocukluğun da tarihi sayılır. İki yüzyıllık çocuk edebiyatı serüveninin belirgin özelliği değişimdir (Şirin, 2006b: 149).

Mustafa Ruhi Şirin, öncelikle çocuklar için gündeme gelecek bir edebiyatın sanıldığı gibi basit ve sığ bir edebiyat olmayacağını vurgulayarak, çocuklar için yapılacak edebiyatın, çocuğa özgü yazarlık biçimiyle zor başarılabilen büyük bir edebiyat olduğunu savunmaktadır (Şirin, 2006a: 194). Çocuk edebiyatı denince akla şunlar gelmelidir:

“Çocuk edebiyatını çocuk duyarlılığının kalbi kabul ediyorum. Çocuğu tanımayla başlayan, çocuğu yakalayan değil de çocuğa yakalanan bir edebiyat. En belirgin yanı çocuksu oluşu ve çocuksu şöleni yansıtması. Okul öncesinden başlayan bir edebiyat serüveni. Edebiyatın ne anlama geldiğini bilmeyen çocuğa, düzeyine uygun edebiyatın, çizgi ve resmin sunulması” (Şirin, 2006a: 94).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatını şu cümlelerle tanımlar:

“Temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır” (Şirin, 2007b: 16).

Şirin, çocuk edebiyatının eğitim etkinlikleri için malzeme sağlayan bir alan olarak görülmesinden son derece rahatsızdır. Çocuk edebiyatı, eğitimci yazarların anladığı gibi, çocukluk çağına seslenen, yaş gruplarına göre şekillenen sınırlı bir edebiyat, küçük bir edebiyat değildir. Çocuk edebiyatı, bütün bir edebiyatın içinde öznesi çocuk olan ve önce çocuklar için yazılmış ancak her yaşta okurun okuyabileceği bir edebiyattır (Şirin, 2006b: 174).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı teriminden kastedilenin tam olarak anlaşılmadığını düşünmektedir. Ancak çoğu zaman bu terimin çocuk edebiyatını önemsemeyen, hafife alan, basite indirgeyen bir şekilde kullanılmaktadır. Okur olarak öncelikle çocuğun düşünüldüğü edebiyatın, çocuklar için yapılan edebiyat olduğunu savunan Şirin, bu nedenle çocuklar için edebiyat ifadesinin kullanılmasının daha yerinde bir yaklaşım olacağına vurgu yapmaktadır (Şirin, 1998b: 18).

Mustafa Ruhi Şirin’e göre, çocuk edebiyatının temel niteliği *çocuğa göre*’liktir. Bu kavramın çocuğun iç ve dış dünyasını anlamak için anahtar kavram olduğunu belirten Şirin, aynı zamanda pedagojik ve psikolojik yöntemleri, araç-gereç ve ortamları da bilmeyi gerektiren çocuk merkezli bir yaklaşım olduğunu vurgulamaktadır (Şirin, 2006c: 82). *Çocuğa göre*’liği ise çocuk bakışı ve çocuk dil dizgesi belirlemektedir (Şirin, 2007a: 44). “Bir edebî eser çocuk bakışını başarıyla yansıtıyorsa çocuğa göredir. Ancak bu eser büyükler tarafından da okunabilir. Bu durum, yetişkinler edebiyatındaki kitaplar için de geçerlidir” (Şirin, 2006a: 118).

Çocuksu edebiyat, Mustafa Ruhi Şirin tarafından çocuk ve edebiyata yönelik ilgilerin toplamını yansıtan bir kavram olarak kullanılmaktadır. Çocuk edebiyatı kültürünün en temel kavramlarından biri çocuksu duyarlılıktır. Çocuksu çizgiye yaslanmadan çocuklar için edebiyat yapmanın imkânı yoktur (Şirin, 1998a: 58). Bu edebiyatın en temel kavramları ise çocuksu duyarlık ve içtenliktir (Şirin, 2007a: 44). Çocuksu edebiyatın çerçevesini öncelikle çocuğa göre biçimlenen ve çocukların dünyasını yansıtan bir edebiyat olarak çizen Şirin’e göre *çocuğa göre*’liği ise; çocuk

bakışı, dil ve anlatım, bütünlüğe ulaştırmaktadır. Çocuksu edebiyatın, anlatımının ve kahramanlarının karakterleri çocuk algılamasına uygun olursa gerçekleşebileceğini vurgulayan Şirin'e göre çocuksu edebiyat, safiyet, masumiyet, çocuksu anlatım, çocuksu dil ve bunların belirlediği eserin toplamı ile oluşabilir. Şirin, çocuk edebiyatı verimlerinde kahramanın çocuk olması gibi bir zorunluluk olmadığını belirterek, hiçbir türün ve bununla beraber her çocuk konusunun da kendi başına çocuksu olamayacağına inanmaktadır (Şirin, 2007a: 45). Şirin, çocuksu çizgiyi yakalamak isteyen yazarın öncelikle kendine "Çocuğa neleri yazmalıyım?" sorusu yerine "Nasıl yazarsam çocuk okur?" sorusunu sorması gerektiğini vurgulayarak, bu yazarlık biçiminde çocuğa çocuğun anlatılamayacağını, çocuksu bakış açısının ve çocuğun algılamasının sanatçıya yön vermesi gerektiğini belirtmektedir (Şirin, 1998a: 61).

Gerek dünyada, gerekse ülkemizde yaşayan çocukların birçok sorunları bulunmaktadır. Bunların kimisi ülkelerin genel ekonomik/sosyal durumlarıyla ilişkiliyken, kimisi de çocukların bazı konularda bilinçli olmalarıyla daha kolay çözülecek durumdadır. Mustafa Ruhi Şirin, bu noktada sorun odaklı çocuk edebiyatı kavramını gündeme getirmektedir. Sorun odaklı çocuk edebiyatı, çocuğun sorunlarına, çocuk hakları ve çocuk gerçekliğine özgü bir yaklaşımı içermektedir. Çocuk haklarının dayandığı yaşama, gelişme, korunma ve çocuğun görüşünün alınması temel ölçütleri yanında, çocuğun yüksek yararı ve çocuğa karşı her tür ayrımcılığın önlenmesi ilkeleri, sorun odaklı çocuk edebiyatının dayandığı temel çerçeveyi oluşturmaktadır (Şirin, 2007b: 78).

Mustafa Ruhi Şirin, sorun odaklı çocuk edebiyatının politik, ideolojik ve güdümlü bir edebiyat olmadığını, çocuğun içinde yaşadığı sorunları doğru anlamayı içeren bir işleve sahip olması gerektiğini belirtmektedir. Bu edebiyatın oluşmasında en temel belirleyici yaklaşım ise, çocuk haklarının temel dayanağı olan gelişim hakkı ve çocuğun yüksek yararı ilkesidir (Şirin, 2007b: 41).

Mustafa Ruhi Şirin, XIX. yüzyılın üçüncü çeyreğinden bu yana oluşan çocukluktaki değişimi dikkate almadan yeni çocukluğun edebiyat ihtiyacını anlamamanın ve bu edebiyatı gerçekleştirmenin olanaksız olduğunu düşünmektedir. Şirin, bu şekilde meydana gelen çocuk edebiyatının yeni dönemini ise, öznesi çocuk olan yenilikçi edebiyat evresi olarak isimlendirmektedir (Şirin, 2007a: 35). Bu edebiyatın amacı, çocukta anadili sevgisini oluşturma, çocuğa kendi gerçeğini tanıma, varoluşuyla ilgili

sorularına cevap arama, sorunlarını çözmesine edebiyatla ve sanatla destek olma ve dünyayı estetik biçimde anlamlandırmasına katkı verme biçiminde özetlenebilir (Şirin, 2007d: 126). Şirin, bu şekilde oluşturulacak bir edebî birikimin, sınırları kolayca aşarak dünya çocuklarına ulaşabileceğini savunmaktadır (Şirin, 1998b: 78).

Mustafa Ruhi Şirin, yenilikçi çocuk edebiyatı kavramındaki yenilikçi sözcüğüne dikkat çekerek, buradan sadece günümüz çocukluğuna yönelen bir edebiyatın değil, aynı zamanda edebiyat geleneğiyle temasa geçen bir edebiyatın anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Şirin, geleneğin yenilenerek devamının yani temessül fikrinin çıkış yolu yapılması gerektiğini vurgulayarak bu şekilde istenen sonuca ulaşılabilirliğini belirtmektedir. Şirin, bunun yapılabilmesi için de öncelikli olarak iki ana ödev bulunduğunu savunmaktadır. Bunlardan ilki klasik eserlerin çocuğa göre uyarlanmasıdır. Bu yolla çocuk hem klasik eserlerdeki edebî zevki tadacak, hem de bu eserlerin taşıdığı kültüre uzak kalmamış olacaktır. İkincisi ise çocuk kültürünün kendi modernliğimizi üretmek amacıyla yenilenmesidir. Bu noktada masalların yenilenmesi gerektiğini özellikle vurgulayan Şirin, kök bilinci korunmadan edebiyat geleneğinin dirilişinin de mümkün olamayacağını belirtmektedir (Şirin, 2006a: 165).

4.1.10.1. Çocuk edebiyatı-edebiyat ilişkisi

Çocuk edebiyatının edebiyatın içinde mi değerlendirileceği yoksa bağımsız bir tür olarak mı ele alınacağı önemli tartışma konularından birisidir. Önceleri çocuklar için bir edebiyatın var olamayacağı görüşü hâkimken, artık çocuk edebiyatının varlığı ve gerekliliği kabul edilmiştir.

Mustafa Ruhi Şirin, yakın bir geçmişe kadar çocuklar için edebiyat yapılmasının gereği üzerinde durulmadığını, ancak çocuk kitaplarının ülkelerin sınırlarını aşmasıyla, konunun enine-boyuna ilgi odağı durumuna geldiğini vurgulamaktadır. Bu konudaki tartışmaların artık sona erdiğini belirten Şirin'e göre çocukluk çağlarını esas alan bağımsız, kendi başına var olan bir çocuk edebiyatını savunanlarla edebiyatı bir bütün olarak kabul eden, çocuklar için ayrı bir edebiyatın olamayacağını ileri süren yazar çevresi, günümüzde birbirini tamamlayan, iç içe girmiş görüşlerin savunucuları olmuşlardır (Şirin, 1998b: 74). Şirin'e göre edebiyatın bütün ilkeleri çocuk edebiyatı için de geçerli ve gereklidir. "Bu yönü ile çocuk edebiyatı edebiyattan ayrı, bağımsız bir tür değildir" (Şirin, 2006a: 162).

Şirin, Türkiye’de edebiyat-çocuk edebiyatı tartışmalarının büyük çoğunluğu çocuklar için hiç yazmamış yazarların edebiyatın bütünlüğünü öne çıkararak, çocuk gerçekliğine ve *çocuğa göre* yapılacak edebiyatın gereğine inanmamalarından kaynaklandığı kanaatindedir. Şirin’e göre “çocuk edebiyatı, edebiyat okurunun yetişmesini sağlayan geçiş dönemi edebiyatı olarak, edebiyat bütününe dışında düşünülmemesi gereken bir edebiyattır” (Şirin, 2007b: 55).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı-edebiyat ilişkisinde nitelikli edebiyat eserinin merkeze alınması gerektiğini vurgulayarak, bu konuda edebiyat estetiğinin belirleyici olması gerektiğini savunur. Şirin, nitelikli bir edebî eseri çocukların okumasının son derece doğal olması gibi, nitelikli bir çocuk edebiyatı eserinin de yetişkinler tarafından okunmasının doğal olduğunu belirtmektedir. Şirin, bu konudaki görüşlerini üç noktada ortaya koymaktadır:

a. Eğer konu edebiyatsa, edebiyatın yaşı yoktur. Edebiyat tektir ve asla ayırım kabul etmez.

b. Edebiyatın var olması için gerekli bütün ilkeler öznesi çocuk olan edebiyata yansımışsa, bu edebiyat yetişkinler için de edebiyat değeri taşır.

c. Bir eser, edebiyatın temel kriterlerine uygun yapıdaysa, çocuk bakışı, çocuğun ve yetişkinin algılamasına göreyse bu eserin okuru çocuk okurla sınırlanamaz (Şirin, 2006a: 127-128).

Mustafa Ruhi Şirin, temel yanılgılardan birinin de çocuğun ve dolayısıyla çocuk edebiyatının ciddiye alınmayarak, kolay bir edebiyat sanılması olduğunu savunmaktadır. Bunun özgün çocuk edebiyatının gündeme geç gelmesine yol açtığının ileri sürüldüğünü ve bunun doğru olduğunu vurgulayan Şirin, çocuk edebiyatının edebiyatın içinde incelikli bir alan olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir. Şirin, çocuk edebiyatının yeni bir edebiyat kuramı değil, değişen çocuklukla sürekli değişen, edebiyatın içinde dirilişçi bir yazarlık biçimi olduğunu ileri sürmektedir (Şirin, 2006a: 186). Nitelikli çocuk edebiyatının, edebiyat-altı bir tür olmadığını vurgulayan (Şirin, 2007a: 52) Şirin’e göre çocuk edebiyatı, edebiyat için geçerli bütün duyarlılıkları ve disiplinleri var kabul ederek gerçekleştirilen bir edebiyattır (Şirin, 1987n: 343).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre edebiyatın ilkeleri ile çocuklar için yapılacak edebiyatın ilkeleri aynıdır. Ancak arada her yazara göre değişen anlatım teknikleri ve duyarlılık farklılıkları bu edebiyatı nicelik yönünden kendi evrenine çekmektedir. Çocuk ruhunun acılarının, özlemlerinin, korkularının, sevinçlerinin çocuk kalbinin sunduğu imkânlarla edebiyata yansması çocuk edebiyatının başta gelen özellikleridir (Şirin, 1989c: 352).

Mustafa Ruhi Şirin, bir ülkedeki edebiyat ortamıyla çocuk edebiyatının yakından ilişkili olduğunu ileri sürmektedir. Bu çerçevede çocuk edebiyatını edebiyat gündeminden uzakta düşünmek mümkün değildir. Çocuk edebiyatının, edebiyat ortamının dışında tutuldukça, büyük bir edebiyata dönüşme şansına sahip olamayacağını vurgulayan Şirin'e göre, "Türkiye'de çocuk edebiyatının üçüncü sınıf bir edebiyatmış gibi algılanmış olmasında edebiyat ortamının dışında tutulmuş olmasının payı büyüktür" (Şirin, 2006c: 165).

Şirin, edebiyat ile çocuk edebiyatı arasındaki ayrımın nedenini çocuk edebiyatının dili, konusu, içeriği, anlatımı, yalınlığı ve içtenliğiyle önce *çocuğa özgü* olması şeklinde görmekte ve çocuk edebiyatının çocuk gerçekliğini, çocuk evrenine özgü dil, konu, davranış sorunlarını ve duyarlılıkları yansıttığını belirtmektedir (Şirin, 2007b: 14). Çocuk edebiyatı ile edebiyat arasındaki ayrımın yapay olduğuna vurgu yapan Şirin'e göre çocuğun algılama gücü, kavrama yeteneği ve dil düzeyi çocuklar için yapılacak edebiyatın düzeyini belirlemektedir. Bir edebî eserin çocuğa uygunluğu ise dili, anlatımı ve tema'sı ile anlaşılabilir (Şirin, 1998b: 21).

4.1.10.2. Çocuk edebiyatı ve medya

Sözlükte "büyük iletişim ve yayın organlarının tümü" (TDK, 2005a: 1361) olarak karşılığını bulan medya, günümüzde toplumu yönlendirme işlevine sahip olması nedeniyle büyük önem kazanmıştır. Medya, toplumu tüketim, eğlence, düşünce yapısı gibi birçok açıdan etkileyebilmesi nedeniyle dördüncü kuvvet olarak da isimlendirilmektedir.

Mustafa Ruhi Şirin, medyanın gerek çocukluk algısı, gerekse medya kullanım alışkanlıkları bakımından birçok sorunun kaynağında yer aldığına inanmaktadır. Şirin, medyanın çocuk edebiyatıyla olan ilişkisinden de rahatsız olmaktadır. Çünkü temelde medyanın sunduğu eğlence ve vakit geçirme imkânları, çocuk edebiyatının gelişimini

olumsuz etkilemektedir. Medyanın çocuk edebiyatına olan etkilerini ise dört başlıkta toplamaktadır:

a. Geleneksel kültürün tektipleştirici işlevi ile kitle iletişim araçlarının yansıttığı popüler çocuk ve yetişkin kültürünün çocuk ve yetişkini eşitleyici yaklaşımı, geleneksel çocukluğun modern çocukluğa doğru evrilmesini hızlandırmaktadır.

b. Televizyon ve çok amaçlı iletişim araçlarının etkisiyle yetiştirilmek istenen insan tipiyle, örgün eğitimin yetiştirmek istediği insan tipi anlayışı arasındaki söylem farkı, yenilikçi çocuk edebiyatının atılım yapmasını engellemektedir.

c. 1990 sonrası dönemde, çocuk edebiyatında yaş sınırının giderek daralmasına koşut olarak, televizyonun görselliğine öykünen resimli çocuk kitapları anlayışı gelişmektedir.

d. Birkaç yazarla sınırlı kalan ilköğretim edebiyatı, popüler kültürün etkisiyle iyice daraldığı gibi, bu okur grubu hızla yetişkin edebiyatına yönelmektedir (Şirin, 2007b: 82).

Şirin, tüm bunların çocuk edebiyatının sağlıklı gelişimini engellediğini belirterek, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırılması ve medya okuryazarlığı konusunda alınacak önlemleri çözüm olarak önermektedir.

4.1.10.3. Çocuk edebiyatı ve şiddet

Şiddet unsurları, görsel ve sanal medyada bol miktarda bulunmaktadır. Çok fazla olmasa da kimi çocuk edebiyatı verimlerinde şiddet unsurlarına rastlamak mümkündür. Mustafa Ruhi Şirin, bu gerçeğe dikkat çekerek, şiddet içeriği barındıran yayınların mutlaka ayıklanması gerektiğini savunmaktadır. Sorunun kaynağı olarak çocuk edebiyatını göstermek, şiddeti üreten kaynağın suskunluk sarmalı ile örtülmesine neden olabileceğinden çocuk edebiyatını günah keçisi ilan etmemek gerekmektedir. Şirin, bu açıdan bakıldığı zaman çocuk kitaplarının şiddet ekseninde değerlendirilmesini hem gerekli hem de zorunlu bir çocuk ödevi olarak görmektedir. Bu sorunun çözüm yolu olarak birey ve toplumun şiddet kültüründen arınmasını ve şiddete karşı toplumsal pedagojimizin yeniden düzenlenmesini öneren Şirin'e göre yaygın ve örgün eğitimin önceliği *değerler kültürü* olmalıdır. Bunu yapmanın yolu ise yaygın ve örgün eğitimden geçmektedir (Şirin, 2007a: 95).

4.1.10.4. Çocuk edebiyatı ve eğitim

Çocuk edebiyatı, gelişme çağındaki çocukların duyuşsal yönden gelişmelerini sağlamak, onlara estetik zevk ve okuma alışkanlığı kazandırmak ve eğitici olmak gibi işlevlere sahiptir. Bu durum, çocuk edebiyatının ve verimlerinin eğitsel değerler açısından da önemini artırmaktadır.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının bir toplumda çocuğun yerini belirleyen en duyarlıklı alanlardan biri olduğunu ve içinde doğduğu toplumun felsefesini yansıtan çocuksu ayna rolünü de yerine getirdiğini savunmaktadır. Şirin'e göre ana dili sevgisinin verilmesinde okul öncesi ve okul çağı çocuklarının düzeyi doğrultusunda oluşturulan edebiyat, eğitimin vazgeçilmez kaynağıdır (Şirin, 1998b: 76).

Şirin, çocuklukta dinleme, okuma, yazma, düşünme ve eleştiri kültürü edinme süreçlerinde edebiyat, sanat ve estetik değer taşıyan çocuk kitaplarının etkili olduğuna inanmaktadır. Şirin, okuma isteğinin okuma ilgisine, okuma davranışlarının okuma olgunluğuna dönüşmesinde okumanın da bir öğrenme ve eğitim süreci olduğunu belirterek, okumayı özendirilmede çocuğun büyüme ve gelişme evrelerine ve algılama biçimine uygun ilk kitapların daha etkili olduğunu vurgulamaktadır (Şirin, 2007b: 30).

Mustafa Ruhi Şirin, ülkemizde Türkçe öğretiminin ezberci bir yaklaşımla sürdürüldüğünü belirterek, eğitim ve öğretimin esasının okur-yazar yetiştirmeye indirildiğini vurgulamaktadır. Bu sorunun çözümü için de öncelikle okuma alışkanlığını okuma olgunluğuna hatta okuma zevkine dönüştüren pedagojik eğilimi benimsemek gerektiğini savunmaktadır. Bunun için dayanak noktası olarak çocuk edebiyatı kültürünü adres gösteren Şirin'e göre "okul öncesinden okul döneminin bütün aşamalarına kadar çocuk edebiyatından yararlanma yöntemleri devreye sokulmalıdır. Bununla beraber çocukların büyüme ve gelişme evrelerine uygun hazırlanmış nitelikli, edebiyat ve sanat değeri olan yayınları da eğitim sürecine mutlaka dâhil edilmelidir" (Şirin, 2006a: 129).

4.1.10.5. Çocuk edebiyatı ve ideoloji

"Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükûmetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü" (TDK, 2005a: 936) olarak tanımlanan ideolojinin bir sanat eserinde

yer almasının veya bir sanat eserinde herhangi bir ideolojinin savunulmasının ne kadar doğru olacağı önemli tartışma konularından biridir.

Mustafa Ruhi Şirin, edebiyat tarihimizde olduğu gibi çocuk edebiyatında da yönlendirmenin ideolojik boyutta geliştiğini savunmaktadır. Bu durum, çocuk edebiyatında yönlendirici, güdümlü, çocukları şartlandıran bir muhtevayı beraberinde getirmiştir (Şirin, 2006a: 182). Bir düşünce veya dünya görüşünün haklı olduğunu, üstünlüğünü ideolojik bakımdan edebiyata yüklemek ve bu yazarlığı çocuk edebiyatı yazarlığı ile özdeşleştirmek, edebiyatla işlenen bir çocuk hakkı ihlalidir (Şirin, 1998b: 80). Şirin, çocukları toplumsal sorunların içinde tutan ve onları yönlendirme amaçlı yazılmış hiçbir kitabın, hangi dünya görüşü için yazılmış olursa olsun, iyi çocuk kitabı olamayacağını vurgulayarak, iyi çocuk kitabının çocuğa kendi gerçekliğini yalın ve içtenlikle yansıtabilen kitap olduğunu savunmaktadır (Şirin, 2007b: 42).

Şirin, çocuk edebiyatına ideoloji gözlüğü ile bakanların, çocukluk tarihi boyunca çocuğa hep hâkim dünya görüşlerinin yön verdiğini ileri sürdüklerini belirterek (Şirin, 2007a: 135), ister sorun odaklı yaklaşımdan yola çıkmış olsun, ister hayaller dünyasının kahramanlarını anlatmış olsun, ideolojisi edebiyatın önünde olan bir yazarın politik çocuk kitabı yazarı olacağını vurgulamaktadır (Şirin, 2007a: 136). Dünya çocuk edebiyatında ideolojik eğilimlerin günümüzde de bütün renkleriyle var olduğunu vurgulayan Şirin, çocuğu nesne gibi, -yetişkinlerin olmasını istedikleri gibi- yetiştirmek isteyen toplum düzenleri ve zihniyetler var olduğu sürece, politik çocuk kitaplarının da yazılacağına inanmaktadır. Ancak bu tür kitaplar, okur beğenisi söz konusu olsa da her dönemde iyi edebiyat çitasının altında kalacak kitaplar olacaktır (Şirin, 2007b: 43).

Mustafa Ruhi Şirin, Türk çocuk edebiyatının ideolojiyle olan bağlantısı konusunda şu fikirleri ileri sürmektedir:

“Her eser bir dünya görüşü etrafında şekillenir. Eserin muhtevasını felsefesi ortaya koyar. Edebiyat eseri bir görüşün haklılığını bağırır. Güdümlü yaklaşımlarla büyük sözler söylemek, belli kalıpları kullanarak birini diğerine yendirmek, edebiyat dışı bir şeydir. Parti edebiyatıdır. Marksistlerin bir asırdır denedikleri ucuz bir yoldur bu. *12 Mart*’tan sonra çocuklara sınıf bilincini aşıl原因 kitaplar yazıldı. Güdümlü çocuk kitabı yazmaya yönelmeleri tesadüfi değildir. O yıllarda böyle bir konuya eğilmeleri gerekiyordu. ‘*Toplumsal içerik*’ dedikleri şey ideolojik bakış açıydı. Aşağıdakiler ve yukarıdakilerin edebiyatıydı. Güdümlü yaklaşımlar çocuk edebiyatına nasıl yansıdı? Köy edebiyatının yeni bir yorumuydu çocuk edebiyatına ideolojik yöneliş. 200’ü aşkın kitap yayımladılar bu amaçla. Bu kitapların yazarlarından kaç yazar ulaşabildi bugüne? Hangi ideolojiyi savunursa savunsun estetik yoğrulmayı

başaramamış eseri çocuk itiyor. Zaten, çocuklar, her zaman iyi edebiyatın safına daha yakındır” (Şirin, 2006a: 18).

Şirin, çocuk edebiyatına ideolojiyi yükleyenlerin aslında aşağı bir edebiyatı savunduklarını düşünmektedir. Hem edebiyat hem de çocuk bakımından ‘aykırı bir edebiyat’ olan güdümlü çocuk edebiyatının bir tür parti edebiyatıyla benzer yönleri bulunmaktadır. Bu durum da ideolojik yönden angaje olmuş eserlerin sanatsal değerini düşürmektedir (Şirin, 1987c: 410).

4.1.10.6. Çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken özellikler

Çocuk yayınlarının taşınması gereken temel özellikleri, biçim ve içerik bakımından ayrı ayrı değerlendirmek gerekir. Biçim, boyutlardan başlayarak, kapak, sayfa düzeni, kâğıdın cinsi, kullanılan harf karakteri ve resim gibi bir dizi görsel unsuru içine alır. İçerik ise kitabın işlediği tema/konu ile dil ve anlatım özelliklerini kapsar (Şimşek, 2002: 27). Mustafa Ruhi Şirin, çocuk yayınlarında bulunması gereken özellikler konusunda sahip olduğu görüşleri aktarmıştır. Ancak Şirin’in çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken biçim özelliklerine değil, içerik özelliklerine yoğunlaştığı söylenebilir.

4.1.10.6.1. Çocuk edebiyatı eserlerinde amaç

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı eserlerinde konu seçiminin sadece çocukların değil, yetişkin okurun da dikkate alınarak yapılması gerektiğini düşünmektedir. İlk okur grubu çocuk olan çocuk edebiyatının, yetişkin okuru da hedef seçmesi gerekir. Çocuk edebiyatın öncelikli amacı, çocuk ve yetişkin okur tarafından okunabilme niteliği olmalıdır (Şirin, 2007b: 19).

Şirin, çocuk edebiyatının adresi belli bir edebiyat olarak düşünüldüğü takdirde adresin yalnızca çocuk olacağına dikkat çekerek, bunun da çocukluk yaş gruplarına göre bir edebiyatı gündeme getireceğini belirtmektedir. Bu durumda “Hangi yaşa hangi kitap?” sorusunun akla geleceğini vurgulayan Şirin’e göre ardından “Olağan yaş mı, takvim yaşı mı, zekâ yaşı mı?” soruları gelecektir (Şirin, 1998b: 27). Bütün bunlar sorunu daha da karmaşıklatacaktır. Bu nedenle nitelikli çocuk edebiyatı eserinin yetişkinler tarafından okunabileceği akıldan çıkarılmamalıdır.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının amacını, okuma alışkanlığı ile sınırlandırmak yerine, çocukta iyilik ve kötülük değerleriyle insani duyarlılığın oluşumu çerçevesinde geniş tutmak gerektiğini savunmaktadır. Çocuk edebiyatı, bunu, buyurgan değil, estetik biçimde kazandırmalıdır. Şirin, buna karşılık, YÖK'ün 2007'de çocuk edebiyatı öğretim programını yeniden düzenlediğini belirterek, bu programda çocuk edebiyatı öğretiminin teorik çerçevede sınırlandırılmasını kaygı verici bulmaktadır (Şirin, 2007b: 63).

4.1.10.6.2. Çocuk edebiyatı eserlerinde işlev

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının öncelikle toplumların idealleri etrafında gelişmesi gereken bir edebiyat olduğuna inanmaktadır. Bütün zamanlarda okunabilecek duyarlılıkla yazılacak kitaplar bugünün ve yarının çocukları için de geçerlidir (Şirin, 1987b: 55). Şirin, çocuk edebiyatını anadille çocuğun kendini gerçekleştirme arasındaki ilişkinin en anlamlı aracı olarak görmektedir. Çünkü çocuk, düzeyine uygun edebiyatla beslendikçe dürbününün açısı da büyümeye başlayacaktır (Şirin, 2006b: 151).

Şirin'e göre çocuk edebiyatı, çocukluk çağının oyunla bütünleşmesi gerçeğinden hareketle ele alınmalıdır. Çünkü çocuk, edebiyattan, oyundan hoşlandığı gibi zevk almak ister. Edebiyatın bu yönüyle çocuğa daha kolay seslenmesi mümkün olabilecektir (Şirin, 1987j: 396). Şirin, çocuk edebiyatının çocuğu nesne olmaktan kurtarmaya yönelmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Çocuk edebiyatı, çocuğa ne olması gerektiğini açıklamamalı, yaş gruplarına göre pedagojik dil kullanılarak yalnızca çocuk algılamasını hedeflememeli; yetişkin okura da yönelmelidir. Çünkü çocuk edebiyatı, çocuk için geçiş dönemi edebiyatı olduğu kadar, yetişkinin çocukla buluşmasına da öncelik vermektedir (Şirin, 2007a: 116).

Mustafa Ruhi Şirin, toplumların, eğitmek istedikleri çocuk tipine göre çocuk edebiyatından yararlanmayı da öğrendiklerini belirterek, bu yönüyle çocuk edebiyatının gelenek taşıyıcı bir rol üstlendiğini vurgulamaktadır (Şirin, 2006a: 117). Ancak Şirin, çocuk edebiyatını yalnızca pedagojik eksenli anlama çabasının yanlış olduğunu savunmaktadır. Bu bakış açısı hem çocuk edebiyatının ulaştığı anlam genişliği dolayısıyla, hem de çocuk edebiyatı verimlerinin sadece pedagojik açıdan değerlendirilmesiyle sonuçlanacağı için yanlıştır (Şirin, 2006b: 149).

4.1.10.6.3. Çocuk edebiyatı eserlerinde dil ve anlatım

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken dil ve anlatım özellikleriyle ilgili şu görüşleri savunmaktadır:

“Çocuk edebiyatını çocuk edebiyatı yapan temel öge *çocuk dili*’dir. Çocuk dili, yazarın çocukla iletişim kurmasında anlatıma yön veren ilk ve en belirleyici göstergedir. *Çocuk dili*’nin belirleyicisi ise *çocuk bakışı* ve *çocuğa göre*’liktir. Çocuk bakışı, çocuk bilgisi ve felsefi birikimle gelişirken, çocuğa görelige çocuk duyarlığı ve bilinci olan *sanatçı bakışı* yön verir. Çocuk kitabı yazarlığı bu yönü ile farklı bir yazarlık biçimidir. Çocuk kitabı yazarlığında seçkin olan yetişkin edebiyatının bütün ontolojik örgülerinin kullanılması yeterli olamaz. Edebiyatın oluşumuna yönelik bütün ontolojik örgüler yanında, estetik boyuta ulaşmış *çocuk dil dizgesi* ile yazılmış bir kitap nitelikli çocuk kitabı olmaya hak kazanır” (Şirin, 2006b: 181).

Şirin, çocuklar için yapılacak edebiyatın, çocuğa özgü, çocuk bakışını yansıtan, çocuk gerçekliğine uygun ve çocuğa göre bir edebiyat olması gerektiğine inanmaktadır. Çocuk kitabının tonunu ise yazarın biçemi belirlemektedir. Şirin, bir kitabın çocuğa göre olmasını, yazarın çocuk ilgileri ve çocuk gerçekliğini kavradığı oranda gerçekleştirebileceğini belirtmektedir (Şirin, 2007a: 42).

4.1.10.6.4. Çocuk edebiyatı eserlerinde konu seçimi

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatında konu seçimine önem vermektedir. Şirin’e göre konu seçiminde çocukluk çağının oyunla bütünleşmesi gerçeğinin mutlaka göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Şirin’e göre, çocuk, oyundan hoşlandığı gibi edebiyattan da zevk almak isteyecektir. Çocuk edebiyatı bu yönü ile çocuğa daha kolay seslenebilecektir. Şirin, çocukların en çok okuduğu kitapların, olayları çatışmaya dönüşmeden, oyun içinde oyun kuralına uyularak yazılan kitaplar olduğunu vurgulayarak, bu oyun ilişkisinin çocuğa verdiği zevkin çocuğun kitaba ilgi duymasını sağladığını belirtmektedir (Şirin, 1998b: 91).

4.1.10.7. Çocuk edebiyatı ve kaynaklardan yararlanma

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatında kaynaklardan yararlanma konusuna büyük önem vermektedir. Şirin, geleneksel metinlerden faydalanılarak modern çocuk

edebiyatı verimleri meydana getirilmesi konusunda hem ısrarcı hem de bunu uygulayıcı bir konumdadır.

Mustafa Ruhi Şirin, Türk edebiyatında kaynaklardan yararlanma konusunun tartışılarak eskitilmiş konulardan biri olduğuna vurgu yaparak, kaynaklardan yararlanmanın, bu türlerin kültürel değerini ve ait olduğu medeniyetin kendini ifade biçimini sezen büyük sanatkârların başarabileceği yüksek bir edebiyat ve sanatı gerçekleştirme iradesini ve iddiasını gerektirdiğini savunmaktadır (Şirin, 2007b: 59). Şirin, Türk çocuk edebiyatının henüz halk edebiyatının verimlerinden yararlanarak köklü bir atılım yapamadığına dikkat çekerek, üç yüz yılı aşkın bir süre içinde Batı medeniyetinin, sözlü kültürün yazılı edebiyata dönüşmesinde ve çocuk edebiyatı türlerinin geliştirilmesinde geleneğini oluşturduğunu ve öncü bir konuma yükseldiğini vurgulamaktadır (Şirin, 2007b: 59). Şirin'e göre çağdaş çocuk edebiyatımızı kurmak için öncelikli hareket noktamız, kaynaklardan faydalanma konusu olarak belirlemektedir. Ancak Şirin, çocuk edebiyatımızın kaynaklara yönelmeden gelişemeyeceğini iddia etmemekte, aksine çağdaş duyarlıkların gereğine inanarak, bu edebiyata yaklaşılması gerektiğine inanmaktadır (Şirin, 1987l: 507).

Şirin, çocuğa seslenecek sanat ve edebiyatın gelenekten izler taşımasının, bir yandan kültür motiflerinin yaşatılıp benimsetilmesinin diğer taraftan da çocuğun içinde yaşadığı toplumun duyarlıklarını kazanması bakımından önemli olduğunu savunmaktadır (Şirin, 1987h: 390). Şirin'e göre medeniyet coğrafyamızda biçimlenen ve günümüze ulaşabilen sözlü halk edebiyatı türlerinin, *çocuğa göre* ilkesiyle yenilenmesi, çocuk ve gençlik edebiyatımızın öncelikli amaçlarından biri olmalıdır. Bu yenilikçi edebiyat ise, kaynakların yenilenmesi ile, türlerin aynen tekrarı değil, konu ve içeriğin dil, biçim ve anlatım bakımından özgün bir edebiyata dönüşerek, geleceğin okurunu da dikkate alan, kültürel değeri olan, öncü ve yenilikçi bir çaba ile gerçekleştirilebilir (Şirin, 2007b: 59).

Mustafa Ruhi Şirin, halk ve divan edebiyatının birçok ortak özellikleri olduğuna dikkat çekerek, halk edebiyatı verimlerinin gelenekten faydalanma noktasında çocuğun dünyasına daha uygun düştüğünü vurgulamaktadır. Şirin'e göre bunun nedeni de halk edebiyatı ve folklorun, divan edebiyatının mücerret dünyasına göre, tabiatla daha iç içe olmasıdır (Şirin, 1987h: 390).

Mustafa Ruhi Şirin, kültür sembolleriyile medeniyetimizin çocuk temalarının yeniden keşfine çıkılması gerektiğine dikkat çekerek, çocuk bilgisinin günümüzün ihtiyaçları doğrultusunda yenilenmesini önermektedir. “Çocuk edebiyatını besleyen kaynaklarımızın, geleneğimizi temessül fikri etrafında yenilenmesi gerekmektedir” (Şirin, 2006a: 157). Şirin, Türk çocuk edebiyatının eğer var olacaksa mutlaka kaynaklara dayanması gerektiğine inanmaktadır. Bunun, kaynakların yeniden yorumlanması anlamına da geleceğini vurgulayan Şirin’e göre bir masal edebiyatımız olmalıdır. Şirin, masalları yazılı edebiyata dönüştürmeyi ilk çıkış yollarından biri olarak görmektedir. Bu aşamada *Dede Korkut Hikâyeleri*’nin yeniden yazılmasını öneren Şirin, destanların çok önemli kaynaklar olduğunu belirtmektedir. Destanlarda yer alan tiplerden yola çıkılarak yeni eserlerin yazılması gerektiğini vurgulayan Şirin’e göre bu kaynaklar, şiire ve romana mutlaka yansıtılmalıdır. Şirin’e göre bunları yaparken temel amaç, “bu eserleri aynen yayımlamak değil, yazılı edebiyatın ilkeleri doğrultusunda yeni formlara ulaşmak olmalıdır” (Şirin, 2006a: 150).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatımızın kaynaklardan yararlanarak istenen düzeye gelmesinin çok yetkin yazar ve sanatkârların devreye girmesiyle mümkün olacağını savunmaktadır. Sıradan yazarların yazdıklarıyla bu sürece hiçbir katkı verilemeyeceğine inanan Şirin’e göre bu noktada ‘dünya çocuklarına niçin yönelemediğimiz’ sorusu üzerinde durmak gerekmektedir. Bunun iki nedeni olduğuna inanan Şirin’e göre ilk neden, çocuk gerçekliğini kavrayamamış yazarların yazdıklarıyla bu alanın iyi örneklerini okuyarak büyümüş dünya çocuklarının ortaya çıkan eserlerle özdeşleşme sorunudur. İkinci neden ise çocuk ve ilk gençlik edebiyatımızda yazarlık gücünün yüksek bir anlatım gücüne ulaşamamış olmasıdır.² Kaynaklardan yararlanma konusu ciddi bir bakış açısıyla ele alınmalıdır. Şirin, kaynaklardan yararlanma konusunda ise en çok masalların üzerinde durmakta, kendisi de gelenekten yararlanarak yazdığı masal kitaplarıyla bu çabaya katkıda bulunmaya çalışmaktadır.

4.1.10.7.1. Masallar

Halkın hayal gücünden ve ortak bilincinden doğmuş, dilden dile aktararak kuşaktan kuşağa geçen, kahramanları dev, peri, cin, ejderha gibi olağanüstü varlıklar

² 25.11.2010 tarihinde Çocuk Vakfı’nda Mustafa Ruhi Şirin’le yapılan görüşme notları.

olan gerçeküstü hikâyelere masal denmektedir (Şimşek, 2002: 60). Mustafa Ruhi Şirin, masallara hem tür olarak dikkat çekmekte, hem de kaynaklardan yararlanmak suretiyle modern çocuk edebiyatı verimleri meydana getirilmesi konusunda özel bir önem vermektedir. Bu bölümde Mustafa Ruhi Şirin'in masallarla ilgili görüşleri ele alınacaktır.

Mustafa Ruhi Şirin, masalı, denizlerden göllere, nehirlerden ırmaklara doğru akan sihirli söz ırmağı olarak tanımlamaktadır (Şirin, 1998a: 67). İnsanlık tarihinde en büyük anlatım geleneğini oluşturan masallar, geçmişte, atalarımızın yaşadığı dünyanın hayal fotoğrafları gibidir. Günümüze kadar ulaşmış masalarda, aslında, bize tanıklık edecek hikâyeleri bulabileceğimizi savunan Şirin, masalları, önemli bir kültür ve gelenek taşıyıcısı olarak görmektedir (Şirin, 2007c: 23).

Şirin'e göre insanoğlu ile yaşıt olan masal, insan ruhunu yansıtan, insanlık tarihinin kozasını ören ve her insanın yaşantısına az çok kendini katmayı başarmış bir türdür. Masalların oluşumu toplumların yaşadıkları serüven ile benzerlikler göstermektedir. Bir masal, dili, biçimi, anlatım düzeni, motifleri ve teması ile coğrafyasını, içinde doğduğu toplumu yansıtır (Şirin, 2007c: 51). Şirin, iletişimin sınırlı olduğu çağlarda, sözlü geleneğin insanı masallara bağladığını ve türü ne olursa olsun, masalların gelenekçi toplumlarda sığınma kuleleri gibi bir görevi yerine getirdiğini belirterek masalların işlevine dikkat çekmektedir (Şirin, 2007c: 102). Aynı kültür ve medeniyeti paylaşan toplumların masalları, dünle bugünü, bugünle yarını ortak duygu ve düşünce ikliminde yansıtmaktadırlar (Şirin, 2007c: 36).

Şirin, insanın ayak bastığı her yerde masalın bulunduğuna değinerek, masalların Doğu'sunun Batı'sının olamayacağını çünkü masalın insanla yaşıt olduğunu savunmaktadır. Doğu medeniyetinde masallar mecaz yumakları gibiyken, Batı medeniyetinde ise masal daha akla yakın bir yerde durmaktadır (Şirin, 2007c: 12). "İslam medeniyetinde masal, bilgelerin elinde yoğrulmuştur. Metafizik ürpertiye uyanış, gerçeklerin dünyasından hayallerin dünyasına uzanış, yaşadığımız dünyanın faniliğini anlatma ihtiyacı, İslam kültüründe masalın temel özellikleridir" (Şirin, 2007c: 54).

Şirin, masalların iyilik ve kötülük üzerine temellendiklerini vurgulayarak masalarda doğru yanlış, adalet adaletsizlik, haklılık haksızlık, dostluk düşmanlık gibi davranışlar yansıtıldığını belirtir. Bu yönüyle masallar, insana dönük yüzü ile en imkânsız zamanda ve durumda bile bir yol göstermektedir (Şirin, 2007c: 45). Mustafa

Ruhi Şirin, masalın, insanın, kendini, çevresini ve yaşadığı dünyayı dolaylı olarak anlatmaya çalışmasından doğduğunu belirterek, masalın doğmasını sağlayan düşüncenin temelinde hikmetin olduğunu savunmaktadır (Şirin, 2007c: 34). “Masalın çıkış yolu bilim değil, sezgidir. Sezginin dayandığı tek bir temel vardır ki o da *hayaldir*. Masalı dışlayan bakış açısının temelinde bulunan bilimi tabulaştıran ve bunu yaşama biçimine dönüştüren *faydacı gerçekçilik*, hayal dediğimiz soyut vakıyı insandan uzaklaştıran anlayışı egemen kılmak istemektedir” (Şirin, 2007c: 98). cümleleriyle masalların metafizik yönüne dikkat çeken Şirin’e göre masalların işi geçmişti kucaklamak değildir. Masalların yüzü hep geleceğe dönüktür (Şirin, 1998a: 68).

Mustafa Ruhi Şirin, masalların çağımızda artık alışlagelmiş konumundan farklı bir yerde olduğuna dikkat çekerek, bir yandan anlatılan masal okunan masala dönüşürken, sinema aracılığıyla hayalin, yerini görme duyusuna bıraktığını vurgulamaktadır. Bunun sonucunda da masal edebiyatı yaşadığımız çağdaş duyarlıklara göre biçimlenmektedir (Şirin, 2007c: 44). Şirin, masallar hakkında şu tespitleri yapar:

“Teknolojinin ulaştığı noktayı düşünerek, *masallara gerek kalmamıştır*, demek, insanoğlunun masallara yüklediği hafızayı silmek anlamına gelecektir. Bu yüzden insanoğlu, masalı bu kadar dışlamak yerine, hayalin değerini kavrayarak ve metafizik ürpertiyle masallara yönelerek daha olumlu sonuçlar elde edilebilir. Ancak modern dünyanın adeta dayattığı teknolojiye dayalı yaşama biçimi karşısında insan tavır alamamakta ve giderek robotlaşmaktadır” (Şirin, 2007c: 86).

Mustafa Ruhi Şirin, masalın insana açılan en çocuksu sanat olduğuna inanmaktadır. Çünkü masal, insanlığın çocukluğundan doğmuştur. Bu yönü ile masal, çocuksu duyarlığa açılan fantezinin söze ve mecaz yumağına dönüşmesidir (Şirin, 2007c: 107). Masalın çocuksu bir sanat olmasının sadece çocuklara yönelik olması anlamına gelmediğine inanan Şirin’e göre masallar yalnızca çocuklar içindir diye düşünmek yanlıştır. Masallar her yaştan insan içindir. Masalları yaşa göre ayırmak da yapaydır. Masallardan uzaklaştıkça masalları çocuk işi gören anlayış da yaygınlaşmaktadır (Şirin, 2006a: 92). Günümüzde masalın karşılaştığı tehlikelerden biri de masalın çocuklara terk edilmesi olmuştur. Böyle olmasına rağmen, çocuklar da günümüzde masallardan uzaklaştırılmaktadır. Faydacı eğitim anlayışlarının sonucu, okullardan klasik masallar kovulmuş gibidir. Fabl türünde masallar öne geçmiş, masalın sündürülmüş, akla uygun hâle getirilmiş örneklerine öncelik verilmiştir. Çocukların hayal kurma melekesini körelten bu katı gerçekçilik uygulamasının bilim adına, bilim

şemsiyesi altına saklayarak yapılıyor olmasının üzerinde durulması gerekmektedir (Şirin, 1998a: 82).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre masalın yerini ve masala ayıracağımız zamanı günümüzde modern bilişim teknolojileri doldurmaktadır. İnsanoğlu bunun sonucunda gün geçtikçe masaldan uzaklaşmaktadır (Şirin, 2007c: 108). Şirin, modern sanatlarla masal ilişkisini irdeleyerek sadece edebiyatın değil, sinema ve tiyatro dâhil bütün modern sanatların masal geleneğinden yararlanabileceğini ama hiçbirinin masalın yerini tutmayacağını belirtmektedir (Şirin, 2007c: 111).

Mustafa Ruhi Şirin, masal geleneğinden faydalanarak yeni masallardan oluşan bir masal edebiyatı oluşturulmasını önermektedir. “Ana dilin en güzel, en zarif anlatımlarıyla oluşacak masal edebiyatı, klasik masal edebiyatımızın yenilenmesi ile dirilişini gerçekleştirebilir” (Şirin, 2007c: 66). cümleleriyle bu görüşünü açıklayan Şirin'e göre, masalların yenilenmesine yönelik çalışmaların üç yüz yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Ancak “ülkemizde bu yönde gerçekleştirilen masal edebiyatı çalışmaları yok denecek kadar azdır ya da masal derlemeleri ile sınırlıdır” (Şirin, 2007c: 67).

Masallarımızın yenilenebilmesi için mutlaka masalın ilkelerine bağlı kalmak şartıyla büyük sanatkârların devreye girmesi gerektiğini belirten Şirin, bu konuda üç öneride bulunmaktadır:

a. Masal geleneğinin modern bir edebiyat değeri taşıdığı bilinciyle, önce yazılı masal edebiyatı kurulmalıdır.

b. Yaşadığımız günlerin masallarını yazan yenilikçi masalcılar teşvik edilmelidir.

c. Yukarıdaki iki maddeyle bağlantılı olarak masallar çağımızın yeni masal anlatımlarına –*çizgi film/sinema*- dönüştürülmelidir (Şirin, 2007c: 72).

Mustafa Ruhi Şirin, insanoğlunun yaşadığı sürece yeni masalların doğacağını (Şirin, 2007c, :102) vurgulayarak çağdaş çocuk edebiyatının en başarılı iki örneğinin başarılarını masalsı anlatımlarına borçlu olduğunu belirtmektedir. *Uzun Çoraplı Kız: Pippi* ve *Çarli'nin Çikolata Fabrikası* adlı eserlerin bu anlamda iki iyi örnek olduğuna işaret eden Şirin, bu eserlerin “gerçekle düşseli başarıyla bir arada gerçekleştiren çocuk kitapları olduğunu savunmaktadır” (Şirin, 2007c: 119).

4.1.10.7.2. Çocuk ve masal

Masal, olağanüstü, gerçek dışı ve mantık dışı özellikleri ile çocuk ruhunu besleyen, süsleyen, donatan, zenginleştiren, gerçekliği dolaylı olarak anlatan bir türdür (Şirin, 2007c: 80). Mustafa Ruhi Şirin, çocuğun hikâyeden önce masalla karşılaştığını vurgulayarak masalın değerinin çocuk için çok daha büyük olduğunu belirtmektedir. Hikâye masala göre daha gerçekçi olduğu için çocuk masalın bilinmezliklerle dolu dünyasını kendine daha yakın bulmaktadır (Şirin, 2006a: 172).

Şirin, masalın en çocuksu sanat olduğunu ısrarla vurgulamaktadır (Şirin, 1998a: 68 ve 2007c: 32). Çocuğun geleceğe yönelmesi masalla başlar. Şirin, çocuğun masal aracılığıyla düşüncesini kurmaya, hayalinde tasarladığı olağanüstülüklerle gelişen serüvende kendini ortaya koymaya ve tanımaya çalışacağını belirterek masalın çocuğun gelişimindeki önemine vurgu yapar. İnsan hangi yaşta olursa olsun masal dinleyince veya okuyunca çocukluğuna doğru yolculuğa çıkar (Şirin, 2007c: 32). Şirin, masalı düşsel bir yolculuğa benzeterek, çocuğun büyüme çağında düş kurduğuna dikkat çekmektedir. Ancak “çocuğa masalı sevdirmek ve masalın zevkini yaşatmak edebiyatın gücü ile orantılıdır” (Şirin, 2007c: 119).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuğun hayale de gerçeğe de ihtiyacı olduğunu vurgulayarak, masalın hep çocuğa ya da insanlığın çocukluğuna seslendiğini belirtmektedir (Şirin, 2006e: 133). Masallarla modern dünyada yalnızlaşan, kendi adasına çekilen çocuk arasında sıcak bir yakınlaşma başlayabilir. Ancak bunun için masalların geleneğe uygun olarak usta sanatçıların elinde yenilenmesi ve çocuğun yüzünün tekrar masallara dönmesinin sağlanması gerekmektedir (Şirin, 2007c: 101).

4.1.10.7.3. Masal ve rüya

Mustafa Ruhi Şirin’e göre çocukların rüyaları ile masallar birçok yönden birbirine benzemektedirler. Çocukların masallara olan ilgisinin bir kaynağı da budur (Şirin, 1987e: 160). Şirin, masalın da rüyanın da gerçek olduğuna inandığını belirterek, çocuğun rüya içinde yaşadığını ve dünyayı kabulünün de buna göre şekillendiğini vurgulamaktadır. Masal, çocuğa hayal zenginliği vermesi yanında, daha geniş bir dünyaya açılmasını sağlamaktadır (Şirin, 2006a: 183).

4.1.10.7.4. Klasik masal

Mustafa Ruhi Şirin, klasik masalları, tarihin derinliklerinde doğmuş olmalarına rağmen çağları aşarak hafızalara yerleşmeyi başarmış sözlü anlatımın zirveleri olarak nitelemektedir (Şirin, 2007c: 36). “Kahramanlarını çoğunlukla hayvanların oluşturduğu klasik masallar, hayal gücünü harekete geçirerek, hayal ile gerçek arasında bir dünyaya hayal perdesinden bakma şansı tanımaktadırlar” (Şirin, 2007c: 34). Şirin, klasik masalların aslında halk bilgeliğinin insanlığa armağan ettiği hayal ülke olduğuna dikkat çekerek, insanın masallarda kendini, çevresini ve yaşadığı dünyayı dolaylı olarak anlatmaya çalıştığına dikkat çekmektedir (Şirin, 1998a: 70).

Mustafa Ruhi Şirin, sözlü veya yazılı biçimde yaşadığımız çağa kadar ulaşan klasik masalların evrensel konumunun dikkat çekici olduğunu vurgulayarak, devlet idaresinden politikaya, felsefeden tasavvufa kadar kullanımı olan masalların başarısının insana ortak çözümler sunmasından kaynaklandığını belirtmektedir (Şirin, 1998a: 72).

Şirin, eğitimde akıl-egemen yaklaşımların modern çağın masallarının yaygınlaşmasına neden olduğuna inanmaktadır. “Gerçekçiliğe aykırı ne varsa hepsinin reddedilmesi, klasik masalın dayandığı ontolojik temelin de reddedilmesini beraberinde getirmiştir. Bu ise teknolojik üretime dayalı aklıleştirmeyle esas alan yeni masalların, klasik masalın olağanüstü varlıklarının yerini alması ile sonuçlanmıştır” (Şirin, 2007c: 116). “Yüzyılın ortalarında klasik masala yöneltilen eleştiriler pozitivistlere dayandırılıyordu. Masalı hafife alan pozitivistlerin masalı akla ve mantığa uydurma çabaları bilimsellik adına yapılıyordu” (Şirin, 2007c: 102-103). cümleleriyle masalın uzun bir dönem hayattan çıkarılmasına çalışıldığını belirten Şirin, klasik masalın hiçbir zaman modası geçmeyeceğini ve klasik masalların yapıları bozulmadan yeniden yazılmaları gerektiğini savunmaktadır (Şirin, 2007c: 116).

Mustafa Ruhi Şirin, klasik masalın dirilişini mutlaka gerçekleştireceğini belirterek modern dünyanın, insanlığın mutluluğunu çaldığını savunmaktadır. Klasik masalın dönüşüyle masal, aynı zamanda dinleyicisine de kavuşacaktır. Bu açıdan masal anlatma dönemine hemen başlamak gerekmektedir (Şirin, 2006a: 91).

4.1.10.7.5. Sanat masalı

Mustafa Ruhi Şirin, gelenekten faydalanılarak kaleme alınan masalları sanat masalı olarak tanımlamaktadır. “Sözlü anlatım geleneğiyle var olan masalların ilk anlatıcıları bilinmemektedir. Sanat masalları ise yazılı masallardır. Sanat masalları, klasik masal motifiyle benzeşebilir, ya da benzeşmez. Sanat masalı yazarın icadı olan masaldır. Sözlü anlatılan masalla hiçbir ilgisi yoktur. Ancak klasik masalın motiflerinden yararlanabilir sanat masalı yazarı” (Şirin, 2006a: 206).

4.1.10.7.6. Nehir masal ve Binbir Gece Masalları

Mustafa Ruhi Şirin, nehir masalı anlatıla anlatıla genişleyen en görkemli masal olarak nitelendirmektedir. Şirin’e göre nehir masallar, masalın tarihinde en geniş yeri tutmaktadır. Nehir masalların en görkemli ve en soluklu örneği ise Binbir Gece Masalları’dır (Şirin, 2007c: 11).

Dünya masalları arasında en önemlilerinden sayılan Binbir Gece Masalları, gerek yayıldığı coğrafyanın genişliği, gerekse içeriğiyle dikkat çekmektedir. Mustafa Ruhi Şirin, Binbir Gece Masalları’nı “masal tarihinin altın sayfası olarak” nitelemektedir (Şirin, 2007c: 14). Binbir Gece Masalları’nın Orta Çağ Müslüman coğrafyasının geleneğini yansıtmaları bakımından önem taşıdığını vurgulayan Şirin’e göre Şehrazad, bu masalların sembolü konumundadır (Şirin, 2007c: 16). Binbir Gece Masalları, dünya masal edebiyatını bu masallardan yüzlerce yeni masal doğmasını sağlayacak kadar etkilemiştir (Şirin, 2007c: 15).

4.1.10.7.7. Masal anlatıcısı

Mustafa Ruhi Şirin, masal anlatıcısını masalın temel unsurlarından biri kabul etmektedir. Şirin’e göre “masal, masal anlatıcısı ile anlatımındaki sesinin tonu, el hareketleri, mimik, tekerleme, değişik sesler, taklitler ve ritim ile söylenen şiirselliği sayesinde masaldır” (Şirin, 2007c: 65). Masalın gücü, masalın anlatımına bağlıdır. Gelenek taşıyıcısı olan masalçı, masalı her anlatışta yenilemektedir (Şirin, 2007c: 56).

Mustafa Ruhi Şirin, masal anlatmanın her yönüyle masalı yorumlama olduğunu düşünmektedir. Masal anlatıldıkça büyür ve zamana karşı direnebilir. Masal anlatıcısı

dinleyenini buldukça masallarını yenileyebilir (Şirin, 2007c: 58). Masal anlatmanın masalın sunuluş tekniklerini bilmekle gerçekleşeceğine inanan Şirin'e göre masal, masala uygun ortamda ve mutlaka yüz yüze anlatılmalıdır (Şirin, 2007c: 93). Şirin, masalı duyan, canlılığını, doğallığını, iç ritmini yakalayan masalcının, masalını dinletebileceğine dikkat çekerek, masalı içinden çepeçevre sarmayan masalcının çoğu zaman tekrara düşeceğini vurgulamaktadır (Şirin, 2007c: 63).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre "masal anlatımı öncelikle ve mutlaka çocuksu duyarlılığa dayanmalıdır. Bu bağlamda masal anlatıcının masalı *gerçek gibi* düşünmesi bu saf duyarlılığı yakalamasına bağlıdır" (Şirin, 2007c: 63). Şirin, günümüzde masal anlatıcılarının bir masal ülkesi olan Kafdağı'nın ardına çekildiklerini vurgulayarak, masalların yerini çizgi filmlerin aldığı bir dünyayla karşı karşıya olduğumuzu belirtmektedir. Eski dünyanın eğlencesi olan masalların artık unutulduğunu savunan Şirin, masalların yenilenecek yazılmasının önemine vurgu yapmaktadır (Şirin, 2006a: 90).

4.1.10.8. Çocuk edebiyatında türler

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının hem kuramsal boyutunda çalışmalar yaparak önemli eserler vermiş, hem de çocuk edebiyatının bazı türlerinde eserler kaleme almış bir yazardır. Bu bölümde Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk edebiyatı türleriyle ilgili görüşlerine yer verilecektir.

4.1.10.8.1. Çocuk şiiri

Çocuk şiiri, içinde bulunan vezin ve âhenk unsurları nedeniyle çocuklara ninni ve masaldan sonra en çok ilgi gösterdikleri türdür.

"Şiir adı verilen edebî türün taşıdığı bütün estetik kaygılar ve ölçüler çocuk şiiri için de geçerlidir. Fark, kullanılan dil malzemesinin çocuğa göre oluşundadır. Ancak bu, yazılan şiirin yalnızca belli yaştaki çocuklar tarafından okunacağı ya da okunması gerektiği anlamına gelmez. Çocuk şiiri, her yaşta okuyucunun okuyabileceği şiirdir" (Şimşek, 2002: 119-120).

Mustafa Ruhi Şirin, şiiri bir düzen ve bir mimarlıktan önce anlam olarak görmekte ve sahîh şiirin düzen ve mimarlık ölçütünün anlamın üstüne çıkmaması gerektiğine inanmaktadır. Şirin, bu nedenle şiiri biçime vurgu yaparak açıklayanlara

uzak olduğunu ve bir şiirin tek bir biçimi olduğu iddiasını da doğru bulmadığını vurgulamaktadır. Şirin'e göre "şiirin yapısında kelimenin yeri sağlam değilse şiirin anlam katmanı oluşamaz. Dolayısıyla da şiirin mimarisi eksik kalır" (Şirin, 2006a: 138-139).

Şirin, çocuk şiirinde bulunması gereken özelliklerin iyi şiirde bulunması gereken özelliklerden çok da farklı olmadığına inanmaktadır. "Anlam katları çocuğa göre olan şiir, şiiri çocuğa indirgeme ustası olan şairin gerçekleştirebileceği şiirdir. Bir şiirin anlam katlarının *çocuğa göre* olabilmesini ise şairin *çocuk duygusu* ve *çocuk bakışı* belirler. Şair, kendi çocuk bakışından bir felsefe kurabildiği oranda çocuk felsefesi olan bir şair olmayı hak eder. İçindeki çocuğu yaşatmayı başaramayan bir şair *çocuk şairi* olamaz" (Şirin, 2007a: 130).

Şirin, çocuk şiiri yazma iddiasında olan bir şairin, öncelikle içindeki çocuğu yaşatmayı başarması gerektiğini (Şirin, 2006c: 145) belirterek, çocuğa göre şiir yazabilmenin, muhayyilesi içe bakan şairlerin başarabileceği bir şiir tutumu olduğuna dikkat çekmektedir (Şirin, 2007a: 131-132). Mustafa Ruhi Şirin'e göre, çocuk şiirinde önemli olan çocuğa göre bir yaklaşımı sağlayayım derken çocukça bir tavra düşmek ya da pedagojik veya ideolojik bir söyleme kaymamaktır. Pedagojik ve politik söylemden mutlaka kaçınılması gerektiğini belirten Şirin'e göre pedagojik söylem, işaret parmağı havada bir öğretmen tutumuna dönüşebilmektedir. Necip Fazıl Kısakürek'in "İlmin usulünde tebliğ, şiirin usulünde telkin vardır. Şiirde tebliğ, kaba davulculuk; telkin ise sihirli kemancılık..." (Kısakürek, 2006: 475) cümlelerine göndermede bulunan Şirin şiirde politik söylemi Kısakürek gibi '*kaba davulculuk*' olarak nitelemektedir. Şirin'e göre hem pedagojik hem de ideolojik tavır çocuğu şiire yaklaştırmaktan uzaktır. "Pedagojik ve politik söylemde zekâ, akıl ve katı bilinç, şairin iç sezgi kullanmasına imkân vermez. İç sezginin kullanılmadığı durumlarda ise şiire ve çocuğa yenik düşülmesi kaçınılmaz duruma gelir" (Şirin, 2007a: 132).

Mustafa Ruhi Şirin, Türk çocuk şiirinin tarihi hakkında şu görüşlere sahiptir: "Bizde modern anlamda çocuğa yönelik şiirin kapısını ilk açan Tevfik Fikret'tir. *Şermin*, çocuk üzerinden Tevfik Fikret'in toplumla hesaplaşmasıdır. Buna karşılık nesne çocuk anlayışından, özne çocuk anlayışına geçişin de ilk örneği sayılır *Şermin* (Şirin, 2006a: 143)."

4.1.10.8.2. Çizgi roman

20 yüzyılın başlarında ilk örnekleri ortaya çıkmaya başlayan ve yüzyılın ortalarında zirveye ulaşan çizgi roman, görsellikleri nedeniyle çocukların ilgi gösterdikleri türler arasındadır. Kurguya dayalı bir hikâye anlatan çizgi romanlarda olaylar üstün yetenekli kahramanların hayatları etrafında döner. Bu kahramanlar yaşlanmaz, ölmez. İyi ve doğrunun yanında yer alır, kötülüklerle mücadele ederler (Akt: Şimşek, 2002: 167). Mustafa Ruhi Şirin, çizgi romanın, masalın yerine ikame edilmiş resimli bir edebiyat olduğunu vurgulayarak, masalın kahramanları gibi çizgi roman kahramanlarının da asla yaşlanmadığını ve ölmediğini belirtir. “Çizgi roman, modern çağda masalın yerine ilk göz koyan ifade biçimi, masalın yeni açılımıdır” (Şirin, 2006g: 117).

Şirin, çizgi romanların ideolojik aktarımdaki işlevine vurgu yaparak, çizgi romanın, 19. yüzyıl ideolojiler çağının bir armağanı olduğunu savunmaktadır. Çizgi romanlar, bilinç aktarmanın en güler yüzlü sanatıdır (Şirin, 2006g: 121). Şirin, çizgi roman madalyonunun bir yüzünün eğlence, diğer yüzünün ise ideoloji olduğuna dikkat çekerek, çoklarının sandığı gibi çizgi romanın masum bir sanat sayılamayacağını vurgulamaktadır (Şirin, 2006g: 123).

Mustafa Ruhi Şirin, her türlü sesli görüntülü basılı iletişim aracı yanında çizgi romanın da yeni çocukluğun ilgisini çekmeyi başardığına dikkat çekmektedir. Her yaşa uygun çizgi roman üretimi gittikçe çoğalırken, çizgi roman artık modern eğlence sanayiinin ürettiği, kargo kültür içinde en hızlı dolaşımı olan bir iletişim aracı olma konumuna yükselmiştir. Şirin’e göre her ne kadar çizgi film, tahtına oturmuş gibi görülse de, çizgi roman, basılı medya oluşu nedeni ile kitle kültürünün önemli kompartımanlarından biri olmayı sürdürecektir (Şirin, 2007a: 141).

Şirin, çocuğun çizgi romana ilgi duymasının nedeni olarak çizgi romanın var oluş biçimini görmektedir. Hazzı, heyecanı, yazıyı ve resmi bir oyun kurgusuna dönüştürme tekniğine dayanan çizgi roman, çocuğun hoşuna gitmektedir. Kütüphane alışkanlığı olmayan çocukların çizgi roman tiryakiliği, bu türün macera isteğini kamçılamanın anlatımı ile yakından ilişkilidir. Yazı oranının az ve resimli hikâyenin daha ilgi çekici olması, çizgi romanların çocuğun dünyasında oyun işlevini yerine getirmesi ile sonuçlanmaktadır. Çocuğun çizgi romanı oyun mantığı içinde kavraması nedeni ile kahramanla özdeşleşmesi coşkusu artırmaktadır. Bu nedenle de özellikle *comix* türü

çizgi romanların sosyal ve entelektüel gelişimini tamamlayamamış çocuklar için etkisi ve zararı daha fazla olmaktadır (Şirin, 2007a: 154).

Mustafa Ruhi Şirin, çizgi romanlardaki tek tehlikenin ideolojik yaklaşımlar olmadığını, şiddet içerikli ve comix adı verilen çizgi roman çeşidinin de çok tehlikeli olduğunu savunmaktadır. Şirin, comix türü içinde şiddet, korku, cezalanmayan suç, dehşet, eşcinsellik, pornografik seks, uyuşturucu konularını işleyenlerin ise en zararlı olanları olarak nitelendirmektedir. Comix'lerin temel anlatı unsurları argoya dayalıdır. Günlük hayatın gerçekleri ile çelişirler. Çocukları gerçeklikten uzaklaştırdıkları gibi yaşadıkları çocukluktan uzaklaştırma ve sapma eğilimleri içine girmelerine de neden olabilirler (Şirin, 2006g: 140).

Şirin, çizgi romanların çizgi romanların çocuğu bir minyatür yetişkin olarak sunduğunu belirterek bunun çocuğu yetişkinliğe yaklaştırdığını, sonuçta çocukluğun giderek yok olmaya doğru sürüklendiğini savunmaktadır (Şirin, 2006g: 134). Çizgi romanın tek okuma aracı olduğu takdirde bu hem çocuk hem de yetişkin için zararlı olacaktır. Bu nedenle çocuğun düşünce ve psikolojik gelişimi için mutlaka her türün iyi kitabını okuması gerekmektedir (Şirin, 2006g: 125).

Mustafa Ruhi Şirin, çocukların okudukları çizgi romanlardan eğilimlerini öğrenmenin mümkün olacağına dikkat çekerek, çizgi roman arkadaşlığının, hangi ortak kahramanların ve çocuk ilgilerinin sevildiğini öğrenmeyi kolaylaştıracağını vurgulamaktadır (Şirin, 2006g: 141). Şirin, çizgi romanın hiçbir zaman modasının geçmeyeceğini savunarak, atari, bilgisayar, elektronik oyunları, televizyon dizileri ve özellikle de çizgi filmler yaygınlaştığı halde, çizgi romanın bu direnme gücünü nereden aldığı sorgulanması gerektiğini belirtmektedir. Çizgi romanlar bu direnme gücünü hiç kuşkusuz, insanın hayale ve serüvene olan tutkunluğundan almaktadır (Şirin, 2007a: 140).

4.1.10.8.2.1. Türkiye’de çizgi roman

Mustafa Ruhi Şirin, ülkemizde çizgi romanın daha çok eğlencelik bir sanat dalı olarak kabul edildiğini vurgulayarak, bu yanılgının iki nedeni olduğunu iddia etmektedir. Bunlardan birincisi genel bilgiler dışında çizgi romanın tarihi hakkında bilginin çok az olmasıdır. İkincisi ise, toplumsal karşılığı üzerinde sistematik düşüncemizin olmamasıdır. Bunun nedeni de çizgi romanın, birçok Batı kaynaklı sanat

gibi, doğduğu ve geliştiği ülkelerdeki karşılığı ile tanınmasıdır (Şirin, 2007a: 143-144). Türkiye’de bireysel birkaç örnek dışında çizgi roman alanında çalışma yapılmamıştır. Şirin’e göre, “Türk toplumu yalnızca çizgi roman tüketicisi konumundadır. Ancak çocuk, genç ve yetişkin okuru besleyen bu kaynağın yabancılaştırıcı rolünün sorgulanması gerekmektedir” (Şirin, 2007a: 141).

4.1.10.9. Çocuk edebiyatında unsurlar

Bu bölümde çocuk edebiyatını meydana getiren unsurlar hakkında Mustafa Ruhi Şirin’in görüş ve fikirlerine yer verilmiştir.

4.1.10.9.1. Çocuk kitabı

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk kitabını, “ön yargısız olarak çocuğun dünyasına girebilen kitap” (Şirin, 2007a: 134) olarak nitelemektedir. Şirin’e göre bir kitaba çocuk kitabı diyebilmek için o kitapta çocuğa açılan bir pencere, çocukluk, çocuğun tecrübelerinin bulunması gerekir. Çocuk kitabı, okuru yalnız çocuk olmayan – veya olmaması gereken – kitaptır (Şirin, 1989c: 356). Şirin, çocuk kitabının ölçütleri hakkında ise şu görüşlere sahiptir: “Bir kitabı çocuk kitabı yapan önce çocuk bakışıdır. İçeriği ve çocuk dil dizgesine göre yazılıp yazılmadığı ve içeriğinin çocuğa göre olup olmadığı, resim ve sanat değeri kitabın çocuk kitabı ölçütleridir” (Şirin, 2006a: 148).

Şirin, dünyanın neresinde olursa olsun çocukların iyi kitabı keşfetmede hiç zorluk çekmeyeceklerini belirterek, çocukların okuduğu iyi kitapları büyüklerin de severek okuyabileceğini vurgulamaktadır. “Klasik çocuk kitapları olarak bilinen eserlerin en belirgin ve ayırıcı vasfı bu noktadır” (Şirin, 1998b: 105). Şirin, iyi çocuk kitabının çerçevesini, amacı ve işleviyle çocuk okurun algı, ilgi ve dikkat düzeyine uygun, yalın ve içtenlikle yazılan ve hazırlanan, kendine, çevresine, hayata farklı ve yeni bakış açıları öneren, felsefesi ve edebiyat tadı olan, edebiyat, sanat ve estetik değeri yüksek, çocuk gerçekliğine ve çocuk bakışına uygun, çocuğa göre yazılmış ve resimlenmiş olması şeklinde çizmektedir. Çocuk kitabı, çocuk gelişimine dayalı, çocuğun içinde doğduğu ve yaşadığı toplumun kültürel değerlerinden soyutlanmadan, kendini tanımasına ve sorunlarıyla yüzleşmesine, eğitimine ve gelişmesine, edebiyat ve sanat açısından desteklenmesine katkı veren özellikleri içermelidir (Şirin, 2007b: 22).

Şirin'e göre iyi çocuk kitabı çocuğa bir yandan okuma davranışı ve eleştirel okuma becerisi kazandırırken diğer yandan çocukta dil gelişimini hızlandırarak anlama yeteneğini geliştirir, belleğini güçlendirir, anlamlandırma ve kavrama yanında edebiyat, sanat ve düşünme boyutunun gelişmesine katkı sağlar (Şirin, 2007b: 23). İyi çocuk kitabının sadece biçimsel değil, içerik anlamında da çocuğa uygun yazılması gerektiğine inanan Şirin'e göre, "iyi kitap çocuksu dil'i yansıtan, kendini okutabilen kitaptır. Kitabı okutan ilginç hikâye değildir yalnızca. Çocuğun hoşuna giden bir anlatımla yazılmış olmayı da gerektirir. İyi çocuk kitabı, okuru kendine çekmeyi başarır" (Şirin, 1998b: 29).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuğun iyi kitapla buluşmasında çocuk edebiyatı kültürünün ve okuma alışkanlığı edinmiş ana babanın etkin rol oynadığını belirterek, aile yanında ikinci etkin kurumun, öğrenmeyi ve okumayı öğreten okul olduğunu vurgulamaktadır (Şirin, 2007b: 22). Şirin, iyi çocuk kitabının yanı sıra kötü çocuk kitabının da özelliklerini açıklamaktadır. Buna göre kötü çocuk kitapları çocukluğu, nasıl yazacağını ve edebiyatı kavrayamayanların yazdığı ve resimlediği kitaplardır. Bu tür yazar ve çizerler çocuk kitabı yazarlığının çocuk gerçekliğine ve çocuk bakışına dayalı bir yazarlık biçimi olduğunun da farkında değildirler. Kötü çocuk kitabı bağırır, güdümlüdür, güler yüzlü hiçbir yanı yoktur (Şirin, 2007a: 55).

4.1.10.9.2. Çocuk yazarı

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk yazarlığı kavramının sorunlu olduğundan bahsederek, bunu çocuk alanının, tarihî süreçte kültürel ve felsefî anlamda sorunlu olmasına bağlamaktadır. Ayrıca çocuk yazarlığına ve çocuk kitaplarına dıştan bakışın yön vermesi de bu alandaki bir diğer açmazdır. Şirin, bir yandan çocuk yazarlığını diğer yandan ise çocuk kitaplarını küçümseyici bu yaklaşımın, çok da haksız olmadığına inanmaktadır. Ancak Şirin'e göre çocuğa yazan yeteneksiz yazarları, edebiyat çıtası altındaki metinlerinden dolayı çocuk yazarı ilan etmek nasıl onaylanamazsa, çocuğu ve ona yazan bütün yazarları yeteneksiz, ikinci sınıf ilan etmek de onaylanamayacak bir düşünce biçimidir (Şirin, 2007a: 113).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının iki öznesinin çocuk ve edebiyat olduğunu belirterek, çocuklar için yapılan edebiyatın, edebiyatın bütün niteliklerini içermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Şirin'e göre çocuklar için yazmak, *çocuğa göre*

olmak yanında, poetik kalabilmeyi başaran bir yazarlık biçimidir. Ancak, çocuk edebiyatı eserlerinin okuru hem çocuk hem yetişkindir (Şirin, 2007b: 14). Şirin, ancak çocuk dünyasını tanıyan, çocuksu duyarlılığa bürünmeyi başarabilen bir yazarın çocuklar için yazabileceğine inanmaktadır. Bunun için yazar kendine, kendi çocuk olsaydı neleri okumak isterdi sorusunu sıkça sormalı ve içindeki çocuğun farkına varabilmelidir (Şirin, 1998a: 63). “Çocuk kitabı yazarları çocuklarla buluştukça adımları sağlamlaşacaktır” (Şirin, 2006e: 29).

Şirin’e göre çocuklar için yazma iddiasında bulunan bir yazarın önce kendi çocukluğunu sonra da çocuğu iyi kavraması gerekmektedir (Şirin, 2006a: 112). Bunu başarabilmek için de yazarın aynı zamanda çocuk edebiyatı kültürü ve çocukla özdeşleşmeyi de başarabilmesi gerekmektedir (Şirin, 2006a: 113). Çocuk edebiyatı yazarlığında temel noktandır çocuksu bir bakış açısı yakalayabilmektir. Şirin’e göre:

“Çocuk edebiyatı yazarı, tema’yı, anlatmak istediği felsefeyi gizleyebildiği oranda çocuksu kalabilir. Çocuğun anlam dolu bakışlarını, sezgilerini, hayal ile gerçek arasında kendini bir türlü ele vermeyen afacanlığını edebiyata yansıtmak kolay sanılabilir. Çocuklar için yazmak çocuklar için yazdığının bilincinde olmayı gerektirir. Kelime dünyası sınırlı, kavram bilgisi oluşum hâlinde, eşyayı, varlıkları, çevreyi algılaması, oyuncakları, kelimeleri kullanması, her şeyde ‘oyun tadı’ araması, çocuğun tecessüs’ü, yazarın çocuktan yola çıkarken özümsemesi gereken ipuçlarıdır” (Şirin, 1998a: 62-63).

Şirin, çocuk yazarlığını çocuk gözüyle bakmak ve yazmak olarak nitelendirirken (Şirin, 2006a: 189), bunu başarabilmenin de çocuğun tanınmasına bağlı olduğunu vurgulamaktadır (Şirin, 1987d: 392). Çocuk yazarlığı, öznesi çocuk olan bir yazarlıktır. Ancak, öznesi çocuk olan yazarla öznesi yetişkin olan çocuk yazarı arasında bir fark vardır. Eğer öznesi çocuk olan bir yazarın çocuk dili ve anlatımı pedagojikse bu yazarın okuru çocukla sınırlı olmak zorundadır (Şirin, 2006a: 210). Şirin, çocuk edebiyatının, yetişkinler edebiyatından daha büyük ustalık ve titizlik gerektirdiğini belirterek, çocuk kitabı yazarlığının, çocuklar için yazma bilinci olan yazarın başarabileceği ve yetişkin edebiyatı yazarlığından farklı bir yazarlık biçimi olduğunu savunmaktadır (Şirin, 2007a: 41). Çocuk yazarlığının, dünyanın en ciddi olduğu kadar en güler yüzlü işi olduğunu (Şirin, 2006a, :240) iddia eden Şirin’e göre çocuğun baktığı yerden bakabilen ve çocuğun gördüğünü görebilen yazar çocuk yazarı olmayı hak edebilir (Şirin, 2001g: 11). Genel anlamda çocuk yazarlarının ciddiye alınmayışının temel nedeni ise

edebiyatlarının olmayışı ve çocuk kitabı yazarlığı düzeyinde kalmalarıdır (Şirin, 2006a: 143).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre "çocuklar için yazmak, 'Neleri anlatmalıyım?' sorusundan çok 'Nasıl yazmalıyım?' sorusunun çözümlenmesine bağlıdır. Çocuk yazarının sade bir dil, sanıldığı gibi basit, düzmece bir dil değil, edebiyatta dilin en incelikli, canlı ve ihtişamlı kullanması gerekmektedir." (Şirin, 2006a: 155). Bu nedenle çocuk edebiyatına eğilim gösteren bir yazarın, okurların yaşlarının bütün özgüllüklerini göz önüne alması zorunludur. Aksi takdirde ortaya ne çocuklara ne de yetişkinlere bir şeyler veren, hiç kimse için yazılmış olmayan bir kitap çıkacaktır (Şirin, 2007a: 47).

Mustafa Ruhi Şirin, hakiki çocuk yazarlarının, doğal ortamda nadiren kozalarını örebilen ipek böceklerine benzediklerine dikkat çekerek, bu yazarların çocuklara yazmak için felsefe, pedagoji, çocuk gerçekliliği ve *çocuk bakışı*'ni bilmenin yetmeyeceği, bunun daha ötesinin de gerekli olduğunu bileceklerini vurgulamaktadır. Şirin, bu tip yazarlara örnek olarak Danile Defoe, Lewis Carrol, C. Collodi, Antoine de Saint-Exupery'i göstermektedir. Şirin, ikinci tür çocuk yazarlarının durumunu ise, dış yardımla kozasını ören ipek böceklerine benzettirmektedir. Bu yazarlar, bir dil öğrenir gibi çocukluğu yeniden öğrenerek işe başlamaktadırlar. Hakiki çocuk yazarı bunu, yalın ve içtenlikli bir poetika kullanarak sağlayabilirken, çocuk dilini öğrenerek yazan çocuk yazarları pedagojik dili kullanmalarına karşın çocuk tarafından beğenilmeyebilir. Mustafa Ruhi Şirin, gerçek çocuk yazarı ile pedagojik çocuk yazarı arasındaki farkları şu şekilde tespit eder:

"Hakiki çocuk yazarı ile pedagojik dille sınırlandırılmış çocuk yazarı arasındaki temel farklardan biri de şudur: Hakiki çocuk yazarı en soyut temaları bile eserinde somutlaştırma, bilinç ile bilinç dışı, somut ile soyut arasında yüzleşebilme ve yalın yazma başarısı gösterirken, pedagojik dili kullanan yazar tarif, tanım ve öğreticilik sınırında kalır. Çocuk gelişiminden pedagojiye, edebiyattan çocuk sosyolojisine kadar çocukla ilgili bilim dallarını bilmek çocuk yazarı olmak için yeterli değildir; bütün bunların yanında üstün sanat yeteneği ve yetkinliği de gereklidir. Bu iki grup yanında, yazma yeteneği olan, ancak çocuklar için yazmanın ayırımına varamamış yazıcı bir grubu da bu gruba dâhil edilebilir" (Şirin, 2007b: 26).

Şirin, son yıllarda çocuklar için de kalem oynatan yazar sayısının arttığını vurgulayarak, çok yazanın bulunduğunu, ancak kaliteli eserin son derece az olduğunu iddia etmektedir (Şirin, 1989a: 35). Şirin, kötü çocuk kitabı yazarlarının işaret parmağı sürekli havada duran öğretmenlere benzediklerini ve sayılarının iyi çocuk kitabı

yazarlarından çok daha fazla olduğunu vurgulamaktadır. Kötü çocuk yazarları çocuğun eğri-büğü olduğunu, eğitilmezse topluma zararlı olacağına inanmaktadırlar ve her şeyi katı disiplin ve korku çerçevesinde ele almaktadırlar. Bu yazarlar için kitap, tıpkı bir hap gibidir. Kötü çocuk yazarının yazdıkları bağıdır; bu yazarlar güdümlü olmayı görev kabul ederler; yazdıklarında didaktiklik ve faydacılık hep öndedir. Şirin, bu tip yazarların öyküden çıkarılacak dersi de okura bırakmadıklarını belirterek çoğu zaman bu eserlerin yetkin çizerler tarafından çizgi-resim ve tasarımların yapılmış olmalarının ise yanıltıcı olabildiğini vurgulamaktadır (Şirin, 2007a: 56-57).

Mustafa Ruhi Şirin, ülkemizde çocuk yazarlığının gelişimini çocuk yazarlığının, üzerinde çok fazla durulmuş, düşünülmüş ve yazılmış bir konu olmadığına değinerek değerlendirmektedir. Şirin'e göre:

“Bu yazarlık biçiminin çocuklara ya da yetişkinlerin çocukluğuna yönelik anlamları dışında anlamları da var. Victor Hugo, *Sefiller*'in içindeki Kozet öyküsü ile ne kadar yakınsa bu yazarlığa, *İlya'nın Çocukluğu* ile Gorki de o kadar yakındır. *Harika Çocuk*'ta üstün yetenekli bir çocuğun otoriter eğitime kurban edilmesini anlatan Herman Hesse, *Kurnaz Tilki*'si ile Goethe ve dilimize *Dilek Ağacı* adıyla çevrilen kitabıyla William Faulkner da bu ölçüde çocuk yazarıdır. Çocuk yazarlığını ve şairliğini tartışmasız hak etmiş tek isim ise Tagore'dir” (Şirin, 2007a: 112).

Şirin, yenilikçi çocuk yazarlığı kavramını gündeme getirerek yeni çocukluğu bilmeden, çocuk öznenin değişen hallerini kavramadan yenilikçi çocuk yazarı olmanın imkânsız olduğunu savunmaktadır. Şirin, çocukluk evresinin kısılması nedeni ile çocuk edebiyatı alanının daraldığı tezini doğru bulduğunu belirterek, bu durumun çocuk öznenin edebiyatının sınırlandığı anlamına gelmeyeceğini vurgulamaktadır (Şirin, 2007a: 122).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuklar için yazarken neler hissettiğini ve hayatında çocuk yazarlığın kapladığı yeri “Sanatla uğraşan her insanın zaman zaman etrafında dönüp dolaştığı bir çocukluğu vardır. Çocukluktan ne kadar uzaklaşırsak uzaklaşalım yine de çocukluğumuzdan tamamen kopamayız. Sanatçılar hangi alanda çalışırsa çalışsın çocukluklarından bir şeyler yansıtırlar eserlerine. Ben çocukluğumdan beslenen bir yazarım ve çocukluğu sanatımın ilk kaynağı kabul ediyorum. Çocuklar için yazdığımından dolayı kitaplarımın öznesi hep çocuk oluyor” (Şirin, 2006a: 171) cümleleriyle ifade etmektedir.

Şirin, çocuklar için yazmanın daha güzel bir dünya kurma umudumu çoğalttığı sürece yazmayı sürdüreceğini belirterek, çocuklar için yazarken her an çocuk yüzlü bir yolculuğu paylaştığını vurgulamaktadır. Çocuklar için yazmak, dünyayı yeniden okumaya başlamaktır. Böylece her şeye daha güzel baktığını ve ruhunun arındığını ifade eden Şirin'e göre "çocuktaki özgürlüğü, bilgeliği ve büyüklüğü sezdikçe çocuk yazarının işi âdeta bir oyuna dönüşmektedir" (Şirin, 2006a: 162).

4.1.10.9.3. Çocuk şairi

Çocuk edebiyatının önemli unsurlarından biri de çocuk şairidir. Mustafa Ruhi Şirin, çocuk şairi olmanın iki temel yönünden söz etmektedir. Bunlardan ilki çocuk'ta kendini gerçekleştirme. İkincisi ise diğer çocuk şairinin kendini çocuk'ta açıklamasıdır. "Çocuk şairleri, çocuğu ve çocukluğu, kendine özgü geliştirdikleri çocuk alfabeti ile okurlar" (Şirin, 2006c: 144). Şirin, içindeki çocuğu yaşatmayı başaramayan bir şairin çocuk şairi olamayacağını belirterek çocuk bakışı olan her şairin, dünyayı ve hayatı çocuk bakışı ve çocuk dürbününden görmesi gerektiğini savunmaktadır (Şirin, 2006c: 145). Şirin bütün bunlardan dolayı çocuk şairliğinin önce poetik cesareti gerektirdiğini iddia ederek, poetik cesareten neler kastettiğini şu cümlelerle açıklamaktadır: "Çocuk şairi şiiri çocuğa görelleştirme iddiasını taşır. Şiirde olan ne varsa çocuğa yazılacak şiirde de olmalıdır. Dağlarca '*bazı şiirler büyümeyi seçer*' derken, çocuklar için yazılacak şiirin boyunu belirlemek yerine, anlamına vurgu yapıyordu" (Şirin, 2006a: 142).

Çocuklar için şiir yazmak gerçekten çok zor olduğunu ve bunun ancak çocuk bakışını bilerek başarılacağını vurgulayan (Şirin, 2006b: 177) Şirin'e göre şiiri çocuğa görelleştirmek muhayyilesi içe bakan şairlerin başarabileceği bir şiir tutumudur. İçe bakışı gerçekleştiremeyen şairin şiiri, çocukla uyumu sağlayamayan akordsuz bir şiirdir. Çocuk şairi ise şiirini çocuğa görelleştirirken akordsuz sesleri düzene koyduğu gibi, çocuk saatinin hangi ritimde çalıştığını da bilen bir şairdir (Şirin, 2007a: 131-132). Şirin, çocuğa şiir yazılırken çocuk şairinin kullandığı sözcüklerin sözlükteki anlamlarından uzaklaşacağını ve çocuk sözlüğünün katına yükseleceğini belirterek, çocuk şiirinin ne çocuğu ne de dünyayı açıklamak için yazıldığını, çocuğa yeni bir dünya sunduğunu iddia etmektedir. Şirin'e göre çocuk şairinin bir görevi de çocuğu şiire alıştırmaktır (Şirin, 2006c: 147).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk şairlerinin, çocuk gerçekliği karşısında tıpkı çocuk gibi hayata şaşarak bakarken, aynı zamanda dünyaya çocuk aynasından bakmayı da öğrettiklerini ifade etmektedir. Bilinçli çocuk şairleri pedagojik ve politik söylemden kaçınırlar. Çünkü pedagojik söylemin işaret parmağı havada bir öğretmen tutumuna dönüşebileceğinin farkındadırlar. Mustafa Ruhi Şirin, şiirde politik söylemi *kaba davulculuk* olarak nitelendirmektedir. Şirin'e göre pedagojik ve politik söylem zekâ, akıl ve katı bilinç, şairin iç sezgi kullanmasına imkân vermez (Şirin, 2007a: 132). Bu nedenle çocuk şiirinde ideolojik ve pedagojik yansımalar, çocuk şiirinin değerini düşürür ve çocukların bu şiirden uzaklaşmasına neden olur.

4.1.10.9.4. Çocuk yayını çizeri

Çocuk kitaplarının özellikle belirli yaş gruplarında resimli olması hem çocukların ilgisini çekmeleri bakımından hem de çocuklarda estetik beğeni ve duyarlılık geliştirmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi kitaplarda sayfanın hemen hemen tamamını kaplayan resimler, yaş grubuyla orantılı olarak azalmakta ve on iki yaş grubuna hitap eden eserlerden itibaren bu resimlere gerek duyulmamaktadır. Piyasadaki çocuk kitaplarına göz atıldığında çoğu kitapta estetik kaygıdan uzak, adeta rastgele resimlerin çocuk kitaplarının sayfalarını işgal ettiği görülmektedir. Resimleme açısından başarılı kitapların sayısı ise son yıllarda bu alandaki gelişmelere rağmen oldukça azdır.

Mustafa Ruhi Şirin, Türk çizerlerinin son dönemde resimledikleri kitapları edebiyattan daha umut verici bulmakta ve çizerlerin dünyaya açılma şansının daha yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Türk çocuk kitabı çizerlerinin açmazı ise, edebiyat değeri olmayan kimi yazıcıların metinlerine çocuk algısına uygun, sanat değeri yüksek resimler yapmayı sürdürmeleridir. Buna karşılık, seçkin çocuk kitabı yazarlarının, metinlere uygun resimlemeyi yapacak çizerlerle çalışamaması da başka bir sorundur (Şirin, 2007b: 71).

4.1.10.9.5. Çocuk yayınları editörü

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk yayınları editörünü öncelikle çocuk dünyasını tanıyan ve bilen bir yayıncı olarak tanımlamaktadır. Çocuk edebiyatı kültürünü özümsemiş bir

editör, hangi yaşa ne tür kitap hazırlanacağını bilmelidir. Şirin, editörün çocuk kitabı ve çocuk okur konusunda düşüncesi oluşmuşsa gerçekleştirdiği yayının amacına ulaşacağını vurgulayarak, editörün çocuk kitabını kendi estetik zevklerine göre değil, çocuk gerçekliği ve çocuk bakışı yanında, çocuk görüşünü de dikkate alarak belirlemesi gerektiğini ifade etmektedir. Mustafa Ruhi Şirin, çocuk yayınları editörünün yayın aşamasındaki işlevini şu şekilde açıklamaktadır:

a. Yazar-çizer-okur (çocuk) arasında köprü kurar.

b. Yayının bütün aşamalarını denetleyebilme yetkinliğine sahiptir. Bir editör, yayınlacağı çocuk kitabını usta bir okura (lektör), eleştirel okuma yeteneği gelişmiş çocuklara ve metne son biçimini veren redaktörle çalışarak son kararını vermelidir.

c. Editör, yayın öncesinde pedagojik ve psikolojik açıdan ve çizer desteğine de açık olmalıdır (Şirin, 2007a: 60).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre çocuk yayınlarını çocuğa göre'lik ilkesine göre yayına hazırlayan editör, öncelikle çocuk dünyasını tanıyan ve bilen bir yayıncı olmak zorundadır. Çocuk yayınları editörünün uzmanlık alanı çocuk yayınlarıdır, çünkü öznesi çocuktur. Şirin, çocuk edebiyatı kültürünü özümsemiş bir editörün, hangi yaşa ne tür kitap hazırlanacağını bilmesi gerektiğini vurgulayarak çocuk kitabının dili ve edebiyat değeri konusunda da bilgili olması gerektiğini belirtmektedir. Çocuk yayınları aynı zamanda çizgi-resim anlatımını değerlendirebilecek düzeyde bilgiye sahip olmalı ve resim-yazı oranını belirlemede de deneyimli olmalıdır (Şirin, 1998b: 36).

Şirin, çocuk yayınları editörünün bir diğer görevinin de çocuk edebiyatına katkısı ile ilgili olduğunu vurgulayarak, editörün aynı zamanda çocuk edebiyatına eleştirel bakış getirmesi gerektiğini savunmaktadır. Editör, çocuk edebiyatı kültürünün oluşmasına yardımcı olarak, çocuğa yayının ulaşmasında öncülük eden bir konumda olmalıdır (Şirin, 1998b: 38). Çocuk edebiyatı alanında iyi yayın yapılamayışının en önemli nedenlerinden biri çocuk yayınlarında editörlüğün henüz bir ihtiyaç olarak görülmemesidir (Şirin, 1989a: 34).

Şirin'e göre Türkiye'de çocuk yayıncılığı editörlüğü henüz meslek durumuna gelememiştir. Çocuk ve gençlik edebiyatı yayıncılığı yazar merkezli sürdürülmektedir. Çocuk edebiyatı yayıncılığı yanında, çocuk yayını yapan yayınevlerinde editör geleneği

de oluşmamıştır. Çoğu yayınevının çocuk ve yetişkin kitapları için ayrı editörünün bulunmadığını vurgulayan Şirin'e göre editörün öngörüsü, yayın programını hazırlamaktır, ancak, programın gerçekleşmesinde birçok etken belirleyici olmaktadır. Çocuk edebiyatı editörü, yayınladığı nitelikli dizilerle ve keşfettiği yeni yazar ve çizerlerle çocuk edebiyatına katkı yapabildiği ölçüde iz bırakabilecektir (Şirin, 2007b: 69).

4.1.10.9.6. Çocuk edebiyatı kültürü

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatıyla ilişkili bütün unsurların çocuk edebiyatı kültürünü oluşturduğunu ifade etmektedir. Çocuk edebiyatı sadece belli yaş gruplarına belirli özellikteki kitapların yazılması ve sunulması değildir. Çocuk edebiyatı kültürü, yazarından editörüne, çizerinden okuyucuya ancak bu alanla ilgili herkesin katkılarıyla gelişecek bir kültürdür. Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı kültürünün her bileşeninin birer koza olduğu ve her bileşenin hem kendi içinde hem de birbirleriyle bağlantılı ve tamamlayıcı bir biçimde çocuk edebiyatı kültürünü meydana getirdiğini belirtmekte ve bu sistem için önerdiği kozaları şu şekilde açıklamaktadır:

- a. Çocuk edebiyatı öğretimi kozası.
- b. Aileye yönelik çocuk edebiyatı kozası.
- c. Örgün eğitim kozası.
- d. Çocuk kitabı yazarlığı ve çizerliği kozası.
- e. Çocuk edebiyatı yayıncılığı (*editör, yayıncı, tanıtım, dağıtım, okur ilişkileri vb.*) kozası.
- f. Medya ve çocuk edebiyatı kozası.
- g. Çocuk edebiyatı eleştiri kozası.
- h. Çocuk edebiyatını inceleme ve araştırma kozası (Şirin, 2007b: 73).

4.1.10.9.7. Çocuk dergisi

Çocuk dergileri çocuk edebiyatının en önemli unsurlarından biridir. Süreli yayın olmalarının çocukta meydana getirdiği merak ve takip etme hissiyle resimlemelerinin diğer çocuk yayınlarına göre daha fazla olması kuşkusuz bu durumun oluşmasının en

önemli nedenleridir. İyi çocuk dergisi, “çocukça tatları olan, grafik düzenlemesiyle, yazısıyla, çizgisiyle zevk veren, çocuk ruhunu kanatlandıran, her yeni sayısının çıkmasını özleten bir dergidir” (Şirin, 1989c: 359).

Şirin, çocuk dergilerinin, televizyon sonrası dönemde çocuk edebiyatını iyice azaltma eğilimi içine girerek görsel -popüler- çocuk kültürünün yansıtıcıları durumuna geldiklerini savunmaktadır. Çocuk dergileriyle ilgili üç nokta üzerinde düşünülmeden sağlıklı bir çocuk yayıncılığını hayal etmek mümkün değildir. Bunlardan birincisi okuma öğretiminde çocuk dergilerinin payının olup olmadığıdır. İkincisi okuma alışkanlığı kazanılmasında çocuk dergi arasında ne tür bir ilişkinin var olduğudur. Üçüncüsü ise televizyon ve bilişim teknolojilerinin, çocuk dergilerini ne yönde etkilediğidir. Şirin, bu konuların farklı şekillerde değerlendirilmesinin mümkün olduğunu aktardıktan sonra şu tespiti yapmaktadır: “Türkiye’de yayımlanan çocuk dergilerinin edebiyat okuru yetiştirmede katkısı çok düşük düzeydedir. Türkiye’de okur, çocuk edebiyatı ve dergi geleneği arasındaki ilişki kurulamamıştır” (Şirin, 2007b: 75).

Mustafa Ruhi Şirin ülkemizdeki çocuk dergiciliğini ise şu cümlelerle özetlemektedir:

“İlk çocuk dergimiz *Mümeyyiz*’den (1869) bu yana yayımlanmış çocuk dergilerinin çocuk edebiyatımızın gelişmesine katkıları, çocuk edebiyatı tarihimizde önemli bir paya sahiptir. Çocuk edebiyatımıza cesaretlendirici en anlamlı katkıyı yapan dergiyse, *Doğan Kardeş* (1943) olmuştur... Çocuk edebiyatına katkı vermiş önemli çocuk dergileri arasında *Afacan* (1934), *Çocuk Gözü* (1945), *Küçük Kardeş* (1947), *Çocuk ve Yuva* (1953), *Yavru Türk* (1957), *Çocuk Haftası Yıllığı* (1959), *Milliyet Çocuk* (1977), *Tercüman Çocuk* (1977), *Milliyet Kardeş* (Haziran 1982), *Bando* (1988), *EbeSobe* (2001) gibi dergiler sayılabilir” (Şirin, 2007b: 75).

4.1.10.9.8. Çocuk yayıncılığı

Çocuk yayıncılığı çocuk edebiyatı açısından bakıldığında çocuk edebiyatı verimlerinin okura yani çocuğa ulaştırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Çocuk yayıncılığının gerek nicelik gerek nitelik bakımından gelişebilmesi kuşkusuz bir noktada arz-talep dengesine de bağlıdır. Bir ülkede çocuk yayıncılığının gelişebilmesi ve istenen düzeye ulaşabilmesi ancak okurun çocuk yayıncılığı verimlerini satın alarak destek olmasıyla gelişebilir.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk yayıncılığını dil, edebiyat, çocuk ve yayınla birlikte değerlendirmek gerektiğini savunmaktadır. Günümüzde gelişen çocuk kültürünü

dikkate almayan bir yayının, hatta edebiyatın şansı yoktur. Çocukların hayata erken intibak etmesi, bilgi ve haber akışının hızlanması, yapılması gereken edebiyatın ve yayının sınırlarını çizmektedir (Şirin, 1987a: 305). Şirin, çocuğa yönelik yayınların sadece eğitici yayınlardan oluşması gerektiği kanısının doğru olmadığını belirterek, eğlendirici çocuk yayınlarına da ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedir. Şirin, bu tür yayınların okuyucusunun öncelikle ve çoğunlukla çocuklar olduğunu vurgulayarak, çocukların çok ciddi şeylerden hoşlanmayacağı tespitini yapmaktadır (Şirin, 2006a: 178).

Şirin, çocuk yayıncılığının aynı zamanda bir teknik konu olduğunu belirterek, çocuk yayıncılığının çerçevesini estetik değerlere, zevklere göre değil, çocuğa yönelik sanat ve yayının ilkelerine göre tasarlanan, gerçekleştirilen bir yayıncılık alanı olarak çizmektedir (Şirin, 1989a: 25). Ülkelerin eğitim düzeyi, kültür hayatı, çocuk felsefelerinin ne durumda olduğu, kitap kültürüne bakış açıları, edebiyat ortamı, okur-yazar oranları, matbaa ve buna bağlı olarak teknolojiyi kullanmaları çocuk yayınlarının kimliğini belirlemektedir (Şirin, 1988b: 19). Çocuk edebiyatının gelişmesinde sağlıklı çocuk politikalarının yanı sıra, kültür devamlılığı, yazar, yayıncı ve okuyucu ilişkisi de son derece önemlidir (Şirin, 1987a: 297).

4.1.10.9.8.1. Türkiye’de çocuk yayıncılığı

Mustafa Ruhi Şirin, ülkemizde çocuk yayıncılığının tarihini şu şekilde özetlemektedir:

“Türkiye’de çocuk yayıncılığının geçmişi 150 yıllıktır. Batı etkisinde başlayan çocuk edebiyatı hareketi cumhuriyet dönemiyle beraber ders kitapları dışında çocuk yayınlarına yönelik önemli ilk atılımını 1940’lı yıllardan sonra yapıyor. 1970’lere kadar çocuk yayıncılığı ders kitabı destekli bir yayıncılık olarak sürdürülür. TV yayıncılığıyla birlikte özellikle matbaa teknolojisinin ülkeye girişi sonucu çocuk yayıncılığında çeşitliliğin arttığı görülür. Çocuk yayıncılığının sesli, görüntülü ve basılı alanlarda değerlendirdiğimizde 1980 sonrası büyük oranda çeşitlilik daha da artar. Burada bir ayırım yapılmalıdır. Türkiye’de çocuk edebiyatı yayıncılığının dönüm noktası 1980 sonrası bu alanda yayın yapmaya başlayan yayınevlerinin ortaya çıkmasıyla yeni bir başlangıç yapar. Buna karşılık Türkiye’deki çocuk yayıncılığına hâlâ çeviri çocuk kitapları yön vermeye devam ediyor. Çocuk yayıncılığının ikinci yönü ise dünyada üretilen “sıcak ürün yayıncılığı” örneklerinin çevrilerek Türkiye’nin çocuk yayıncılığı piyasasına egemen olmasıdır. 1990 sonrası çocuk yayıncılığındaki yerli iyi örneklerin ortaya çıkmasıyla Türkiye çocuk yayıncılığının ikinci dönemeci kabul edilebilir. Türkiye çocuk yayıncılığında nitelik sorunları yanında

nicelik sorunları da aşılammıştır. Hala eğitime yardımcı çocuk yayınları ağırlıklı çocuk yayıncılığı sürdürülüyor. Son dönemde 100 Temel Eser de Türkiye’de çocuk yayıncılığının gelişimine engel sayılmalıdır.”³

Mustafa Ruhi Şirin, okur yetiştiremeyen toplumların çocuğun ve gencin edebiyatına önem vermediklerini belirterek, bu alandaki boşluğun ülke sınırlarını aşan yayınlar tarafından doldurulduğunu vurgulamaktadır (Şirin, 2006b: 183). Bu tespitin ardından ülkemizde okuma alışkanlığının olmadığını rakamlarla açıklayan Şirin, son on yıllık dönemde yılda ortalama bin çocuk kitabının basıldığına dikkat çekmektedir. Bu sayının içinde yeni yayımlanmış çocuk kitabı oranının yüzde 10’un bile altında olduğunu ifade eden Şirin’e göre yılda basılan telif yeni kitap sayısı ise elli civarındadır (Şirin, 2006a: 122).

Ülkemizde en başıboş yayın kolunun çocuk ve gençlik yayıncılığı olduğunu (Şirin, 1987n: 346) iddia eden Şirin, çocuk nüfusumuza oranla basılı çocuk yayınlarının nicelik ve nitelik yönünden de henüz yeterli düzeye ulaşamadığı tespitini yapmaktadır. Çeviri kitapların tekelinin sürdüğünü vurgulayan Şirin, ders kitabı dışında kitap okuyan çocuklarımızın oranının ise hâlâ çok düşük olduğunu belirtmektedir. Gençlik yayınlarında da durumun farklı olmadığını savunan Şirin, bu yayınların fetişist, modaya öykünmeci, derinlik çizgisi olmayan duyarlılıkları yansıttığını aktararak, gençlik çağının dinamizmini sömüren uçarılıkların genç kuşağı toplum gerçeklerinden soyutladığını vurgulamaktadır (Şirin, 1998b: 34-35).

Türkiye’de nesne çocuk anlayışından özne çocuk anlayışına geçememiş çocuk yayıncılığının hâkim olduğunu savunan Şirin’e göre piyasada büyük çoğunluğu dil, anlatım ve resimleme yönünden çocuğa göre olmayan yayın bulunmaktadır. Nitelikli yayınların da adeta bu çer-çöp ucuz yayınların baskısı altında olduğunu iddia eden Şirin, okul çağı çocuk nüfusuyla kıyaslandığında, nitelikli yayınların toplam tirajının çok yetersiz olduğu tespitini yapmaktadır (Şirin, 2006a: 190).

Şirin, ülkemizde çocuk yayınlarıyla ilgili en büyük sorunu çocuk yayıncılığının ve çocuk edebiyatının yüzünün, çocuk eğitiminde, hukukunda, sanatında olduğu gibi evrensellik adına dayatılan yayın dünyasına dönük tutulması olarak görmektedir. Çocuk yayıncılığının arka-planı kültürümüz olarak düşünülmediği için çocuklarımız, içinde yaşadıkları toplumdaki soyutlanarak büyümektedirler. Çocuk yayıncılığında kültürel

³ 25.11.2010 tarihinde Çocuk Vakfı’nda Mustafa Ruhi Şirin’le yapılan görüşme notları.

sapmaya yol açan bu çerçevenin üzeri modern enformasyonla sürekli örtülmektedir. Bunun sonucu olarak kültürel yoğunluk azalmakta ve kargo kültürün çocuk kompartımanı daha da etkili olmaktadır (Şirin, 1998b: 31).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk yayıncılığı alanında son yıllarda bazı kıpırdanmaların meydana geldiğini vurgulayarak, artık ülkemizde çocuk yayıncılığının daha belirgin bir şekilde kendinden söz ettirmeye başladığı tespitini yapmaktadır. Çocuk kitapları ve çocuk yayınlarında azalma olmadığı gibi, bir çeşitlenme söz konusudur. Şirin, henüz çocuk edebiyatı ile ilgili ülke ölçekli programımız olmamasının ve eleştiri düzeyinde ciddi yazıların yazılmamasının bu alandaki öncelikli sorunlar olarak görmektedir. Şirin, çocuk yayıncılığının toplumun diğer sorunlarından soyutlayarak ele alınamayacağını düşünmektedir (Şirin, 2006b: 173).

4.1.10.9.9. Çocuk kütüphanesi

2010 yılı itibariyle ülkemizde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı toplam 1136 kütüphane hizmet vermektedir. Bu kütüphanelerin büyük çoğunluğunda çocuk bölümleri yer almaktadır. Müstakil binalarda hizmet veren çocuk kütüphanesi sayısı ise 45'tir. (<http://www.kygm.gov.tr/belge/1-45796/istatistikler.html> Erişim: 28.06.2011) Mustafa Ruhi Şirin, çocuk kütüphanelerinin sayısının az olduğunu düşünmektedir. Bu kütüphanelerde okura sunulan kitaplar da çocukların gelişme ve büyüme çağları dikkate alınarak seçilmemiştir. Şirin, yeni çocuk yayınlarının satın alınmasının ise her dönemde bu kararı veren yönetimin taraflı tercihleri ile belirlendiğini belirterek son beş yıl içinde kütüphanelere satın alınan kitapların dökümünün yapılması hâlinde ideolojik yaklaşımın ne kadar etkili olduğunu çok açık şekilde ortaya çıkacağını savunmaktadır. Şirin, depolarda küflenmiş eski tüfek yoldaşların kitapları, korsan çocuk kitapları, aynı takımın kitapları, çer-çöp çocuk yayınları ile çocuk kütüphaneleri cazip hale gelemeyeceğine dikkat çekmektedir. Şirin, kütüphanenin geçerliliğini yitirdiğini savunanların yanıldıklarını belirterek, kütüphane alışkanlığının hâlâ çocuğun kendini dönüştürme ve entelektüel açılımına yön veren en etkili kaynak olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle öncelikle çocuk kütüphanelerinin sayısı artırılmalı, ardından bu kütüphanelere gerçekten çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun kitaplar kazandırılmalı ve kütüphanelerin çocuklar için cazip hale getirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır (Şirin, 2006b: 94).

4.1.10.9.10. Çocuk edebiyatında eleştiri, kuram ve araştırma

Çocuk edebiyatının varlığı ya da var olup olmaması konusundaki tartışmaların bir ölçüde bitmiş olmasına rağmen, çocuk edebiyatı alanında eleştiri, araştırma ve kuram boyutundaki çalışmaların hala istenen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu alandaki çalışmalar, çoğu zaman iyi niyetli çabaların sonucu olarak ortaya çıkarken, eleştiri boyutunda da edebiyat ortamındaki manzaradan farklı bir görüntünün olduğunu söylemek iyimser bir tavır olacaktır.

4.1.10.9.10.1. Çocuk edebiyatında eleştiri ve kuram

Mustafa Ruhi Şirin, edebiyat kuramları ve eleştiri yöntemlerinin çocuk edebiyatı eleştirisi için de geçerli olduğunu vurgulamaktadır. Şirin, çocuk edebiyatında eleştirinin amacının ve işlevinin bir yandan yanlışların düzeltilmesi, diğer yandan ise çocuk edebiyatı kültürünün gelişimine katkısı ile yakından ilgili olduğunu savunmaktadır. Çocuk edebiyatı eleştirisi, incelenen eserin bütün yönleriyle değerlendirilmesi, yapı ve içerik açısından çözümlenmesi ile sonuçlanmalıdır. Şirin, çocuk edebiyatı eleştirisinin bu alandaki kuramlar çerçevesinde yapılmadıkça eleştiri temelinden yoksun kalacağına dikkat çekmektedir. Çocuk edebiyatı eleştirmeni çocuk edebiyatı kültürüne dayalı eleştiriler yapar ve bu yönü ile edebiyat eleştirmeninden ayrılır. Dolayısıyla, kuram, çocuk edebiyatı eleştirisinin merkezinde yer almadıkça, çocuk edebiyatının gelişimi sağlanamaz (Şirin, 2007b: 36).

Şirin'e göre çocuk edebiyatı eleştirisi, çocuk kitabının dil ve içeriğinin çocuk bakışına ve çocuk gerçekliğine uygunluğu yanında, yansıttığı çocuk anlayışını, dünya görüşü ve felsefesini somutlaştırarak çözümlenmedikçe ve yorumlamadıkça, eğitimbilim ve edebiyat kuramları temelinde yapılmış sayılmaz (Şirin, 2007b: 36). Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı eleştirisinin boyutlarını şöyle özetlemektedir:

“Eleştiri metni çocuklar için değil, yetişkinler içindir. Çocuk edebiyatı eleştirisinde, ortak kullanımda olan metinler, çocuk tarafından kendi isteği doğrultusunda okuduğu ders dışı okuma kitapları, yetişkinlerin önerdiği kitaplar, yalnızca çocuklar için yazılan kitaplar, çocuğa uygun, ancak çocuk için henüz kabul görmemiş kitaplar, çocuklar için uygun görülmediği halde okudukları kitaplar eleştirinin yöneldiği kitap türleri olarak sayılabilir” (Şirin, 2007b: 35).

Şirin, edebiyat eleştirisi yöntem ve türleri yanında, çocuk bilimi boyutu ile uygulama alanı bulmadıkça, çocuk edebiyatı eleştiri geleneğinden söz edilemeyeceğini savunmaktadır (Şirin, 2006b: 172). Çocuk edebiyatı araştırmacısı ile çocuk edebiyatı eleştirmeni arasındaki fark çocuk edebiyatı araştırmacısı gözlem ve betimlemeyle yapılırken, eleştirmenin sonuç bildirmek için çözümleme aşamasını da gerçekleştirmesidir. Çocuk edebiyatı eleştirisi; edebiyat kuramları, edebiyat eleştirisi ve çocuğun gelişim evrelerine dayalı kapalı alanları kapsayan bütüncül bir yaklaşım içermelidir (Şirin, 2007b: 35).

4.1.10.9.10.2. Türk çocuk edebiyatında eleştiri ve kuram

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı eleştirisinin, çocuk eleştirisi ile paralel yapılması gerektiğine inanmaktadır. Modern çocuk edebiyatımız, çeviri etkisinde başlamış ve çeviri ağırlıklı bir yayın tekeline dönüşmüştür. Buna karşılık çocuk edebiyatına eleştirel açıdan yaklaşamamıştır. Bunun öncelikli nedeni, Türkiye’de çocuk edebiyatının, uygarlaşma projesinin en güler yüzlü kompartımanı olarak gösterilmesi ve kabul edilmesidir. Türkiye’de çocuk edebiyatı, henüz disiplinler arası bir alan durumuna gelememiştir. Şirin, bu durumu şu cümlelerle özetlemektedir: “Yüz yıllık dönemde, modern Türk çocuk edebiyatını eleştiri bağlamında değerlendiren araştırmalardan da yoksunuz. Çocuk edebiyatımız, psikolojik, pedagojik, estetik, sosyolojik, ve ideolojik-toplumsal vb. eleştiri teori ve yöntemlerinin konusu yapılmadığı gibi, çocuk edebiyatını disiplinler arası yaklaşımla değerlendirmekten de uzağız” (Şirin, 2006b: 171-172).

Şirin, Türkiye’de çocuk edebiyatı eleştirisinden söz etmek için henüz çok erken olduğunu vurgulayarak, çocuk edebiyatımızdaki yüzeyselliğin temel nedeninin, yalnızca çocuk edebiyatı eleştiri kültürünün olmayışına bağlanamayacağını belirtmektedir. Çocuk edebiyatı eleştirisi, edebiyat eleştirisi yöntem ve türleri yanında, çocuk merkezli bilim alanları ile ilişki kurmadıkça, çocuk edebiyatı eleştiri geleneğinden söz etmek olanaksızdır. Şirin, ülkemizde çocuk edebiyatı eleştirisi kapsamında yapılan çalışmaları şu şekilde gruplandırmaktadır:

- a. Yazar-okur eksenli ve çoğunluğu ticari amaçlı kitap tanıtım yazıları.
- b. Genellemeci tutumla yazılan çocuk edebiyatı yazıları.

c. Akademik düzlemde yapılan sınırlı ve karşılaştırmalı teorik çalışmalar (Şirin, 2007a: 87).

Şirin, Türkiye’de oluşturulması gereken çocuk edebiyatı eleştiri geleneğinin çocuk edebiyatının gelişmesiyle de yakından ilişkili olduğu tespitini yapmaktadır (Şirin, 2007b: 81). Türk çocuk edebiyatı eleştirisinde üç söylem belirgindir. Bunlardan ilki toplumcu, kurtarıcı, politik ve sosyal edebiyat dışındaki yaklaşımları sömürü edebiyatı biçiminde yorumlayan yazılardır. İkincisi, Batı kökenli modernlikle çelişen her tür çocuk edebiyatı örneğini çağdaşlık dışı ilan eden eleştiri yazıdır. Üçüncüsü ise çeviri yoluyla yayımlanan, çocuk gelişimi teorilerini yansıtan, çocuk geliştirme modellerine uygun popüler çocuk edebiyatı örneklerine övgüyü merkeze alan değerlendirmelerdir (Şirin, 2007b: 58).

Mustafa Ruhi Şirin, ülkemizde çocuk edebiyatı eleştirisinin bu durumda olmasının nedenlerini şu şekilde sıralamaktadır:

- a. Çocuk edebiyatının küçümsenmesi.
- b. Çocuk edebiyatı ortamının kültürel düzey düşüklüğü.
- c. Farklı çocukluk anlayışı çevrelerinin nesnel olmayan ideolojik yaklaşımlarını içeren eleştiri yazıları.
- d. Eleştiri disiplininden yoksun yazıların yarattığı kafa karışıklığı.
- e. Tecimsel kaygılarla hemen her kitaba uyarlanabilecek ciddiyetten uzak tanıtım yazıları.
- f. Çocuk edebiyatının üniversitelerde araştırma ve inceleme konusu yapılmasında gecikilmesi.
- g. Yeterince çocuk ve çocuk edebiyatı entelektüel geleneğinin olmayışı (Şirin, 2007b: 81).

4.1.10.9.10.3. Çocuk edebiyatı araştırmaları

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk ve gençlik edebiyatı araştırmalarında edebiyat kuramlarının yanı sıra, araştırma yöntemleri de gerekli olduğunu vurgulayarak, edebiyatın adresinin yetişkinler; çocuk ve gençlik edebiyatının ilk adresinin ise yetişkinler ve çocuklar/gençler olduğunu belirtmektedir. Çocuk ve gençlik edebiyatı araştırmalarında didaktik-öğretici edebiyat, çocuğa ve gence göre’lik, edebî ve estetik

değer dikkate alınmalıdır. Bu alan için kullanılacak araştırma yöntemlerinin uzun yıllar belirsiz kalmasının nedeni, çocuk ve gençlik edebiyatının küçümsenmesi ve edebiyatın dışında ikincil bir edebiyat kabul edilmesidir. Çocuk edebiyatının dikkate alınmaya başladığı 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ise, çocuk ve gençlik edebiyatı önce edebiyat biliminin içinde değerlendirilmiş; daha sonra kendine özgü araştırma yöntemlerinin geliştirilmesine kapı aralanmıştır. Şirin, bütün bunlara rağmen çocuk ve gençlik edebiyatı araştırmalarının edebiyat kuramı dışında yeni bir kuramı içermediğine dikkat çekmektedir. Çocuk ve gençlik edebiyatı araştırmaları, çocuk ve gençlik çağlarının özel evreler olması nedeniyle, *edebiyat kuramı* yanında, psikolojiden pedagojiye, pediatriден sosyolojiye ve kitle iletişim teorilerine kadar çocuk ve çocukluk merkezli yapılmalıdır (Şirin, 2007b: 34).

4.1.10.9.10.4. Türk çocuk edebiyatı araştırmaları

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı kültürünü besleyen en önemli kaynağın çocuk edebiyatı araştırmaları ve incelemelerini oluşturan ortamlar olduğuna dikkat çekmektedir. Türkiye’de, edebiyatbilim, eğitimbilim, çocukbilim (pediatri, çocuk pediatri) başta olmak üzere, çocuk edebiyatına çok alanlı yaklaşım henüz yeterince kavranmış değildir (Şirin, 2007b: 80). Şirin, çocuk ve gençlik edebiyatı araştırmalarının, yazar ve eser incelemeleri, çocukluk anlayışındaki değişim ve edebiyatta eğilimlerin öğrenilmesi bakımından gerekli olduğunu ifade etmektedir. Yapılacak araştırmalar, yalnızca eserin niteliği üzerine değil, karşılaştırmalı edebiyat araştırmalarıyla da farklı çocukluk anlayışlarını yorumlama olanağı sağlayabilir. Şirin, ülkemizde son dönemde çocuk ve gençlik edebiyatı üzerinde yapılan araştırmaların ise, işlev ve sistem değişimi yanında, medyanın çocuk ve gençlik edebiyatına etkileri üzerinde yoğunlaştığı tespitini yapmaktadır (Şirin, 2007b: 34).

Şirin, çocuk edebiyatı araştırmaları ve incelemelerinin, çocuk edebiyatı kültürünü oluşturan aile, örgün eğitim, çocuk edebiyatı öğretimi, medya, çocuk kitabı yazarlığı ve çizerliği, çocuk edebiyatı yayıncılığı, çocuk edebiyatı eleştirisi kozalarıyla ilişkilendirilmedikçe amacının ve işlevinin gerçekleşmeyeceğine inanmaktadır. Ülkemizde uzun yıllar boyunca çocuk edebiyatının çok yönlü inceleme konusu yapılmamış olması da en büyük sorun olarak karşımızda durmaktadır (Şirin, 2007b: 80).

4.1.10.9.11. Çocuk klasikleri

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı tarihi içinde en geniş yeri, çocuk klasiklerine verir. Şirin, 16. yüzyıldan itibaren dünya çocuklarının keşfettiği kitapların başlıca okunma nedeninin yalın yazılışları olduğunu vurgulayarak, bu kitaplarda çocuk gerçekliğinin de çocuk bakışının da bulunmadığını ileri sürer (Şirin, 2007a: 114). Şirin'e göre çocuklar için ve çocuk bakışı'na göre yazılmadıkları hâlde, çocukların keşfettiği bu kitapların başarısı, anlattıkları hikâyelerde ve yalın anlatımlarında (*kolay okunmaları*) gizlidir. Erken dönem çocuk klasikleri serüven ağırlıklı kitaplardır (Şirin, 2007b: 44). Şirin, toplumların eğitmek istedikleri çocuk tipine göre çocuk edebiyatını yönlendirdiklerini belirterek, bu yönüyle çocuk edebiyatının gelenek taşıyıcı bir tarafı olduğunu ifade etmektedir. Şirin'e göre çocuklar için yazılmadıkları hâlde çocukların bu kitaplara yönelmesiyle çocuk kitabı sayılan ve çocukların merakla okuduğu bu kitaplar zamanla ülkelerin eğitim anlayışlarına uyarlanmıştır. Şirin, dünya dilerinde yapılan çevirilerde her ülkenin bu kitaplara kendi yaklaşımını kattığını veya aykırı buldukları yönleri ayıkladığını öne sürerek, *Robinson Crusoe* uyarlamasının bu yönde en ilginç örnekler arasında yer aldığını savunmaktadır. Şirin, "Rousseau Okulu savunucuları *Robinson Crusoe*'yu tersyüz etmekten çekinmezler. Defoe, Robinson'u adaya silah, yiyecek ve İncil ile gönderir. Alman yazar Joachim Campe, 19. yüzyılın başında yaptığı uyarlamada Robinson'u adaya çırılçıplak gönderir. Tabiatla tek başına yaşamayı öğretir ona. Burjuva ve sömürge ideolojisi budandır, rasyonalizm karşıtı bir konuma bürünür kitap." cümleleriyle bu değişimi açıklamaktadır (Şirin, 1998b: 77).

Şirin, çocuk klasiklerinin, dünya görüşü, dinî sembolleri ve değerleri ile batı sömürgeciliği ve bireyci felsefesini yansıtan batı merkezli bir edebiyat geleneği oluşturduğuna inanmaktadır. Büyük çoğunluğu hayal ve serüvene dayanan ve 16. yüzyılın ortalarından bugüne kadar okunan bu kitaplar felsefî arka planları ile Batı yayılcılığını ve robinsonat romanlarla bireyci yaşama biçimini öne çıkaran duyarlılıkları yansıtmaktadırlar (Şirin, 1998b: 12).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk klasiklerini hem edebiyat hem de 'egemen güçlerin' politikalarının birer uzantısı sayarak, klasiklerin konumunu belirleyen bir başka noktanın ise teknoloji unsurlarının yayına etkisi olduğunu iddia etmektedir. Görsel unsurların yaygınlaşması, klasik olarak bilinen eserlerin yeni sunuş biçimleri içinde hazırlanmalarını gerektirmektedir. Bu tekniğe uymayanlar ise zaman içinde birer birer

elenmektedir (Şirin, 1987b: 54). Şirin, çocuk klasikleri içinde zamana karşı direnecek olanların yine çocuksu duyarlılığı öne çıkaran kitaplar olacağını ileri sürerek, hatta bu kitapların çocuk edebiyatını daha uzun yıllar etkilemeyi ve gündemde kalmayı sürdüreceği tespitini yapmaktadır (Şirin, 1998b: 13). İlk olarak çocukların okuması için yazılan Selma Lagerlöf'ün *Nils Holgerson'un Serüvenleri* (1906), Spyri'nin *Heidi'si*, Exupéry'nin *Küçük Prenses'i* çocuk kitabıdır ama her yaştan okura ulaşmayı da başarmış kitaplardır (Şirin, 1998b: 27).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk klasikleri arasında zamana karşı direnemeyen ve inandırıcılığını yitirmiş olanların çocuk edebiyatı tarihi içinde yer alacağını, ancak çocuklara her çağda anlatacağı hikâyesi olan kitapları, dünya çocuklarının okumayı sürdüreceğini savunmaktadır. Şirin, bunun nedeni olarak çocuk klasiklerinin yerine getirdiği görevi üstlenmiş yeni bir edebiyatın dünyada henüz çocuk klasikleri kadar yaygınlaşmaması olarak göstermektedir. Büyük çoğunluğu sinema ve çizgi filme yansıtılarak âdeta ekrandan okunan çocuk klasikleri, modern çocuk kültürünün de en önemli kompartımanı durumuna gelmiştir. Sanıldığı aksine, medya, özellikle de sinema ve televizyon, çocuk klasiklerinin ömrünü uzatan bir işlevi de yerine getirmiştir (Şirin, 2007b: 45).

Mustafa Ruhi Şirin, ilk hedef okur kitlesi çocuk olan yenilikçi edebiyat örneklerinin, dolaylı olarak da olsa, tekrar çocuk klasiklerinin gündeme gelmesini sağladığını ifade etmektedir. Bu yaklaşımın sonucu olarak, çocuk klasikleri çocuklar için yeniden uyarlanmıştır. Batı'da yüzlerce kitabın çocuk yaş gruplarına göre yeniden yazılarak çocuk okurlara sunulduğunu aktaran Şirin, çocuk klasiklerinin uyarlanma çalışmalarının da çocuk edebiyatı kültürüne katkısı olduğunu vurgulamaktadır. Şirin, çocuk klasiklerinin uyarlamayla, kısaltmalarla, özetlemelerle tanınmaz hâle getirilen yüzlerce kopyalarının yayımlandığı tespitini yapmaktadır. Bu durum ülkemizde de farklı değildir. Ülkemizde de birçok çocuk klasiği edebiyattan arındırılarak, Türkçesiz, eciş-bücüş metinlere dönüşmekten kurtulamamışlardır. Ülkemizde ciddi anlamda çocuk klasiklerinin uyarlama çalışmaları yapılmadığı gibi, dünyada yapılmış uyarlamaların sağlıklı çevirileri de henüz yapılmamıştır (Şirin, 2007a: 69-70).

Mustafa Ruhi Şirin, ülkemizde çocuk klasiklerinin 40'lı yılların başından itibaren yaygınlaşmaya başladığını belirterek, bunların günümüze kadar okuna okuna yaygınlaşırken aynı zamanda bir edebiyat ve yayın tekeli de oluşturduğunu

savunmaktadır. Çocuk edebiyatımızın gelişmesinde bu tekelin olumsuz etkileri tahmin edilenden çok daha fazladır (Şirin, 1989a: 22-23). Şirin, ülkemizde çocuk klasiklerinin bu kadar yoğun okunmasının bu kitapların örgün eğitimde okuma kitabına dönüştürülmüş olmalarından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Bu durum, Türkçe ve edebiyat öğretiminde çağdaş çocuk ve gençlik edebiyatımızdan sınırlı ölçüde yararlanılmasına neden olmaktadır (Şirin, 2007b: 76).

Şirin, çocuk klasiği olarak bilinen kitapların çokça basıldığını ve bu kitapların satış şansının diğer çocuk kitaplarına oranla çok daha fazla olduğuna dikkat çekerek, işin maddi boyutuna işaret etmektedir (Şirin, 1989a: 21-22). Şirin, Türkiye’de çocuk edebiyatı yayıncılığında çocuk klasiklerinin egemen olduğu tespitini yapmaktadır. Şirin, çocuk klasiklerinin çeviri, uyarlama ve kısaltma yoluyla yayımlandığını belirterek, iki yüz kitap çevresinde sürdürülen bu yayıncılıkla, klasiklerin çoğunun içerik, dil, anlatım ve edebiyat değerlerinin budandığını, değiştirildiğini ve tahrif edilerek ideolojik ve ticari birer sarmala dönüştürüldüğünü savunmaktadır. Çok az sayıda çocuk klasiğinin özgün metne uygun çevirisinin yapıldığını vurgulayan Şirin’e göre, 40 çeşit *Pinokyo*, 50 çeşit *Heidi*, 60 çeşit *Çocuk Kalbi*’ni ucuz kitaplar arasında bulmak mümkündür (Şirin, 2007b: 70).

Çocuk klasikleri hakkında bu tespitleri yapan Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının bir parçası olarak bir Çocuk Klasiklerini Okuma Kılavuzu’na her toplumun ihtiyacı olduğunu belirtmektedir. Çocuk Klasiklerini Okuma Kılavuzu, yabancı kitaplar için yol gösterici-öncü rolü üstlenen, değişen çocukluğa, çocukluk yaş gruplarına göre hazırlanarak amacına ulaşabilir. Şirin, Çocuk Klasiklerini Okuma Kılavuzu’nu gündeme getirirken, amacın sansür ya da yasaklama değil; hiçbirini dışta bırakmadan, çocuk klasiklerini değişik yaş gruplarındaki çocukların nasıl okuyabileceğinin kılavuzunu hazırlamak olduğunu belirtmektedir (Şirin, 2007a: 73).

4.1.10.9.12. Çocuk edebiyatı ödülleri

1979’un Dünya Çocuk Yılı ilan edilmesiyle beraber, ülkemizde çocuk ve çocuk edebiyatı ağırlıklı çalışmalar hız kazanmış ve var olan çocuk edebiyatı ödüllерinin sayısı artmıştır. Gerek devlet kuruluşları, gerekse özel kuruluşlar tarafından ihdas edilen bu ödüller, çocuk edebiyatımızın gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır. Mustafa Ruhi Şirin, özendirici olmakla birlikte, ödüllerin, Türk çocuk ve gençlik edebiyatının

gelişmesinde henüz etkili olmadığını belirterek, son yıllarda ödüllendirilen kitapların çocuk ve gençlik edebiyatımızın atılım gücünü engellediği ve yarışma sarmalına dönüştüğü yönündeki görüşlerin de dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle ilkinden bu yana, ödül kazanan çocuk ve gençlik kitaplarının incelenmesi, ödül geleneğinin düzeyini yükseltmede yararlı olabilecektir (Şirin, 2007b: 88).

4.1.10.10. Dünyada çocuk edebiyatının tarihî gelişimi

Başlangıç çağı 17. yüzyıl olarak kabul edilen çocuk edebiyatı, varlığı ya da gerekliliği uzun süre tartışma konusu edilse de bugün edebiyatın içinde bir alan olarak değerlendirilmektedir. Mustafa Ruhi Şirin, kuramsal eserlerinde çocuk edebiyatının doğuşu ve gelişimi hakkında önemli değerlendirmeler ve tespitler yapmaktadır.

Şirin'e göre çocuk edebiyatı insanlığın var oluşuyla doğmuş, sözlü gelenekle sürmüş, yazılı edebiyata dönüşerek dünyanın edebiyata açılan çocuksu penceresi olmuştur. Yazılı çocuk edebiyatı sözlü çocuk kültüründen, halk edebiyatı türlerinden yararlanmıştır. Bu anlamda bütün sanat türlerinde geleneğin yenilenmesi kaçınılmazdır (Şirin, 1998b: 11). XVI. yüzyıla gelinceye kadar çocuklar için yazılmış hiçbir kitap bulunmamaktadır. Ancak okur-yazar oranındaki artışla birlikte çocuklar yetişkinlerin kitaplarına yönelmişlerdir. Şirin, püriten (dinî kıssalar içeren) çocuk kitaplarının çocukları sıkıttığına dikkat çekerek, çocuk klasiği olarak bilinen birçok kitaba yönelen çocukların bu kitapları kendi dünyalarına çekmeyi başardıklarını ifade etmektedir. Dünya çocuk klasiklerinin böylece keşfedildiğini savunan Şirin, çocuklar için yazılmamış kitaplara gösterdikleri ilgiyle çocukların, farkında olmadan bir edebiyata çıkış yolunu işaret ettiklerini belirtmektedir (Şirin, 1998b: 26).

XVIII. yüzyıla gelinceye kadar çocuklar için ayrı bir edebiyat yapılmasının düşünülmendiğini vurgulayan Şirin'e göre çocuk psikolojisindeki gelişmeler sonucu ilk defa eğitimci yazarlar çocuk edebiyatı kavramını gündeme getirmişlerdir (Şirin, 1998b: 15). IX. yüzyıl erken dönem çocuk edebiyatının, idealize kız ve erkek çocuk tiplerine dayalı bir edebiyat biçiminde geliştiğini ileri süren Şirin, ilk dönem idealize kız çocuğu tipine dayalı *Heidi*, *Polyanna*, *Küçük Prenses*, *Küçük Kadınlar*; idealize erkek tipinin etkili örnekleri *Küçük Lord*, *Küçük Hafiyeler*'in günümüzde de hâlâ okunduğunu ifade etmektedir. XX. yüzyılın üçüncü çeyreğinden sonra çocuk gerçekliğine ve eşitliğe dayalı örneklerin ortaya çıkmaya başlamasıyla, önceki dönemde yoğun olarak rastlanan

cinsiyet ayrımcılığından uzaklaşmıştır (Şirin, 2007b: 37). Yazılı dünya çocuk edebiyatının birinci uzun evresi, XVIII., XIX. ve XX. yüzyılın ortalarına kadar, erken dönemi kapsar. Birinci evreye, dogmatik, çocukların kendi sorumluluklarını alabilmelerinin yadırgandığı ve *masum bağımlı* varlıklar kabul edildiği, biçimsel gerçekliğin ve otoriter yaklaşım yanında, idealize kız ve erkek anlayışına, cinsiyet ayrımcılığına ve çocukların benzerliğine dayalı çocuk anlayışı egemendir. XX. yüzyılın ikinci yarısının ikinci evresindeki çocuk edebiyatına ise değişen çocukluk ve medyanın etki ettiğini vurgulayan Şirin'e göre bu yöneliş, çocuk gerçekliğine, çocuk ihmali ve istismarına, çocuk haklarına, anti otoriter ve sorun odaklı yaklaşımı ortaya çıkarmıştır (Şirin, 2007b: 38).

Mustafa Ruhi Şirin, geleneksel sözlü çocuk kültürü dışında, başlangıcından itibaren yazılı çocuk edebiyatını, dönüşüm evrelerini de dikkate alarak üç döneme ayırmaktadır:

“1) *Çocuklar için yazılmadıkları halde çocuk klasikleri olarak adlandırılan kitaplar evresi*: Aslında, yetişkin kimliğine göre yazıldıkları hâlde, bu romanların çocuk klasiği olarak nitelendirilmesi de okuma isteği uyanmış çocukların ilgisi ile açıklanabilir. Çocuk klasikleri adlandırması yapılan bu kitaplar, dünya görüşü, dinî sembolleri, yansıttıkları değerleri ile Batı sömürgeciliği ve bireyci felsefeyi yansıtmaları nedeni ile en çok eleştirilen kitaplar olmuştur.

2) *İlk okuru çocuk olan kitaplar evresi*: Edebiyatta çocuğun nesne olarak kullanılma eğilimlerinin sürdüğü XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kahramanı çocuk olan kitaplar yazılmağa başlanır. Selma Lagerlöf'ün *Nils Holgerson'un Serüvenleri*, Eleanor Porter'in *Polyanna'sı*, Spyri'nin *Heidi'si*, Amicis'in *Çocuk Kalbi*, Burnet'in *Küçük Lord'u* ve *Küçük Prenses'i*, Erich Kaestner'in *Küçük Hafiyeler'i* ve Callodi'nin *Pinokyo'su* çocukluğun edebiyata yansımada dönüm noktaları sayılır. Bu dönem çocuk edebiyatı, *babanın elçisi* rolünü yerine getiren bir misyona sahiptir. *Çocuğa göre*'lik ilkesi henüz edebiyata yansımadağı gibi çocuğa yukarıdan bakış baskındır.

3) *Öznesi çocuk olan yenilikçi edebiyat evresi*: Başka bir deyişle bu edebiyat evresi, değişen yeni çocukluğun edebiyatı olarak da değerlendirilebilir. *Çocuk dili, çocuk algılaması, çocuk gerçekliği, çocuk bakışı ve çocuğa göre*'lik doğrultusunda yapılan çocuk öznenin edebiyatı XX. yüzyılın ikinci yarısında kendinden söz ettirmeye başlar. Böylece, öznesi çocuk olan edebiyat, çocuğu edebiyatın nesnesi olmaktan kurtarmaya yönelir. Üçüncü evrede yaş gruplarına göre yapılan pedagojik ağırlıklı çocuk edebiyatını *geçiş dönemi edebiyatı* olarak adlandırmak da mümkündür” (Şirin, 2007a: 31,32,33).

Şirin, çocukluk ve edebiyatın XVIII. yüzyılın ikinci yarısından bu yana geçirdiği değişimi dikkate alarak şu sonuca ulaşmaktadır: “Çocuk edebiyatı, Batı merkezli bir çocuk modernleşmesi projesidir. Rönesans ve Aydınlanma sonrası kendini yenileme

bilincine ulaşmış Batı düşüncesinin modern çocuk tasarımı, çocuğu giderek özneleştirme eğilimleri içinde tanıma ve anlama çabası ile oluşmuştur. Batı'nın çocuk modernleşmesi, okul ile *eşitlikçi çocuk hakları teorisi* arasında birey olarak çocuğu özne konumuna yükseltmiştir” (Şirin, 2007a: 34).

4.1.10.11. Türkiye’de çocuk edebiyatının tarihî gelişimi

Tanzimat döneminde başlayan Türk çocuk edebiyatı, özellikle 1980’lerden sonra önemli mesafe kat ederek bugünkü duruma gelmiştir. Hâlâ yerel bir edebiyat görüntüsünden kurtulamasa da, Türk çocuk edebiyatı, gerek yazar ve çizer boyutu, gerekse yayın boyutu ile gelecekte çok daha iyi yerlerde olacağını işaretlerini vermektedir. Mustafa Ruhi Şirin, Türk çocuk edebiyatı tarihini Cumhuriyet öncesi Türk çocuk edebiyatı ve Cumhuriyet dönemi Türk çocuk edebiyatı olarak iki ana başlık hâlinde incelemektedir. Bu bölümde Şirin’in Türk çocuk edebiyatı tarihi hakkında görüşlerine yer verilecek, aynı zamanda Şirin’in üzerinde durduğu ancak ayrı bir başlık hâlinde yer verilmesine gerek duymadığımız çocuk edebiyatımızda çevirinin yeri konusunda Şirin’in görüşlerine değinilecektir.

4.1.10.11.1. Cumhuriyet öncesi Türk çocuk edebiyatı

Mustafa Ruhi Şirin, yazılı Türk çocuk edebiyatını, birbirinin devamı olan Tanzimat ve Meşrutiyet dönemi ile Cumhuriyet dönemi başlıkları altında değerlendirmek gerektiğini ifade etmektedir (Şirin, 2007b: 52). Şirin, yazılı Türk çocuk edebiyatının çeviriyle başladığının ortak kabullerden biri olduğunu belirterek, Tanzimat dönemi edebiyatının (1860-1896) başlı başına çeviriye dayalı bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. I. ve II. Meşrutiyet dönemi ise çocuk klasiklerinin çeviri ve uyarlamaları yanında, manzum şiirlerin yazılmaya başladığı evrenin de başlangıcını oluşturmaktadır (Şirin, 2007b: 56).

Şirin, Türk çocuk edebiyatının gelişimini ülkemizdeki çocukluk anlayışındaki değişim göz önüne almadan incelemenin doğru olmayacağını belirterek, şu görüşlere yer vermektedir:

“Çocuk modernleşmemizi iki ana dönem hâlinde değerlendirebiliriz: Osmanlı Dönemi Çocuk Modernleşmesi ve Cumhuriyet Dönemi Çocuk

Modernleşmesi. 1. Osmanlı Dönemi Çocuk Modernleşmesini de iki döneme ayırabiliriz. Tanzimat Dönemi ve II. Meşrutiyet Dönemi. Tanzimat Dönemi'nde çocuk edebiyatı alanında modernleşme eğilimleri çocuk kitaplarının çevirisi ile başlar. Jules Verne'nin kitapları, Jonathan Swift'in *Gülliver*'i, Daniel Defoe'nin *Robinson Cruseou* kitabı ve La Fontaine'in fablleri en çok çevrilen kitaplardır. Bu dönemde Türkçe'ye çevrilen kitaplar çocuk modernleşmesinin âdeta itici gücü olmuştur. Tanzimat Dönemi'nde yayımlanan 20'nin üzerinde çocuk dergisinin modern Batı çocuk kültürüne sürekli vurgu yapması, çocuğun farkına varılmasına önemli katkılar sağlamıştır. Kayserili Doktor Rüşdi'nin yazdığı ilk çocuk kitabı Nuhbet-ül Etfal (1858) de bu dönemde yayımlanır. Bu dönemin ilginç özelliklerinden biri de Nabi'nin Hayriye, Sümbülzade Vehbi'nin Lütfiye-i Vehbi'si ve pendnameler dahil terbiye amaçlı yazılan kitapların ve bütün masalların çocuk edebiyatı olarak adlandırılmasıdır. Osmanlı Dönemi'nde okuru çocuk olan kitapların yazıldığı ikinci evre II. Meşrutiyet Dönemi'dir. Bu evrede, Batı'daki pedagojik devrime paralel bir süreç izlenerek eğiticilik misyonu ağır basan kitaplar yazılmaya başlanır. 1910'lardan itibaren ilköğretimin kurumsallaşma eğilimi göstermesi ise çocuk modernleşmesi açısından yeni bir dönüm noktasıdır" (Şirin, 2006c: 163).

Şirin, çocuklar için edebiyat yapmak amacıyla yola çıkanların Batı'da gelişen çocuk edebiyatını taklit etmeleri nedeniyle özgün eserlerin ortaya çıkmasının mümkün olmadığını belirtmektedir (Şirin, 1987a: 299). 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan *modernleşme ve yenileşme* hareketleri, çocuğu yetişkinden ayrı bir varlık kabul etme anlayışının doğmasına zemin hazırlamıştır. Kültürümüzde çocuğun yazılı edebiyata girmesinin ise okuryazarlığı kazanması ve toplumda birey durumuna gelmesiyle başlamıştır. Osmanlı toplumunda değişim ve yeniliklere açılımın öncüsü olan eğitimciler, Tanzimat döneminde olduğu gibi I. ve II. Meşrutiyet dönemlerinde de çocuk edebiyatına siyasi söylemleri yansıtmaktan geri durmamışlardır. Aynı yaklaşım, manzume geleneğiyle Cumhuriyet döneminde de sürmüştür. Çocuk edebiyatı, bu ilk oluşum evresinde bir yandan Batı modernleşmesinin araç ve zemini, öte yandan yerel bir modernleşme enstrümanı olarak iki yönlü kullanılmıştır (Şirin, 2007b: 51).

4.1.10.11.2. Cumhuriyet dönemi Türk çocuk edebiyatı

Mustafa Ruhi Şirin, Cumhuriyet'in ilanından sonra gelişen Türk çocuk edebiyatını üç ana evrede incelemeyi uygun bulmaktadır:

“a. 1970'lere kadar çocuk üzerine manzume, hikâye, roman, masal ve piyeslerin yazıldığı didaktik anlayışın egemenliğini sürdürdüğü eğitim ağırlıklı çocuk edebiyatı evresi. 1923 sonrası şiir, 1930'dan itibaren roman türünde yazılan çocuk kitapları Cumhuriyet dönemi çocuk modernleşmesi tasarımına

öncelik veren içerikte kitaplardır. Buyurgan, otoriter, dogmatik, tektipleştirici ve kalıplı öğretileri merkeze alan bu anlayış hâlâ sürmektedir. Bu evrede en önemli atılımı, Türk çocuk şiirinin kurucu adı Fazıl Hüsni Dağlarca gerçekleştirir (Açıl Susam Açıl, 1967). Ülkü Tamer, Virgülün Başından Geçenler'i 1965'te yayımlandığı hâlde, kitabı çocuk kitabı ve çocuk şiiri olarak düşünmediğini ve hiç çocuk şiiri yazmadığını belirtir.

b. İki, 1970'ten 1980'lerin ortalarına kadar süren, değişen dünya görüşü savunucularının güdümlü, ideolojik, kurtarıcı ve sosyal içerikte çocuk kitabı yazmaya yöneldiği ve kalıcı çok az sayıda kitabın geride kaldığı politik söylem ağırlıklı çocuk edebiyatı evresi.

c. Üç, çocuk gerçekliğine dayalı, poetik kalabilmeyi önceleyen ve çocuğa göre örneklerin yazılmaya başladığı 1980 sonrası yenilikçi çocuk edebiyatı evresi" (Şirin, 2007b: 52-53).

Şirin, 1960 sonrası çocuk yayınlarının tirajlarında artış gözlenirse de çocuk edebiyatımıza başlangıçtan itibaren egemen olan çeviri yayınların etkisinin devam ettiğini belirtir. Dinî içerikli çocuk yayınlarının gündeme gelmesi için ise 1975'leri beklemek gerekecektir (Şirin, 2006c: 164). Mustafa Ruhi Şirin, çocuğun bir özne olarak kabul edilerek öznenin edebiyatına yönelişin ancak 1980 sonrası kendinden söz ettirmeye başladığını vurgulamaktadır. Dünyadaki çocuk hakları hareketinin çocuğun medeni, sosyal, kültürel ve ekonomik haklarının gündeme gelmesinde etkili olduğunu vurgulayan Şirin'e göre bilişim teknolojilerinin hazırladığı iletişim ortamı, egemen çocuk anlayışlarını da etkilemiştir. Şirin, Türk çocuk edebiyatında çocuk özneye yönelik çalışmaların 1990 sonrası belirginleşmeye başladığını ileri sürerek, çocuk edebiyatının çitasının yükselmesinde çocuk yazarlarının ve çocuk kitabı çizerlerinin payının büyük olduğunu savunmaktadır. Bu dönemde çocuğu özne hâline getirme eğilimlerine paralel olarak çocuk yayınları nitelik sıçraması yapmıştır (Şirin, 2006c: 164-165).

Şirin, Türk çocuk ve gençlik edebiyatında kültürel gerçekliğimizden uzak kitapların özellikle 1990 sonrası ortaya çıkmaya başladığını iddia etmektedir. Bu eserler, yerli ve resimli çocuk kitapları olmalarına karşın, Türkçe yazılmaları dışında, kültürel arka planları soyut bir düzlemde kurgulanmıştır. Şirin, kahramanların adının değiştirildiği takdirde, bu tür kitapları bir kültürle ilişkilendirmenin de mümkün olduğunu vurgulamaktadır. Bu yerli kültürel boyut eksikliğinde televizyon ve iletişim toplumunda pompalanan sanal dünya gerçeğinin de payı büyüktür. Şirin, bu ithal ve özentiyeye dayalı göçebe çocuk edebiyatı yaklaşımını çocuk edebiyatımızın yeni sarmallarından birisi olarak değerlendirmektedir (Şirin, 2007b: 60).

Mustafa Ruhi Şirin, yerli çocuk edebiyatımızın, dünya çocuk edebiyatına öykünen bir eğilim içinde kaldığı için henüz kendi yolunu açamadığını iddia etmektedir. Bunun sonucunda da kültürel arka planı, değerleri, tipleri ile çocuk gerçekliğimize yaslanan yerel bir çocuk edebiyatı geleneğinin oluşamamıştır. Bu nedenle çocuk edebiyatımız kendine özgü yerel bir temele dayanmadığı gibi, dünyaya açılacak bir içeriğe sahip olmadığı için de yerel kalmıştır (Şirin, 2007b: 86).

Şirin, Türk çocuk edebiyatının henüz sistematik bir yapı içinde olmadığını vurgulayarak, Türk çocuk edebiyatının temel sorunlarıyla ilgili şu tespitleri yapmaktadır:

- a. Edebiyat üretiminde ve yayınlanmasında yazar, editör ilişkisi kurulmamıştır.
- b. Edebiyatı okura ulaştırmada yayınevi, kitapçı, kütüphaneci, öğretmen, ana baba ortamı gelişmemiştir.
- c. Çocuk edebiyatı eleştirisi yetkinlikten yoksundur.
- d. Edebiyat bilim ve eğitimbilimcilerin çocuk edebiyatı alanındaki inceleme ve araştırmaları yetersizdir (Şirin, 2007b: 72).

Şirin, kültürümüzün tarihî seyri içinde yaşanmış olan çocuksu şölen yanında çocukluk tarihimizin birikiminde kültürel sembollerin yansıtacağı, çocuklar için gerekli yenilikçi edebiyatı ve yayını çıkarmak gerektiğini savunmaktadır. Bunun da dünyada yapılan uygulamaları da dikkate alarak çocuk edebiyatına yeni bir bakış getirilmesiyle mümkün olacağını ileri sürmektedir. Bunun için her şeyden önce çocuk edebiyatı kültürümüzü öğrenmek gerekecektir. Şirin'e göre 'çocuk bakışı'nın en kuşatıcı yönü olan' sanatçı bakışı'nı, felsefî, psikolojik ve pedagojik bakışın önünde tutarak önce iyi bir edebiyat sonra iyi bir yayın oluşturmanın bilincine ulaşmak da bu anlamda öncelik taşımaktadır. Şirin, yenilikçi bakışla kaynakların yorumunun bu çalışmaların ufuk çizgisi olduğunu belirterek, geleneğin çağları aşan gücünü fark edecek büyük sanatkârın çocuğa uyanmasını sağlamanın dünya ölçüsünde esere kavuşmamız için şart olduğuna inanmaktadır (Şirin, 1998b: 31).

Mustafa Ruhi Şirin, Türk çocuk edebiyatının gelişmesini iki yönlü sürdürmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunlardan öncelikli olanı, kaynaklardan yararlanarak (*masal, efsane, destan, halk edebiyatı ürünleri*) modern bir çocuk edebiyatı

oluşturulmasına yönelik olmalıdır. İkincisi ise, çocukluğu bilen yazar ve sanatkârların yeni çocukluğun edebiyatına yönelmesi ile gerçekleşebilecek modern çocuk edebiyatı eserlerine yönelmektir (Şirin, 2007a: 84).

Türk çocuk edebiyatının gelişmesinde çevirinin rolüne özel bir önem veren Mustafa Ruhi Şirin, yazılı Türk çocuk edebiyatının çeviri etkisinde bir edebiyat olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle geleneksel çocukluğun modernleşme eğilimlerini Meşrutiyet ve Tanzimat dönemleri ile başlı başına çocuk modernleşmesi sayılan Cumhuriyet dönemi içinde ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir. Çocuk edebiyatı ile çocuk modernleşmesi arasındaki ilişki iç içe ve yan yana bir ilişkidir ve ülkemizde çocuk edebiyatı tam anlamıyla bir modernleşme tasarımı olarak kullanılmıştır. Çocuk modernleşmesinin olduğu gibi, yazılı çocuk edebiyatımızın da merkez üssü Batı'dır (Şirin, 2007b: 53).

Şirin, çeviri çocuk edebiyatının, özellikle 1928'den sonra etkin bir modernleşme çabası için kullanıldığını belirterek; çeviri, uyarlama, kısaltma ve hazırlama biçiminde yayımlanan dünya çocuk kitabı örneklerinde çevirinin, başlı başına bir sarmala dönüştüğünü iddia etmektedir. Çeviri çocuk edebiyatı, bir yandan çocuk bakışına ve çocuk gerçekliğine dayalı anti otoriter edebiyat örneklerinin çevrilmesine engelleyici etki yaparken, öte yandan, yerli çocuk edebiyatı geleneği üzerindeki baskısını da sürdürmektedir (Şirin, 2007b: 79).

4.1.10.12. Çocuk edebiyatında öncü isimler ve önemli eserler

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatında dikkat çekici çalışmalar yapmış isimler ve çocuk edebiyatı verimleri içinde önemli yere sahip eserlere dikkat çekmiştir. Bu bölümde, Şirin'in bu konudaki görüşlerine yer verilecektir.

4.1.10.12.1. Dünya çocuk edebiyatında öncü isimler ve önemli eserler

Mustafa Ruhi Şirin, Batı kaynaklı bir tür olan çocuk edebiyatında öncü isimler olarak La Fontaine ve A. De St. Exupéry'i görürken, önemli eserler olarak da Küçük Pren's'e dikkat çekmektedir.

4.1.10.12.1.1. La Fontaine

La Fontaine, her ne kadar eserlerini doğrudan çocuklar için kaleme almamış olsa da çocuk edebiyatının en önemli isimlerinden biri hâline gelmiştir. Mustafa Ruhi Şirin, çocuklar tarafından zevkle okunan fabllarının dilimize birçok çevirisi yapılan La Fontaine’i önemli bulmaktadır.

Şirin, La Fontaine’in, masal edebiyatının usta yazıcılarından biri olduğunu belirterek, masallara getirdiği yeniliğin, şiirsel anlatım olduğunu vurgulamaktadır. La Fontaine’in en bilinen özelliği fablleri manzum olarak yazmasıdır. La Fontaine bu alanda ilk değildir ancak en çok okunan ve tanınanıdır. Şirin, La Fontaine’i dünyanın hayvan masallarını dilinde kanatlandıran, bir masal anlatıcısı olmaktan çok, bir masal yazıcısı olarak görmektedir (Şirin, 2007c: 127-128).

Mustafa Ruhi Şirin, La Fontaine hakkında şunları söylemektedir:

“La Fontaine, Fransa’da bir intikal şairi olarak tanınır. Gelenekçi bir şiir anlayışını benimser. Rönesans atılımı yanında haz derecesinde bir Epikürçülük, sanatçı kişiliğini etkileyen unsurların başında gelir. Güzellik duygusuna, klasiklerin inceliğine, anlatımdaki ince zevklere aşina bir sanatçı portresi. Masallarını yazmaya başladığı 1668 yılında kırk yedi yaşındadır La Fontaine. Masalları yazmaya başlaması ile yeni bir La Fontaine doğar. Hayvanlara ait pitoresk tasvirler ve peyzaj taslakları ile masallarını süslemekten kaçınmaz. Mecazı öne çıkarır. Masallara getirdiği en önemli yenilik ise lirizm. Lirizm ile masallar dar kalıplardan çıkıyor, genişliyor, taklit edilse bile aşılabilen orijinal bir yol boyunca ilerliyor. Öyle bir yol ki, kendinden sonra gelen hiçbir güçlü şair bu yoldan geçmeye cesaret edemiyor. La Fontaine, bir masal ne kadar güler yüzle anlatılırsa o kadar iyidir, görüşünü benimser” (Şirin, 2007c: 132).

Şirin, La Fontaine’in masallarındaki bir başka yenilik olarak masalların, masal-şiir bir siyasetname hüviyetinde olmasını göstermektedir. La Fontaine; “çağına, çağının yargılarına, masallara yüklediği felsefesi ile tanıklık etmek istemiştir. Bu yönüyle de masalların üzerinde durulması gerekmektedir. Bu, La Fontaine’i anlamak için önemli bir çıkış noktası olabilir” (Şirin, 2007c: 134). Şirin, La Fontaine’i akıl hocası olarak görmenin yanlış olacağına dikkat çekerek, La Fontaine’in kestirme yollardan ama ayrıntıları hissettirerek kahramanlarını insana sunduğuna dikkat çeker (Şirin, 2007c: 135).

4.1.10.12.1.2. Antoine de Saint-Exupéry ve Küçük Prens

Mustafa Ruhi Şirin, mesleği pilotluk olan Exupéry'nin önemli bir isim olduğuna inanmaktadır. Şirin, Exupéry'nin, hakiki çocuk yazarı olduğunu belirterek, poetik bir dil kullanmasına karşın çocukların safında durmayı bilmesinin nedeninin, çocuklara güvenmesi ve yetişkinlerden önce çocukların kendisini anlayacağını bilmesi olduğunu vurgulamaktadır. Şirin'e göre Exupéry, kendi saf duruşunun çocuklarda da var olduğunun bilincindedir. Şirin'e göre Exupéry'nin Küçük Prens'i çocukluk arkadaşı Leon Werth'in çocukluğuna adanmasının asıl nedeni de budur (Şirin, 2007b: 25).

Şirin, Küçük Prens'i yalnızca çocukların okumadığını, içindeki çocuğu yaşatmayı başarmış yetişkinlerin de Küçük Prens'i severek okuduğunu belirtmektedir. Yenilikçi çocuk edebiyatının odağına Küçük Prens'i alarak iyi çocuk edebiyatının alanını genişletmek mümkün olabilecektir. Bu kitabın sınırları aşan kitap olma özelliğinde çocuk edebiyatının bütün duyarlıkları gizlidir. Şirin, Küçük Prens'i çocukluğa adanmış bir kitap, bir anayasa, bir kılavuz olarak görmektedir. "Küçük Prens, çocuksu şölenin en görkemli klasiğidir" (Şirin, 1998b: 99).

Mustafa Ruhi Şirin, Küçük Prens'in çocukluğa adanmış bir mektup olduğunu (Şirin, 1998b: 101) vurgulayarak şu görüşleri savunmaktadır:

"Küçük Prens, çocuklar için yazılmadığı gibi, poetik bir dilin egemen olduğu masalsı ve fantastik bir romandır. Yazar, kitabı ithaf edeceği Leon Werth'in, yani bu koca adamın, çocuklar için yazılmış kitapları bile anlayacağını niçin açıklamak istemiş olabilir? Burada yazarın yüzleşmemizi istediği nokta, eseri ile kendisi arasındaki gizli sözleşmedir. Hiçbir büyük yazar, eseri ile arasındaki sözleşmeyi -anlama ilişkin katmanları- açıklamak istemez. Zaten bu anlamı kavramanın tam olarak mümkün olamayacağını da bilir. Küçük Prens, altı yaşında resimler çizen Exupéry'nin kendisinden başka biri değildir" (Şirin, 2007b: 24-25).

4.1.10.12.2. Türk çocuk edebiyatında öncü isimler

Mustafa Ruhi Şirin, Türk çocuk edebiyatında önemli bulduğu isimlere çeşitli eserlerinde farklı özellikleriyle yer vermektedir.

4.1.10.12.2.1. Kemalettin Tuğcu

Kemalettin Tuğcu (1902-1999), Türk çocuk edebiyatında en çok tartışılan isimlerdendir. Mustafa Ruhi Şirin, Kemalettin Tuğcu'yu tüm tartışmalara rağmen önemli bir yazar olarak nitelendirmektedir.

Şirin, Kemalettin Tuğcu'yu çocuklarımızın çok sevdiğini belirterek, bunun nedenini Tuğcu'nun içindeki çocuğun sevgi dolu dünyasından hiç ayrılmaması olarak görmektedir. Şirin'e göre Tuğcu, "hayatı huzura ayarlayan modern zamanların yürekli masalcısı"dır (Şirin, 2006b: 185-186). Bu kadar çok okunmasının temel nedeni çok sade ve anlaşılır bir dille yazmasıdır. Kemalettin Tuğcu, hep çocukların safındadır ve ülkemizde en çok okunan çocuk yazarıdır. (Şirin, 2006b: 187).

Şirin, Türkiye'nin yarım yüzyıl boyunca Kemalettin Tuğcu'yu okuduğunu (Şirin, 1998b: 95) belirterek, Tuğcu'nun 1940'lı yılların ortalarından itibaren yazmaya başladığı çocuk kitaplarının, aslında Türkiye'nin çocuk fotoğrafına melodram havasının biraz abartılı karışımından ibaret olduğunu vurgulamaktadır. "Tuğcu'nun yazdıklarının yalnızca bu nedenle okunduğunu söylemek ise haksızlık olur. Kolay okunabilen metinler, iyi ayarlanmış kurgular, merak, kahramanla özdeşleşme Tuğcu'nun yazarlık biçimini belirlemede ipuçları sayılabilir" (Şirin, 1998b: 97).

4.1.10.12.2.2. Cahit Zarifoğlu

Cahit Zarifoğlu (1940-1987), Mustafa Ruhi Şirin'in gayret ve teşvikleri ile çocuklara yönelik eserler kaleme almış, modern Türk şiirinde dinî-mistik duyusun önemli isimlerinden biridir.

Mustafa Ruhi Şirin, Zarifoğlu'nun çocuk yazarlığının işaret parmağı havada bir yazarlıktan uzak olduğu tespitini yapmaktadır. Şirin'e göre Zarifoğlu, çocukta kendini hem açıklamakta hem de gerçekleştirilmektedir (Şirin, 2006a: 212). Şirin, modern Türk şiirinin önemli bir şairi olan Cahit Zarifoğlu'nun yirmi yıl öncesinde çocuğa yönelişinin hak ettiği ilgiyi görmediğini belirterek (Şirin, 2006a: 216), "masalların sembol dünyası ile Zarifoğlu'nun şiirinin benzeşme hâlinde olduğu" tespitini yapmaktadır (Şirin, 1998b: 107).

Şirin, Zarifoğlu'nun şiirlerinde kullandığı sezgi yönteminin çocuk kitaplarına da yansıdığını belirterek, bilinçaltındaki bağlantıların gerçek hayatta yaşanmış olaylarla

çakışınca, fantezi ile olağanüstünün, gerçeklerle hayallerin bir arada sihirli bir dünyanın kapılarını araladıklarını ifade etmektedir (Şirin, 1998b: 109). “Cahit Zarifoğlu’nun çocuk kitaplarının okurları, çocuk edebiyatını yaş gruplarına göre tasnif eden anlayışa uymayan, ‘kendine özgü’, her kuşaktan insana hitap eden okurlardan oluşmaktadır. Çocuksu şiirleri dâhil bu genelleme yapılabilir” (Şirin, 1998b: 107).

Mustafa Ruhi Şirin, Zarifoğlu’nun çocuk kitaplarını yazma sürecinde içindeki çocukla çocukluğuna geri dönerek yeniden çocukluğunu yaşamak istediğini belirtmektedir. Zarifoğlu içindeki çocuk için yazdığından, yazdıklarını çocuklar ve yetişkinler de okuyabilmiştir (Şirin, 1998b: 114). Şirin, Zarifoğlu’nun masal unsurlarını kullandığı hâlde, çoğu zaman hikâye ve romana yaklaştığını belirterek, biçim endişesinden ziyade *olaya* ağırlık verdiği tespitini yapmaktadır. Zarifoğlu’nun kullandığı dil bir yazma ve biçim anlayışını da beraberinde getirmektedir. Bu yönüyle Zarifoğlu’nun masalları klasik masaldan daha farklı bir düzlemde belirlemektedir (Şirin, 1988a: 148).

Şirin’e göre Zarifoğlu, çocuklar için yazmanın ayrı bir eda gerektirdiğini kabul etmemekle beraber yine de bir ayrımın gerekli olduğunu belirtir (Şirin, 1998b: 106).

Mustafa Ruhi Şirin, Cahit Zarifoğlu’nun şiiri hakkında şu fikirlere sahiptir:

“Kendine göre bir iç dokusu var şiirin. Bir iç ürpertiyle, hayretle başlayan şiiri metafizik ürpertiyle tasavvufa yönelmiş. Ötelerden gelen bir ilham coşkusu. Bu coşku, onu önce kendisiyle hesaplaşmaya götürüyor, sonra topluma bir kapı aralıyor. Hemen bütün şiirlerinde kullandığı içe açılma, iç sezgileri yansıtmaya yöntemi onu ruhun özüne doğru hareketle yöneltir. Dış dünyaya da hep bu içten bakışla yaklaşır; dış dünyayı hikâye ederken de bu iç oluşuma yaslanır. Düşüncüyü saklar, kolay kolay kendini ele vermekten yana değildir. Kendi ada’ında ve kendi fildişi kulesinde serazad bir tutumla gerçekleri mücerrede yaklaştırma çabası içinde görünür. Yalnızlıklarına acıyı yüklerken bir yandan da tereddüt içindedir” (Şirin, 1998b: 123).

Mustafa Ruhi Şirin’e göre Cahit Zarifoğlu, ne çocukluğun edebiyatını yapmıştır, ne de çocukluğa özlem duymuştur. Çocukça bakışı, çocuk kalbinin duyarlılığını yakalayarak kendi edebiyatını kurmakla kalmamış, çocuğun dünyasını eserlerinin altyapısı olarak kullanmıştır (Şirin, 1988a: 146).

Şirin, Zarifoğlu’nun eserlerinde zaman zaman görülen ideolojik tavrı eleştirerek, Ağaç Okul isimli kitabın, Afganistan çocuklarına şiirler kitabı olduğunu ve bağırın şiirler niteliği taşıdığını vurgulamaktadır. Şirin, bu kitabın bu nedenle politik çocuk

kitabı olduğunu belirterek, kitapta poetik endişenin zayıf kaldığını söylemin ön plana çıktığını ifade etmektedir (Şirin, 2006a: 217).

4.1.10.12.2.3. Diğer isimler

Mustafa Ruhi Şirin'in eserlerinde yer verdiği Türk çocuk edebiyatında anılması gereken diğer isimler ise, Asaf Hâlet Çelebi, Barış Manço, Fazıl Hüsni Dağlarca, Behçet Necatigil, Hasan Aycın, Kâzım Karabekir, Mevlana İdris Zengin ve Sezai Karakoç'tur.

Asaf Hâlet Çelebi (1907-1958), Şirin'in çocuklara yönelik kaleme aldığı eserlerinde de yararlandığı Türk şiirinin önemli isimlerinden birisidir. Şirin, Asaf Hâlet'i, "şiirimizde çocukluğu hatıralarla yeniden hülyalı ve romantik bir çocukluğa dönüştüren şair" olarak nitelendirmektedir (Şirin, 2011f: 12).

Barış Manço (1943-1999), özellikle görsel medyada çocuklar için sevimli bir yüzü temsil eden, ülkemizin önemli sanatçılarından birisidir. Şirin, Manço'yu "çocukluğun simgeleşen zaferi olmayı, çocuk yüzlü devrimleri şarkılarıyla gerçekleştirmeyi başaran bir isim" olarak görmektedir (Şirin, 2006e: 110).

Mustafa Ruhi Şirin'in önem verdiği bir diğer isim de Fazıl Hüsni Dağlarca (1914-2008)'dir. Şirin, Dağlarca'nın Türk şiirinde çocuğun gövdesini yurt edinen ilk şair olarak görmektedir. Bu ölçekte ikinci bir şairimizin de olmadığını belirterek, Dağlarca şiirinde çocuğun aynı zamanda başat imge olduğunu vurgulamaktadır (Şirin, 2011f: 12).

Şirin, Behçet Necatigil (1919-1979)'in *Üç Turunçlar, Kuş, Hülyaların Şiiri, Ali Cengiz Oyunu* gibi yüze yakın şiirinin kaynağının masallarımız olduğunu vurgulayarak, Behçet Necatigil'in şiire masalsi sesi, havayı ve söyleyişi katmayı başardığını belirtmektedir. Bu anlamda ve bu ölçüde klasik masaldan yararlanmanın edebiyatımızda bir ilk olduğunu ileri sürerek, Necatigil'in yaklaşımının, yola çıkacaklara masaldan yararlanma yolunu sezdiren bir kılavuz olduğunu ifade etmektedir (Şirin, 2007c: 69).

Ülkemizin önemli çocuk çizerlerinden olan Hasan Aycın (1955-...), Şirin'in önem verdiği sanatçılardandır. Şirin, Aycın'ı "çizgi ile düşünen adam" olarak nitelemektedir. Aycın'ın, düşünen ve hayata iyi bakan, karamsarlığı uzaklaştıran biri olduğunu vurgulamaktadır (Şirin, 2006e: 52).

İstiklâl Savaşımızın önemli komutanlarından olan Kâzım Karabekir (1882-1948), sadece askerlik yönüyle değil, çocuklara yönelik açtığı okullar ve kaleme aldığı eserler ile de dikkat çeken bir isimdir. Şirin, Kâzım Karabekir Paşa'nın 'Şarklı İbret' adlı eserini çok ilginç bulduğunu belirtmektedir. Karabekir'in Şark Cephesi'nde çocuklar için oyunlar yazdığına dikkat çekerek, sanat ve oyunla çocuk eğitime eğilmesinin de dönemi açısından önemli bir yenilik olduğuna vurgu yapmaktadır. Savaşlarda hayatlarını kaybeden şehitlerin çocukları ile yakından ilgilenen Karabekir'in; bir idâdi mektebi, Ana Yurdu adıyla bir yuva, sanat ocakları, sanat ve zanaat kursları açtırarak şehit yavrularına babalık ettiğini anlatmakta ve Karabekir'i saygıyla anmaktadır (Şirin, 2006e: 44).

Şirin, Mevlâna İdris [Zengin] (1966-...)’i “içimdeki çocuğun yazarı” olarak nitelendirmektedir. Şirin’e göre Zengin, modern Türk çocuk kitabı yazarlığını hak etmiş en duyarlı yazardır. Zengin’in en büyük şansı, yeni çocukluğun buluşacağı edebiyatı genç yaşta fark etmesidir (Şirin, 2006e: 48).

Mustafa Ruhi Şirin, Sezai Karakoç (1933-...)’u Türk şiirinde çocuğa bağlı başına bir diriliş nesnesi olarak vurgu yapan şair olarak görmektedir. Şirin, Karakoç’ta medeniyet, doğum, hayat, anne, ölüm çizgisi ve umut olduğuna dikkat çekmektedir (Şirin, 2011f: 13).

4.2. Mustafa Ruhi Şirin’in Eserlerinde Metinlerarası Unsurlar

Her metin, bir başka metinden hareketle kaleme alınır. Bu, kimi zaman daha önce yazılmış bir metinden doğrudan alıntı yapmak şeklinde gerçekleşir, kimi zamansa başka sanatçıların ele aldığı konuları tekrar işleyerek yapılır. Yazılan her metinde başka metinlerden izler bulunması metinlerarasılık olarak isimlendirilmektedir. 1960’lı yılların sonlarından başlayarak her yazınsal çözümlemenin zorunlu bir aşaması olarak görülen metinlerarasılık, kabaca iki ya da daha çok metin arasında alışveriş, bir tür konuşma ya da söyleşim biçimi olarak anlaşılmalıdır (Aktulum, 2007: 17). Aktulum, metinlerarasılık kavramına şöyle yaklaşır: “Metinlerarasında, her metnin kendinden önce yazılmış öteki metinlerin alanında yer aldığı, hiçbir metnin eski metinlerden tümüyle bağımsız olamayacağı düşüncesi öne çıkar” (Aktulum, 2007: 18).

Mustafa Ruhi Şirin’in eserlerinde de metinlerarası unsurlara rastlamak mümkündür. Şirin, kimi zaman bir başka şaire ait bir mısrayı olduğu gibi şiirine alır,

kimi zaman bilinen Nasreddin Hoca fıkralarını yeniden kaleme alır, kimi zaman da Keloğlan masallarını şiirsel bir yaklaşımla yeniden yazar.

4.2.1. Masal kahramanları/unsurları

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının en önemli kaynaklarından olan masallardan ve mitolojiden alınan unsurları ve kahramanları sıkça kullanır. Anka, Şehrazat, Alaaddin, Kafdağı, dev gibi en çok kullandığı masal kahramanlarını ve unsurlarını ise Binbir Gece Masalları'ndan almıştır.

4.2.1.1. Anka

Anka, Kafdağında yaşadığı varsayılan, tüyleri renkli, yüzü insana benzer, asla yere konmayıp daima yükseklerde uçan ve kendisinde her kuştan bir alamet bulunduran, adı var kendi yok bir kuştur (Pala, 1995: 38). Anka, Şirin'in kuş ve masal temalı şiirlerinde sıklıkla geçer:

“Anka'nın sırtından inmez
Yeryüzünü hiç beğenmez
Masal çocuk masal çocuk” (Masal Çocuk, YSA: 18)

Bir diğer şiirinde ise Mustafa Ruhi Şirin, Anka'nın masalsı yönüne vurgu yapar:
“Uçuşan küllerinden
Bir Anka daha doğar
Onun da yüreğinde
Annesinin düşü var” (Kafdağı'nın Kuşu, YSA: 24)

Şirin, Anka kuşunun yanıp öldükten sonra küllerinden yeniden doğma özelliğine vurgu yapar:

“Kuşlarını uçurduktan sonra gagamla sana dokunur dokunmaz yanmaya başlarsın. Baharda küllerinden bir fidan çıkar. Böylece Anka gibi yeniden doğmuş olursun.” (Kuş Ağacı, GSK: 32)

4.2.1.2. Şehrazat

Şehrazat, Binbir Gece Masalları'nın hem kahramanı hem de anlatıcısıdır. Evlendiği hükümdar Şehriyar tarafından öldürülmekten kurtulmak için masal anlatmaya başlar. Bu masal anlatma serüveni bin bir gece sürer. Şirin, Şehrazat'a şiirlerinde daha çok geçmişe özlem ve Doğu-Batı çatışması temaları etrafında yer verir:

“Kuşları uçuran meleğin kardeşiyim

ilk öğrencin ben olacağım Şehrazat” (Binbir Gecelik Şiir, YSA: 191)

Kosova'da hayatını kaybeden çocuklara karşı Batılı ülkelerin sessiz kalmasını eleştiren Şirin, acısını Şehrazat'a seslenerek anlatır:

“Hangi mahşerden sonraya sakladın binikinci masalını?

Kosova'ya döndüğüm gün şarkılarımla adını anmamı

istersen biraz

Anlat masalını ey Doğu'nun kızı Şehrazat!” (Doğu'nun Kızı Şehrazat, ÇHÇ: 131)

“Şehrazat, iki ağaç arasında dört ucundan asılan halının ortasında bin ikinci masalını anlatmaya hazır.” (Beyaz Oyun Ağacı, GMÇK: 16)

4.2.1.3. Alaaddin

Sihirli lambasıyla tanınan Alaaddin, Binbir Gece Masalları'nın önemli kahramanlarından biridir. Şirin, Aladdin'e yine bir masal unsuruyla yer verir:

“ve şimdi her yerde Alaaddin

ağlamakta kırk kanatlı küheylanla” (Bin İkinci Masal, YSA: 192)

Sihirli lambasından çıkan cinin dileklerini gerçekleştirmesiyle tanınan Alaaddin'e Şirin, eserlerinde yer verir:

“Tam altında Alaaddin.” (Beyaz Oyun Ağacı, GMÇK: 15)

4.2.1.4. Kafdağı

Kafdağı, Dünya'nın etrafını çevrelediğine ve aşılmasının imkânsızlığına inanılan dağlar zinciridir. Efsaneye göre Ye'cûc ile Me'cûc, Anka, cinler, şeytanlar bu dağın arkasındadır (Pala, 1995, :301). Şirin, Kafdağı'ndan daha çok masal temalı şiirlerinde yararlanır:

“Alev perdeli evlerde
Sihirli lambalar sarı
Uçurur Kafdağı anne
Küçücük kırk anahtarı” (Kuş Ülkesi, YSA: 105)
Mustafa Ruhi Şirin, Kafdağı'nı kendi gözünden tanımlar:
“Kuş resimlerinden
Bir adadır Kafdağı
Kuşlar anlatır
En eski masalları” (Her Kuş Eski Bir Masaldır, YSA: 121)

Masallarda uzaklık ifade etmesi kadar, sınav unsuru olarak da yer alan Kafdağı, Şirin'in eserlerinde bir masal mekânı olarak yer alır:

“İstesek en uzak dağa, Kafdağı'na bile konardı.” (Kırk Birinci Gün, MRGÇ: 12)

4.2.1.5. Dev

Mustafa Ruhi Şirin, şiirlerinde, masallarda sıklıkla geçen dev figürüne yer verir:

“Topal bir dev saklar
Işıktan kayıklarımızı
Başımıza konar yıldızlar
Önümüzde arkamızda ırmaklar” (Açıl Susam Açıl, YSA: 55)

Şirin, bir başka şiirinde ise dev figürüne şöyle değinir:

“Çevir tılsımlı yüzüğü
Güneş girsin evimize
Bütün rüyalar renklensin
Selam söyle devimize” (Masalkız, YSA: 60)

4.2.2. Başka şairlerden alıntı unsurlar

Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde başka şairlerden aldığı mısralara ve cümlelere yer verir. Şirin'in eserlerinde yer alan ve metinlerarasılık kapsamında değerlendirilebilecek bir başka nokta da Şirin'in bazı yazar ve şairlere göndermeler yapmasıdır. Mustafa Ruhi Şirin, sahip olduğu kültür ve yararlandığı farklı kaynaklardan dolayı zaman zaman eserlerinde farklı yazarlardan alıntı cümleler/mısralar kullanır.

4.2.2.1. Cahit Zarifoğlu

Cahit Zarifoğlu (1940-1987), daha çok şairliğiyle tanınsa da çocuklar için kaleme aldığı eserleriyle de dikkat çeken bir isimdir. Zarifoğlu, Mustafa Ruhi Şirin'in TRT'de görev yaptığı dönemde mesai arkadaşı da olmuştur. Mustafa Ruhi Şirin, Cahit Zarifoğlu'nun *Açlık Türküsü* şiirinden bir mısrayı alır:

“Küçük dedeme göre
Çocuk, sesi tanır
Bakıştan anlar
Bilir kime
Güven duyulacağını
Şair arkadaşı da
Harika bir adam
Çocuklar havadan anlar
Diyor fakat görseler de
Duysalar da peki niçin
Büyükler hâlâ
Anlayamıyor”
Çocukları?” (Çocukların Anlamadığı, ÇHŞK: 87,88)

4.2.2.2. Fazıl Hüsnü Dağlarca

Fazıl Hüsnü Dağlarca (1914-2008) Türk çocuk şiirinin en önemli isimlerinden birisidir. Şirin, Dağlarca'nın *Eşitliğimiz* adlı şiirinden iki mısrayı alır:

“Ben hep

Çocuklara oy verdim
 Okuma yazma bildiği halde
 Yaşı küçük diye
 Oy veremiyor çocuklar?
 Okuma yazma bilmeyen
 Yaşı büyükler
 Koşuyor sandık başına
 Bunun anlamı açık
Büyük insanın hakkı büyük
Küçük insanın hakkı küçük” (Çocuklar Kime Oy Versin? ÇGR: 61)

4.2.2.3. İsmet Özel

İsmet Özel (1944-....), çağdaş Türk şiirinin önce toplumcu gerçekçi daha sonra İslamcı çizgide yer almış önde gelen isimlerinden biridir. Şirin, Özel’in *Celladına Gülümserken* adlı şiirine gönderme yapar:

“Sevmeyi öğretecek celladına gülümseyerek” (Zambak Çocukların Şiiri, YS: 211)

4.2.2.4. Asaf Hâlet Çelebi

Asaf Hâlet Çelebi (1907-1958), Türk şiirinde modern gelenekçi tavrın temsilcisi olarak kabul edilmektedir. Şirin, Çelebi’nin Cüneyd adlı şiirinden iki mısrayı aynen alırken, Asaf Hâlet Çelebi’yi de metne dahil eder:

“...Om Mani Padme Hum...Om Mani Padme Hum... Om Mani Padme Hum...
 Hiç susmuyorum. Ve Asaf Hâlet bana bakarak “Cüneyd” şiirinin son iki mısramı okuyor:

Kendi cübbesi altında
Cüneyd yok oldu.

Asaf Hâlet de hayal perdede kayboldu.” (Fotoğrafımı Çeken Kim?, ÇYY: 142)

Şirin, Çelebi’ye ait İbrahim adlı şiirden aldığı mısraları metne dahil eder:

“Çağırıyorum İbrahim’i:

İbrahim
içimdeki putları devir
elindeki baltayla
kırılan putların yerine
yenilerini koyan kim.

Putlarımı kırıyorum.” (Fotoğrafımı Çeken Kim?, ÇYY: 142)

4.2.3. Klasik edebiyat mazmunları

Şirin, klasik edebiyat mazmunlarına da şiirlerinde yer verir. Bu çerçevede klasik edebiyatımızda sıkça işlenen gül-bülbül mazmununa Şirin’in eserlerinde rastlamak mümkündür :

“Sevgili gül nazla yazar
 Öksüz bülbülün adını” (Gül Kuşu, YSA: 99)

4.2.3.1. Yusuf Kısası

İsrailoğulları peygamberlerinden Yakup Peygamberin oğlu olan Yusuf’u büyük kardeşleri kıskandıkları için bir kuyuya atarlar. Babalarına ise Yusuf’u bir kurdun yediğini anlatırlar. Daha sonra geri dönüp Yusuf’u bir kervana köle diye ucuz fiyata satarlar. Yusuf, daha sonra kurtulur ve Mısır’a sultan olur (Pala, 1995: 572). Mustafa Ruhi Şirin, Yusuf’un kuyuya atılması olayına gönderme yapar:

“Bahçenin ortasında kuyu.

Yusuf’u kardeşlerinin attığı kuyu çöldeydi. Çöl yeşerdi farzet. Kuyu aynı kuyu.”
 (Kuş Adamın Rüyası, ÇYY: 147)

4.2.4. Çocuk edebiyatı kahramanları

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının önemli eserlerinin kahramanlarına eserlerinde yer verir. Antonie de Saint-Exupéry’nin *Küçük Prens* adlı eserinin kahramanı olan Küçük Prens, iyiliği ve çocuksu duyarlılığıyla Şirin’in eserlerinde kendine yer bulur:

“Küçük Prens hariç!

Kosova ona da unutturdu gezegenindeki kavanozuyla
çiçeğini örtmeyi” (Doğu’nun Kızı Şehrazat, ÇHC: 130)

Mustafa Ruhi Şirin, çocuklara karşı çok ilgilidir ve başlangıçtan bugüne kadar yazılmış çocuk edebiyatı ürünlerine de hâkimdir. Bu nedenle, çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilebilecek eserlerde yer alan karakterlere eserlerinde sık sık yer verir.

4.2.4.1. Kırmızı Şapkalı Kız

Mustafa Ruhi Şirin, bir Charles Perrault (1628-1703) masalı olan Kırmızı Başlıklı Kız masalının kahramanını masalına dâhil ederek ondan bahseder:

“Kalabalıklaşan çalıların ormanla bitiştigi yerde Kırmızı Şapkalı Kız ormana kaçmaya hazır.” (Beyaz Oyun Ağacı, GMÇK: 16)

4.2.4.2. Külkedisi Sinderella

Charles Perrault’ya ait bir masal olan Külkedisi Sinderella’da, üvey annesi ve kardeşlerinden sürekli eziyet gören Sinderella’nın sabrının sonunda çok güzel bir hayata kavuşması anlatılır. Şirin, Külkedisi Sinderella’yı eserine dâhil ederken onun ocağın önünde devam eden yaşamına vurgu yapar:

“Çalıların arasındaki sönmüş ocağın önünde Külkedisi Sinderella.” (Beyaz Oyun Ağacı, GMÇK: 16)

4.2.4.3. Uyuyan Güzel

Perrault’ya ait Uyuyan Güzel masalının kahramanı olan Uyuyan Güzel’i metne dâhil ederken uyumadığını belirtir:

“Şatonun balkonundaki yatağa uzanmış olan Uyuyan Güzel, uyanık bekliyor.” (Beyaz Oyun Ağacı, GMÇK: 16)

4.2.4.4. Zézé

Vasconcelos'un Şeker Portakalı adlı eserinin kahramanı olan Zézé'ye ve kitaptaki portakal ağacına gönderme yapan Şirin, böylece okuyucuyu o esere yönlendirir:

“Zéze, küçük portakal ağacının önünde” (Beyaz Oyun Ağacı, GMÇK: 15)

4.2.4.5. Küçük Prens

Şirin, çocuk edebiyatının en önemli eserlerinden biri kabul edilen Küçük Prens'in kahramanı olan Küçük Prens'e metinde yer verir:

“Yuvarlak kar topağının üstünde Küçük Prens.” (Beyaz Oyun Ağacı, GMÇK: 15)

4.2.4.6. Haydut Haytazot

Otfried Preussler'in macera türünde kaleme aldığı Haydut Haytazot'un Serüvenleri serisinin kahramanı olan Haydut Haytazot, Şirin'in yazdığı bir metinde elindeki kılıcıyla yer bulur:

“Bir elinde silahı diğer elinde kılıcı, şapkasında upuzun kuş tüyü, çıplak ayaklı Haydut Haytazot çömelmiş oturuyor.” (Beyaz Oyun Ağacı, GMÇK: 16)

4.2.5. Nasreddin Hoca fıkraları

Nasreddin Hoca, Türk milletinin sahip olduğu en önemli değerlerden biridir. Hazırcevaplığı ve muzipliğiyle tanınan Nasreddin Hoca, bir halk bilgesidir. Mustafa Ruhi Şirin'in Dünyaya Gülen Adam adlı eseri, Nasreddin Hoca fıkralarının manzum bir formda yeniden kaleme alınmasıyla oluşur. Şirin, fıkraları manzum olarak yeniden ele alırken aslına sadık kalır. Nasreddin Hoca fıkralarında fıkradan çıkarılması gereken ders net değildir. Şirin, fıkranın sonuç bölümünde yer alan öğüt kısmında değişiklikler yaparak fıkradan alınması gereken dersi net bir biçimde ortaya koyar. Mustafa Ruhi Şirin, Nasreddin Hoca rolüne bürünür ve fıkraları kahraman anlatıcı ağzından hikâye eder. Bu tavır, edebiyatımızda ilk olması nedeniyle büyük önem taşır.

Nasreddin Hoca'nın karısının yaptığı tatlının kalan kısmını gece uyanıp yemesinin anlatıldığı fıkrayı Şirin, şiirsel bir biçimde yeniden yazar:

“Eşim koydu tepsiyi ortaya
Kaşıkladık helvanın kalanını
Artık dedim, yatabiliriz şimdi
Latife bu ya
Aklımızda duracak yerde
Karnımızda olması daha iyi” (Oburluğun Öyküsü, DGA: 59)

Toplumsal hayatta en önemli problemlerden biri olan çıkarıcılığa değinen Nasreddin Hoca fıkrasının sonunda Şirin, öğüt verici bir kimliğe bürünür:

“Sus dedim sus
Kargalar bile güler sana
İşine gelince
Doğurduğuna inanıyorsun da
Anlayamadım neden
İnanmıyorsun öldüğüne?” (Doğuran Kazan, DGA: 43)

Başkasının eşeğini mecbur kaldığı için arayan Nasreddin Hoca'nın durumunu anlatan fıkrada Şirin, empati kurmanın önemine değinir.

“Haklısın dedim niyetin yoksa
Başkasının eşeğini bulmaya
Yoktur ıslık çalmaktan
Daha iyi bir bahane!
Aslında sitemdir
Islık öyküsü
Kendini, eşeği kaybolanın
Yerine koymayanlara” (Komşunun Eşeği, DGA: 28)

Nasreddin Hoca'nın sık karşılaştığımız maddi sorunlara dikkat çektiği fıkrayı Şirin yeniden yorumlar:

“Parayı veren düdüğü çalar

Dün böyleydi bu
 Bugün de
 Yarın da böyle” (Parayı Veren Düdüğü Çalar, DGA: 21)

4.2.6. Keloğlan

Keloğlan, zekâsı, mahareti ve başarıları ile çirkinliğini ve kelliğini bile unutturan ünlü masal kahramanıdır. Masalları dinleyenlere sevimli ve cana yakın görüldüğü kadar, padişahın kızına bile sonunda kendini sevdirecektir (Alangu, 2011: 196). Mustafa Ruhi Şirin’in Mavi Rüyalar Gören Çocuk isimli kitabı Keloğlan Masallarının yeniden kaleme alınmasıyla meydana gelmiştir. Şirin, masalları yeniden kaleme alırken, masalların aslında yer alan, Padişah, dev, Ali Cengiz, peri kızı gibi tiplere de yer verir:

“Senin şu kel oğlun, Ali Cengiz oyununu öğrenir ve kızım da razı olursa, kırk gün sürecek düğün sonunda onları evlendiririm.” (Kırk Birinci Gün, MRGÇ: 14)

4.2.7. Masal tekerlemeleri

Mustafa Ruhi Şirin, bazılarını kendisinin kaleme aldığı, birçoğunu ise klasik masallardan faydalanarak yeniden yazdığı masalarda yeni söyleyişler ve yeni masal tekerlemeleri üretir:

“Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde. Ne kalburun altında ne kalburun üstünde. Altın kubbeli sarayda bir şehzade yaşardı.” (Masal Sarayı, GSK: 87)

Şirin, masal sonlarındaki üç elma tekerlemesini yeniden kaleme alarak masal tekerlemesine yeni bir bakış açısı getirir.

“Her masalın sonunda
 gökten üç elma düşer
 Hayal mektupların sonundaysa
 üç kuş uçar
 Üçü de
 senin başına konsun!” (Biraz Rüya Biraz Masal, DKS: 43)

4.2.8. Masalsı söyleyişler

Şirin, masalları yeniden ele aldığı eserlerinde tıpkı klasik masallardaki kalıpları kullanır. Ancak çoğu zaman onları bir şekilde farklılaştırarak kendine mal eder:

“ İçeri girdim. Kutuyu kilimin üzerine bıraktım. –Açıl sofram açıl, dedim. Kutu açılır açılmaz odamızın havası birden değişiverdi. Bilmem nasıl anlatılır bu gördüklerim! Hiçbir şey eksik değildi sofrada. Cennet sofrası dedikleri bu sofraya olsa gerek!” (Üç Sihirli Kutu, MRGÇ: 46)

Şirin, kimi zaman da klasik masallardan ödünç alınmış kavram ve söyleyişlere yer verir:

“Az ilerde çok yüksek bir dağ var. Dağın tepesindeki sarayda bir peri kızı yaşıyor. Kötü kalpli büyücü kadın ona sihirli nar yedirdiği için ne konuşabiliyor, ne de işitebiliyor. Peri kızı, sarayın bahçesine konan kuşlara sihirli nar attığı için nar yiyen her kuş da büyüleniyor.” (Kuş Oyunu, GSK: 45)

“Az gittiler, uz gittiler. Tepeleri aştılar, dağdan dağa uçtular. Ormandan ormana geçtiler. Çiçekler içinde bir saraya ulaştılar. Ne saray, ne saray. Bir tarafı yaz köşesi. Bir tarafı kış köşesi. Bir tarafında ilkbahar. Bir tarafında sonbahar. Kuş tüyünden yataklar, süt akıtan çeşmeler. Bildircin etinden çorbalar, baldan tatlı meyveler. Gülen ayvalar, ağlayan narlar. Devi açıl der demez, açılıvermez mi sarayın kapısı!” (Masal Sarayı, GSK: 91,92)

Şirin, bazı masallarda ise alışılmış söyleyişlerin dışına çıkar:

“Az gittim uz gittim. Altı ay bir düz gidemedim çünkü sürem zaten üç aydı.” (Sihirli Gömlek, MRGÇ: 88)

“Sabah horoz sesini duyar duymaz uyandım. Baktım avuçlarımın arasında üç elma. Üçü de çürük.” (Hiç Yüzünden, MRGÇ: 105)

4.2.9. Oğuz Kağan Destanı

Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde destanlardan çok fazla yararlanmamakla beraber, Suna'nın Bebeği adlı hikâyesinde Suna isimli bebeğin gelişiminin anlatıldığı bölüm, Oğuz Kağan Destanı'nı hatırlatır:

“Yedi aylıkken yürüdü. Onuncu ayda konuştu. İki yaşında şarkı söyledi, herkesi güldürdü. Üç yaşında şakacıktan çorba pişirdi, evi süpürdü. Kırk sekiz aylıkken iğneden ipliği geçirdi, yırtık çorabını dikti.” (Suna'nın Bebeği, HÇBYV: 9)

4.2.10. Çocuk edebiyatı yazarları

Mustafa Ruhi Şirin, çocuklar için kaleme aldığı eserlerde metinlerarasılık bağlamında değerlendirilebilecek birçok unsura yer vermiştir. Bunlar arasında çocuklar için eserler kaleme alan yazarları da saymak mümkündür.

4.2.10.1. La Fontaine

Çocuklar için kaleme almasa da çocuklar tarafından ilgiyle okunan ve çocuk edebiyatı çerçevesinde değerlendirilen La Fontaine, özellikle fabl türünde eserleriyle tanınır. Fabllarında daha çok aslan, kurt, tilki, eşek ve horozu kahraman olarak alan La Fontaine'in fabllarında öğüt ve ödül-ceza sistemi etkilidir. Şirin, fabllarında hayvanlara yüklediği olumsuz sıfatlar yüzünden yargılanması biçiminde bir kurguyla La Fontaine'i metne dâhil eder:

“La Fonten sanık sandalyesinde, üzüntüsünden ağlamak üzereydi. İmdadına Ezop yetişti. Etkili bir savunma yapmasına rağmen, La Fonten'e, yerdği her hayvan için övgü şiirleri yazma cezası verildi.” (Beyaz Oyun Ağacı, GMÇK: 18,19)

4.2.11. Diğer metinlerarası unsurlar

Bu bölümde, Mustafa Ruhi Şirin'in eserlerinde yer alan diğer metinlerarası unsurlara yer verilmiştir. Şirin, ünlü film yönetmeni Alfred Hitchcock'a eserlerinde yer vermiştir.

4.2.11.1. Alfred Hitchcock

Ünlü Amerikan film yönetmeni Alfred Hitchcock (1899-1980) korku ve gerilim türündeki filmleriyle tanınır. Mustafa Ruhi Şirin, Hitchcock'un Kuşlar adlı korku filmine gönderme yaparak, gördüğü bir kâbusun Alfred Hitchcock'a ilham verebilecek nitelikte olduğunu belirtir.

“Avuçlarım, kollarım kuş adasına dönüşüyor. Alfred Hitchcock bu rüyanın filmini çekmeliydi.” (Kuş Adamın Rüyası, ÇYY: 146)

4.3. Mustafa Ruhi Şirin'in Eserlerindeki Eğitsel Unsurlar

Eğitim, sözlükte, “çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” (TDK, 2005a: 606) olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanıma göre “eğitim, bireyin kendi yaşantıları yoluyla istedik ve kalıcı davranış kazanma sürecidir” (Ertürk, 1975: 95). Eğitimin temel amacı bireyi hayata hazırlamaktır. Eğitim, bir süreçtir ve bu süreç hayat boyu devam eder. Çocuk edebiyatının çocuğu eğlendirmek ve ona edebiyat zevki kazandırmak yanında bir diğer işlevi de onun bilişsel ve duyuşsal gelişimine yardımcı olmak, iyi bir insan olarak yetişmesini sağlamaktır. Bu yüzden, çocuk edebiyatı eserlerinin birçoğu –istisnalar her zaman var olmakla birlikte- eğitsel nitelikler taşır. Eğitsellik, bireyin eğitimine yardımcı olacak, bu eğitimi tamamlayacak veya destekleyecek nitelikteki yayın, oyun, çeşitli görsel ve işitsel araçlardaki eğitici değeri bulunan unsurlar olarak tanımlanabilir.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının temel eğitsellik işlevini çocuğa içinde bulunduğu toplumun felsefesini aktarma olarak tespit eder. Şirin, “Çocuk edebiyatı bir toplumda çocuğun yerini belirleyen en duyarlıklı alanlardan biri olduğu gibi, içinde doğduğu toplumun felsefesini yansıtan çocuksu ayna rolünü de yerine getirir.” (Şirin, 1998b: 76). cümleleriyle bu durumu açıklar. Ana dili sevgisinin verilmesinde okul öncesi ve okul çağı çocuklarının düzeyi doğrultusunda oluşturulan edebiyat, eğitimin vazgeçilmez kaynağıdır (Şirin, 1998b: 76). Şirin, çocuk edebiyatının bir diğer eğitsellik işlevi olarak çocuğa okuma becerisinin kazandırılmasını gösterir. Okuma öğretiminde nitelikli çocuk edebiyatı örneklerinin çocuğa sunulması, okuma becerisinin

kazandırılmasında en etkili yöntemdir. Çocuk kitaplarının öncelikli amacı ise iyi okur ve duyarlı birey yetiştirmektir (Şirin, 2007b: 22).

Mustafa Ruhi Şirin, değer kavramını temalarla birleştirerek kullanır. Bu, Şirin'in didaktik bir üslup kullanmamasından kaynaklanır. Şirin'in tercih ettiği yöntem sezdirme yöntemidir. Şirin, edebî bir metnin dünyasında değerleri bu sezdirme yöntemiyle okuyucuya sunar. Değerlerin fazla vurgulandığı metinlerle o değerlerin okuyucuda eğitsel bir etki bırakması beklenir.

Bu çerçevede Mustafa Ruhi Şirin'in eserleri, “Değerler Eğitimi”, “Hayata Hazırlayıcı Eğitsel Unsurlar”, “Davranış Eğitimi” ve “Diğer Eğitsel Unsurlar” başlıkları altında incelenmiştir.

4.3.1. Değerler eğitimi

Her toplumun işleyişinde o toplumun geçmiş yaşantılarından da yararlanarak oluşturduğu değerler sistemi yer alır. Bu değerlerin kimi dünyanın her yerinde ortak, yani evrensel değerler olabilirken, kimileri ise toplumlara göre farklılık gösterebilmektedir.

4.3.1.1. Aile odaklı değerler

Aile, toplumun temel çekirdeği olması açısından sosyal hayat için büyük önem taşır. Mustafa Ruhi Şirin aileye önem vermekte, Türkiye'nin sosyal değer üretebilmesinin, ailenin korunması, geliştirilmesi ve güçlendirilmesi ile yakından ilgili olduğunu savunmaktadır (Şirin, 2006b: 27).

4.3.1.1.1. Anne sevgisi

Anne, çocuğun hayatını şekillendiren, bireyin hayatındaki en önemli varlıktır. Anne, tüm kültürlerde, tüm dinlerde kutsal kabul edilmekte, tüm sevgilerin merkezine konulmaktadır. Çocuğun hayatındaki ilk öğretmeni olan anne, Şirin'e göre doğum öncesinden yetişkinliğe kadarki süreçte çocuk yetiştirmenin mimarıdır (Şirin, 2009c: 167).

Mustafa Ruhi Şirin, anneyi meleklerle, annenin kucağını da cennete benzeterek, çocuğun hayatında annenin yerine dikkat çeker.

“Yine kuşların kanadı ile
Yazıyorum adını göklere
Beyaz adını melek adını
Anne anne anne” (Annemin Adını Yazmak, YSA: 23)

“Kulağımda ninni sesin
En yakın cennet sen misin?
Sen her zaman içimdesin
Dahası var dahası var” (Dahası Var..., YSA: 24)

Şirin, anne ile çocuk arasında sarsılmaz bir bağ olduğunu vurgulayarak, bir çocuğu annesinden daha iyi kimsenin tanıyamayacağını belirtir.

“Annenin ezbere bildiği
resimli alfabedir çocuk
kendi kendine
daima okuduğu” (Annenin Ezbere Bildiği, YSA: 185)

Mustafa Ruhi Şirin, annenin çocuk için önemine dikkat çekerek, kaybının çocukta yol açacağı sarsıntıya vurgu yapar.

“Annemdir
son rüya
Hep rüyada yaşamalıyım anne
yoksa durur dünya” (Hep Rüya, YSA: 186)

Şirin’e göre, annelerin sevgisi çocuğun mutlu olması için yeterlidir.

“Anne yüreği hem şefkatli hem de sıcak olur. Annemi görünce üşüyen ellerim ısındı. Islanan elbisemin kuruduğunu hissediverdim.” (Üç Sihirli Kutu, MRGÇ: 39)

Mustafa Ruhi Şirin, anne sevgisini masal unsurlarıyla ilişkilendirerek anlatır.

“Annem gülünce gökten üç elma düştü. Biri yeşil, biri sarı, diğeri ise kırmızı. Üçü de dünyada annesini en çok seven çocuğun olsun.” (Kuyruksuz Kalan Tilki, MRGÇ: 118)

Şirin, çocukların anne özlemine de yer verir.

“Seni kalbimin bütün duyguları ile özledim anne. Pişirdiğin güzel yemekleri, süslediğin yumuşak yatakları da özledim.” (Can Annem Canım Annem, MM: 36)

4.3.1.1.2. Baba sevgisi

Baba, ailenin iki temel kurucusundan biridir. Çocuk için anne nasıl sınırsız sevgiyi, şefkati ve merhameti temsil ederse, baba da otorite, güç ve koruyuculuğu temsil eder. Mustafa Ruhi Şirin, küçük yaşta babasını kaybettiği için baba sevgisine ve babanın ölümünün çocuk üzerinde bıraktığı etkiye sıklıkla yer verir. Şirin, babalık duygusunun kendisi için önemine işaret ederek, “Ben daima ve yaşadıkça hep şaşkın babayım. Ve bütün çocukların babası olduğunu hissedecek kadar duygusal bir baba.” cümleleriyle bunu ifade eder (Şirin, 2006e: 41).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuğun gözünden baba sevgisini anlatır.

“Kuşlar ve yıldızlar

nasıl severse göğü

gemiler denizleri

Ben de

göklerce denizlerce

öyle sevdim babamı” (Arka Üstü Uçmak, DKS: 17)

Şirin, babamın ölümünün aile ve çocuk üzerinde büyük bir sarsıntıya sebep olacağını vurgular.

“Babam öldü
 koptu çalar saatlerin
 gergin yayı
 babasız evlerde
 kim susturacak
 çığılıktan doğan fırtınayı” (Babam Öldü, YSA: 173)

“Çocuk, gündüzleri de günde birkaç kez babasının mezarına gidiyordu. Her gün çağırıldığı halde babası gelmeyince üzülyordu. Anne dedi, babam ne zaman gelecek?” (Babam Ne Zaman Gelecek? GMÇK: 125)

Mustafa Ruhi Şirin, kaybettiği babasını rüyasında gören çocuğun babasıyla olan konuşmalarına yer verir.

“-Baba diye seslendim hemen: Niçin azıcık sevmişken ayrıldın bizden? Kimi öpeyim senin yerine.” (Her Çocuğun Bir Yıldızı Var, HÇBYV: 102)

Babasının ölümünden sonra çocuk artık çocukluğunu eskisi gibi yaşayamaz.

“Babama gelince: Babamın öldüğü günü hiç unutmam. O günden sonra hep ipsiz uçurttum uçurtmaları.” (Üç Sihirli Kutu, MRGÇ: 39)

Babasız çocukların çektiği acılara ve sıkıntılara dikkat çeken Şirin, bununla ilgili her insana bir görev düştüğüne inanır.

“Düşünürüm hep
 hem babası varken
 hem de
 yokken babasızları

Uzattırım ellerimi
 babasız her çocuğa
 Baba
 bu güzellik de senden” (Arka Üstü Uçmak, DKS: 17)

4.3.1.1.3. Kardeş sevgisi

Ailede temel unsurlardan biri de çocuklardır. Her çocuk, zaman zaman sorunlar yaşasa da kardeşini mutlaka çok sever. Kardeşler, aslında hayat boyu birbirlerinin ne temel destekçileridir. Mustafa Ruhi Şirin de babasını kaybettikten sonra en büyük desteği kardeşlerinden görmüştür.

Mustafa Ruhi Şirin, kardeş sevgisine dikkat çekerek, çağımızda kardeşlerin anlaşamama sorunlarına yer verir.

“Bizim yaşadığımız çağlarda kardeşler kıskançlıktan, bebeklerin gözlerine parmak sokmaz, kardeşlerinin ellerine ısırılmazlardı. Cimdiklemezlerdi yanaklarını.” (Kırkıncı Kardeş, MRGÇ: 68)

Şirin, kardeşleri doğunca çocukların yaşadıkları sevince vurgu yapar.

“Babasının kucığında yeni doğan kardeşini görünce çok sevindi. Serçe parmağı ile güle dokunur gibi bebeğin yanağına dokununca sanki binbir sevinç çiçeği ile süslendi odanın içi.” (Hayal Kardeş, GMÇK: 34)

Mustafa Ruhi Şirin, kardeşlerin birbirleri için önemine değinir.

“Biz de
 yarışmadan birbirimizle
 Tıpkı ikiz atlar gibi
 sevgiyle koşacağız geleceğe
 Kardeş olduğumuzu
 bilecek, çiçekler

ağaçlar ve kuşlar” (Kardeş Olmak, DKS: 24)

4.3.1.1.4. Evlat sevgisi

Çocuk, “Yüce Yaratıcı tarafından dünya hayatının süsü (http://www.diyamet.gov.tr/kuran/ayet.asp?Kuran_id=18&Ayet_No=46&I3.x=10&I3.y=14 Erişim: 10.07.2011)” olarak nitelenir. Ana babanın hayattaki en büyük varlığı olarak kabul ettikleri evlatları da bu anlamda Mustafa Ruhi Şirin’in eserlerinde yer bulur. Şirin, evlat sevgisine daha çok ana baba gözünden yer verir.

“Sen doğmadan yuvamızda bir eksiklik vardı. Kucağımda bir çiçek gibi açtığımda, en güzel bahar ben olmuştum. Her şey seninle güzelleşti. Ve hayatın biricik ödevinin çocuk olduğunu öğrettin bize.” (Beyaz Atlı Çocuk, MM: 31)

Şirin, ana babalara göre çocuğun bir cennet armağanı olduğuna vurgu yapar.

“Bu gün
en mutlu günüm
Ben anne oldum
yavrum anne,
baba oldu baban
Hoş geldin
meleklerin kardeşi,
cennet çiçeğim hoş geldin” (En Güzel Anı, AOÇAO: 9)

Mustafa Ruhi Şirin, evladın babaya seslenişinin babada oluşturduğu heyecana dikkat çeker.

“Baba seslenişin
başladığı andan beri
Çiçek nasıl bakarsa çiçeğe
Öyle bakıyorum
sana annene ve dünyaya” (Sen Baba Deyince, DKS: 18,20)

Şirin, bir evlada sahip olmanın ana babada meydana getirdiği heyecana değinir.

“Sen doğunca
 hayatın biricik ödevinin
 çocuk olduğunu öğrettin bize
 Mucize bir çiçek gibi
 kucağımda açtığımda
 Bir sevinç dağına
 dönüşüverdim
 Daha güzelleşti evimiz
 daha anlamlı oldu yaşamak
 daha çoğaldı sevgimiz” (Doğru Soru, AOÇAO: 29)

4.3.1.1.5. Babaanne ve dede sevgisi

Geçmişte geniş ailelerde torunların en büyük yardımcısı ve sığınağı olan babaannelere ve dedelere artık çekirdek ailelerde fazla rastlanmamaktadır. Şirin, çocuklar için babaannelerin ve dedelerin her zaman bir oyun arkadaşı olduğunu belirtir.

“Büyük bir
 çocuktur babaannem
 Misketi zor
 görse de gözleri
 Bana hep yenilse de
 yoruldum demez hiç” (Büyük Bir Çocuktur Babaannem, DKS: 46)

Şirin, torunlar için en önemli arkadaşların dedeler olduğuna vurgu yapar.

“Dedem, ilk ve en iyi arkadaşımdı.” (Rüya Gibi Adam, GMÇK: 67)

4.3.1.1.6. Torun sevgisi

Torun sahibi olmak, büyük baba ve büyük anne olan her insanın hayatında yaşadığı mutluluklardan birisidir. Mustafa Ruhi Şirin de dedenin torunu doğunca yaşadığı mutluluğu yansıtır.

“Dedem doğduğum gün beni görür görmez evden dışarı çıkmış, şapkasını havaya uçurmuş ve o gece hiç uyumamıştı. Sabah erkenden kalkmış ve yoksullara kâğıt külahlar içinde akide şekeri dağıtmıştı.” (Rüya Gibi Adam, GMÇK: 67,68)

4.3.1.2. Çevre ve tabiat odaklı değerler

İnsan doğduğu günden itibaren etrafındaki canlı ve cansız varlıklarla iletişim ve etkileşim hâlinde yaşar. Tabiat unsurları da insanın çevresindeki en önemli yaşam sistemidir. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde çevresindeki varlıklara özellikle bitki ve hayvanlara yer verir.

4.3.1.2.1. Kuş sevgisi

Kuşlar, gerek sevimli olmaları ve evde beslenebilmeleri, gerekse uçmak gibi çocuğun açısından anlaşılması zor bir eylemi gerçekleştirebildiklerinden her çocuk için önemli canlılardır. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde kuş ve kuş sevgisine özel bir önem ve yer verir. Kendine, kuş ve uçmak motifleriyle, çocuk tarafından idraki zor uçuş hadisesi ve uçsuz bucaksız gökyüzü ile yeni bir ifade alanı bulduğunu belirtir. Kuşun kendi dünyasında bir simge olduğunu vurgular. Bu sevginin olduğu kadar özgürlüğün de simgesidir. Şirin, sürekli bu motifler etrafında şekillenen bir bakışın çocuklar tarafından ilginç bulunmasının kendisini heyecanlandığını ifade eder (Şirin, 2006a: 183). Yazdığı bütün masallarda, öykülerde, şiirlerde kuş motifinin var olmasının nedeni budur (Şirin, 2006a: 206).

Mustafa Ruhi Şirin, kuşların dünyayı güzelleştiren canlılar olduğuna inanır.

“Uçan bir kuşa bakınca

Güzelleşir dünya” (Uçan Bir Kuşa Bakınca, YSA: 82)

“Her sabah
İyilik şarkısı söyleyerek
Uçar kuşlar” (İyilik Şarkıları, YSA: 84)

“Acı azalır dünyadan
Kuşlar türkü söyleyince” (Kuşlar Türkü Söyleyince, YSA: 120)

Şirin, çocuklarla kuşların birbirlerine benzediklerini belirtir.

“Aynı ağacı sevdikleri için mi
Birbirine benzer çok
Kuş ve çocuk” (Betül’ün Tek Kuş Sorusu, YSA: 130)

“Ah kuşlar... Çocuklar gibi masum olan kuşlar.” (Ağlayan Çınar, GMÇK: 116)

Şirin, çocukların ilgisini çeken leylek, martı, papağan gibi kuşlara eserlerinde yer verir.

“Gitmez de gelirsen leylek
Oyuncak evimin penceresinde
Kanatlarına kurdele takacağım” (Leyleğe Verdiğim Söz, YSA: 102)

“Bir gülücüğe benzer
Martının konduğu yer
Gökyüzü ağaç deniz
Çiçek açar gemiler” (Martı Çiçeği, YSA: 103)

“Çok şakacıdır papağanım, dedi çocuk
Her sözü üç kanatlı bir kuş
Ağla dersin ağla der, gül dersin güler

Kafeste olduğunu unutmuş” (Şakacı Papağan, YSA: 100)

Mustafa Ruhi Şirin, kuşların özgür bırakılması gerektiğini belirtir.

“Bu sevinçle
Koştı hemen sakacığın
Açarak kafesin kapısını
Uçurdu onu
Özlediği kırlara
Teşekkür için bir an
Geri dönen saka
-Kraliçe olmak dedi
Çok yakışır sana
Bu davranışınla” (Geceleri Öten Saka Kuşu, KABK: 12)

Şirin, çocukların kuşlara seslenişlerine yer verir.

“Sakın üzülme leylek teyze
Sendin hep geçmiş zamanlarda
Çocukları annelerine getiren
Biz de
Çok üzüldük ölümüne
İnan yaşayacaksın
Her yavru güvercinle” (Leyleğin Aklı, KABK: 63)

4.3.1.2.2. Kelebek sevgisi

Kelebekler de kuşlar gibi çocukların ilgiyle izledikleri ve çok sevdikleri canlılardır. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde kelebek sevgisine ve çocukların gözünden kelebeklere yer verir.

“Çok sevinçler
Dağıttın

Dünyaya
 Bu yüzden büyüktür
 Ölümün” (Kelebek, YSA: 116)

Şirin, çocukların hayal dünyasında kelebeği kişileştirerek konuşturur.

“Serçe parmağını özleyeceğim, dedi uçarken. Yanlış duymamıştım. Kelebek benimle konuşmuştu.” (Maviş Kedim Miyav Dedi, HÇBYV: 62)

4.3.1.2.3. Ağaç ve orman sevgisi

Ağaç ve orman, bir ülkenin hem ekonomik hem de doğal zenginliği olarak kabul edilir. Mustafa Ruhi Şirin eserlerinde ağaç ve orman sevgisine yer vererek, çocuklarda ağaç ve orman sevgisini yerleştirmeye çalışır.

“Bizden önce dikilen
 Ağaçların meyvelerini
 Biz yedik
 Dikmezsek bu günden
 Yarının ağaçlarını
 Bilin ki şimdiden
 Geleceğe yenildik!” (Bizden Sonraki Çocuklar İçin, DGA: 82)

“Tanıştıklarının üçüncü günüydü. Babasının aldığı çınar fidanını birlikte bahçeye diktiler.” (Hayal Kardeş, GMÇK: 31)

“Dedem, kasabanın her yanına meyve ağaçları dikerdi. Kırlara kiraz fidanları, yediveren gülleri diktiği bile olurdu.” (Rüya Gibi Adam, GMÇK: 70)

“Tilkiler su kuyusuna toprak taşıdılar. Bir günde kuyunun üzerinde topraktan bir dağ yükseldi. Herkes sevdiği birer fidanı bu dağa dikince orman daha da güzelleşti.” (Aslankuş, GSK: 28)

Şirin, ağaçların ekosistem için önemli olduğunu belirtir.

“Yıllardır dallarına konuyorum. Çürümüş kovuğunda yuva kurdum. Şimdi de yanacak ve kül olacaksın. Buna ben de üzüleceğim.” (Kuş Ağacı, GSK: 33)

4.3.1.2.4. Deniz sevgisi

Deniz, doğal hayatın önemli parçası olduğu gibi, çocuklar için de bir hayal ve mutluluk kaynağıdır. Mustafa Ruhi Şirin, deniz kenarında büyüdüğünden, deniz onun için hem hayal ve neşe, hem de bir geçim kaynağıdır.

“Babam, deniz güler yüzlü bir insandır, diyerek söze başlamayı pek sever. Denizi öyle bir anlatışı vardır ki sanırsın yeryüzünde denizden başka bir şey yoktur. Yer gök, her şey denizmiş de bundan habersiz yaşadığın için üzülürsün.” (Küçük Balıkçı, MM: 59)

4.3.1.3. Toplum odaklı değerler

Çocuklar, etraflarındaki her şeyi büyük bir ilgi ve dikkatle izlerler. Özellikle kendileriyle yaşıt veya kendilerinden daha küçük çocuklar, bebekler, çocuklar için ilgi çekici nesnelere. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde bebek ve çocuk sevgisine yer vererek, çocukların bu ilgisine dikkat çeker.

4.3.1.3.1. Bebek sevgisi

Bebekler, çocuklar için ilgi çekici varlıklardır. Özellikle kız çocukları, çevrelerinin de etkisiyle bebeklere daha çok ilgi gösterirler. Mustafa Ruhi Şirin, bebekleri bir cennet hediyesi olarak görür.

“Gelince dünyaya bebek
başlar ışıklardan kelebekler uçmaya
serçe parmağın yazdığı mektup
sevinç ayetleri gibi görünür dünya” (Saatleri Kuran Kelebek, YSA: 142)

“Bebek kokusu cennet çiçeklerinin kokularından daha güzeldir. Her soluduğumda, senin kokunu hissedeceğim ve yaşadıkça kalbim hep açık olacak sana.”
(Annemin İlk Mektubu, MM: 18)

Şirin’e göre, bebekler dünyadaki meleklerdir.

“Bebeğim, istesen
melek kanatlarınla
uçabilirdin ama
sen yanımızda
kalmayı seçtin.” (Hep Gül, DKS: 12)

“Yeni başlamış
bir şiire benziyorsun
Bazen çocukluğum gibi
görünüyorsun bana
Bazen de
çözülmecek bir
bilmece gibisin” (Hep Gül, DKS: 12)

4.3.1.3.2. Çocuk sevgisi

Çocuk, toplumların geleceği olduğu için çok önemli bir konumdadır. Mustafa Ruhi Şirin’e göre dünyanın çocuk yüzünden ayakta durduğunu fark edemeyen toplumların geleceği olamaz (Şirin, 2006g: 202). Bu nedenle Şirin, bütün eserlerinde çocuğu merkeze alır.

“Çocuk özlemidir insanın
Cennetten kaçışın sırrı” (Tarih Çocukla Başlar, TE 453, Temmuz 2011: 18)

“Ey insan ey!
Dünyanın güneşin
Güneşin kendi etrafında

Döndüğüne aklın erdi de
 Bilemedin bilemedin tarihin
 Çocukla başladığını” (Tarih Çocukla Başlar, TE 453, Temmuz 2011: 18)

Düşünelim aynı anda binlerce aç çocuğu
 Düşünelim aynı anda milyonlarca çalışan çocuğu
 Düşünelim aynı anda sayısız ağlaşan çocuğu
 ve haklarını bilmeyen
 on milyonlarca kardeşimizi
 Bir çocukla
 bir günlüğüne de olsa
 bölüşelim en iyi şeylerimizi” (Hayal Mektup, AOÇAO: 82)

“Ne güzel şey çocuk olmak! Her şey şarkı söylüyor çocuklara: Kuşlar, çiçekler, dağlar, taşlar, ovalar, ırmaklar.” (Can Annem Canım Annem, MM: 38)

Şirin’e göre her çocuk ailesi için yeni bir başlangıçtır.

“her çocuk
 anne ve babası için
 yeni bir okul
 Çocukları
 çocuklardan öğrenmekse
 en doğru
 çocuk ödevi” (Dünyadan Bile Büyük, AOÇAO: 17)

Mustafa Ruhi Şirin, toplum hayatının düzelebilmesini çocuk gibi saf ve masum olabilmeye bağlar.

“Kabul ederse büyükler
 çocuk gibi olmayı
 Ancak o zaman değişir

kral da halk da dünya da” (Kral Hâlâ Çıplak, AOÇAO: 79)

4.3.1.3.3. Okul sevgisi

Okul, çocukların eğitiminde yüklendiği işlev kadar, zamanlarının önemli bir kısmının geçtiği mekân olması bakımından önem taşır. Mustafa Ruhi Şirin de okula ve okul sevgisine eserlerinde yer verir.

“Beni görünce
bir çocuk gibi
güldü okul” (Okula Gittiğim İlk Gün, DKS: 34)

Şirin, okulun çocuğun hayatında kapsadığı yere dikkat çeker.

“Bir haftada okul
ikinci evimiz
Öğretmen
okuldaki, annemiz” (Okula Gittiğim İlk Gün, DKS: 36)

4.3.1.3.4. İnsan sevgisi

Sorunların olmadığı bir dünya, ancak insanların birbirlerini sevmeleriyle mümkündür. Mustafa Ruhi Şirin de buradan hareketle insan sevgisine önem verir ve çocuklara bunun önemini anlatmaya çalışır.

“Sevdim ırmağı dağı denizi
Sevdim insanlar hepimizi
Kardeşim gibi” (Niçin Ters Bindim Eşeğe?, DGA: 26)

Mustafa Ruhi Şirin, insanlara buldukları makam ve konuma göre değil, insan oldukları için değer verilmesi gerektiğine inanır.

“Söleyin ey insanlık, dünyada

Değişen bir şey var mı?

Bu gün de

Yaşasaydım eğer

Kürküm mü

Ben mi görürdüm saygıyı?" (Hep Kürke mi Saygı! DGA: 65)

4.3.2. Hayata hazırlayıcı eğitsel unsurlar

Eğitim, sadece okulda belirli bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşen bir etkinlik değil, hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bireyin hayatta başarılı ve mutlu olabilmesi ancak hayata iyi hazırlanabilmesiyle mümkün olur. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde özellikle çocukları hayata hazırlayabilmek için birçok eğitsel unsura yer verir.

4.3.2.1. Bilgilendirici eğitsel unsurlar

Bilgi, çağımızda hayatımızın vazgeçilmez bir gereksinimi hâline gelmiştir. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde birçok farklı alanda farklı bilgilere yer vererek, okuyucunun bu anlamda gelişimine yardım eder.

4.3.2.1.1. Doğa olayları

Doğa olayları, doğada kendiliğinden gelişen ve çocuklar için çoğu zaman bir eğlence ve oyun kaynağı hâline gelen olaylardır. Yağmur, kar, rüzgâr vb. doğa olayları çocuklar için şarkı ve oyunlara konu olmuştur. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde yağmur, kar gibi doğa olaylarına ve mevsimlere yer verir. Şirin, ilk şiirini de yağmur yağarken yazmıştır.

“Uyuyor

Karlı dağ

Yağ elsiz yağmur

Yağ” (İlk şiir, YSA: 17)

Mustafa Ruhi Şirin, doğa olaylarını çocuklara eğlenceli bir şekilde anlatır.

“Rüzgâr, görünmez postacı
Mektup dağıtır kuş dilince” (Bilmeceli Şiir, YSA: 47)

Şirin, mevsimlerin özelliklerine değinir.

“Kelebekler uçarken
Gülücük dağıtır yaz” (Uçan Resim, YSA: 32)

“Yapraklar bir el gibi
Gökten yağar sel gibi
Ayva yüzlü sonbahar
Solarken yaprak yaprak” (Dağlar Sarı Bir Yaprak, YSA: 34)

“Bir kuşun kanadında
Gelir bir daha bahar
Turnalar
Sarı çiçeği görünce
Kış
Bir varmış bir yokmuş” (Kış Masalı, YSA: 36)

Şirin, doğa olaylarının çocuklar üzerinde eğlence etkisi uyandırdığını sezdirir.

“Sisin içine dalar, el çırpardık. Ama bir türlü yağmurun ellerini tutamazdık.”
(Yağmurun Elleri, HÇBYV: 54)

“Peş peşe üç kez şimşek çaktı. –Yağmurun elleri göründü dedi Ziya.”
(Yağmurun Elleri, HÇBYV: 57)

“Yağmur yağarken sevincimiz çoğalırdı. Yağmurun yağışını seyretmek en çok sevdiğimiz şeydi.” (Yağmurun Elleri, HÇBYV: 51)

4.3.2.1.2. Çocukların kardeşliği

Çocuklar, birlikte yaşama ve kardeşlik duygusunu en iyi şekilde yaşamalıdır. Bu, barış ve mutluluk içinde bir dünya kurulabilmesi için şarttır. Mustafa Ruhi Şirin, çalışmalarında merkeze aldığı tüm dünya çocuklarının kardeş olduğunu eserlerinde sıklıkla dile getirir.

“Doğdukları yer
Ülkeleri ayrı ayrı
Anneleri babaları
Farklı renk de olsa
Doğuştan yoktur
Hiçbirinin
Diğerine farkı” (Daha Nasıl Anlatmalı, ÇHŞK: 85)

“Pergelim çizdiği daire
Dünya kadar
Elimde oyuncak saz
Bilye oynarım zenci çocuklarla” (Bilye Oyunu, YSA: 62)

“...Çocuk ellerinden yükselen uçurtma
büyüktür daima büyüktür gökyüzünden” (İpsiz Uçurtma Düşleri, YSA: 203)

Şirin, dünyanın her yerindeki çocukların aynı haklara sahip olduklarını ve bu hakların hepsine eşit bir şekilde dağıtılması gerektiğini savunur.

“Dersimiz çocuk hakları
Konu: Her zamana ve her yerde
Çocuk olma ve çocuk gibi
Yaşama hakkı
Hangi renkte ve nerede
Bir kulübede ya da köşkte
İster kız ister erkek

Doğmuş olursa olsun
Hiç fark etmez” (Biricik Ders, ÇHŞK: 84)

“Ben hep
Çocuklara oy verdim
Okuma yazma bildiği halde
Yaşı küçük diye
Oy veremiyor çocuklar?
Okuma yazma bilmeyen
Yaşı büyükler
Koşuyor sandık başına
Bunun anlamı açık
Büyük insanın hakkı büyük
Küçük insanın hakkı küçük*” (Çocuklar Kime Oy Versin? ÇGR: 61)

4.3.2.1.3. Bilginin ve üretmenin önemi

Hızla gelişen ve küreselleşen dünyada milletlerin ön planda olabilmeleri ancak bilim ve teknolojiadaki gelişme ve üretim değerindeki yükseklikle mümkündür. Mustafa Ruhi Şirin bilginin ve üretmenin önemi konusunda çocuklarda farkındalık oluşturmaya çalışır.

“Ürettiğim bilgi varsın az olsun
Bulduğumdan değerlidir
az da olsa kazandığım
Üreterek kazanmak
paylaşarak huzurlu olmak” (Kral Hâlâ Çıplak, AOÇAO: 77, 78)

4.3.2.1.4. Büyüme ve gelişim kavramları

Büyüme kavramı daha çok fiziksel değişime işaret ederken, gelişim kavramı ise fiziksel ve zihinsel olgunlaşmayı karşılar. Mustafa Ruhi Şirin, insanın zihinsel olgunluğa ulaşip hayatına yön veremedikçe büyümüş sayılamayacağını belirtir.

“Gerilecek yay, atılacak ok
ve amaca uygun
düşünce olmadıkça
Ne kadar büyüse de insan
kurtulamaz çiraklıktan” (İnsan da Irmak Gibidir, AOÇAO: 74)

4.3.2.1.5. Doğanın düzeni

Doğanın düzeninin değiştirilmesi geri dönüşü imkânsız yıkımlara yol açar. Mustafa Ruhi Şirin, doğadaki her şeyin bir işlevinin bulunduğunu ve bunun değiştirilmemesi gerektiğini vurgular.

“Aslankuş’un bölgesinde hemen her gün kazalar oluyordu. Fil olduğunu hatırlayan Filkuş’un biri küt diye yere düşmüş ve ölmüştü. Tavşankuşlar ne Maymunkuşlar en çok kazaya uğrayanlar arasındaydı.” (Aslankuş, GSK: 26)

“Ne demiştir bilgiler:
Herkes kendi yerinde
Ne leylek bülbül olabilir
Ne de bülbül leylek” (Bülbül ile Leylek, KABK: 82)

“Yanlış bir iş yaptık. Görüyorsunuz, ne tam kuş olabildim ne de aslanlığı unuttum. Aslan olarak yaratılmışım. Kuş olarak yaratılmak istenseydim kuş olarak yaratılırdım.” (Aslankuş, GSK: 27)

4.3.2.1.6. Gerçekler saklanamaz

Yalan insanlar arasındaki güveni sarsıp toplumsal yapıya zarar verir. Yalan ne kadar ustaca söylenirse söylensin, gerçekler er geç ortaya çıkar. Mustafa Ruhi Şirin Üç Kartal isimli masalda herkesi kandırarak diğer şehzadeyi sihirle hapsedip tahta geçen padişahın gerçekler ortaya çıkınca düştüğü durumu aktarır.

“–Yıllar önce, ülkenizin şehzadesini insan ayağı değmemiş ormanların içine bırakarak, onun yerine padişah olan birisi için üzölmeyiniz. Padişah çok şaşırmişti. Tir tir titriyordu. Bu sırrı kimsenin bilmediğini sanıyordu.” (Üç Kartal, GSK: 85)

4.3.2.1.7. İnsan hata yapabilir

Her insan aldığı kararlarda zaman zaman hata yapabilir. Önemli olan bu hataları tekrar etmeden bunlardan ders alınmasıdır. Mustafa Ruhi Şirin her insanın hata yapabileceğine dikkat çeker.

“Ben de her insan gibi
Arada düşsem de
Bilirim nasıl
Ayağa kalkacağımı
Düştüğüm yerden” (Herkes Düşebilir!, DGA: 13)

4.3.2.1.8. Hayvan hakları

Hayvanlar da insanlar gibi temel haklara sahiptir. Mustafa Ruhi Şirin, bu hakların korunması gerektiğini belirtir.

“Ben insanım sen ise kaplumbağa. İkimizin de canı var ve eşitiz. Biliyorum, ne kadar itiraf etsem de çok şey eksik kalacak. Bilmeden de olsa sana attığım taş çok şey öğretti bana. Acıyı. Acımayı. Özür dilemenin anlamını. Vicdanımın sesini duymayı. Sevmeyi.” (Uçan Kaplumbağa, GMÇK: 65)

4.3.2.1.9. Türk büyükleri

Çocuklar, kendi milletlerine mensup insanların başarılarından mutluluk ve gurur duyarlar. Mustafa Ruhi Şirin de eserinde ünlü Türk denizcisi Barbaros Hayreddin Paşa (1475-1546)'ya bu çerçevede yer verir.

“-Barbaros’un gemileri bunlar diye bağıryordum. Büyük denizcimizin adını kimden duymuştum! Daha dördüncü sınıfa bile geçmemiştim.” (Güneş Resimli Kayık, HÇBYV: 40)

4.3.2.2. Dinî, millî ve manevî unsurlar

Çocuğun fiziksel gelişimi kadar zihinsel ve manevî gelişiminin temeli olan dinî gelişimi de sağlıklı bir kişiliğe sahip olması açısından önem taşır. Mustafa Ruhi Şirin, çocuğun dinî anlamdaki gelişimine büyük önem verir. Bu konuda şunları kaydeder: “Melek ve cennet bütün dinlerin ortak noktasıdır. Buna karşılık cennet bu dünyada insana güzellik duygusu sezdirir. Melek ise hep güzeldir. Cennet ve melek bu dünyada da insanların cennet olmasa da güzel yaşayabileceğini düşündüm. Ben dindar bir insanım. Bununla beraber çocuğa beraber çocuğa yönelik sorularımı da sordum. Ancak bir vaiz olmak istemedim. Eserlerimde de buna dikkat ettim, sezdirenlere istedim. Bu kavramlar bebekken bile çocuklara söylenen ninnilerde de anlatılan metafizik kavramlardır. Çünkü çocuk bir melektir, Hristiyanlık hariç bütün kültürlerde. Dinimizde çocuk saf doğar. Aslında bizce cennet armağanlarıdır. Bu nedenle böyle bir varlığa karşı kültür ekseninde şiir yazan birinin cennet kavramını kullanması doğaldır.”⁴

4.3.2.2.1. Bayrak

Milletlerin en önemli ortak değerlerinden birisi olan bayrak, Türk milleti için de kutsal kabul edilir. Mustafa Ruhi Şirin, bayrağı nazlı bir kıza benzetir.

“Kundak olmuş al rengin
Ayına yıldızına
Gökler selam duruyor
Nazlı rüya kızına” (Bayrağımın Türküsü, YSA: 26)

⁴ 25.11.2010 tarihinde Çocuk Vakfı’nda Mustafa Ruhi Şirin’le yapılan görüşme notları.

4.3.2.2.2. Melek

Bütün ilahî dinlerde varlığı kabul edilen melek, saflık, günahsızlık ve kötülüklerden arınmayı temsil eder. Mustafa Ruhi Şirin, melek kavramına çocuk ve bebeklerin günahsızlığıyla kuşların masumiyeti açısından yer verir.

“Melek süsler geceleri
Büyür vücudun her yeri” (Bebeğe Ninni, YSA: 20)

“Meleklerle merhamet yarışında
Annesiz bebekleri öpen kuşlar” (Kuş İşleri, YSA: 88)

“Her gece çocuklara en yakın melek
uçuş haritasını çizer çocukların
hayalkuş, kanat çırpmadan uçar yine
konar ilk rüya gören çocukların ellerine” (Anılardaki Kuşlar, YSA: 166)

4.3.2.2.3. Yüce Yarattıcı-Allah

Kâinattaki her şeyi yarattığına ve insanlardan şükür ve koyduğu kurallara uymalarını beklediğine inanılan Yüce Yarattıcı, çocuklar için de anlaşılması güç kavramlardan birisidir. Mustafa Ruhi Şirin, çocuklara dinî konuların yetişkin dikkatiyle anlatılmasının yanlış olduğunu vurgular.

“Geceye kim
Uyku verir?
Rüyaları
Kim gönderir?” (Uyku Bekçileri, YSA: 19)

“İnce bir çiçekten yağar kar
İnandım büyüklüğüne Allah’ım
‘Kuşlar da kaderle uçar’” (Kuşlar da Kaderle Uçar, YSA: 128)

“Anne güvercin sevicinde
Allah’ım çok şükür dedi ağladı” (Leyleğin Aklı, KABK: 57)

4.3.2.2.4. Bayram

Bayramlar, birlik, beraberlik ve kardeşliğin en yoğun yaşandığı zamanlardır. Çocuklar içinse tüm bunlardan öte, sınırsız bir sevinç ve eğlenceyi temsil eder. Mustafa Ruhi Şirin, bayramlarda canlı-cansız tüm varlıkların sevindiklerini belirtir.

“Bu bayram günü
Uçan kuşlar yere indi
Yerde yürüyen karınca
Gökte ay sevindi” (Bayram Günü, YSA: 25)

4.3.2.2.5. Dua

Dua, insanın Allah’tan kendisi veya bir başkası için maddî veya manevî isteklerde bulunmasıdır. Çocuklar saf ve günahsız olmaları nedeniyle dualarının kabul edileceğine inanılır. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde çocukların ağzından dualara yer verir.

“Yağmur-anne
Emzirir bulutları
Çiçek gibi bir sudan
Allah’ım
Bir şemsiyem olsa
Kuşlardan” (Bulutkuş, YSA: 131)

“Büyüyünce, ben de
melekler gibi
dua edeceğim
Ve her duamda
sen olacaksın anne” (Kuş mu Balık mı?, DKS: 11)

4.3.2.2.6. Kutsal kitaplar

Yüce Yaratıcı, insanlara rehberlik etmek için peygamberler aracılığıyla kitaplar göndermiştir. Mustafa Ruhi Şirin, dört kutsal kitaba yer verir.

“Harflerin melekleri kitapları ikiye ayırır: Kutsal kitaplar ve insanların yazdığı kitaplar. Zebur, Tevrat, İncil ve Kur’an, kutsal olan kitaplardır. Hiçbir harfi değişmeden korunmuş son kutsal kitap ise Kur’an’dır.” (Günler Kardan Bir Yumak Gibi, MM: 51)

4.3.2.2.7. Cuma

Cuma, İslam dininde kutsal kabul edilir. Bu günde Müslümanların manevî açıdan daha dikkatli olmaları, bir araya toplanmaları ve bu güne özel bir namaz olan Cuma namazını kılmaları istenir. Mustafa Ruhi Şirin de Cuma gününün kutsal bir gün olduğunu vurgular.

“Günlerin en güzeli Cuma

Cami tıklık tıklım dolu” (Kürsüde Unutunca, DGA: 48)

4.3.2.2.8. Hak kavramı

Hak, adaletin başlıca unsuru olarak kabul edilir. Mustafa Ruhi Şirin de hakkın her yerde ve her zaman var olduğuna dikkat çeker.

“Hak nerdedir a hocam?

Soruya cevap verdim soruyla:

Var mı ki

Olmadığı bir yer

Be adam!” (Hak Nerdedir?, DGA: 14)

4.3.2.2.9. Vicdan

Vicdan, insana sürekli doğruları yapması konusunda telkinde bulunan iç ses olarak tanımlanabilir. Mustafa Ruhi Şirin, vicdan kavramını çocuklara yerleştirmek için çaba harcar.

“Neyin iyi
neyin kötü olduğunu
fısıldar bana vicdanım
Israrla sorarım ona
Doğrularım mı fazla
yanlışlarım mı?” (Çocukluğun Zaferi, AOÇAO: 52)

“Vicdanının sesini dinle!
İçindeki yargıcın sesine
benziyorsa sesi
Doğrunun rengine
boyanmış demektir” (Çocukluğun Zaferi, AOÇAO: 53)

Şirin’e göre vicdanın sesini dinlemek başlı başına bir mutluluk kaynağıdır.

“Her günün sonunda vicdanın
‘-Rahat uyu!’ diyorsa sana
Yoktur dünyada
bundan daha büyük mutluluk” (Çocukluğun Zaferi, AOÇAO: 53)

4.3.2.2.10. Birlik ve beraberliğin önemi

Birlik ve beraberlik, toplumların ve ülkelerin huzuru ve gelişmeleri açısından önem taşır. Mustafa Ruhi Şirin de bir ve beraber olmanın zorlukları aşmada yardımcı olacağını belirtir.

“Kırk kardeşsiniz. Eğer birlikte yürürseniz kolay çıkarsınız yokuşları.” (Kırkınıc Kardeş, MRGÇ: 70)

4.3.2.3. Kişisel gelişime yardımcı eğitsel unsurlar

Bireyin kendisine ve içinde yaşadığı topluma yararlı bir birey hâline gelebilmesi için kendisine sunulan birtakım olanakların farkında olması ve bunların değerini bilmesi gerekir. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde bu olanak ve değerlere yer vererek, okuyucuları aydınlatmaya çalışır.

4.3.2.3.1. Eğitimin önemi

Eğitim, toplumu oluşturan bireylerin fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde tamamlanması, bu bireylerin üretken bir hâle gelip kendilerini gerçekleştirmeleri açısından vazgeçilmez bir süreçtir. Mustafa Ruhi Şirin çocuklara eğitimin önemini kavratarak onları eğitim olanaklarından yararlanma konusunda teşvik eder.

“Sen de
istiyorsan pusulanın
doğru göstermesini
Kendini, dünyayı
ve kitapları
okumayı öğren” (En Değerli Armağan, DKS: 57)

“Bir tiyatro sahnesine benzeyen dünyada her gün birçok oyun oynanıyor. Bu oyunlarda hepimiz isteyerek ya da istemeyerek rol alıyoruz. İnsan yaşarken en güzel oyunları seçmeyi öğrenmeli. Doğumla ölüm arasında uzanan yolda yeteneklerini geliştirmeyi bilmeli.” (Çocukluk Cenneti, MM: 42, 43)

Şirin’e göre eğitim hayat boyu devam eder.

“Çocuğum sen

doğmadan da
 okul oldun bize
 Sen de
 şu koca dünyanın
 öğrencisi
 kabul edersen kendini
 Hayatı gösteren pusula
 doğru gösterir hep
 yürüyeceğin yolu” (Dünyadan Bile Büyük, AOÇAO: 17, 18)

4.3.2.3.2. İyiliğin önemi

İyilik, insanın diğer insanların hayatlarını kolaylaştırıcı eylemler yapması olarak tanımlanabileceği gibi, bir insanın hâl ve hareketlerinden dolayı hiç kimseye zarar vermemesi olarak da anlaşılabilir. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde iyiliğin her iki tanımına da uygun örnekler verir.

“Hiç bir kuşa taş atmamıştım. Hiçbir canlıya zarar vermemiştim. Hiçbir iyiliği karşılıksız bırakmamıştım.” (Kuyruksuz Kalan Tilki, MRGÇ: 110)

“İyiliğin kardeşi sevgidir. Kötülüğün ise kötülük. Şunu hiç aklından çıkarma: iyilik de kötülük de bir ağaca benzer. Sen iyiliğin ağacını sulamalısın. İyiliğin ağacı ne kadar büyürse büyüsün korkma! Kötülüğün ağacı en yüksek tepenin üstünde büyümüş bile olsa, bir gün, fırtına onu devirir. Kötülüğü yenmek de iyilikle olabilir. İyilikle sonuç alamıyorsan bu arzuyu kalbinde sakla. Sen bu yarışı sürdürürsen bu isteğin de günün birinde gerçekleşebilir.” (Masal Mektup, MM: 68)

Şirin, iyiliğin mutlu bir yaşam için gerekli olduğunu belirtir.

“Mutlu ve güzel yaşamak istiyor musun? Yaptığın iyilikleri ve sana yapılan kötülükleri unutmalısın.” (Masal Mektup, MM: 70)

“Seni ayakta tutacak olan

iyinin duygusudur
 İyinin duygusuysa
 yaşama sanatının kökü
 gövdesi, dalları ve çiçekleri
 Tek kelime ile ahlak” (İyi Yaşamak, AOÇAO: 40)

“ Dünyada güzel
 ve mutlu yaşamının
 yoludur iyilik” (En Büyük İyilik, AOÇAO: 43)

“İyilik, insanın şefkat eli
 iyilik, başkalarını düşünme kaygısı
 iyilik taşa çiçeğe ağaca kuşa
 iyilik toprağa havaya suya
 iyilik insana
 iyilik kendine
 iyilik, dua” (En Büyük İyilik, AOÇAO: 44)

4.3.2.3.3. Komşuluğun önemi

Komşuluk ilişkileri, kültürümüz ve dinimiz açısından önemlidir. Hem kültürümüz hem de dinimiz komşuya iyi davranmayı ve her zaman destek olmayı öngörür. Mustafa Ruhi Şirin de komşuluk ilişkilerine eserlerinde yer verir.

“Ne kadar yoksul
 Olsak da
 Önce komşuyu düşünürdük
 Sonra evimizi
 Eski zamanlarda” (Ben de Kaftanın İçindeydim, DGA: 36)

4.3.2.3.4. Nezaketin önemi

Nezaket, insanın çevresindekilere belirli kurallar içinde davranması olarak nitelenebilir. İletişimde oldukça önemli olan nezaket, kültürümüz ve dinimizce de tavsiye edilir. Mustafa Ruhi Şirin, nezaket kavramına değinirken, nezaketin hayatı kolaylaştıracağına dikkat çeker.

“Kibarlığın özünde incelik vardır
Açar güzellikle kapılarını
İnsanlığın” (Hırsızlı Güldürmek, DGA: 45)

“Söz var ağırdır dağdan
Söz var kuş tüyünden hafiftir
Her söz söylenmez her yerde
Bazen kibarca söylemek
Hem güzel hem zariftir” (Kibarca, DGA: 62)

Şirin, nezaketin insanın mutlu olmasına yardım edeceğine vurgu yapar.

“Eğer bağırsaydım komşuma
Düzeltemezdi yanlığını
İyilikle ve güzellikle
Biraz da nezaketle
Ancak böyle mümkün olur
Bahara çevirmek
Hayatın kışını” (Niçin İpe Un Serdim, DGA: 33)

Teşekkür etmek, günlük hayatımızda en çok sergilememiz gereken davranışlardan birisidir. Mustafa Ruhi Şirin çocuklara teşekkür etmenin önemini anlatır.

“Teşekkür insandan insana
Solmayan çiçek
Bazen de suya
Hayvana ve bitkilere” (Teşekkür, DGA: 52)

4.3.2.3.5. Özgürlüğün önemi

Özgürlük, insanın hayatındaki en değerli kavramlardan biri olarak kabul edilir. Mustafa Ruhi Şirin de özgürlüğün önemine dikkat çeker.

“-Hoş geldin dedi baykuşa:

-Beğendin mi

Sarayımın göz kamaştırın süsünü?

-Özgürlük olmayınca dedi

Ne anlamı var

Süsün ve zenginliğin” (Geceleri Öten Saka Kuşu, KABK: 10)

“Ama yıldızları, gökyüzünü, ağaçları, kırları ve çiçekleri çok özledim. Özgür olmak istiyorum artık.” (Guguklu Saatin Kumrusu, GSK: 18)

4.3.2.3.6. Sağlığın önemi

Sağlık, insanın mutluluk ve huzuru için en önemli servetidir. Mustafa Ruhi Şirin de çocuklara sağlıklı olmanın önemini sezdirmeye çalışır.

“Ne kadar çok bilse de insan

Elden sağlığı gidince

Bir işe yaramaz

Bilgisi de görgüsü de” (Kürsüde Unutunca, DGA: 49)

4.3.2.3.7. Umudun önemi

Umut, insanların hayatlarını sürdürebilmeleri için en önemli dayanak noktasıdır. Mustafa Ruhi Şirin umudun hiçbir koşulda kaybedilmemesi gerektiğine inanır.

“Biraz da bilgeliğe özenerek

-Ne güzel şey dedi

Yaşlı adama

Geleceği düşünerek yaşamak!” (Şakacı Papağan, KABK: 96)

4.3.2.3.8. Yaşama sevinci

İnsan, ancak içinde duyduğu yaşama sevinci sayesinde hayata devam edip mutlu olabilir. Mustafa Ruhi Şirin, yaşama sevincine vurgu yapar.

“İki papatyanın aralığından
Bakarım dünyaya
İnsan gibi güzel
İnsan gibi umutlu” (Eşekten Düşünce, DGA: 24)

Şirin’e göre, insan küçük mutluluklarla yetinmeyi de bilmelidir.

“Her gün bir saatliğine
Keyfimce boyadığım göğü
Armağan ederdim yeni sabaha
Gülerdi ağaçlar yaprak yaprak
Çiçekler kuş kuş gülerdi
Gülerdi gök bayrak bayrak” (Ağaçtan Öteye Yol, DGA: 46)

“Merhaba, bir anne gibi bizi kucaklayan toprak. Merhaba, yıldızlarını saklayan gökyüzü. Merhaba yeni gün, diyebilmek çok güzel bir şey.” (Çoban Çiçeği, MM: 55)

Mustafa Ruhi Şirin’e göre, geçmiş olaylar için üzülme yerine yarın için umutlanmak gerekir.

“Gerek yok bu kadar üzülmene
Akıl almaz işler de olur dünyada
Geri verilmez insana
Üzülmeyle geçen zaman
Bak ne güzel şey yaşamak” (Şakacı Papağan, KABK: 95)

“Sen de biliyorsun, geçen zaman geri gelmeyecek. Geleceğe çevirelim yüzümüzü. Gökyüzü aynı mavilikte. Ağaçlar yine yaprak açıyor.” (Guguklu Saatin Kumrusu, GSK: 17)

4.3.3. Davranış eğitimi

Eğitimin temel hedefi bireyin istenen davranışları kazanmasını sağlamaktır. Bu da ancak bireyin kendisine öğretilenleri içselleştirip herhangi bir zorlama olmadan uygulamasıyla olur. Davranış eğitimi, bireyin gerek evrensel, gerekse içinde bulunduğu toplumun normlarına uygun davranışlar göstermesini amaçlar. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde davranış eğitimine yönelik unsurlara yer verir. Davranış eğitime yönelik unsurlar çalışkanlık, dürüstlük, temizlik, yardımseverlik, ana baba sözü dinleme, empati kurma, gerçekçi olma, güler yüzlü olma, hayata olumlu bakma, hayatta ölçülü olma gibi başlıklar altında incelenebilir.

4.3.3.1. Çalışkan olma

Hayatta istenenleri elde etme, başarılı olabilme çalışkanlıkla mümkün olur. Mustafa Ruhi Şirin, hayvanların dünyasını örnek göstererek çalışkan olmaya dikkat çeker.

“Arılar konsun sana
Dalında bir çiçek ol
Durmadan geçer günler
Çalışkan bir böcek ol” (Günler Kardan Bir Yumak, YSA: 37)

“Yeteneğin vardı doğuştan
Bu doğru, ancak
Böyle tembellik edersen eğer
Hep geri kalacağını bil
Dünyanın
Hiç değişmez yasasıdır bu” (Yarışı Kazanan Kaplumbağa, KABK: 54)

4.3.3.2. Dürüst olma

Doğruluk hayattaki en önemli erdemlerden birisidir. Hem toplumsal hayatta saygın bir yere sahip olma hem de etrafındaki insanlara zarar vermemek için dürüst olmak, yalan söylememek gerekir. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde dürüst olmayı önemser.

“İyi yaşamak
kısa yoldan
doğrunun ve güzelin
avcısı olmaktır
Ancak iyi yaşamak ulaştırır
insanlık denizine insanı” (İyi Yaşamak, AOÇAO: 42)

Şirin, kurnazlık yaparak insanları kandırmanın yanlış bir davranış olduğunu vurgular.

“Son nutuk ise kaplandan:
-Herkes kazdığı kuyuya düşer
Bazen birer ikişer üçer
Onar yirmişer bazen” (Kuyuya Düşen Kim? KABK: 20)

“Düzenbaz tavşanla tilki ise tavşan kaç tazı tut oyununu oynamaya başladılar. Bu oyunda tilki kurnazlığı, tavşan ise akli temsil ediyordu. Tavşan bu oyunda aklını kullanamadı ve yenildi. -Tilkiliğe özenen tavşanların sonu budur işte dedi tilki.” (Akıllı Tavşan Kurnaz Tilki, GSK: 75)

4.3.3.3. Erken uyuma

Bebek ve çocukların büyümeleri için erken uyumaları gerekir. Çünkü bu yaşlarda uyku gereksinimi daha fazladır. Mustafa Ruhi Şirin, erkenden uyumanın ve uykunun önemine değinir.

“Erken uyu
Zaman çok az
Uyku süttür
Büyü biraz” (Uyku Bekçileri, YSA: 19)

“Nedir uyku
dedikleri şey anne?
Hiç konmadan uçan
beyaz kuş mu?
Sessiz şarkı söyleyen
kırmızı balık mı?” (Kuş mu Balık mı?, DKS: 9)

4.3.3.4. Temiz olma

Temizlik, tüm toplumlarda olduğu gibi bizim toplumumuzda da önem verilen konuların başında gelir. Dinimiz de temizliğe özel bir önem atfeder. Mustafa Ruhi Şirin, temiz olmanın önemine vurgu yaparak çocukları yıkanmaları konusunda teşvik eder.

“Önce mumu yakar
Sonra
Yıkar beni annem
Öperken vücudumu
En çok yüzüm
Sever suyu
Yıkanmak
Koparmak asmadan
Salkım salkım üzümü” (Kuşların Annesi, YSA: 81)

4.3.3.5. İnsanlara/ yoksullara yardım etme

Yoksullara yardım, hem insanın kendi iç huzuru, hem de toplumsal yapının sağlıklı bir şekilde devamı için önem taşır. Mustafa Ruhi Şirin, yoksulluğa özellikle de çocuk yoksulluğuna dikkat çeker. Şirin, dünyada en ağır bedeli yoksulluk ve yoksunluk

içinde büyüyen çocukların ve kadınlar ödediğini belirterek, dünya nimetlerinden toplam yüzde yirmi beşinin yararlandığı bir dünya gerçeğiyle karşı karşıya olduğumuzu vurgular (Şirin, 2007d: 125). Şirin, bu nedenle eserlerinde yoksullara yardımın öneminde değinir.

“Her gece annem
Kaç yoksul varsa dünyada
Onca şarkıya böler ayı
Ballanır yoksulların uykuları” (Ay Şarkıları, YSA: 61)

“Üşüyen fotoğrafımla ben
gülümserim yoksulların kalbinde
hiç söylenmemiş şarkılarla” (Fotoğraf, YSA: 177)

“Yoksulluk kuşatınca evi
Aç uyur insanlar
Yoksulların yerine
Rüya görmek de
İnsanın şefkat ödevi” (Sitemli Rüya, DGA: 63)

Şirin, çocukları yoksullara karşı duyarlı olmaya çağırır.

“Dün ay büyürken
yazdığım kar şiiri
süsledi yoksul evlerini” (Sevincin Kundağı İssız, YSA: 184)

“Yoksulluğu eldiven gibi giyinen çocukları
avuçlarında inci unuturum soğuk kış geceleri” (Çocuk Sesli İşaret, YSA: 205)

“Gökten üç elma düştü. Üç altın elma. Sizin olsun üçü de. Siz de dağıtın yoksullara...” (Mavi Rüyalarda Gören Çocuk, MRGÇ: 65)

Mustafa Ruhi Şirin, tüm olumsuzluklara rağmen gelecekte umutludur.

“yoksulluk değil sevinç takvimine göre
çizilir belki yeni çocuk atlası” (Belki, YSA: 190)

“Hiç olmadı boş zamanım
Her gece dolunaya bakarak
Sayısız ev resmi çizdim yoksullara
Ve sayısız beyaz at” (Hırsız Güldürmek, DGA: 44)

Şirin, dünyada mutluluğun ancak kardeşlik ve paylaşmayla mümkün olacağını vurgular.

“Dünya kadar büyük
iyilik oyunu oynamaya
çağırmalıyız insanlığı
Öğrenirsek
yaşamak için adaletin ve
kardeş payının değerini
Ancak o zaman
barışa kavuşur
şu kocaman dünya” (Altıncı Kıta, DKS: 68)

“Eğer insanlık
Başaramazsa
bu büyük ödevi
Bilinki yoksulluk
dünyada en kalabalık
altıncı kıta” (Altıncı Kıta, DKS: 68)

“Dedeciğim iyilik meleği idi. Bahçesinde yetişen meyveleri satmaz, yoksullara dağıtırdı.” (Rüya Gibi Adam, GMÇK: 70)

Mustafa Ruhi Şirin, dünyadaki en önemli sorunlardan birinin dünya nimetlerinden yararlanma konusundaki eşitsizlik olduğuna vurgu yapar.

“Ekmek de istemem senden
süt de su da pabuç da
Yeterki beslediğin dev
Çalması soframızdaki
yarım lokmayı” (Dünya Kardeş Sobe, DKS: 69,70)

Günümüz toplumlarının en önemli sorunlarından birisi de yardımlaşmanın son derece azalmış olmasıdır. Mustafa Ruhi Şirin, az veya çok, maddî veya manevî her türlü yardımın önemine vurgu yapar.

“İnsana tehlikeyi
Haber vermek
En büyük iyilik” (Teşekkür, DGA: 52)

4.3.3.6. Ana baba sözü dinleme

Çocuklar, kimi zaman karşılarındaki tehlikenin farkına varamazlar. Bu aşamada anne-babalar, çocuklarını tehlike ve kötülüklerden korumak için bazı sınırlamalar getirirler. Mustafa Ruhi Şirin, ana baba sözü dinlemenin önemine değinir.

“Anne sözü dinlenmez mi? Daha oyun henüz başlamışken, heybemi omzuma astım; ardıma bile bakmadan yürüdüm değirmene doğru.” (Kuyruksuz Kalan Tilki, MRGÇ: 108)

Şirin, annesinin tüm uyarılarına rağmen tilkinin sözüne kanan martı yavrusunun düştüğü durumu örnek göstererek, çocuklardan bu konuda duyarlı olmalarını ister.

“–Annesinin sözünü dinlemeyen bir martıcığı yemek çok hoşuma gidecek.” (Martıcık, GSK: 62)

4.3.3.7. Empati kurma

Empati, yani duygudaşlık, kişinin kendisini karşısındakinin yerine koyarak ona göre hareket etmesi olarak ifade edilebilir. Empati, toplum içinde anlaşmazlıkların çözümü için en etkili yollardan birisidir. Mustafa Ruhi Şirin, empati kurmanın hayatı kolaylaştıracağını vurgular.

“Haklısın dedim niyetin yoksa
Başkasının eşeğini bulmaya
Yoktur ıslık çalmaktan
Daha iyi bir bahane!
Aslında sitemdir
Islık öyküsü
Kendini, eşeği kaybolanın
Yerine koymayanlara” (Komşunun Eşeği, DGA: 28)

4.3.3.8. Gerçekçi olma

Gerçekçi olma, insanın hayatında hayal kırıklıklarına uğramaması açısından önem taşır. Mustafa Ruhi Şirin de okuyuculara gerçekçi olmayı, boş hayaller peşinde koşmamayı önerir.

“Parayı veren düdüğü çalar
Dün böyleydi bu
Bugün de
Yarın da böyle” (Parayı Veren Düdüğü Çalar, DGA: 21)

“Ümidi besleyen
hayal iyidir
Hep hayal
kurarak yaşamak istemişse
İyileşmesi imkansız bir hastalık
İnsan, hayal ile

gerçek arasında
 köprü kurmayı öğrenemezse
 Dünyanın patikalarında
 yürürken kolay yorulur” (Çocuğun İkiz Kardeşi, AOÇAO: 26)

4.3.3.9. Güler yüzlü olma

Güler yüzlü olma, insanın hem kendi mutluluğu hem de etrafındakilerin mutluluğu için gereklidir. Mustafa Ruhi Şirin, özellikle yeniden yazdığı Nasreddin Hoca fıkralarında bu konuya dikkat çeker.

“İnsan, çocuğuna
 Nasıl söylerse kibarca
 Ben de gülerek
 Öyle söyledim
 Her sözü insanoğluna (Oğlak mı Teke mi?, DGA: 12)

“En çok da
 Balcı Dede sevindi bu işe:
 Tatlı dil dedi
 Güzelleştirir dünyayı
 Gülen bir yüz ise
 Dünyaya değer” (Tatlı Dil Güler Yüz, KABK: 89)

“Tatlı dilin güler yüzün
 Unutturabilir sana
 Kelliğini” (Şakacı Papağan, KABK: 96)

4.3.3.10. Hayata olumlu bakma

Bireyler, ancak hayata olumlu bakıp, yaşamaktan zevk alabilirlerse mutlu olabilirler. Mustafa Ruhi Şirin hayata olumlu bakmanın mutlu ve sağlıklı bir hayat için önemine değinir.

“Çılgılık attım sevincimden
 Nasıl sevinmeyeyim dedim eşime
 Adamı tam göğsünden vurdum
 Ya ben de olsaydım içinde?” (Çoktan Ölmüş Olurdum!, DGA: 73)

“Mademki umut var
 Bir gün göl maya tutar” (Bir Gün Göl Maya Tutacak! DGA: 80)

“Herkesi iyi bakmak gerek
 Bahar sabahı kadar iyi” (Eşekten Düşünce, DGA: 24)

4.3.3.11. Hayatta ölçülü olma

Her şeyde ölçülü olma, hayatta sıkıntıya düşmemenin en önemli yoludur. Mustafa Ruhi Şirin eserlerinde hayatta ölçülü olmayı tavsiye eder.

“Ne ağlarken
 Kaçtırdım ölçüyü
 Ne de gülerken” (Eşekten Düşünce, DGA: 24)

“Sen de
 Ne zaman öğrenirsen
 Pire için
 Yorgan yakmadan yaşamayı
 O zaman başarırısın
 Hayatı sanat yapmayı” (Ne Zaman Sanata Dönüşür Hayat? DGA: 39)

4.3.3.12. Kendini bilme

İnsanın toplumda saygın bir yere sahip olması, kendini bilmesiyle mümkün olur. Şirin de kendini bilmenin önemine değinir.

“Konuşunca
Güzel konuşmalı
Bilmediği zaman da
Susmasını bilmeli insan” (En Büyük Soru, DGA: 16)

“Seni öven her söze
Hemen inanma
Düşün biraz
Kolay kanma” (Kargayı Kandıran Tilki, KABK: 24)

4.3.3.13. Obur olmama

Oburluk, insanın hem sağlığını bozar, hem de kendine olan güvenini yitirmesine neden olur. Mustafa Ruhi Şirin, yeniden yazdığı Nasreddin Hoca fıkrasında oburları yererek oburluğun yanlış bir davranış olduğunu belirtir.

“Eşim koydu tepsiyi ortaya
Kaşıkladık helvanın kalanını
Artık dedim, yatabiliriz şimdi
Latife bu ya
Aklımızda duracak yerde
Karnımızda olması daha iyi
Garip bir öyküdür bu
Ben de böyle buldum
Oburları yermenin
Yolunu!” (Oburluğun Öyküsü, DGA: 59)

4.3.3.14. Oyun kurallarına uyma

Çocukların en büyük eğlencesi olan oyunların zaman içinde belirlenmiş ve uymayanın dışlandığı değişmez kuralları bulunur. Çocuk, bu kurallara uymayı öğrenmekle hem sorumluluk bilinci kazanır, hem de sosyal hayata uyum yetisi kazanır. Mustafa Ruhi Şirin, oyun oynarken kurallara uymanın önemli olduğunu belirtir.

“Oyunların da
 yasası varmış
 Kurallar uymayan
 hemen atılır oyundan” (Ne Zaman Hızlı Çalışır Çocuk Saati?, AOÇAO: 22)

4.3.3.15. Soru sorma

Soru sorma, öğrenmenin en temel şartlarından biridir. Mustafa Ruhi Şirin, doğru yolu bulmanın ancak soru sorarak mümkün olacağına vurgu yapar.

“Doğru eyleme yönelmek için
 doğru bilgi ve
 deneyim de yetmez
 Doğru soru sormadıkça
 doğruyu göstermez insana
 hiçbir pusula” (Doğru Soru, AOÇAO: 31)

4.3.3.16. Tedbirli olma

Tedbirli olmak, insanı karşısına çıkabilecek olumsuz durumlara karşı koruyarak, zarar görmesini engeller. Mustafa Ruhi Şirin, tedbirli olmanın önemine değinir.

“–Artık dedi baykuş
 Ne zaman ötersen öt!
 Düşmeden tuzağa
 Olmalıydı sende bu tasa!” (Geceleri Öten Saka Kuşu, KABK: 12)

“–Sevgili yavrularım! Dedi anne martı, artık yuvada işimiz kalmadı. Şu gördüğünüz gölde yaşayacağız. Suyu dalışları iyi öğrenin. Kendinizi korumalısınız. Kıyıya çıkmadan önce çevrenizi gözetlemeyi unutmayın. Tilkiler pusuda bekleyebilir.”
 Martıcık, GSK, :54

“Ne olur dedim ne olmaz
 İnsan yarını düşünmeli
 Çok veya az
 Yanında olmalı azığı” (Ağaçtan Öteye Yol, DGA: 47)

4.3.3.17. Hastalara ilgi gösterme

Hastalara ilgi gösterme, hastaların manevî açıdan desteklenmeleri ve moral kazanmaları açısından önem taşır. Dinimizce de tavsiye edilen bu davranış Şirin’in eserlerinde değindiği konulardan biridir.

“Dedeciğimin hasta çocuklara olan ilgisi daha farklı olurdu. Onlara mevsimlik meyveler dışında, geçen yıldan kalma meyvelerden de gönderirdi.” (Rüya Gibi Adam, GMÇK: 73)

4.3.3.18. Kimseye darılmama

Dargınlık ve küskünlük, kişiler arası iletişim sorunlarından birisidir. Mustafa Ruhi Şirin, dargınlığın doğru bir davranış olmadığına dikkat çeker.

“Dedemin kimseye küskün olduğunu hatırlamıyorum. Aksine, herkese candan davranırdı.” (Rüya Gibi Adam, GMÇK: 72)

4.3.3.19. Paylaşmanın önemi

Benlik duygusu kuvvetli olan çocuklar için paylaşmak çoğu zaman zor gelebilir. Şirin, paylaşmanın önemine değinir.

“Okula giderken
 Babaannem
 iki avuç kavrulmuş fındık
 bir avuç kuru üzüm
 birkaç tane de içde

koyuyor çantama
 -Paylaşırsan arkadaşlarınla
 kolay geçer diyor, açlığın
 ve iyi çalışır zekan” (Büyük Bir Çocuktur Babaannem, DKS: 45)

4.3.3.20. Okumaya önem verme

Okumak, insanın bilgi, görgü ve kültürünü artırırken bir yandan da düşünme yeteneğini geliştirir. Mustafa Ruhi Şirin, ülkemizdeki okuma oranının düşüklüğünden şikâyetçidir. Bu yüzden de eserlerinde okumaya önem verir.

“Küçük yaşta
 okuma sevgisi
 kazanmaktan
 yoktur daha büyük
 ve değerli armağan” (En Değerli Armağan, DKS: 57)

“Dünyanın
 bütün incilerinden de
 daha anlamlıdır
 okuma sevgisi
 Daha gerekli ve
 daha güzel” (En Değerli Armağan, DKS: 58)

Şirin’e göre okumak, sadece okuduklarını anlamak değil, aynı zamanda düşünmek eylemidir.

“Okumak
 Anlayabilmektir okuduklarını
 ve okuduğunun üzerinde
 düşünebilmektir” (En Değerli Armağan, DKS: 58)

“Okumanın tadını küçük yaşta alırsan kitaplarla kolay arkadaş olursun. İyi ve güzel kitapları okudukça, yıldızların şarkılarını daha iyi duyabilirsin.” (Günler Kardan Bir Yumak Gibi, MM: 49)

“Bir kitabı heyecanla, umutla açabiliyor ve kazançla kapayabiliyorsan, ne mutlu sana. Kitaplar da konuşan oyuncaklara benzer.” (Günler Kardan Bir Yumak Gibi, MM: 49)

“Türünde en önemli olan kitapları okuyarak işe başlarsan, kitap kültürü kozanı daha sağlam örmüş olursun.” (Günler Kardan Bir Yumak Gibi, MM: 51)

4.3.4. Diğer eğitsel unsurlar

Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde güncel dünya ve çocuk sorunları hakkında çocukları bilgilendirmeye yönelik eğitici unsurlara da yer verir.

4.3.4.1. Dünya üzerinde çocukların yaşadığı sorunlar

Savaş, kıtlık, salgın hastalık, doğal afetler gibi durumlarda en çok çocuklar zarar görür. Dünya üzerinde birçok ülkede çocuklar, savaş, açlık, susuzluk, yeterli sağlık hizmeti alamama, çocuk işçiliği gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Mustafa Ruhi Şirin, bu çocukların sorunlarına eserlerinde yer verir.

4.3.4.1.1. Afganistan

1979 yılında SSCB'nin işgaliyle başlayan daha sonra ABD'nin müdahalesiyle büyük bir yıkıma uğrayan Afganistan'da gerek savaşlarda gerekse savaşın getirdiği olumsuz şartlar nedeniyle çok sayıda çocuk hayatını kaybetmiştir. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde Afganistan'da acı çeken çocuklara yer verir.

“Ben ölmedim anne ben ölmedim
Çemberi kim çeviriyor benim yerime?
Bombacı pilotun çocuklarından biri mi?

Üşümesin elleri ver ona eldivenlerimi
 Ben Kandehar'lı Ali" (Elsiz Eldiven, YSA: 215)

4.3.4.1.2. Bosna

1992-1995 yılları arasında tarihin en kanlı iç savaşlarından biri olan kayda geçen Bosna Savaşı, çocukların maddî ve manevî büyük zarar görmesi ile sonuçlanmıştır. Şirin, bu savaşı Müslümanları Avrupa'dan çıkarma savaşı olarak görür ve çocukları bu konuda bilinçlendirmeye çalışır.

"Uyandıramadı suskun dünyayı
 Çocukların kıyameti çılgılık
 Unutulmuş Kitabı okurken uyandık
 Sessizliğe eklendi insanı ürperten ses" (Zambak Çocukların Şiiri, YSA: 210)

Şirin'e göre Bosna, herkesin seyirci kaldığı vahşetin içinde acı çeken çocuklarla doludur.

"Bosna, acılar acısı çocuk resimleri
 Öldürülen bebekler bile sürgün
 Seyrediyorsunuz şakacıktanmış gibi
 Tarihin som altın direğini kıran bu oyunu
 Tekrarı olmasın bu tufanın ancak,
 Sıra çocuklarınıza geldiği gün
 Hiç gülmemiş bir Boşnak bir çocuk
 Sevmeyi öğretecek cellâdına gülümseyerek" (Zambak Çocukların Şiiri, YSA: 211)

4.3.4.1.3. Çeçenistan

1994-1996 yılları arası birinci evre, 1999-2009 tarihleri arası ikinci evre olarak kabul edilen Çeçen-Rus Savaşı, 250.000 sivilin ölümü ile sonuçlanmıştır. Bunlar arasında çok sayıda çocuk olduğu gibi, göç, açlık, hastalık gibi olumsuzluklara maruz

kalan çocukların sayısının çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Mustafa Ruhi Şirin, Çeçenistan Savaşını Çeçenlerin özgürlük mücadelesi olarak görür.

“Çeçenlerin üç hali vardır:

Özgürlük, dua ve diriliş.

Kitaplarında çaresizlik ve ağıt yoktur.

Çılgınlıkları özgürlüğün şarkısıdır.

Yine kuşatıldı özgürlük.

Yeni dirilişin mayalanışına selam olsun.” (Bu Yolculuğun Adı Hayattır, ÇHÇ:

136)

4.3.4.1.4. Filistin

Filistin, çocukların savaştan en çok zarara uğradığı bölgelerden biridir. Şirin, Filistin’de oyun oynarken bile vurulan çocukların dramını yansıtır.

“Saklambaç oynarken vurduğum

çıkamaz sokak

Benden Filistin’e kalan tek süs

Annesinden çalınan bebeğin

Sesine benziyordu o sabah

Göklerden bakınca Kudüs” (Yıldızlarla Yürümek, YSA: 213)

4.3.4.1.5. Irak

Irak, gerek 1991 Körfez Savaşı ve takip eden yıllarda uygulanan ambargo, gerekse 2003 yılından beri devam eden savaş nedeniyle çocukların acı çektiği bölgelerden biridir. Mustafa Ruhi Şirin, Irak’ta acı çeken çocuklara insanlığın duyarsız kalmasını eleştirir.

“Bozabilseydin susma orucunu

Yazılacaktı kalbine yeniden

Sonsuza kadar yaşayacak

En çocuk adın
 Nasıl da şimdi
 Unutarak
 Dünyanın en taze kaderini
 Beklemektesin
 Mahşerin sıradaki
 Son çılgın atlısını
 Ey insanlık eyyy!” (Eyyy!, YSA: 217)

4.3.4.1.6. Kosova

1995-1999 yılları arasında Kosova’da meydana gelen savaş, birçok sivil ve çocuğun ölmesine neden olmuştur. Şirin, Kosova’daki çocukların acısını eserlerinde yansıtır.

“Bosna’dakinden daha yaman bizim mahşerimiz
 Batılların merhametine terk etme bizi Allah’ım!
 Küçük Prens hariç!
 Kosova ona da unutturdu gezegenindeki kavanozuyla
 çiçeğini örtmeyi” (Doğu’nun Kızı Şehrazat, ÇHÇ: 130)

“Acının atlası çiziliyor ruh aynamıza
 Bosna’da elma şekerleriyle süslü çocuk mezarında ağlamıştım ya, işte öyle
 ağlıyorum!

Şimdi de çocuk yüzlü ırmaklar gibi akıyor Kosova
 Bu hepimize ait bir yıkılıştır.” (Bana Sana Kosova’ya Dair, ÇHÇ: 132)

Mustafa Ruhi Şirin, her şeye rağmen Kosova’nın geleceğinden umutludur.

“Ey en romantik ve kırılğan çocuk
 en çocuk çiçekler senin için büyüyecek
 Kosova’nın yeni bahçelerinde” (Sabah Nasıl Nefes Alırsa, ÇHÇ: 135)

4.3.4.1.7. Afrika

Afrika'nın birçok bölgesindeki açlık ve kıtlık, özellikle çocukları çok daha fazla etkilemiştir. Binlerce çocuğun açlık ve kötü koşullar nedeniyle hayatını kaybettiği, yüz binlerce çocuğun da aynı tehlikeyle karşı karşıya olduğu bilinmektedir. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde Afrika'da yaşanan bu soruna dikkat çeker.

“Denizin kitabında yazılıdır:

Afrika'da ölüm anne sütü kokar

Kara deri inci diş siyah göz

Kemikten eller. Koşuyu kaybetmiş ihtiyar at

Bu mudur Afrika anne: Su da mı yanar” (Afrika: Kardeşim, TE 456: 36)

Şirin, bu sorunla ilgili çalışmaların yetersizliğini ve yapılan yardımların çoğunun ticari kaygılar taşıdığını belirtir.

“Ara. Şimdi reklamlar sırada:

İnsanlığın Afrika vicdan ödevi” (Afrika: Kardeşim, TE 456: 36)

4.3.4.2. Toplumsal roller

Bireyler, toplumdaki rollerini önce ailede, sonra oyun ortamında daha sonra da okul ortamında öğrenip pekiştirirler. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde çocukların ileride üstlenecekleri toplumsal rollere yer verir.

“Çoban olsam kuzum olur

Baba olsam kızım olur

Paşa olsam küçük kardeş

Söyle kaç yıldızım olur?” (Bebegin Duası, YSA: 21)

4.3.4.3. Çocuk kitabı

Çocuklara yönelik yazılan eserler, çocuca göre yazılmalı ve tasarlanmalıdır. Mustafa Ruhi Şirin, çocukların dilinden çocuk kitaplarının nasıl olması gerektiğini anlatır.

“Belki boyumdan büyük
işlere karışmak olacak ama
Önerilerim var
çocuk kitabı yazanlara:
Kendi çocukluk
dürbünü ile
Ne kadar iyi
ve yakından bakarsa
yazar çocuca
O kadar iyi görür
çocuğun baktığı yeri
Yazar, her sözcüğün
sesini duyarak
yazabilirse eğer
Ancak o zaman
duyabilir çocuk
yazarın duyduğunu
Nasıl oyunda
iyi tutmak
gerekirse yerimizi
Kahramanları da
Tam yerinde
Anlatmak gerekir
Değişirse birinin kalesi
bozulur yazmak oyunu
Kahramanlar da
iki göz gibidir

Uyum yoksa aralarında
 Şaşı bakarlar
 dünyaya ve okura
 Küçük Prens kitabında
 Fark ettim
 Çocuğun nasıl baktığını
 Ve gördüğünü
 Kitap bitince eli
 Elimdeydi Küçük Prens'in
 Hiç değişmemişti
 Altı yaşındaki sesi” (Küçük Prens'in Sesi, DKS: 61, 62, 64)

4.3.4.4. Çocuk eğitimi

Çocuk eğitimi, ana babaların en çok zorlandığı konulardan biridir. Çok sevdiği çocuklarının isteklerine cevap vermekle onu hayata hazırlama arasında kalan ana babalar, zaman zaman bu konuda ölçüyü bulamayabilirler. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde hem çocuklara, hem ana babalara, hem öğretmenlere hem de karar verici konumunda olanlara seslenerek, orta yolu bulmalarına yardımcı olmaya çalışır.

Şirin'e göre, çocuklar kendilerine söylenenlerin tam tersini yaparlar.

“Çocukken
 Kim ne söylese
 Zıddını yapardım
 Yakma deseler
 Yakardım ateşi
 Dökme dense bile
 Dökerdim suyu” (Ben Gülerken Ağladı Babam, DGA: 8)

Şirin, çocukların içlerindeki keşif ve üretme isteğinin teşvik edilmesi gerektiğini belirtir.

“Her çocuk
 icat etmekten hoşlanır
 Çocuğu çocuk yapan da
 Keşif ruhundan başka ne olabilir ki
 Yetenek ve doğru bilgi kadar
 düşünce gücü de gereklidir insana” (İnsan da Irmak Gibidir, AOÇAO: 74)

Mustafa Ruhi Şirin, çocukları dinlemenin çocuğun gelişimindeki yerine vurgu yapar.

“Çocuğa iyilik
 bir bilgeyi dinler gibi
 dinlemek onu” (En Büyük İyilik, AOÇAO: 46)

Şirin, ana babalara yol gösterir.

“Kendini okumayı öğren çocuğum
 kendi kendini okumayı
 Daha önemli değildir harflerden
 hiçbir sayı
 Kendini gerçekleştirirsen eğer
 okul olursun çocuğuna
 Bu günden kurarsın
 gelecekteki dünyayı” (Babamın İtirafı, AOÇAO: 61)

Şirin’e göre geleneksel çocuk yetiştirme sisteminde ana babalar çocukları kendi umutlarına göre yetiştirir.

“Annelerin babaların eski çocuk ödevi
 kendi umutlarının çocuklarını yetiştirmektir.” (Babamın İtirafı, AOÇAO: 58)

Şirin, geleneksel çocuk yetiştirme sistemini eleştirir.

“Niçin uslu uslu
ağır ağır ve sessizce
okula gitmemiz istenirdi bizden
Niçin değer yerine önce,
görevlerimiz öğretilirdi bize!” (Babamın İtirafı, AOÇAO: 60)

Şirin, eğitim sitemini de eleştirir.

“Niçin öğretmenlerimiz
ders anlatırken
işaret parmağı havada olurdu
Niçin siyahtı yazı tahtalarımız!
Niçin her sabah henüz uyanmışken
ve hazıroldayken
Hem doğru hem de
çalışkan olduğumuzu
bağırarak söyledik
Niçin siyahtı önlüklerimiz
Beyaz yakalarımıza niçin
adımızı ve numaralarımızı
kırmızı iplikle
özerdi ablalarımız
Niçin oyuncaklarımızla
gidemezdik okulumuza?
Niçin, hâl ve gidişten pekiyi almak
iyi çocuk olmaktı!
Niçin kanlı savaşlardan
ve kahramanlardan
ibaretti tarih?
Niçin önce matematik önemliydi
sonra hayat bilgisi!

Niçin soru sormak öğretilmezdi bize
 Bu yüzden mi öğrenemedik
 içimizden dışarı çıkmayı!” (Babamın İtirafı, AOÇAO: 60, 61)

4.3.2. Mustafa Ruhi Şirin’in eserlerinde eğitsel ileti dizini

Mustafa Ruhi Şirin’in eserlerinde gerek çocuklara, gerekse yetişkinlere yönelik birçok eğitsel içerikli ileti bulmak mümkündür. Bu iletiler dizinin hâline getirilerek öncelikle dört ana başlık altında toplanmıştır. Ardından ara başlıklar da belirlenmiş, tüm bu iletiler harf ve numara verilerek dizinin hâline getirilmiştir. Bu iletiler eserlerdeki eğitsel unsurlara göre belirlenmiştir.

- A. Mustafa Ruhi Şirin’in Eserlerindeki Eğitsel İletiler (Dört ara başlık, 106 ileti)
 - A.a. Değerler Eğitime Yönelik Eğitsel İletiler (28 ileti)
 - A.b. Hayata Hazırlamaya Yönelik Eğitsel İletiler (36 ileti)
 - A.c. Davranış Eğitime Yönelik Eğitsel İletiler (27 ileti)
 - A.d. Diğer Eğitsel İletiler (15 ileti)

4.3.2.1. İleti dizininde yer alan başlıklar

A. Mustafa Ruhi Şirin’in Eserlerindeki Eğitsel İletiler

A.a. Değerler Eğitime Yönelik Eğitsel İletiler

A.a.a. Aile Odaklı Değerler Eğitime Yönelik Eğitsel İletiler

- A.a.a.1. Anneler, çocuklarının gözünde melekler gibidir. (YSA: 23)
- A.a.a.2. Annelerin kucağı, çocuklar için cennetten farksızdır. (YSA: 24)
- A.a.a.3. Çocukları en iyi anneleri anlar. (YSA: 185)
- A.a.a.4. Annenin kaybı, çocuk için büyük bir ruhsal sarsıntı sebebidir. (YSA: 186)
- A.a.a.5. Anne sevgisi, çocuğun mutluluğu için şarttır. (MRGÇ: 39)
- A.a.a.6. Babamın ölümü, çocuk için büyük bir ruhsal sarsıntı sebebidir. (YSA: 173)
- A.a.a.7. Babasız çocuklara ilgi göstermek gerekir. (DKS: 17)
- A.a.a.8. Kardeş, bir çocuk için mutluluk ve heyecan kaynağıdır. (MRGÇ: 68)

A.a.a.9. Kardeşler, hayat boyu birbirlerinin destekçileridir. (DKS: 24)

A.a.a.10. Evlat, ana babaya bir cennet armağanıdır. (MM: 31)

A.a.a.11. Evlat sahibi olma, anne-babaya büyük bir mutluluk ve heyecan verir.

(AOÇAO: 9)

A.a.a.12. Dedeler, çocukların arkadaşıdır. (GMÇK: 67)

A.a.a.13. Babaanneler, çocukların oyun arkadaşıdır. (DKS: 46)

A.a.a.14. Torun, dede için sevinç ve mutluluk kaynağıdır. (GMÇK: 68)

A.a.b. Çevre ve Tabiat Odaklı Eğitsel İletiler

A.a.b.1. Kuşlar, hayatı güzelleştiren canlılardır. (YSA: 82)

A.a.b.2. Çocuklarla kuşlar masumiyet bakımından birbirlerine benzer. (YSA: 130)

A.a.b.3. Kuşlar, kafeslere hapsedilmemeli, özgür bırakılmalıdır. (KABK: 12)

A.a.b.4. Kelebekler, dünyayı güzelleştirir. (YSA: 116)

A.a.b.5. Gelecek nesiller için ağaç dikmek gerekir. (DGA: 82)

A.a.b.6. Ağaçlar doğal dengenin devamı için önemlidir. (GSK: 33)

A.a.b.7. Deniz, insanlar için hayat kaynağıdır. (MM: 59)

A.a.c. Toplum Odaklı Değerler Eğitime Yönelik Eğitsel İletiler

A.a.c.1. Bebekler, birer melektir. (DKS: 12)

A.a.c.2. Çocuk, insanın özlemidir. (TE453: 18)

A.a.c.3. Sorunlarla karşı karşıya olan çocuklara yardım edilmelidir. (AOÇAO: 82)

A.a.c.4. Çocuk, aile için yeni bir başlangıçtır. (AOÇAO: 17)

A.a.c.5. Okul, çocuğun hayatında önemli bir yere sahiptir. (DKS: 36)

A.a.c.6. Tüm insanları kardeş gibi sevmek gerekir. (DGA: 26)

A.a.c.7. İnsana, bulunduğu makam için değil, insan olduğu için değer vermek gerekir. (DGA: 65)

A.b. Hayata Hazırlamaya Yönelik Eğitsel İletiler

A.b.a. Bilgilendirici Eğitsel İletiler

A.b.a.1. Kelebeklerin uçmaya başlaması yazın gelişini haber verir. (YSA: 32)

A.b.a.2. Yaprakların dökülmeye başlaması sonbaharı haber verir. (YSA: 34)

A.b.a.3. Turnaların gelmesi yaz mevsimini haber verir. (YSA: 36)

A.b.a.4. Doğa olayları çocuklar için eğlence kaynağıdır. (HÇBYV: 54)

A.b.a.5. Renk, dil, din, ırk ayrımı olmaksızın tüm çocuklar kardeş ve eşittir. (ÇHŞK: 85)

A.b.a.6. Her çocuk öncelikle çocukluğunu yaşama hakkına sahiptir. (ÇHŞK: 84)

A.b.a.7. Üreterek kazanmak, insana mutluluk verir. (AOÇAO: 77,78)

A.b.a.8. Fiziksel olarak büyümek, olgunlaşma anlamına gelmez. (AOÇAO: 74)

A.b.a.9. Doğanın işleyişine müdahale etmemek gerekir. (GSK: 26,27)

A.b.a.10. Gerçekler er ya da geç ortaya çıkar. (GSK: 85)

A.b.a.11. Her insan hata yapabilir. (DGA: 13)

A.b.a.12. Hayvanların da insanlar gibi hakları vardır. (GMÇK: 65)

A.b.a.13. Barbaros Hayreddin Paşa, büyük bir Türk denizcisidir. (HÇBYV: 40)

A.b.b. Dinî, Millî ve Manevî Eğitime Yönelik Eğitsel İletiler

A.b.b.1. Bayrak, milletimiz için önemli ve değerlidir. (YSA: 26)

A.b.b.2. Melekler, merhamet dolu varlıklardır. (YSA: 88)

A.b.b.3. Kâinattaki her varlığı Allah yaratmıştır. (YSA: 128)

A.b.b.4. Bayramlarda herkes çok mutlu olur. (YSA: 25)

A.b.b.5. Zebur, Tevrat, İncil ve Kur'an, Allah'ın insanlara yol göstermek için gönderdiği kutsal olan kitaplardır. (MM: 51)

A.b.b.6. Hiçbir harfi değişmeden korunmuş son kutsal kitap Kur'an'dır." (MM: 51)

A.b.b.7. Dinimizde Cuma kutsal bir gün olarak kabul edilir. (DGA: 48)

A.b.b.8. Hak ve adalete her zaman dikkat etmek gerekir. (DGA: 14)

A.b.b.9. İnsan, vicdanının sesini dinleyerek karar vermelidir. (AOÇAO: 53)

A.b.b.10. Vicdanın sesini dinleyerek karar vermek, insana mutluluk verir. (AOÇAO: 53)

A.b.b.11. Birlik ve beraberlik içinde hareket etmek, zorlukları aşmaya yardım eder. (MRGÇ: 70)

A.b.c. Kişisel Gelişime Yardımcı Eğitsel İletiler

A.b.c.1. Eğitim hayatı boyu devam eden bir süreçtir. (AOÇAO: 17.18)

A.b.c.2. Doğru kararlar verebilmek için eğitilmiş olmak gerekir. (DKS: 57)

A.b.c.3. İyilikler karşılıksız bırakılmamalıdır. (MRGÇ: 110)

A.b.c.4. Kötülüğe karşı iyilikle cevap vermek gerekir. (MM: 68)

A.b.c.5. Mutlu olmak için insanın yaptığı iyilikleri ve kendisine yapılan kötülükleri unutmaması gerekir. (MM: 70)

A.b.c.6. Komşulara her zaman destek olmak gerekir. (DGA: 36)

A.b.c.7. Nezaket, iletişimde büyük önem taşır. (DGA: 45)

A.b.c.8. Mutlu olmak için öncelikle özgür olmak gerekir. (KABK: 10)

A.b.c.9. Sağlık, insanın mutluluk ve huzuru için şarttır. (DGA: 49)

A.b.c.10. İnsanın hayatına devam edebilmesi için umutlu olması gerekir. (KABK: 96)

A.b.c.11. İnsan, küçük mutluluklarla yetinmeyi bilmelidir. (DGA: 46)

A.b.c.12. Sürekli geçmişini düşünüp üzülme yerine, geleceğe umutla bakıp mutlu olmak gerekir. (GSK: 17)

A.c. Davranış Eğitime Yönelik Eğitsel İletiler

A.c.1. Mutluluk ve başarı için çalışkan olmak gerekir. (YSA: 37)

A.c.2. İnsanın doğuştan var olan yeteneğini geliştirmesi için çalışkan olması gerekir. (KABK: 54)

A.c.3. Hayatta her zaman ve her şartta dürüst olmak gerekir. (AOÇAO: 42)

A.c.4. İnsanları kandırmak yanlış bir davranıştır. (KABK: 20)

A.c.5. Çocuklar büyümek için erken uyumalıdır. (YSA: 19)

A.c.6. Temizlik, sağlıklı olmak için şarttır. (YSA: 81)

A.c.7. Yoksullara yardım etmek gerekir. (YSA: 61)

A.c.8. Kardeşlik ve paylaşmak dünya üzerinde huzur ve mutluluk için şarttır. (DKS: 68)

A.c.9. Gelir dağılımındaki eşitsizlik, en önemli küresel sorunlardan birisidir. (DKS: 69,70)

A.c.10. Tehlikelerden korunmak için ana babanın sözünü dinlemek gerekir. (MRGÇ: 108)

A.c.11. Empati kurarak hareket etmek, mutluluk için gereklidir. (DGA: 28)

A.c.12. Sürekli hayal kurarak yaşamak yanlıştır. (AOÇAO: 26)

A.c.13. Güler yüzlü olmak, insana ve etrafındakilere mutluluk verir. (KABK: 89)

A.c.14. Her şartta hayata olumlu bakmak gerekir. (DGA: 73)

A.c.15. Ölçülü olmak, hayatın her alanında gereklidir. (DGA: 39)

A.c.16. Yardımseverlik, doğru ve güzel bir davranıştır. (DGA: 52)

A.c.17. Toplumda saygın bir yere sahip olmak için insanın kendini bilmesi gerekir. (DGA: 16)

A.c.18. Oburluk, yanlış bir davranıştır. (DGA: 59)

A.c.19. Oyun oynarken kurallara uymak gerekir. (AOÇAO: 22)

A.c.20. Öğrenmek için soru sormak gerekir. (AOÇAO: 31)

A.c.21. Tehlikelerden korunmak için tedbirli olmak gerekir. (KABK: 12)

A.c.22. Hastalara ilgi gösterilmelidir. (GMÇK: 73)

A.c.23. Küskünlük ve dargınlık yanlış davranışlardır. (GMÇK: 72)

A.c.24. Paylaşmak güzel ve doğru bir davranıştır. (DKS: 45)

A.c.25. Teşekkür etmek, güzel ve doğru bir davranıştır. (DGA: 52)

A.c.26. Öğrenmek için çok okumak gerekir. (DKS: 57)

A.c.27. Okumak, aynı zamanda bir düşünme eylemidir. (DKS: 58)

A.d. Diğer Eğitsel İletiler

A.d.1. Afganistan'da çocuklar acılar çekmiştir ve çekmektedir. (YSA: 215)

A.d.2. Bosna'da çocuklar acılar çekmiştir. (YSA: 210)

A.d.3. Çeçenistan'da çocuklar acılar çekmiştir ve çekmektedir. (ÇHÇ: 136)

A.d.4. Filistin'de çocuklar acılar çekmiştir ve çekmektedir. (YSA: 213)

A.d.5. Irak'ta çocuklar acılar çekmiştir ve çekmektedir. (YSA: 217)

A.d.6. Kosova'da çocuklar acılar çekmiştir. (ÇHÇ: 130)

A.d.7. Afrika'da çocuklar kuraklık ve kıtlık sebebiyle açlıktan ölmektedir. (TE 453: 36)

A.d.8. Çocuk kitabı yazarlar, dünyaya kendi çocukluklarından bakmalıdır. (DKS: 61)

A.d.9. Küçük Prens, çocuk bakışını yansıtan bir eserdir. (DKS: 64)

A.d.10. Çocukların keşif ve merak duyguları teşvik edilmelidir. (AOÇAO: 74)

A.d.11. Çocuklar ciddiyetle dinlemek gerekir. (AOÇAO: 46)

A.d.12. Çocuklara görevlerinden önce sahip olması gereken değerler öğretilmelidir. (AOÇAO: 60)

A.d.13. Öğretmenler, öğretim etkinliklerinde öğrenciyi merkeze almalıdır. (AOÇAO: 60)

A.d.14. Tarih, sadece kanlı savaşlar ve kahramanlardan ibaretmiş gibi öğretilmemelidir. (AOÇAO: 61)

A.d.15. Çocuklara soru sormanın önemi ve gerekliliği öğretilmelidir. (AOÇAO: 61)

4.4. Türk Çocuk Edebiyatında Mustafa Ruhi Şirin

Şirin, sadece çocuk edebiyatıyla ilgilenmemiş, çocuğu merkez alan birçok çalışmasıyla da dikkatlerin çocuğa çevrilmesini sağlamıştır. Bu çerçevede Mustafa Ruhi Şirin'in Türk çocuk edebiyatındaki yeri tespit edilirken sadece çocuk edebiyatının kuramsal boyutuyla ilgili çalışmaları ve çocuklara yönelik eserlerinin değil, bu alanda yaptığı tüm çalışmaların bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk, çocuk algısı, çocuk sorunları gibi konularda yazdığı eserleriyle çocuk ve çocuk sorunlarının gündeme gelmesinde önemli bir rol oynar. Çocuk ve çocuk sorunları ile ilgili çeşitli toplantı, etkinlik ve raporlarda görüşlerini açıkladığı konuşma metinlerini bir araya getirmiştir. Bu eserler, Çocuk Hep Çocuk (Çocuk Ödevi İçin Küçük Notlar) ve Dersimiz Çocuk (Çocuk Üzerine Düşünce Yazıları) isimlerini taşır. Şirin, bu eserlerinde çocuk, ülkemizde çocuk politikaları, çocuk hakları, çocuk felsefesi, çocukların hayatın farklı alanlarında yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri gibi konulara değinir.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk ve çocuk sorunlarıyla ilgili çalışmalar yaparak kamuoyunun ilgisinin çocuğa yönelmesini sağlayabilmiş, bu bağlamda kendisiyle birçok röportaj yapılmıştır. Şirin'le farklı zamanlarda farklı kişilerce yapılmış

röportajlar toplanarak bir kitap hâline getirilmiştir. Çocuğa Adanmış Konuşmalar adlı bu eserde Şirin’le yapılan 32 görüşme yer almaktadır.

Şirin, çocukla ilgili görüşlerini kendi çocukluk yaşantılarını ve çocukla ilgili çalışmalarını, düşünce ve deneyimlerini anlattığı eserler de kaleme alır. Çocuk Yüzlü Yazılar ve Hayat Gibi (Günlükler) isimlerini taşıyan bu eserlerin ilkinde Şirin, kültürel bağlamda çocuk, günümüz dünyasında çocuk ve çocukluğun sorunları gibi konulara değinir. İkinci eser ise, Şirin’in günlük türünde kaleme aldığı bir eserdir. Bu eserde Şirin, özellikle Bosna Savaşı ve 1999 Marmara Depremi sırasında yaşadıklarını, orada acı çeken çocuklara yardım etmek için yaptıklarını ve yapmak isteyip de yapamadıklarını aktarır.

Çağımızda iletişim araçları hayatımızı yönlendirici konuma gelmiştir. Maruz kaldığı iletileri seçme konusunda yeteri olgunluğa ulaşamamış çocukların bu iletişim araçlarından etkilenmemesi olanaksızdır. Mustafa Ruhi Şirin kendisinin de bir iletişim uzmanı olması dolayısıyla bu çerçevede üç eser kaleme almıştır. Bu eserler, Televizyon, Çocuk ve Aile (Yeni Çocukluğun Televizyon Sarmalı), Gösteri Çağı Çocukları (İletişim Toplumunda Medya Sarmalı), Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü (Modern Çocuk Kültürü Sarmalı)’dür. Şirin, ilk eserde televizyonun çocuk, çocukluk ve aile üzerindeki etkilerini tartışır. Bu çerçevede, televizyonun aile ve aile içi iletişim üzerindeki yeri, çocuklardaki televizyon tutkusu, televizyon programlarındaki şiddet, televizyonlardaki haber programlarının çocuklara olumsuz yansımaları, televizyonun kitap okuma alışkanlığına verdiği zarar ve çözüm önerileri gibi başlıklara yer verir. İkinci eserde Şirin, iletişim araçları ve çocuk ilişkisi, iletişim araçlarının çocuğun manevî/dinî anlamdaki gelişmesine olan etkileri, reklamlar ve çocuğun bilinçsiz bir tüketici olmasına yol açması gibi konularda görüşlerini aktarır. Üçüncü eser ise popüler kültürün çocuğa olan etkileri, televizyonun evde merkez konuma gelmesi, pembe diziler, çizgi roman- çocuk ilişkisi ve bu konulardaki bazı çözüm önerileri yer alır.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk ve çocuk sorunları ile ilgili yalnızca kitaplar kaleme almakla yetinmez. Şirin, dikkatleri çocuğa çekebilmek amacıyla 3 Aralık 1990 tarihinde Çocuk Vakfı’nı kurmuştur. Felsefesini, “Bir çocukta bütün çocukları düşünmek.” cümlesiyle açıklayan Çocuk Vakfı, hâlen çocukla ilgili yayınlar, eğitim etkinlikleri, kurultay ve sempozyum gibi faaliyetler düzenlemekte, çocukla ilgili birçok basılı materyalin yayınlanmasına da öncülük etmektedir.

Şirin, çocuklarla ilgili birçok proje ve bilimsel toplantının düzenlenmesinde etkin rol oynamıştır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

* Unicef'in koordinatörlüğünde 2001 yılında gerçekleştirilen 'Çocuklar İçin Evet Deyin' Kampanyası Türkiye Çalışma Grubu sözcülüğü.

* İstanbul Valiliği ve İstanbul Çocukları Vakfı'nca düzenlenen ve 26-27 Haziran 2000 tarihlerinde gerçekleşen I. İstanbul Çocuk Kurultayı.

* 2001 yılında Türkiye Çocuk Hakları Koalisyonu'nun kurulmasında görev ve koalisyon sözcülüğü.

* Millî Eğitim Bakanlığı, Marmara Üniversitesi, Çocuk Vakfı işbirliğinde 23-25 Eylül 2004 tarihlerinde gerçekleşen I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi.

* Çocuk Vakfı, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, İstanbul Üniversitesi kurumsal paydaşlığında 25-27 Şubat 2011 tarihlerinde düzenlenen I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi.

* Okuyan Şehir Sakarya (2005, 2006, 2007) projesinin hazırlanması ve yöneticiliği.

* Çocuk Vakfı'nın 2007'de hazırladığı Türk Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatının Dünya Dillerine Çevrilmesi Projesi'nin Türkiye editörlüğü.

* Daha sonra bakanlıkla düştüğü görüş ayrılığı sonucu ayrıldığı Millî Eğitim Bakanlığı Çocuk Yayınları Danışma ve Yayın Kurulu Başkanlığı. (Şubat 2004-29 Kasım 2005)

* 25-27 Şubat 2011 tarihleri arasında İstanbul Üniversitesi, SHÇEK, Çocuk Vakfı'nın katkılarıyla düzenlenen I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi.

* Türkiye Üstün Yetenekli Bireyler Stratejisi ve Uygulama Planı 2011-2015 Strateji Belgesi Hazırlama Çalışmaları. (MEB, TÜBİTAK-TÜSSİDE, Çocuk Vakfı işbirliğiyle)

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının tanımı, gelişimi, işlevi, amacı, çocuk edebiyatında öncü isimler, çocuk edebiyatı öğretimi gibi konularda da eserler vermiştir. Bunlardan bazıları Şirin'in kaleme aldığı eserlerken, bazıları da Şirin'in öncülüğüyle veya katkılarıyla hazırlanan kitaplardır. Bu çerçevede Şirin'in editörlüğünü yaptığı çocuk edebiyatı yıllıkları önemli başvuru kaynaklarıdır. Bu yıllıklar, Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987 (Çocuk Edebiyatı El Kitabı), Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988, Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989 isimlerini taşır. Yıllıklardan özellikle 1987 yılına ait olanı gerek

içerik, gerekse hacimce bir çocuk edebiyatı el kitabı niteliğindedir. Yıllıkta çocuk edebiyatının varlığı ve içeriği üzerindeki tartışmalar, çocuk edebiyatının doğuşu, gelişimi, kaynakları ve çocuk edebiyatı eser örneklerine yer verilmiştir. Diğer iki yılda ise daha çok o yıl içerisinde çocuk edebiyatıyla ilgili yapılmış çalışmalar yer alır.

Şirin'in editörlüğünü yaptığı ve İnci Enginün, Can Göknül, Mübeccel Gönen, A. Ferhan Oğuzkan, Ayla Oktay, Feridun Oral, Nilüfer Tuncay ile beraber hazırladığı 99 Soruda Çocuk Edebiyatı isimli eser de çocuk edebiyatımızın kuramsal boyutuyla ilgili önemli eserlerden biridir.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk-kitap ve kültür ilişkisi ve çocuk edebiyatıyla ilgili eserler de kaleme alır. Bu eserler Çocukluğun Kozası (Ve Kültür Ve Kitap Ve Edebiyat), Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış (Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?), Çocuk Edebiyatı Kültürü (Okuma Alışkanlığı ve Medya Sarmalı), Masal Atlası (Masal Edebiyatı Kültürü Üzerine Yazılar) isimlerini taşır. Şirin, bu eserlerin ilkinde çocuk edebiyatı kültürü, çocuk klasikleri, çocuk yayıncılığı ve bu yayıncılıkta editörün rolü, çocuk ve kitap ilişkisi gibi konulara yer verir. İkinci eserde çocuk edebiyatının sorunları, öğretimi, medyanın etkileri, çocuk edebiyatı eleştirisi, çocuk edebiyatı araştırmaları başta olmak üzere çocuk edebiyatıyla ilgili birçok konuyu tartışan Şirin, bu çerçevede bazı sorulara da yanıt bulmaya çalışır. Şirin, üçüncü eserde çocuk modernleşmesi ve çocuk edebiyatına olan etkileri, çocuk edebiyatının sorunları, çocuk yazarında bulunması gereken özellikler, çizgi roman gibi konulara yer verir. Dördüncü eserde ise Şirin, masallar, çocuk ve masal, masalların çocuk edebiyatına yapacağı katkılar gibi başlıkları tartışır.

Mustafa Ruhi Şirin, birçok farklı türde çocuk bakışına uygun eserler de kaleme almıştır. Şirin, iki farklı yayınevinden çıkan Gökyüzü Çiçekleri (2006), Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan (2004) ve Rüya Saati (2006) isimli şiir kitaplarını Yıldız Sayan Ağaç (Toplu Şiirler) (2006) adlı eserde toplamıştır. Bu eserde çocuksu duyarlığa uygun şiirler yer almaktadır.

Şirin zaman zaman çocuk edebiyatının alışılmış formlarının dışına çıkmaktadır. Bu çerçevede manzume formunda kaleme aldığı ve türünün ilk örneği olarak kabul ettiği Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun (Çocuk Felsefesi Üzerine Denemeler) isimli eseri

dikkat çekicidir. Şirin, bu eserde deneme türünde kaleme aldığı on dokuz manzum nitelikte metinle çocuk felsefesine değinir.

Şirin, çocuklar için kaleme aldığı mektup türündeki eserlerle de dikkat çeker. Bu eserler Masal Mektuplar (Her Yaştan Çocuklar İçin Mektuplar), Dünya Kardeş Sobe (Hayal Mektuplar) isimlerini taşır. Şirin, bu eserlerin ilkinde çocuğun ağzından anne-babaya, kardeşlere ve arkadaşlara yazılmış mektuplarla, ana babanın çocuğa yazdığı mektuplara yer vermektedir. İkinci eser ise manzum formda kaleme alınmış mektuplardan oluşmaktadır. Bu eserde, baba ve kardeş sevgisi, çocuksu merak, çocuk sorunları gibi konularda kaleme alınmış metinler yer almaktadır.

Şirin, çocuklar için hikâye formunda eserler de kaleme almıştır. Her Çocuğun Bir Yıldızı Var (Çocuklar İçin Hikâyeler), Geceleri Mızıka Çalan Kedi isimli bu eserlerde çocuklar için eğlenceli hikâyeler yer alır. İlk eserde çocuk ve oyun, hayvan sevgisi, çocukluk hayalleri gibi konularda yazılmış metinler bulunmaktadır. İkinci eserde ise hayvan sevgisi, deniz, baba sevgisi, rüya gibi konularda kaleme alınmış hikâyeler yer almaktadır.

Mustafa Ruhi Şirin, kültürümüzün önemli unsurlarından biri olan Nasreddin Hoca fıkralarını da çocukların seviyesine uygun bir şekilde yeniden kaleme alır. Dünyaya Gülen Adam (Şiirli Nasreddin Hoca Fıkraları) adlı bu eserde Şirin, kahraman anlatıcı ağzından Nasreddin Hoca fıkralarını manzum olarak yeniden kaleme alır. Şirin, bu fıkraların sonuna birkaç cümleyle fıkradan alınacak dersi de ekleyerek, metnin eğitsel yönünü kuvvetlendirir.

Mustafa Ruhi Şirin, masal türünde de eserler kaleme almıştır. Bu eserler şunlardır: Mavi Rüyalara Gören Çocuk (Keloğlan Masalları) ve Guguklu Saatin Kumrusu (Çocuklar İçin Sanat Masalları). Şirin, bu eserlerin ilkinde Keloğlan masallarını yeniden kaleme alır. İkinci eser Şirin'in kahramanlarını çocuk bakışına uygun olarak seçtiğini belirttiği ve klasik masal geleneğine göre yazılmış sekiz özgün masaldan oluşmaktadır. Mustafa Ruhi Şirin, fabl türünde eser de yazmıştır. Kar Altında Bir Kelebek adlı eserde fablları manzum formda kaleme alan Şirin, bu çerçevede yazılmış on dört fabla yer verir. Mustafa Ruhi Şirin'in birçok eseri yabancı dillere de çevrilmiştir. Guguklu Saatin Kumrusu adlı masal kitabı Rumenceye (1995), Almancaya (2008) ve Azeri Türkçesine (2006); Masal Mektuplar isimli kitabı Makedoncaya (1996); Aslankuş (2010) ve Her Çocuğun Bir Yıldızı Var isimli kitapları Arapçaya ve

Uygurcaya (2009) aktarılmıştır. Dünyaya Gülen Adam (2010) ve Geceleri Mızıka Çalan Kedi (2011) adlı kitapları Macarcaya; Aslankuş, Kuş Ağacı, Bülbül ile Leylek isimli resimli çocuk kitapları Farsçaya (2009) çevrilmiştir. Şiir, öykü ve masalları Almanca, Arapça, Farsça, İngilizce, Rumence, Özbekçe, Urduca, Macarca ve Boşnakça-Sırpçaya çevrilmiş; Kiril alfabesine aktarılmıştır.

Mustafa Ruhi Şirin'in çalışmaları ve eserlerine bir bütün olarak bakıldığında Şirin'in çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili üç önemli noktaya yoğunlaştığını tespit etmek mümkündür:

- a. Çocuk Vakfı merkezli çocuk ve çocuk sorunlarıyla ilgili çalışmaları, bu çerçevede gerçekleştirilen eğitim etkinlikleri, projeler, yayımlanan kitaplar ve düzenlenen kurultay/sempozyumlar.
- b. Çocuk ve çocuk sorunları, çocuk edebiyatının kuramsal boyutuyla ilgili yazdığı kitaplar.
- c. Çocuklara yönelik yazdığı hemen her türde edebî nitelikte kitaplar.

Mustafa Ruhi Şirin, çocuklar için yazmanın çok da kolay olmadığını belirterek, şunları kaydeder:

“İki tür çocuk yazarı vardır: Hakiki çocuk yazarları, doğal ortamda nadiren kozalarını örebilen ipek böceklerine benzerler. Çocuklara yazmak için felsefe, pedagoji, çocuk gerçekliliği ve çocuk bakışı'nı bilmenin yetmeyeceği, bunun daha ötesinin de gerekli olduğunu bilirler. Bu grupta Daniel Defoe, Lewis Carrol, C. Collodi, Antoine de Saint-Exupéry'i sayabiliriz. İkinci tür çocuk yazarlarının durumu ise, dış yardımla kozasını ören ipek böceklerine benzerler. Bir dil öğrenir gibi çocukluğu yeniden öğrenerek işe başlarlar. Hakiki çocuk yazarı bunu, yalın ve içtenlikli bir poetik kullanarak sağlayabilirken, çocuk dilini öğrenerek yazan çocuk yazarları pedagojik dili kullanmalarına karşın çocuk tarafından beğenilmeyebilirler. Hakiki çocuk yazarı ile pedagojik dille sınırlandırılmış çocuk yazarı arasındaki temel farklardan biri de şudur: Hakiki çocuk yazarı en soyut temaları bile eserinde somutlaştırma, bilinç ile bilinç dışı, somut ile soyut arasında yüzleşebilme ve yalın yazma başarısı gösterirken, pedagojik dili kullanan yazar tarif, tanım ve öğreticilik sınırında kalır. Çocuk gelişiminden pedagojiye, edebiyattan çocuk sosyolojisine kadar çocukla ilgili bilim dallarını bilmek çocuk yazarı olmak için yeterli değildir; bütün bunların yanında üstün sanat yeteneği ve yetkinliği de gereklidir. Bu iki grup yanında, yazma yeteneği olan, ancak çocuklar için yazmanın ayırımına varamamış yazıcı bir grubu da bu gruba dâhil edilebilir” (Şirin, 2007b: 26).

Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk edebiyatındaki yerinin tespitinin yapılabilmesi için çağdaş ve kendisiyle aynı dönemde eser vermiş yazarlarla ortak ve ayrılan yönlerinin

belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla çocuk edebiyatımızın önemli isimlerinden Fazıl Hüsnü Dağlarca, Tarık Dursun K., Kemalettin Tuğcu, Gülten Dayıoğlu, Behiç Ak, Sevim Ak, Cahit Zarifoğlu, Mehmet Güler, Fatih Erdoğan, Aytül Akal, Yalvaç Ural, Refik Durbaş, Abdulkadir Budak, Abdulkadir Bulut, Bestami Yazgan, Nurettin İğci, Hasan Demir, Üzeyir Gündüz, Mevlana İdris [Zengin], Ulviye Alpay, Gökhan Akçiçek, Ahmethan Yılmaz, Yusuf Çağlar ve Gülçin Alpöge'nin eserleri incelenmiştir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Türk çocuk şiirinin en önemli isimlerinden biridir. Dağlarca, çocuksu duyarlığa uygun bir biçimde kaleme aldığı şiirleriyle Mustafa Ruhi Şirin'i etkilemiş bir şairdir. Şirin, bu ölçekte ikinci bir şairimizin de olmadığını belirterek, Dağlarca şiirinde çocuğun aynı zamanda başat imge olduğunu vurgulamaktadır (Şirin, 2011f: 12). Bu açıdan Şirin'in şiirlerinde yer alan imge yoğunluğunun Dağlarca'dan etkilenmesinin bir sonucu olduğu söylenebilir. Şirin, dünyaya çocuk penceresinden bakma, öğretici tarırdan uzak durma konularında Dağlarca ile aynı noktada buluşurken, çocuğa yönelik kuramsal çalışmalar yapma ve değişik türlerde eserler verme konularında Dağlarca'dan ayrılır. Mustafa Ruhi Şirin'le mesai arkadaşlığı da yapan Cahit Zarifoğlu, onu etkileyen isimlerden biridir. Şirin'in "içindeki çocuk için yazdığını belirttiği Zarifoğlu" (Şirin, 1998b: 114), kaleme aldığı şiirlerindeki imge yoğunluğu ve çocuksu duyarlığa uygun olarak yazdığı masallarıyla Şirin'le örtüşür. Ancak Zarifoğlu, Şirin'in kesinlikle uzak durduğu çocuk edebiyatında ideolojik yaklaşımdan uzak durma noktasında Şirin'den ayrılır. Zarifoğlu'nun özellikle Ağaç Okul isimli eseri bu anlamda değerlendirilebilir. Ayrıca Zarifoğlu, sadece masal ve şiir türlerinde metinler kaleme almasıyla da Şirin'den ayrılır. Şirin'in şiirlerinde imgelerin yoğun olması, Zarifoğlu'ndan etkilendiğini göstermektedir. Refik Durbaş, sadece şiir alanında eserler kaleme almasıyla Mustafa Ruhi Şirin'den ayrılır. Durbaş, Şirin'den farklı olarak kuramsal boyutta çalışmalar yapmamıştır. Abdulkadir Budak, Mustafa Ruhi Şirin gibi farklı türlerle değil, sadece şiirle ilgilenir. Ayrıca Budak'ın kuramsal boyutta çalışmalar yapmaması da Şirin'den ayrıldığı önemli bir noktadır. Yalvaç Ural, çocuksu duyarlığa uygun olarak kaleme aldığı gülmece ağırlıklı şiirleriyle Şirin'le ortak noktada buluşurken, kuramsal çalışmalara yapmaması ve roman türüyle ilgilenmesiyle de Şirin'den ayrılır. Bestami Yazgan, Şirin'den farklı olarak sadece şiir ve masal alanlarında eserler verir. Yazgan'ın Şirin'le örtüştüğü en dikkat çeken nokta ise Yazgan'ın Şirin gibi manevî duyarlığı öne çıkaran şiirler kaleme almasıdır. Yazgan,

bu şiirlerinde Şirin gibi öğretici tavrın uzağında kalır, vermek istediği iletileri açık değil, okuyucunun kendisinin anlaması için kapalı olarak yansıtır. Yazgan'ın Şirin'den farklı olarak kuramsal boyutta çalışmaları bulunmaz.

Mustafa Ruhi Şirin gibi farklı türlerde eserler veren Tarık Dursun K., çocuk edebiyatımızda özellikle masal alanında kaleme aldığı eserleriyle öne çıkar. Tarık Dursun Ezop, La Fontaine, Grimm gibi yabancı örnekler yanında Türk halk masallarının derlendiği kaynaklardan yararlanarak yazdığı masallarla Şirin'le ortak bir noktada buluşurken, çocuk edebiyatının kuramsal boyutuyla ilgili eser vermeyerek Şirin'den ayrılır. Mustafa Ruhi Şirin gibi farklı türlerde eserler veren Aytül Akal, tema ve konu seçimi konusunda da Şirin'le benzerlikler gösterir. Ancak Şirin'in üzerinde çok durduğu ve mutlaka uymaya çalıştığı çocuk edebiyatı eserlerinde pedagojik söyleme yer verilmemesi konusunda Akal'la ayrıldığı görülür. Örneğin Akal'ın bir eserinde yer alan “Benim gibi asitli içecekleri arka arkaya içersen, işte böyle olur. Karnım çok ağrıyor. Annem beni birazdan doktora götürecektir” (Akal, 2006: 75). benzeri bir cümleyi Şirin'in eserlerinde görmek mümkün değildir. Bu anlamda Şirin'in eserlerinde öncelikle estetik kaygıyı ön planda tuttuğunu söylemek mümkündür. Akal'ın, Şirin'den farklı olarak çocuk edebiyatının kuramsal boyutuyla ilgili çalışması bulunmamaktadır. Ahmethan Yılmaz ve Gökhan Akçiçek Mustafa Ruhi Şirin gibi yazdıkları masallarda eğitici unsurları ön plana çıkarmaktan kaçınırlar. Bu anlamda Yılmaz ve Akçiçek, Şirin'le ortak bir noktada buluşurlar. Çocuk edebiyatının farklı türlerinde eserler veren Mehmet Güler, Keloğlan masallarını yeniden kaleme alarak kaynaklardan yararlanma konusunda Mustafa Ruhi Şirin'le ortak paydada buluşur.

Tarık Dursun K. ve Yalvaç Ural Mustafa Ruhi Şirin gibi fabl türünde eserler kaleme almışlardır. Ancak Şirin, yazdığı fabllarda felsefi arka plana önem vermesiyle bu iki isimden farklılık gösterir.

Şirin'in “hayatı huzura ayarlayan modern zamanların yürekli masalcısı” (Şirin, 2006e: 185,186) olarak nitelediği Kemalettin Tuğcu, sadece roman türünde eserler vermesi ve çocuk edebiyatının kuramsal boyutunda çalışmalar yapmamasıyla Şirin'den ayrılır. Ancak Tuğcu, çocuğu hayatının merkezine almasıyla Şirin'le ortak paydada buluşur. Gülten Dayıoğlu, değişik türlerde eserler vermesi ve çocuksu duyarlılığa uygun, kimi eserleri eğitici unsurlar barındırsa da kuru bir öğreticiliğe düşmeyen üslubuyla Şirin'le örtüşür. Ancak Dayıoğlu, gezi türünde kaleme aldığı eserleriyle ve kuramsal

boyutta çalışma yapmamasıyla Şirin'den ayrılır. Daha çok çizer/karikatürist yönüyle tanınan Behiç Ak, eğlenceli ve öğreticilikten uzak bir üslupla kaleme aldığı çocuk kitaplarıyla Şirin'le örtüşür. Ancak Behiç Ak'ın farklı türlerde eser vermemesi ve kuramsal boyutta çalışmalar yapmaması Mustafa Ruhi Şirin'den ayrıldığı en önemli noktalardır. Öykü ve roman türünde yazdığı metinlerde çocuk duyarlığını başarıyla yansıtan Sevim Ak da, eğitici iletileri önelemeyen tavrıyla Mustafa Ruhi Şirin'e yaklaşır. Ancak Sevim Ak kuramsal çalışmalar yapmaması ve Şirin'in roman türüyle ilgilenmemesi noktalarında Şirin'den farklılık gösterir. Yazdığı romanlarıyla Şirin gibi öğretici tavidan uzak durmaya çalışan Mehmet Güler de bu noktada Şirin'le örtüşür. Ancak Güler'in kuramsal boyutta çalışmalarının olmaması Şirin'den ayrıldığı noktalardan biridir. Fatih Erdoğan, çocuk edebiyatı alanında yaptığı akademik çalışmalar ve yayıncılık faaliyetleriyle tanınır. Erdoğan bu açılarından Şirin'le benzerlik gösterir. Ancak Şirin'in farklı türlerde eserler vermesine karşın, Erdoğan hikâye ve roman türünde eserler verir. Şirin, eserlerinde yaş gruplarıyla ilgili kesin sınırlar belirtmezken Erdoğan eserleri için yaş gruplarına göre sınıflandırma yapar. Erdoğan'ın Şirin'den ayrılan bir diğer yönü de özellikle okul öncesi ve ilköğretim birinci kademedeki çocuklara yönelik hazırladığı eğitici, el becerisini geliştirici eserlerdir. Şirin çocuk dergiciliği alanında çalışmalar yapmazken, Erdoğan'ın başta Kırmızıfare olmak üzere yayımladığı çocuk dergileri çocuksu duyarlığa uygun süreli yayınlar olarak göze çarpar. Hikâye ve roman türlerinde eserler veren Üzeyir Gündüz, çocuğa manevi alanda eğitici bir bakışla yaklaşır. Didaktik söylemin yoğun olarak hissedildiği Gündüz'ün eserlerinde pozitif bilimlerin önemi ve bunların dinî bilimlerle birlikte öğrenilmesi gerektiğine dair cümleleri dikkat çekicidir. “Bir kanadımız bilgiyse, öbür kanadımız iman olmalıdır” (Gündüz, 2004: 86). Roman türünde eser vermeyen Şirin, hikâyelerinde poetik dil kullanması, öğretici tavra uzak durması ve imge ağırlıklı bir dil kullanmasıyla Gündüz'den ayrılır.

Kaleme aldığı çok sayıda çocuk kitabıyla çocuk edebiyatımızın tanınan isimlerinden Yalvaç Ural, üslubu ve kullandığı temalar açısından Şirin'le benzerlikler gösterir. Ural'ın Şirin'e göre güldürü öğelerine ve güldürürken eğlendirmeye daha çok ağırlık verdiği dikkat çekerken, Ural'ın bilmece türünde yazdığı eserler de bu anlamda Şirin'le ayrıldığı noktalardan birisi olarak öne çıkar. Şirin, çocuk dergiciliği alanında çalışmalar yapmazken, Ural'ın yayınladığı çocuk dergileri, içerik ve biçim yönünden

çocuk edebiyatımızın seçkin süreli çocuk yayını örnekleri arasında yer alır. Mustafa Ruhi Şirin gibi farklı türlerde eser veren Nurettin İğci, konu ve tema seçiminde de Şirin’le ortak özellikler gösterir. Şirin’in özel önem verdiği savaş ve doğal afetler gibi nedenlerle acı çeken çocuklar konusunda İğci de hassastır. Bu hassasiyeti “Giysileri kirlenip yıpranmış, yüzlerinde günlerce çektikleri eziyetin izleri olan insanlardı bunlar. Sırp askerlerince Kosova’daki topraklarından sürülen ve bir dram yaşayan yüz binlerce insandan bir grubu oluşturuyorlardı. Kimi yaşlı, hasta ve yaralılar yatıyordu (İğci, 2010: 60).” cümlelerinden anlaşılan İğci, zaman zaman didaktizme fazla yer verse de eğlenceli üslubuyla Şirin’le benzeşir. İğci de Şirin gibi Nasreddin Hoca fıkralarını yeniden kaleme almıştır. Daha çok dinî/manevî içerikli eğitici eserler veren Hasan Demir, bu yönüyle kısmen Mustafa Ruhi Şirin’le örtüşür. Hikâye ve şiir türlerinde eserler kaleme alan Demir, didaktizme fazla yer vermesi açısından Şirin’den ayrılır. Örneğin Demir’in yılbaşı gecesi kutlama yapmanın yanlışlığı ile ilgili kullandığı “Babam, bu gece için özel hazırlık yapmanın günah olduğunu söyler. Hristiyan âdetiymiş” (Demir, 2004: 38). biçiminde bir ifadeyi Şirin kullanmaz. Demir’in eserlerinde yer alan resimler Şirin’e oranla başarısızdır. Eserlerinde daha çok arkadaşlık, hayvan sevgisi, bilinçli olma, dostluk, sevgi temalarını kullanan Alpay, bu anlamda Şirin’le örtüşür. Ancak Alpay da öğretici bir üslup kullanır. Alpay’ın sade bir Türkçe ile kaleme aldığı eserlerinde rastlayabileceğimiz “Demiryollarındaki hızlı yapılanma, 1950’li yıllara kadar oluşmuş. Ondan sonraki yıllarda, yani 1950-1980 yılları arasında yılda yalnızca 30 km yeni hat yapılabilmiş” (Alpay, 2009: 35). biçiminde tamamen bilgi verici bir cümle Şirin’le ayrıldığı noktalardan en dikkat çekenidir. Şirin gibi çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili kuramsal çalışmaları da bulunan Gülçin Alpöge Şirin’le benzerlikler gösterir. Hayvan sevgisi, arkadaşlık, çevre bilinci gibi konularda kaleme aldığı masal, hikâyeleriyle Alpöge, bu noktada da Şirin’le örtüşür. Çocuksu duyarlığa uygun ve çoğu gülmece ağırlıklı hikâyeleriyle tanınan Muzaffer İzgü, kimi zaman kendi hayatından ve çocukluğundan esinlenerek kaleme aldığı eserleriyle Şirin’le benzerlikler gösterir. Behiç Ak ve Sevim Ak da öğretici tavidan uzak Hikâyeleriyle çocuksu duyarlılığı yakalayabilmiş yazarlardır. Bu anlamda Şirin’le ortak paydada buluştukları tespiti yapılabilir. Üzeyir Gündüz ve Hasan Demir kaleme aldıkları hikâyelerinde manevi unsurlara ağırlık vererek Şirin’le örtüşseler de öğretici üslubu ön plana çıkararak Şirin’den ayrılırlar.

Sadece roman ve masal türünde eserler kaleme almasıyla Mustafa Ruhi Şirin'den ayrılan, ancak eserleriyle Şirin'in takipçisi konumunda olan Ahmethan Yılmaz'ın, kuramsal alanda çalışmaları bulunmaması da Şirin'den ayrıldığı noktalardan biridir.

Mustafa Ruhi Şirin gibi farklı türlerde eserler veren bir başka isim de Mevlana İdris [Zengin]'dir. Zengin'in masalarda kullandığı imgesel dil ve vermek istediği iletileri metnin arka planına yerleştirmesi, Şirin'le ortak yönlerinden biridir. Zengin, Şirin'den farklı olarak kuramsal boyutta eser vermez, Şirin'in ilgi göstermediği çocuk dergiciliği alanında çalışmalar yapar. Mevlana İdris Zengin'i Mustafa Ruhi Şirin'in takipçisi ve etkilediği bir isim olarak görmek mümkündür. Gökhan Akçiçek ise Mustafa Ruhi Şirin'den farklı olarak sadece şiirle ilgilenir. Akçiçek, şiirde imge ağırlıklı ve poetik bir dil kullanmasıyla Şirin'le benzerlikler gösterir. Şirin gibi eserlerinde öğreticilikten uzak duran Akçiçek, kuramsal boyutta çalışmalar yapmamasıyla Şirin'den ayrılır. Akçiçek, Mustafa Ruhi Şirin'den etkilenmiş ve Şirin'in takipçisi konumunda bir edebiyatçıdır.

Ülkemizde çocuk edebiyatıyla ilgili akademik çalışmaların tarihi çok da eski değildir. 1960'lı yıllarda Enver Naci Gökşen, 1970'li yıllarda Kemal Demiray ve A. Ferhan Oğuzkan çocuk edebiyatının kuramsal boyutuyla ilgili çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmaların 2000'li yıllardan itibaren hızlandığı görülmektedir. İbrahim Kıbrıs, Hasan Güleriyüz, Recep Nas, Tacettin Şimşek, Alemdar Yalçın ve Gıyasettin Aytaş, Alev Sınar Çılgın, Zeki Gürel, Gülçin Alpöge, Necdet Neydim, Fatih Erdoğan, Şenol Demirel gibi birçok akademisyen ve yazar bu konuda çalışmalar yapmaktadır. Mustafa Ruhi Şirin, akademik hayatın dışında olmasına rağmen, hem iletişim alanında eğitim görmesi ve mesleğinin iletişimle ilgili olması hem de kuramsal olarak çerçevesini çizdiği bu alandaki edebî verimleriyle önemli bir konumdadır. Şirin, özellikle Çocuk Vakfı etrafındaki çalışmaları, çocuğu ve çocuk haklarını hem bu vakıf, hem de yazdığı eserleriyle sürekli gündemde tutma gayretiyle çocuğu hayatının merkezinde tutmaktadır.

Bütün bunlardan yola çıkarak Mustafa Ruhi Şirin'in şiirde Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Cahit Zarifoğlu'ndan etkilendiği, Gökhan Akçiçek başta olmak üzere genç kuşaktan birçok şairi etkilediği; masal türünde Ahmethan Yılmaz ve Mevlâna İdris Zengin'in Şirin'in takipçisi konumunda oldukları; denemede ise Yusuf Çağlar, Gökhan Özcan, H.

Salih Zengin ve Mevlâna İdris Zengin gibi isimlerin Şirin'den etkilendikleri tespitini yapmak mümkündür.

Mustafa Ruhi Şirin'in gerek bireysel çalışmaları, gerekse diğer çocuk yazarları ile ortak ve ayrılan yönleri açısından çalışmaları değerlendirildiğinde çocuk edebiyatımızdaki yeri hakkında aşağıdakileri tespit etmek mümkündür:

1. Mustafa Ruhi Şirin, hem eylem, hem kuram hem de edebî anlamda eser vermesi açısından çocuğu hayatının merkezine alan bir yapıya sahiptir.

2. Mustafa Ruhi Şirin, diğer birçok yazarın aksine çocuğa hitap eden bir yetişkin tavrından kesinlikle uzak durur.

3. Mustafa Ruhi Şirin'in eserlerinde gerek biçim, gerekse içerik açısından estetik kaygı üst düzeydedir.

4. Şirin'in eserlerinin hepsinde felsefî bir arka plan görülür.

5. Mustafa Ruhi Şirin, dinî/manevî içerik konusunda diğer birçok yazarın düştüğü kuru öğreticiliğe ve yüzeyselliğe düşmez. Şirin, bu anlamda daha derin bir tavır takınır. Çocuğa sorular sorarak ve sordurarak gerçeği keşfetmesini bekler.

6. Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatımızın gelişmesi için kaynaklardan yararlanmanın önemli olduğuna inanır. Şirin, eserlerini kaleme alırken, kaynaklardan yararlanmaya özen gösterir. Bu bağlamda Şirin, folklorumuza ait ürünlerden yararlanır/onları yeniden kaleme alır. Çocuk edebiyatının önemli eser ve yazarlarına yazdığı metinlerde yer verir.

7. Mustafa Ruhi Şirin, eserlerindeki iletileri açık ve belirgin değil, örtük ve kapalı bir biçimde verir. Zaman zaman okuyucunun farklı yorumlarına imkân verecek derecede bir anlatım tercih eder. Bu da Şirin'in eserlerinin edebilik değerinin üst düzeye çıkmasını sağlar.

8. Her çocuğun dünyayı algılama felsefesi vardır. Şirin, çocuğu dışarıdan gözlemleyip anlatmak yerine, eserlerinde her şeye çocuğun penceresinden bakmayı tercih eder.

9. Şirin, özellikle 1990 sonrası kuşağa mensup çocuk edebiyatı yazarları için model alınan, takip edilen bir isim konumundadır.

10. Mustafa Ruhi Şirin, yaptıkları ve eserleriyle öznesi çocuk olan bir edebiyatın kurucu ismi olmak ister.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmanın sonuçlarına ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Çocuk edebiyatı çocuklara eğlenceli zaman geçirme imkânı sağlama yanında okuma alışkanlığı kazandırma işlevine de sahiptir. Böylece okuyucularına estetik ve edebî zevk edindirmeyi de hedefleyen çocuk edebiyatı ürünleri, çoğu zaman eğitici iletiler de içerirler.

Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili görüş ve düşünceleri incelendiğinde Şirin'in, çocuğu hayatının merkezine alan bir konumda olduğu görülür. Şirin, gerek kurduğu vakıf aracılığıyla, gerek yazılı ve görsel basındaki etkinlikleriyle, gerekse kaleme aldığı eserleriyle çocuğu gündeme getirmeye ve çocuk sorunlarına dikkat çekmeye çalışır.

Mustafa Ruhi Şirin'in çocuklara yönelik kaleme aldığı eserlerinin farklı türlerde olduğu dikkati çeker. Şirin, roman, tiyatro ve gezi dışında çocuk edebiyatının her türünde eserler kaleme almıştır. Şirin'in eserlerinde hayata ve dış dünyaya çocuğun bakış açısından bakabilen bir yazarın tavrı görülür. Mustafa Ruhi Şirin, öznesi çocuk olan bir edebiyatı amaçlarken “çocukça” değil, “çocuklar için ve çocuksu bir edebiyatı” doğru bulur. Eserlerinde ana baba, doğa, hayvan ve özellikle de kuş sevgisine özel bir önem veren Şirin'in eserlerinin birçoğunda kendi çocukluğuna, çocukluğuna olan özlemine ve yaşadığı yerlerden izlere rastlamak mümkündür.

Şirin'in eserlerinde birçok eğitsel unsur bulunur. Özellikle çocuklara yönelik kaleme aldığı eserlerinde görebileceğimiz bu eğitsel unsurlar, birçok farklı başlık altında değerlendirilebilir. Dört ana başlıkta toplam yüz altı eğitsel iletinin tespit edildiği Şirin'in eserlerinin eğitsel yönden zengin olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Mustafa Ruhi Şirin, eserlerinde çocuklara yönelik eğitsel iletilere yer verirken kesinlikle öğretici bir tavra başvurmaz. Çocuklara doğruları anlatıp benimsetmeye

çalışan bir yetişkin havasından uzak duran Şirin, çocukların hem metinleri zevkle okumalarını hem de eserin arka planında yer alan eğitsel iletileri kavramalarını hedefler. Dünya üzerinde acı çeken çocuklardan yalan söylememeye, çocuklara yönelik eserlerin özelliklerinden çocuk haklarına kadar birçok farklı iletiyle Şirin, toplumumuzun ihtiyaç duyduğu millî ve manevi değerlerine bağlı, evrensel değerleri benimsemiş, hakları ve sorumlulukları konusunda duyarlı insan tipinin yetiştirilmesini amaçlar.

Mustafa Ruhi Şirin'in eserleri, çocuk okurların sadece eğitsel iletileri benimsemesi açısından değil, dil gelişimi ve hayal dünyalarını zenginleştirmesi açısından da önemlidir.

5.2. Öneriler

1. Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili görüş, öneri ve düşüncelerine orta öğretim ve üniversitelerin farklı programlarında okutulan çocuk edebiyatı derslerinde yer verilmelidir.

2. Mustafa Ruhi Şirin'in çocuklara yönelik eserlerinden seçilmiş metinlere gerek eğitimin farklı kademe ve programlarında okutulan çocuk edebiyatı derslerinde, gerekse ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yer verilmelidir.

3. Çocuk edebiyatının kuramsal çerçevesi üzerinde durulurken Mustafa Ruhi Şirin'in tespitlerinden yararlanılmalıdır.

4. İlköğretim okullarında "hikâye, masal, şiir, fabl günleri" başlığı altında Mustafa Ruhi Şirin'in metinleri okutulmalı; masal, hikâye ve fabllardan seçilen örnekler drama etkinliklerinde kullanılmalıdır.

5. Mustafa Ruhi Şirin'in şiir, hikâye, masal ve denemeleri üzerine tematik araştırma ve incelemeler yapılmalıdır.

6. Ana dil zevki kazandırmada Mustafa Ruhi Şirin'in metninin etkisi üzerine ilköğretim öğrencilerine yönelik deneysel çalışmalara ağırlık verilmelidir.

7. Mustafa Ruhi Şirin'in metnindeki iletileri öğrencilerin algılama düzeyleri üzerine nitel ve nicel araştırmalar yapılmalıdır.

8. Çalışma Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk ve çocuk edebiyatıyla görüşleri, çocuklara yönelik eserlerindeki eğitsel unsurlar ve Şirin'in çocuk edebiyatımızdaki yerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Ancak bu amaca uygun olarak eserlerinin

biçimsel ve görsel yönlerden incelemesi yapılmamıştır. Bu çerçevede eserlerin biçimsel ve görsel incelemesinin yapılması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akal, A. (2006). *Aç perdeyi ben geldim*. (3. Basım). İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Akçiçek, G. (2000). Şairler defteri Mustafa Ruhi Şirin. *Kum Yazıları*, 04, 12.
- Akın, H. (2008). Çocuk edebiyatı tarihinde bir önsöz: çocuk edebiyatı nedir, ne değildir? *Dergâh Aylık Edebiyat, Sanat, Kültür Dergisi*, 217.
- Aktulum, K. (2007). *Metinlerarası ilişkiler*. (3. Basım). İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Alangu, T. (2011). *Keloğlan masalları*. (4. Baskı). İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası Yayınları.
- Aldı, M. (2008). Kuramdan yoruma çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış denemesi. *Virgöl Dergisi*, 116, 33-34.
- Aldı, M. (2010). Türkiye’de çocuklar için edebiyatın son otuz yılı: tasviri bir yaklaşım denemesi. *Dergâh Dergisi*, 239, 18-23.
- Alpay, M. ve Anhegger, R. (1975). *Çocuk edebiyatı ve çocuk kitapları*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Alpay, U. (2009). *Tren gelir hoş gelir*. İstanbul: Dünya Ağacı Yayınları.
- Armağan, M. (1997). Ulema ve çocuk. *Zaman*, 03.11.1998.
- Armağan, M. (1998). Çocukluğun unutulmuş dili. *Zaman*, 10.11.1998.
- Ayvazoğlu, B. (1987). Suda erimiş bir şeker gibi bir şiir “Gökyüzü Çiçekleri”. *Tercüman*, 23.10.1987.
- Ayvazoğlu, B. (1996). Kendini çocuklara adayan adam Mustafa Ruhi Şirin. *Defterimde 40 Suret*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 196-200.
- BM Çocuk Hakları Sözleşmesi. http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html adresinden 10.07.2011’de alınmıştır.
- Budak, A. (2007). ‘Rüya Saati’ni kuran bir çocuk. *Hayal Dergisi*, 22.
- Bulut, M. (2002). Mustafa Ruhi Şirin’in toplu şiirleri. *Kaşgar*, 28, 118-120.
- Can, A. (t.y.). *Çocuk ve çizgi film*. Konya: Öz Eğitim Yayınları.
- Çılgın, A. S. (2007). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Çocuk Vakfı. Çocuk Vakfı’nın Amacı. <http://www.cocukvakfi.org.tr/icerik.aspx?id=39> adresinden 29.05.2011’de alınmıştır.
- Çocuk Vakfı. (2006). Türkiye’nin Okuma Alışkanlığı Karnesi-Eylül 2006. http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/pdf/Raporlar/14okuma_aliskanligi_karnesi2006.pdf adresinden 25.04.2011’de alınmıştır.

- Çocuk Vakfı. (2009). 100 Temel Eser Raporu.
 (http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/pdf/Raporlar/16100_TEMEL_ESER_RAPORU.pdf adresinden 25.04.2011'de alınmıştır.
- Çokum, S. (1987). Çocuk Edebiyatı Yıllığı-1987 üzerine... *Tercüman*, 13.11.1987.
- Demir, H. (2004). *İyiler ve kötüler*. Ankara: Meneviş Yayınları.
- Deniz, İ. (2002). 'Çocuk şairi' olmak. *Yeni Şafak*, 02.09.2002.
- Devrim, H. (2006). Çocuk edebiyatı okulu. *Radikal*, 08.09.2006.
- Dilidüzgün, S. (2004). *Çağdaş çocuk yazını*. (2.Baskı). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2004). *İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Durukan, H. (1999). Çocuğa adanmış bir ömür. *Yeni Şafak*, 16.05.1999.
- Erdoğan, F. (2008). In search of a world through poems: childhood. *Turkish Book Review*, 02, 63-67.
- Ertürk, S. (1975). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Gökşen, E. Naci. (1965). Çocuk edebiyatımızın başlangıcı, *Hisar*, 24, 12-13.
- Güler, M. (2007). Geceleri mızıka çalan yazar. *Cumhuriyet Kitap*, 905, 32.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2004). *Tek kanatlı güvercin*. Ankara: Meneviş Yayınları.
- Gürel, Z. (2001). *İkibine doğru çocuk edebiyatımız*. Ankara: Zeki Gürel Çocuk Edebiyatı İhtisas Kütüphanesi Yayını.
- İğci, N. (2010). *Bıcırık başbakan*. (4. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Kanter, B. (2002). *Çocuk şiirleri üzerine bir inceleme ve Mustafa Ruhi Şirin*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Kanter, B. (2007). Mustafa Ruhi Şirin'in şiirlerinde masallaşan çocuğun iktidarı ve felsefî söylem, *Türk Edebiyatı*, 405, 46-50.
- Kanter, B. (2009). Mustafa Ruhi Şirin'den çocuk edebiyatına yönelik iki kitap. *Berceste Edebiyat Dergisi*, 87, 1-3.
- Karagözoğlu, M. (2010). *Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk edebiyatına dair görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Karaosmanoğlu, M. (2005) Çocuk nedir, edebiyat nereye düşer. *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105, 29-33.
- Kısakürek, N. F. (2006). *Çile*. (60. Baskı). İstanbul: Büyük Doğu Yayınları
- Koç, R. (13-15 Kasım 2008). *Ali Akbaş'ın "Kuş Sofrası" ve Mustafa Ruhi Şirin'in "Dünya Kardeş Sobe" şiir kitaplarında milli ve manevi değerler*, Türk Halkları Edebiyatı II. Uluslararası Çocuk Edebiyatı Kongresinde sunulmuş bildiri, Kafkas Üniversitesi, Bakü, 419-423.
- Kur'an-ı Kerim Meali, Kehf Suresi,
http://www.diyenet.gov.tr/kuran/ayet.asp?Kuran_id=18&Ayet_No=46&I3.x=10&I3.y=14 adresinden 10.07.2011 tarihinde alınmıştır.
- Kutlu, M. (2002). Yıldız sayan ağaç. *Yeni Şafak*, 24.07.2002.
- Kutlu, M. (2007). Çocuk karnesi. *Yeni Şafak*, 05.12.2007.
- Menek, S. (2011). *Ünver Oral'ın Karagöz metinlerindeki kültürel ve eğitsel unsurlar*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Mercan, A. (2000). Çocukluğun "Şirin" ülkesi. *Umran*, 70, 88-89.
- Mercan, A. (2009). Çocukluk ülkesine ayakkabılarınızı çıkarıp girin orada çocuklar ve: Mustafa Ruhi Şirin. *Boyasız 23 Gerçek Adam*, İstanbul: İlke Yayıncılık, 104-108.
- Mertol, H. (2009). *Sosyal bilgiler derslerinde çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanma (Mustafa Ruhi Şirin Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Neydim, N. (2000). *Çocuk ve edebiyat*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Neydim, N. (2003). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Okay, C. (1999). *Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti*. İstanbul: Şûle Yayınları.
- Okay, C. (1999). *Eski harfli çocuk dergileri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Okay, C. (2006). Eski harfli çocuk dergileri, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c.4, 7, 511-518.
- Özdenören, R. (2002). Çocuk, M. Ruhi Şirin ve şiir. *Yeni Şafak*, 07.07.2002.
- Özkırımlı, A. (1981). Çocuk edebiyatı mı?, *Gösteri*, 13, 38-39.
- Pala, İ. (1995). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Pekşen, A. (1999). İçimizdeki çocuğa dönüş. *Sağduyu*, 24.02.1999, 13.

- Pekşen, A. (1999). Masallarla birlikte kaybettiğimiz dünya. *Sağduyu*, 02.03.1999, 13.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. (4. Basım). Ankara: Tudem Yayınları.
- Sınar, A. (2006). Türkiye’de çocuk edebiyatı çalışmaları, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4, (7), 175-225.
- Sözen, E. (1998). Televizyon, Çocuk ve Aile. *Zaman*, 30.07.1998, 12.
- Şakar, C. (2005). Bir ülkü olarak çocuk edebiyatı: Mustafa Ruhi Şirin. *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105, 430-434.
- Şimşek, T. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Rengarenk Yayınları.
- Şimşek, T. (2004). *İlköğretimde drama-kuramsal bilgiler ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Suna Yayınları.
- Şimşek, T. (2005). *Teoriden uygulamaya okul tiyatrosu*. Konya: Suna Yayınları.
- Şimşek, T. (2006). Çocuk edebiyatı, Talât Sait Halman. (Editör). *Türk Edebiyatı Tarihi*, (c.4: 543-564). Ankara. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Şirin, M. R. (1997) Çocuk edebiyatı, çocuksu mührü basabilen büyük yazarların edebiyatıdır. (Konuşan: Bekir Oğuzbaşaran) *Türk Edebiyatı*, 290, 34-35.
- Şirin, M. R. (1998a). *Çocuk yüzlü yazılar*. (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (1998b). *Çocukluğun kozası*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006a). *Çocuğa adanmış konuşmalar*. (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006b). *Çocuk hep çocuk*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006c). *Dersimiz çocuk*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006d). *Gösteri çağı çocukları*. (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006e). *Hayat gibi*. (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006ı). *Kar altında bir kelebek*. (5. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006g). *Kuşatılmış çocukluğun öyküsü*. (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006h). *Masal mektuplar*. (5. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006j). *Rüya saati*. (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006f). *Yıldız sayan ağaç*. (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2007a). *Çocuk edebiyatı kültürü*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2007b). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2007c). *Masal atlası* (2. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2008a). *Aşk olsun çocuğun aşk olsun*. (3. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2008b). *Bir şemsiyem olsa kuşlardan*. (3. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

- Şirin, M. R. (2008c). *Diünya kardeş sobe*. (2. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2008d). *Diünyaya gülen adam*. (3. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2008e). *Geceleri mızıkta çalan kedi*. (3. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2008f). *Guguklu saatin kumrusu*. (5. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2009d). *Gökyüzü çiçekleri*. (6. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2009a). *Her çocuğun bir yıldızı var*. (5. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2009b). *Mavi rüyalar gören çocuk*. (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2009c). *Televizyon çocuk ve aile*. (4. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (Yay. Hzl.), (2000). *99 Soruda çocuk edebiyatı*. (3. Baskı). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (1982). Çocuk edebiyatından çizgiler, *Suffe Kültür Sanat Yıllığı*, 387-393.
- Şirin, M. R. (1986). Çocuk edebiyatı ya da arafta kalmış bir edebiyat, *Türk Edebiyatı*, 151, 7-9.
- Şirin, M. R. (1987a). 1986'da çocuk edebiyatı, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 297-310.
- Şirin, M. Ruhi. (1987b). Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 47-56.
- Şirin, M. R. (1987c). Çocuk edebiyatında ideoloji, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 409-411.
- Şirin, M. R. (1987d). Çocuk edebiyatında tip meselesi, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 392-394.
- Şirin, M. R. (1987e). Çocuk kalbimizin kıyısındaki ırmak, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 157-162.
- Şirin, M. R. (1987f). Çocuk klasikleri, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 505.
- Şirin, M. R. (1987g). Çocuklar için edebiyat, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 238-242.
- Şirin, M. R. (1987h). Çocuklar için sanat ve edebiyat, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 390.
- Şirin, M. R. (1987ı). Çocuklar için yazmak, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 391.
- Şirin, M. R. (1987j). Çocuklar için zekâ edebiyatı, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 394-397.
- Şirin, M. R. (1987k). Gerçekliğin edebiyata yansıması, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 407-409.
- Şirin, M. R. (1987l). Neden epopemiz yok?, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 506.

- Şirin, M. R. (1987m). Oyuncak medeniyeti ve çocuk edebiyatı, *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 508.
- Şirin, M. R. (1988a). “İşaret Çocukları”nın şairinden çocuklara. *1988 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 142-154.
- Şirin, M. R. (1988b). 1987’de Çocuk edebiyatı. *1988 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 17-27.
- Şirin, M. R. (1988c). Cahit Zarifoğlu ile çocuk edebiyatı üzerine, *1988 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 154-160.
- Şirin, M. R. (1989c). “Çocuk edebiyatı” üzerine Mustafa Ruhi Şirin ile. (Konuşan: Nevzat Yüksel) *1989 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 351-362.
- Şirin, M. R. (1989a). 1988’de Çocuk edebiyatı. *1989 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 19-51.
- Şirin, M. R. (1989b). Bir yazarlık biçimi. *1989 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 58-62.
- Şirin, M. R. (1993). Mustafa Ruhi Şirin’le radyo çocuk programcılığı üzerine. (Konuşan Yok). *TRT Radyo Televizyon Dergisi*, 46, 32-35.
- Şirin, M. R. (1996a). Dünya önce çocuklara aittir. *Yeni Türkiye Özel Sayısı*, 08, 264-266.
- Şirin, M. R. (1996b). Kendisi için yazan adam: Kemalettin Tuğcu. *Türk Edebiyatı*, 278, 25-26.
- Şirin, M. R. (1996c). Modern çocukluk tasarımı ve medya. *Yeni Türkiye Özel Sayısı*, 08, 1338-1344.
- Şirin, M. R. (1998c). Klâsik masal ve hayâl okulu. *Türk Edebiyatı*, 298, 23-24.
- Şirin, M. R. (2006k). Çocuk Vakfı başkanı Mustafa Ruhi Şirin: Vakıf her an uzanmaya hazır şefkat eli demektir. (Konuşan: Mahmut Bıyıklı) *Vakıflar Dergisi Vakıf Medeniyeti Özel Sayısı*, 72-75.
- Şirin, M. R. (2007d). Çocukluk medeniyet insanı yetiştirmenin ilk kozasıdır. (Konuşan: Ahmet Mercan) *Eğitim Yazıları*, 8, 123-128.
- Şirin, M. R. (1987n). Mustafa Ruhi Şirin’le “çocuklar için edebiyat üzerine” (Konuşan: M. Nuri Yardım) *1987 Çocuk edebiyatı Yıllığı*, 342-348.
- Şirin, M. R. (2009e). Okumayan Türkiye ve 100 temel eser sarmalı. *Lacivert Şiir ve Öykü Dergisi*, 30, 53-66.
- Şirin, M. R. (2009f). Turgut Cansever için hayat defterimdeki ilk notlar. *Türk Edebiyatı*, 426, 38-40.

- Şirin, M. R. (2011a). Babamla çekilmiş tek fotoğrafım da kayıp. *Sevinci Eksik Şiirler- Çocuk Hakları Şiir Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 79-82.
- Şirin, M. R. (2011b). Biraz da gökyüzüdür çocukluğum. *Dünyadan Büyüktür Çocuk- Çocuk ve Çocukluk Deneme Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 170-172.
- Şirin, M. R. (2011c). Biricik ders. *Sevinci Eksik Şiirler- Çocuk Hakları Şiir Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 84.
- Şirin, M. R. (2011d). Çiçekler gibi. *Sevinci Eksik Şiirler- Çocuk Hakları Şiir Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 83.
- Şirin, M. R. (2011e). Çocuğun ve çocukluğun bitmeyen hikâyesi. *Resimli Alfabedir Çocuk-Çocuk ve Çocukluk Hikâye Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 11-17.
- Şirin, M. R. (2011ş). Çocuk, çocukluk ve şiir. *Aynam Çocuk Sesli Bir Deniz-Çocuk ve Çocukluk Şiir Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 11-17.
- Şirin, M. R. (2011g). Çocuklar için hikâye yazmak. *Aynaya Gülerek Bak-Çocuk Hakları Hikaye Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 11-17.
- Şirin, M. R. (2011h). Çocuklar kime oy versin? *I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi 2010 Çocuk Görüşü Raporu*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 61.
- Şirin, M. R. (2011ı). Çocukların anlamadığı. *Sevinci Eksik Şiirler- Çocuk Hakları Şiir Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 87-88.
- Şirin, M. R. (2011j). Daha nasıl anlatmalı? *Sevinci Eksik Şiirler- Çocuk Hakları Şiir Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 85.
- Şirin, M. R. (2011k). Dünyadan büyük. *Türk Edebiyatı*, 455, 38.
- Şirin, M. R. (2011l). Dünyadan büyük. *Türk Edebiyatı*, 451, 28.
- Şirin, M. R. (2011t). Afrika: kardeşim. *Türk Edebiyatı*, 456, 36.
- Şirin, M. R. (2011m). Ebedi çocuk. *Aynam Çocuk Sesli Bir Deniz-Çocuk ve Çocukluk Şiir Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 89-90.
- Şirin, M. R. (2011n). Rüyası merak edilen çocuk. *Aynam Çocuk Sesli Bir Deniz-Çocuk ve Çocukluk Şiir Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 85-88.
- Şirin, M. R. (2011o). Sesimizi kim duyacak? *I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi 2010 Çocuk Görüşü Raporu*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 11-17.

- Şirin, M. R. (2011p). Şiddet, televizyon ve çocuk dostu medya. *Çocuk Hakları ve Medya- Anne-Baba, Öğretmen ve Medya çalışanları İçin El Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 163-185.
- Şirin, M. R. (2011r). Tarih çocukla başlar. *Türk Edebiyatı*, 453, 18.
- Şirin, M. R. (2011s). Türkiye'nin çocuk hakları haritası için. *Dünyadan Büyüktür Çocuk-Çocuk ve Çocukluk Deneme Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 173-181.
- Taşdelen, V. (2007). Masal mektuplar. *Beyaz Gemi Aylık Kültür ve Sanat Dergisi*, 1, 30-31.
- Taşgetiren, A. (2004). Tarihi yazacak girişim. *Yeni Şafak*, 24.09.2004.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. (2011). Bakanlığa Bağlı Kütüphanelerin 2010 Yılı İstatistik Bilgileri. <http://www.kygm.gov.tr/belge/1-45796/istatistikler.html> adresinden 28.06.2011'de alınmıştır.
- Tuncer, N. (1993). *Çizgi Roman ve çocuk*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Turinay, N. (1996). Kendini çocuklara vakfetmek. *Değişen Toplum ve Aile*. Ankara: Akçağ Yayınları, 57-63.
- Turinay, N. (2000). Kurultayda çocuklar. *Yeni Şafak*, 28.06.2000.
- TDK (2005a). *Türkçe sözlük*. (10.Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (2005b). *Yazım kılavuzu*, (24.Baskı). Ankara: TDK Yayınları..
- Türk Dili. (1985). *Çocuk edebiyatı özel sayısı*, 400.
- Türk Edebiyatı (1983). *Çocuk edebiyatı özel sayısı*, 117.
- Uçanlar, S. (1998). Elektronik geveze dadı. *Zaman*, 11.12.1998.
- Uğurlu, S. [M. Ruhi Şirin] (1987). Çocuk edebiyatı için elli yıllık notlar. *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 632-649.
- Uğurlu, S. [M. Ruhi Şirin] (1988). 1987'de Çocuk dünyasından haberler. *1988 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 77-86.
- Uğurlu, S. [M. Ruhi Şirin] (1989). 1988'de çocuk dünyasından haberler. *1988 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 275-282.
- Uğurlu, S. [M. Ruhi Şirin] (1988). Çocuk dergiciliğine genel bir bakış. *1988 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 229-234.
- Umran, S. (1998). Mustafa Ruhi Şirin'in şiir kitabı. *Yedi İklim*, 10.

Yalsızuçanlar, S. (1997). Çocuğun doğasına makes olabilmek. *Zaman*, 28.03.1997.

Yalsızuçanlar, S. (1997). Işığıyla emzirirken. *Zaman*, 09.01.1997.

Yalsızuçanlar, S. (2000). Çocukluğa; yani hakikat duygusuna. *Zaman*, 18.02.2000.

Yalsızuçanlar, : (2006). Y Diye Biy Hayf Yoktuy.

<http://www.sadikyalsizucanlar.net/eskisite/turkce/guzeran/elestiri/cocukedebiyati.html>

adresinden 20.09.2011’de alınmıştır.

Yavaş, M. (2000). İdeal nesil düşüncesinin son ustası: Mustafa Ruhi Şirin. *Kum Yazıları*, 04, 1-5.

Yener, M. (2008). Çocuk edebiyatına eleştirel bakış- bardağın boş yanı nasıl dolar? *Cumhuriyet Kitap*, 973, 24.

Yener, M. (2009). Değişmez kuş yarasıdır, uçmayı unutan kuş ölür. *Cumhuriyet Kitap*, 933, 20.

Yener, M. (2010). Bu çığlığı duyun. *Cumhuriyet Kitap*, 1047, 28

Yıldırım A., Şimşek H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, A. [M. Ruhi Şirin] (1987). Çocuk edebiyatı ne zaman gündeme gelecek? *1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 649-651.

Yıldız, A. [M. Ruhi Şirin] (1988). 1987’de Çocuk edebiyatı üzerine yazılanlar. *1988 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 367-371.

Yıldız, A. [M. Ruhi Şirin] (1989). 1988’de Çocuk edebiyatı üzerine yazılanlar. *1989 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 385-390.

EKLER

EK 1: Mustafa Ruhi Şirin’le Yapılan Görüşme

Görüşme Tarihi: 25.11.2010

Görüşme Yeri: Çocuk Vakfı. Zafer Sokağı, Nişantaşı/İstanbul.

Görüşmeyi Yapan: Yasin Mahmut YAKAR

<p>Çocuk ve çocuk edebiyatıyla bu kadar ilgilenmenizin nedeni nedir?</p>	<p>Temel neden varlık karşısındaki sorular. Çocuklukta sorulan sorular içinde daha çok sosyal kavramlar üzerinden gerçekleşiyor. Yetişkinlikte ise somut ve öncelikli konu hayat karşısında yoğunlaşıyor. Küçük yaşta babamın vefatı, buna rağmen 2-2,5 yaşından itibaren olanları hatırlıyor olmam, 40 yıl babam gelecek diye beklemem çocuklukla ilgili dünyamı bir anlamda kuşattı. Baba-çocuk hikayesi benim önemli yanlarımdan biri. Ancak 96 yaşında annem vefat etti. Bir anne hikayem de var. Baba ve anne edebiyatımda çok önemli. İyilik-anne ilişkisi çok önemli. Annelik biyolojik açıdan değil merhamet dolayısıyla çok önemli. Kendimi bu şekilde iyi hissediyorum. Yetişkin insan gerçekler üzerinden hareket eder. Bu merkez olmak üzere erken yaşta -22- yaşında baba olmam da bir anlamda baba-oğul/anne-oğul ilişkisini yeni bir boyuta taşıdı. Ancak anne/baba çatışması hiç olmadı. Bu nedenle sorularımı baba olduktan sonra yeni bir kata taşıdım. Çocuğa seslenmeye çocuğum doğduğunda şiir ile başladım. Sonra düzyazıyla da devam etti. Bebeğin annesine seslenmesiyle çocuk ve çocuk edebiyatı yolculuğu başladı. Çocuğa eğilme ve artık hayatımda çocuğa dair bir saygı duyma dönemi 1977’de başladı. Ancak hiçbir zaman yazar egosuyla davranmadım. Hepsi çocuk ödevine delildir. Çocuğa saygı ise sadece biyolojik babalık değil; bu, aynı zamanda biyolojik babalığın ötesinde bir anlama sahip ve düşüncelerimi çocuğa karşı sorumlu bir alana çekip, felsefesi yaradılışı üzerinde düşünüyorsunuz. Soruları tekrar sorup o zaman ne kendi çocuğunuzu düşünüyorsunuz, ne de yakın çevrenizle sınırlı kalıyorsunuz. <u>Bir çocukta bütün çocukları düşünmek.</u> Beş kelimedenden oluşur. Aynı zamanda hiçbir ülke, kıta ayrımı olmadan çocuğun hiçbir yere sığmaması. Çocuğa saygı, evrensel bir felsefenin de temel taşıdır bence. Bu düşünce ile medeniyete yöneldim. Bu fikirle çocuk alanını sosyal tarih bağlamında incelemeye başladım. Çocukluk tarihinden öğrendiğim kadarıyla geleneksel, modern, post modern-yeni çocukluk olarak. Hangi medeniyet coğrafyasında olursa olsun bu üç çocukluk yan yana yaşanmıyor. Otuz beş yılın hikayesi yaşayarak, yazarak ve çocuk ödevine yönelerek geçti. Hiç kuşum yok ki bütün bu düşüncenin merkezinde çocuğun Allah’ın emaneti</p>
---	---

	<p>olarak kabul etmem yer alır. Her medeniyet çocuğa yönelik ortak iyileri her alanda ortaya koymuştur. Buna karşılık farklı medeniyetlerin çocuğa yönelik iyiliklerinin benzeş olduğunu gördüm. Bu nedenle çocukluk bütün medeniyetlerin odak öznesidir. Bütün medeniyetler çocukla yolculuğa başlar, devam eder.</p>
<p>Özellikle şairlerin şiirlerinde yeni biçim arayışları içinde olduğunu görüyoruz. Siz ise birkaç istisna hariç yazım kurallarına son derece dikkat ediyorsunuz. Bunun nedeni nedir?</p>	<p>Şiir, aynı zamanda biçimiyle gelir. İçinizde önce doğar, biçimiyle sözcüklere yansır ve gerçekleşir. Son dönem şiirlerinde farklı biçemlerin ortaya çıktığını ben de fark ettim. Yazım kurallarına müfredat nedeniyle değil, Türkçem nedeniyle uyarım. Biçemini kendi belirleyen şiirler daha çok çocuklar için yazdığım ve “Dünya Bir Lunapark” isimli şiirlerde biçem açısından yenilikler var. Şiirde yenilik yapılmaz düşüncesinde değilim. Son dönem şiirlerinde içimde doğan ve biçemini kendi getiren şiirler, ilk döneme göre farklı geliyor. İlk dönemde çocuğa yönelik şiirlerin şarkı ahenginde olması gerektiğini düşünürken, şu anda şiiri biraz da kontrol etmenin zorluğuyla farklı biçemler gelebiliyor.</p>
<p>Eserlerinizde masallardan bu kadar fazla yararlanmanızın nedeni nedir? Çocuk-masal ilişkisi çok mu kuvvetli?</p>	<p>Hem tür olarak masalın çocuklara en yakın tür olması hem de çocukların hoşlandığı masallar nedeniyle. Çocuk oyun ve masal düzleminde yaşar. Çocuğun olduğu her yerde şiir, ahenk, şarkı, türkü mutlaka vardır. Çünkü çocukluğun doğası oyun ve masaldır. Bütün kültürlerde bu böyledir. Masal, edebiyatımızın beslendiği temel alandır. Ayrıca gelenek ve masal ilişkisinde kültür içinde yaşayan masal kahramanlarını şiir üzerinden yenilemek de bir anlamda geleneğin yenilenmesi bağlamında önemlidir. Geleneksel masalı yenilediğim metinler de var. Özellikle “Mavi Rüya Gören Çocuk” kitabı. Ayrıca yine masalları yenilediğim klasik halk masalları içinde yer alan fablları yeniden yazdığım “Kar Altında Bir Kelebek” iki ayrı düzlemde masalların yenilenmesine örnek gösterilebilir.</p>
<p>Günümüzde hayatımıza son derece hâkim olan internet ve televizyonun çocuk ve çocuk edebiyatına etkileri hakkında neler düşünüyorsunuz? Bu bağlamda son yıllarda sayıları artan çocuğa yönelik tv kanalları sizce nitelik ve nicelikçe yeterli mi?</p>	<p>Medya odaklı çalışmalarımın temeli şuna dayanır: “Görsel kültür mü yazı kültürü mü çocuğun gelişiminde önemli?” Dolayısıyla TV mi Kitap mı? Bunun nedeni özellikle 1960’li yıllardan sonra dünyada bilişim teknolojilerinin yaygınlaşması, özelde de merkez medya olan TV’nin bütün medyaların yansıtıcısı durumuna gelmiş olması. Buna yazılı medya da dâhildir. Buna karşılık 2010 dünyasında 50 yıl sonrasında görüyoruz ki kitap hala var ve hep olacak. Bu nedenle çocuk ve ilk gençlik edebiyatı çalışmalarında önce yazı kültüründen beslenilmesi ve okuma olgunluğuna ulaşması yönünde örgün eğitim alması gerektiğini savundum. Buna bağlı olarak medya okur-yazarlığını gündeme getirdim. Bu nedenle çocuk edebiyatı çalışmalarımı daha çok yazılı kültür ekseninde ele aldım. Okumama alışkanlığı sarmalı diye nitelendirdiğim Türkiye</p>

	<p>gerçeği ise bu noktaya sadece medyanın ve özellikle TV'nin kullanılmış olması nedeniyle değil; bu, örgün eğitimin okuma alışkanlığı kazandıramayan hantal bir sisteme dönüşmüş olmasında kaynaklanıyor. Bu konudaki önerim TV veya medya ile yazılı kültürü yan yana getirebileceğimiz yeni bir kültür ve eğitim programının hazırlanarak uygulanması yönünde. Modern medya özellikle medya alanında parçalı çocukluğa yönelik üretimler üzerine kurgulanmıştır. Özellikle bebek TV'leri ve okul öncesi dönem çocuğuna yönelik "kreş TV'si" tabirini kullandığım çocuk TV'si örneklerini aşırı renk ve hareket kompozisyonlarından oluşan yapımlara dayanıyor. Dijital portal veya TV'ler arasında onayladığım tek bir kanal yok. Hayal ettiğim çocuk kanalı; aile odaklı, çocuk merkezli bir anlayışa dayanıyor. Çocuğu ailesinden ve toplumdan soyutlayan ve sanal bir kurgu dünyasında adeta dolaştıran TV yayıncılığının çocuk dünyasının en önemli sarmallarından biri olduğunu düşünüyorum.</p>
<p>Eserlerinizde dini unsurlardan sıkça yararlandığımızı görüyoruz. Bu konuda neler düşünüyorsunuz? Türkiye'de dini içerikli çocuk yayınlarının nitelikten yoksun olduğunu belirtiyorsunuz. Bu noktada neler yapılması gerekir?</p>	<p>Çizgi film herhangi bir hikâyeyi/masalı onunla anlatmak istediğinizde ona müdahale eder. Bu nedenle doğasına aykırıdır. Melek ve cennet bütün dinlerin ortak noktasıdır. Buna karşılık cennet bu dünyada insana güzellik duygusu sezdirir. Melek ise hep güzeldir. Cennet ve melek bu dünyada da insanların cennet olmasa da güzel yaşayabileceğini düşündüm. Ben dindar bir insanım. Bununla beraber çocuğa beraber çocuğa yönelik sorularımı da sordum. Ancak bir vaiz olmak istemedim. Eserlerimde de buna dikkat ettim, sezdireni olmak istedim. Bu kavramlar bebekken bile çocuklara söylenen ninnilerde de anlatılan metafizik kavramlardır. Çünkü çocuk bir melektir, Hristiyanlık hariç bütün kültürlerde. Dinimizde çocuk saf doğar. Aslında bizce cennet armağanlarıdır. Bu nedenle böyle bir varlığa karşı kültür ekseninde şiir yazan birinin cennet kavramını kullanması doğaldır. Ben aşk kavramını da kullarının sevgisi ve ilahi aşk olarak kullandım. Türkiye'de dini yayınların tamamına yakını yetişkinlere İslam dinini anlatan kitaplardır. Çocuğa yönelik kitapların hatta yayınların da çocuk gerçekliğinden uzak olduğunu belirtmek isterim. Bunun temel nedeni de dinin çocuk bakışıyla algılanarak yazılmayışıdır. Sonuç olarak çocuk-dil dizgesine göre dinin çocuğa anlatılacağı yayınlar için hem edebiyat ve yazı bağlamında hem de resimlenmesi bağlamında çocuk gerçekliği sorunu vardır. Sonuç olarak Türkiye'de dini alanda çocuk yayınları çocuğa dini yetişkinlerin bakışıyla anlatan nitelik sorunu olan yayınlardan oluşmaktadır. Bunun aşılması için medeniyet, kültür, çocuk üçgeninde dinin çocuk bakışına göre ve çocuğun dil algısına göre yeniden inşa edilmesi gerekir. Ne</p>

	yazık ki bu çabalar henüz ortaya iyi örnekler çıkarmış değildir.
<p>Birçok çocuk kitabının yazarı, birçoğunun da editörü olarak Türkiye’de çocuk yayıncılığını nasıl görüyorsunuz? Çocuk Vakfı’nın bu anlamda bir yayınevi gibi, işlev görmesi konusunda görüşleriniz nelerdir?</p>	<p>Türkiye’de çocuk yayıncılığının geçmişi 150 yıllıktır. Batı etkisinde başlayan çocuk edebiyatı hareketi cumhuriyet dönemiyle beraber ders kitapları dışında çocuk yayınlarına yönelik önemli ilk atılımını 1940’lı yıllardan sonra yapıyor. 1970’lere kadar çocuk yayıncılığı ders kitabı destekli bir yayıncılık olarak sürdürülür. TV yayıncılığıyla birlikte özellikle matbaa teknolojisinin ülkeye girişi sonucu çocuk yayıncılığında çeşitliliğin arttığı görülür. Çocuk yayıncılığının sesli, görüntülü ve basılı alanlarda değerlendirdiğimizde 1980 sonrası büyük oranda çeşitlilik daha da artar. Burada bir ayırım yapılmalıdır. Türkiye’de çocuk edebiyatı yayıncılığının dönüm noktası 1980 sonrası bu alanda yayın yapmaya başlayan yayınevlerinin ortaya çıkmasıyla yeni bir başlangıç yapar. Buna karşılık Türkiye’deki çocuk yayıncılığına hala çeviri çocuk kitapları yön vermeye devam ediyor. Çocuk yayıncılığının ikinci yönü ise dünyada üretilen “sıcak ürün yayıncılığı” örneklerinin çevrilerek Türkiye’nin çocuk yayıncılığı piyasasına egemen olmasıdır. 1990 sonrası çocuk yayıncılığındaki yerli iyi örneklerin ortaya çıkmasıyla Türkiye çocuk yayıncılığının ikinci dönemeci kabul edilebilir. Türkiye çocuk yayıncılığında nitelik sorunları yanında nicelik sorunları da aşılammıştır. Hala eğitime yardımcı çocuk yayınları ağırlıklı çocuk yayıncılığı sürdürülüyor. Son dönemde 100 Temel Eser de Türkiye’de çocuk yayıncılığının gelişimine engel sayılmalıdır. Çocuk Vakfı’nın yayın alanındaki yeri ise, Vakıf, 1991-2004 yılları arasında 72 kitabı 580.000 adet basarak 8 ayrı dizide nitelikli örnekleri vermeye çalıştı. Bu yayınları büyük çoğunluğu köy okullarına bağışlandı. 2004 yılından sonra ise Vakıf, çocuk alanında ihtisas yayıncılığına yöneldi. İlk örneği ise I. Üstün Nitelikli Çocuklar Kongresi yayınlarıyla verdik. İkinci örneğini ise I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi yayınlarından 20 cilt kitapla vermeye çalışacağız.</p>
<p>Türkiye’de yayınlanan çocuk edebiyatı eserlerinin dünya çapında olmadığını, bu konuda nitelikli eserlerin azlığını savunuyorsunuz. Çocuk edebiyatında kültürümüzden ve geleneksel metinlerden yararlanarak yeni metinler oluşturulması</p>	<p>Bugün dünyada sınırları aşan ve büyük ölçüde Batı merkezli çocuk ve gençlik edebiyatı, Batı mitolojisinden, masallarından, destanlarından beslenmiş bir edebiyattır. Batı’nın başardığı en önemli nokta, halk edebiyatı ve geleneksel kültürü yani bir edebiyata dönüşmüş olmasıdır. Türk çocuk ve ilk gençlik edebiyatı bağlamında birkaç iyi örnek dışında henüz iyi örnekler yazılmadı. Medeniyet coğrafyalarımızdaki sözlü edebiyat verimlerinin yeni bir edebiyat hareketinin en önemli besleyici damarı olduğuna hiç kuşku yok. Batı bunu başarmış ve dünyaya edebiyatını sunabilmiştir. Kültürümüze karşı daha içten bir bakış deneyebilirsek Türk çocuk ve ilk gençlik edebiyatının iyi</p>

<p>gerektiğini vurguluyorsunuz. Bu, Türk çocuk edebiyatının dünyaya açılımı konusunda bir kapı olabilir mi?</p>	<p>örnekleri ortaya çıkabilir. İleri sürdüğüm tek şart bu konuda çok yetkin yazar ve sanatkarların geleneğin yenilenmesi süreçlerinde devreye girmesidir. Aksi takdirde sıradan yazarların yazdıklarıyla bu sürece hiçbir katkı verilmeyeceği kanaatindeyim. Türk çocuk ve ilk gençlik edebiyatı dünyaya açılmanın eşiğine gelememiştir. Son çeyrek yüz yıl içinde birkaç yazarın örnekleri dışında genel eğilim bu yönde. Burada ‘dünya çocuklarına niçin yönelemediğimiz’ üzerinde durmak gerekir. Birinci neden çocuk gerçekliğini kavrayamamış yazarların ve yazıcıların yazdıklarıyla bu alanın iyi örneklerini okuyarak büyümüş dünya çocuklarının ortaya çıkan eserlerle özdeşleşme sorunu. İkinci neden ise çocuk ve ilk gençlik edebiyatımızda yazarlık gücünün yüksek bir anlatım gücüne ulaşamamış olması. Buna karşılık çocuk kitabı çizerlerinin dünyaya açılmada daha önde olduğunu ileri sürüyorum son yıllarda. Bunun da nedeni çok açık. Çocuk kitabı çizerlerinin büyük çoğunluğunun resim sanatında Batı tarzı eğitim almış olmaları.</p>
<p>Size göre Fazıl Hüsnü Dağlarca dışında Türk çocuk edebiyatında klasik mertebesine erişmiş yazar ve eserler hangileridir? Ya da var mıdır? Bu konudaki ölçütleriniz nelerdir?</p>	<p>Hem edebiyat hem de çocuk bakışı ve çocuk gerçekliği açısından çocuk dünyasına uygun eser veren yazar ve sanatçı sayımızın çok az olduğunu vurgulamaktan çekinmemek gerekir. Türkiye’de özellikle çocuk edebiyatı bir dönem edebiyatı şeklinde ele alınıyor. Dönemler içerisinde yazılmış bazı iyi örnekler az da olsa var. İsimlerden ve onların bütün eserlerinden ziyade bazı eserler üzerinde durulabilir. Bir felsefesi olan, çocuk gerçekliğine uygunluğu, çocuk bakışını yansıtıp yansıtmadığı, çocuk dil dizgesine göre yazılıp yazılmadığı bir eserin çocuğa göreliliğini belirleyen temel ölçütlerdir. Ancak bu ölçütleri taşısa da edebiyatın bütününe bakmak gerekir. Son çeyrek yüz yıl içinde bu çerçevede değerlendirebileceğimiz eserlerin ortaya çıkmaya başladığını söylemekle yetinelim.</p>
<p>Eserlerinizin ilk baskılarıyla özellikle Kök Yayıncılıktan basılan metinler arasında önemli farklılıklar göze çarpıyor. Düz yazıdan şiire doğru bir kayış görülüyor. Bu, hangi ihtiyaçtan doğmuştur?</p>	<p>Bir yazarın ilk eserleri okunmayı hak etmişse, yeni baskılarda özellikle dil ve anlatım bağlamında eserlerini gözden geçirmesi gerekir. Bunu yalnızca çocuk kitapları için değil, yetişkinlere yönelik kitaplarımda da sürdürüyorum. Çocuk edebiyatının masalsı, oyun tadında ve ahenk çerçevesinde şiire yansımaları gerektiği yönünde bir anlayışım var. Amacım süslü anlatım değil, hareketli ve okurun algılamasını kolaylaştıracak anlatım biçimine ulaşmak isteğidir. Eğer bir netin başlı başına şiir ve lirizm ağırlıklı bir ton gerektiriyorsa türü ne olursa olsun bundan çekinmem. Çocuk edebiyatıma ana rengi veren de bu şiirsel anlatım olmuştur. Çocuklar, bu anlatımı kendilerine daha yakın buluyor. Yetişkinlerse bunu süslü bir dil olarak değerlendirebiliyor. Yapay olduğunu düşünmüyorum. Türkçenin ve incelmış bir dil zevkinin hakkını vermeye çalışıyorum bütün yazdıklarımda.</p>

EK 2: Mustafa Ruhi ŞİRİN'in bir fotoğrafı.

EK 3: Mustafa Ruhi Şirin'in Eserlerinden Bazılarının Kapakları

Mavi Rüyalar Gören Çocuk

Keloğlan Masalları

Mustafa Ruhi ŞİRİN

KÖK
yayıncılık

Geceleri Muzıka

Çalan Kedi

Her Yegan Gecelerin Hırsızları

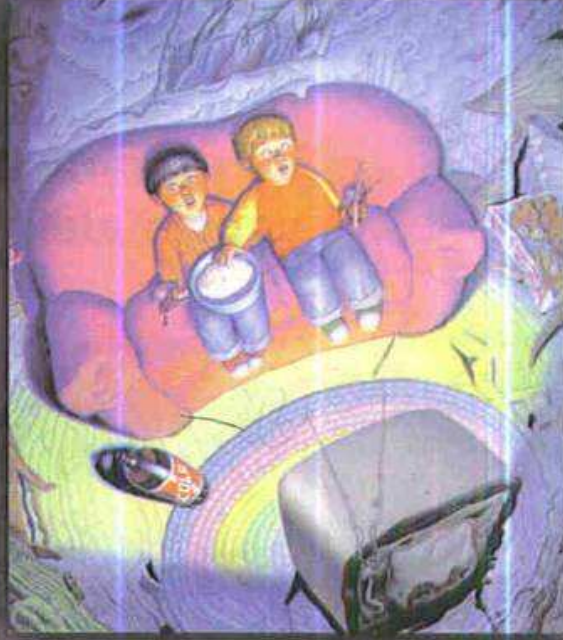
MARZI BAKI ŞİRİN

KÖK
Kültür ve Sanat Vakfı

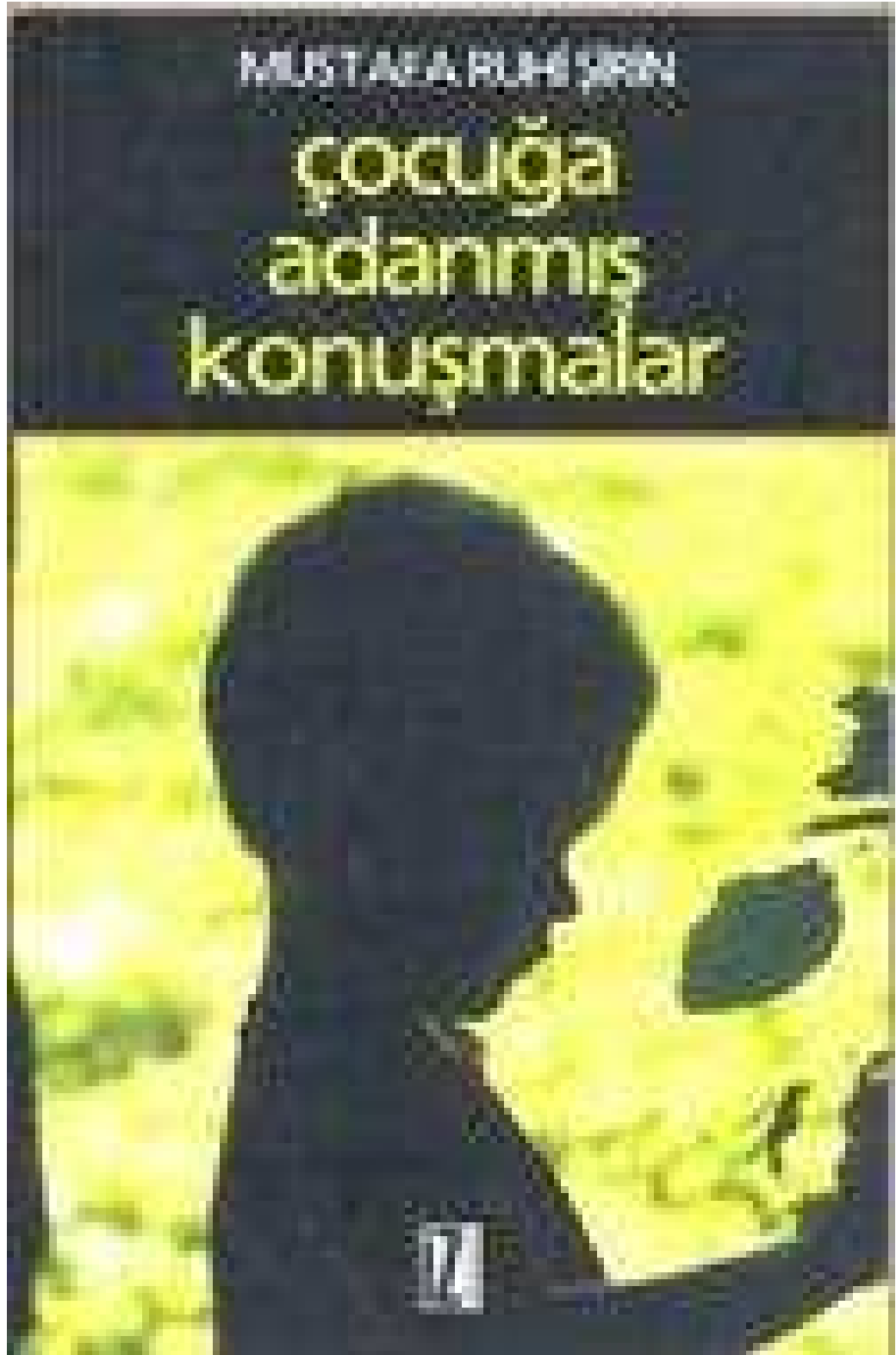
TELEVİZYON ÇOCUK VE AİLE

MUSTAFA RUHİ ŞİRİN

İ Z Y A Y I N C I L I K

ÖZ GEÇMİŞ

23.04.1981 tarihinde Mersin’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erzurum’da tamamladı. 2000 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü’nden 2004 yılında mezun oldu. Bir süre Erzurum’da özel bir eğitim kurumunda Türkçe öğretmeni olarak görev yaptı. Ocak 2005’te girdiği sınavı kazanarak Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü’ne araştırma görevlisi olarak atandı. Yüksek lisans öğrenimini Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında “Kâzım Karabekir’in Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Şarkılı İbret Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme” adlı teziyle 2007 yılında tamamladı. Halen Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır.